

10—13 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 10 mars

	Sid.
Svar på fråga av herr Lindström ang. reklamen för televisionsmottagare i bilar.....	5
Svar på interpellationer av:	
fru Thunvall ang. åtgärder för ökad användning av reflexanordningar vid färd i mörker.....	5
herr Ekström i Iggesund ang. statens intressekontors verksamhet...	9
Interpellationer av:	
herr Enskog ang. ändring av bestämmelserna om statsbidrag till avlönande av distriktssköterskor.....	13
herr Bohman ang. undantagande av bl. a. skrivbyråernas serviceverksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpningsområde...	14
herr Larsson i Hedenäset ang. återförande till tidigare fastighetsägare av viss för militära ändamål förvärvad mark, m. m.	15
herr Helén ang. gymnasiereformens genomförande.....	19

Onsdagen den 11 mars fm.

Meddelande ang. besök på Kungl. Teatern.....	22
Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift.....	23
En nordisk kärnvapenfri zon.....	68
Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning.....	81
Ändring i förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall.....	84
Riktlinjer för lokaliseringspolitik.....	90
Meddelande ang. gemensam omröstning.....	100

Onsdagen den 11 mars em.

	Sid.
Anordnande av statlig verkstadsindustri i Norrbotten.....	101
Förstatligande av de privata företagen för kollektiv trafik i Storstock- holm	105
En statlig marklånefond	107
Förstatligande av läkemedelsindustrien, m. m.	109
Utformningen av den statliga ekonomiska företagsamheten.....	112
Lag om kommunal beredskap m. m.	116
Ersättning för resor till tandläkare i samband med förebyggande mödravård.....	130
Skyddsbestämmelser avseende kemiska preparat inom industrien.....	132
Förköpsrätt för kommun till tomtmark för bostadsbebyggelse.....	133
Meddelande om enkel fråga av herr Braconier ang. tryckning av en sammanställning av remissvaren beträffande författningsutredning- ens betänkande.....	135

Fredagen den 13 mars**Svar på frågor av:**

herr Braconier ang. tryckning av en sammanställning av remiss- svaren beträffande författningsutredningens betänkande	136
herr Braconier ang. det ekonomiska planeringsrådets verksamhet .	136

Svar på interpellationer av:

herr Andersson i Storfors ang. bestämmelserna rörande ianspråk- tagande av investeringsfondsmedel.....	138
herr Grebäck ang. den kemiska forskningen vid skogshögskolan	143
herr Larsson i Hedenäset ang. tillämpningsföreskrifterna för bevil- jande av arealbidrag.....	144
herr Jönsson i Ingemarsgården ang. tjänsten som fiskerikonsulent i Jämtlands län.	146

Interpellationer av:

herr Spångberg ang. undersökning av omständigheterna i samband med tyske medborgaren Willi Jutzis död.....	148
herr Eriksson i Bäckmora ang. saltningen av vägbanorna	149
Meddelande om enkel fråga av herr Jönsson i Ingemarsgården ang. handläggningen av ärenden rörande rennärningen	151

Samtliga avgjorda ärenden**Onsdagen den 11 mars fm.**

Val av ombud och suppleanter i Europarådets rådgivande församling .	22
Bevillningsutskottets betänkande nr 10, om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen, m. m.	23

	Sid.
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 2, om en nordisk kärnvapenfri zon	68
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 32, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m.	81
— nr 33, ang. överlåtelse av viss kronan tillhörig mark.	81
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 4, ang. ändring i lagen om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, m. m.	81
— nr 12, ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning	81
— nr 14, om viss ändring i förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall	84
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. medgivande för riksgäldskontoret att lämna dagslån, m. m.	89
— nr 6, om riktlinjer för lokaliseringspolitiken	90

Onsdagen den 11 mars em.

<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 7, om anordnande av statlig verkstadsindustri i Norrbotten	101
— nr 8, om förstatligande av de privata företagen för kollektiv trafik i Storstockholm	105
— nr 9, om en statlig marklånefond	107
— nr 10, om förstatligande av läkemedelsindustrien, m. m.	109
— nr 11, ang. utformningen av den statliga ekonomiska företagsamheten	112
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. lag om krigshjälp	116
— nr 11, ang. lag om kommunal beredskap m. m.	116
— nr 13, om ersättning för vissa resor enligt lagen om allmän försäkring	130
— nr 14, om ersättning för resor till tandläkare i samband med förebyggande mödravård	130
— nr 15, om skyddsbestämmelser avseende kemiska preparat inom industrien	132
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. byggnadsstadgans bestämmelser om avstånd mellan byggnad och tomtgräns, m. m.	133
— nr 7, om förköpsrätt för kommun till tomtmark för bostadsbebyggelse	133
— nr 8, om befrielse från skyldigheten att underrätta grannar m. fl. om byggnadslov	135
— nr 9, ang. nedsättningen hos KB av expropriationsersättning	135
— nr 11, om ett enhetligt register för landets fastigheter	135

Fredagen den 13 mars

Val av justitieombudsman och dennes ställföreträdare	136
--	-----

Tisdagen den 10 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 3 och den 4 innevarande mars.

§ 2

Svar på fråga ang. reklamen för televisionsmottagare i bilar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Lindström har frågat mig, om jag uppmärksammat den reklam som nu bedrivs för TV-mottagare i bilar, och, därest så är fallet, om jag avser att skapa något korrektiv emot detta, som herr Lindström betecknar det, nya hot mot trafiksäkerheten.

Frågeställaren befarar uppenbarligen, att bilförare kan komma att följa TV-sändningar samtidigt som de framför bil. Ett sådant handlingsätt skulle självklart innebära en allvarlig fara för trafiksäkerheten.

Även om jag inte tror att man skall behöva frukta en sådan ansvarslöshet av bilförarna, kommer jag att följa frågans vidare utveckling. Jag är beredd att överväga särskilda åtgärder, om förhållandena påkallar det.

Med det anförda, herr talman, torde herr Lindströms fråga få anses besvarad.

Vidare anförde

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Skoglund för det svar han lämnat på min enkla fråga. Jag ställde denna med anledning av att jag i min

hand fick en broschyr om miniatyr-TV-apparater. Denna broschyr gjorde mig litet betänksam, i all synnerhet som det är mig bekant att man i England har förbjudit dessa TV-apparater i bilarna.

Jag delar statsrådets uppfattning att bilförare inte i någon stor utsträckning torde komma att vara så ansvarslösa, att de samtidigt med att de kör bil även skulle se på ett televisionsprogram med det ena ögat eller kanske med bägge ögonen. Det är väl emellertid inte långsökt att göra det tankeexperimentet, att en förare, som är ute och kör långa sträckor på kvällarna och sällan får tillfälle att se på TV, för den händelse att Radiotjänst skulle få köpa visningsrätten till någon av de filmer som de av sexualskräck skakade moralprofeterna haussat upp, skulle vilja se ett sådant program. Med tanke på en sådan eventualitet noterar jag med den största tillfredsställelse statsrådets försäkran att han skall följa ärendet med uppmärksamhet och ingripa om så krävs.

Därmed ber jag än en gång att få tacka statsrådet för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. åtgärder för ökad användning av reflexanordningar vid färd i mörker

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Fru Thunvall har frågat mig om jag är beredd att snabbt effektivisera åtgärderna och kampanjen

Svar på interpellation ang. åtgärder för ökad användning av reflexanordningar vid färd i mörker

för reflexer med verkan redan under återstoden av innevarande mörkersäsong.

För att förhindra trafikolyckor under mörker är det otvivelaktigt av den allra största betydelse att fotgängare bär reflexer eller på annat sätt har möjlighet att göra sig uppmärksammade i trafiken.

Sedan den 1 januari 1960 finns i 60 § 2 mom. sista stycket vägtrafikförordningen intagen en föreskrift, där det sägs att den som under mörker går på väg, där tillfredsställande belysning ej är anordnad och särskild gångbana ej finns, bör vara försedd med tänd lykta eller reflexanordningar eller också bära klädesplagg, som vid belysning skarpt avtecknar sig mot omgivningen. Då bestämmelsen huvudsakligen är av rådgivande karaktär, är det av största vikt att genom intensiv upplysnings- och propagandaverksamhet hos fotgängarna skapa insikt om angelägenheten av att bestämmelsen efterlevs.

En omfattande verksamhet på detta område bedrivs särskilt genom NTF som sedan några år genom skolorna, tidningarna, radion och televisionen, kommunala och statliga myndigheter, organisationer och företag söker få den stora allmänheten att inse att den ökande trafiken i högsta grad gjort det angeläget för alla oskyddade trafikanter att bära reflex under mörker. Den i höstas startade kampanjen pågår ännu och kommer att på olika sätt fortsättas så länge nuvarande mörkerperiod varar. Den höjning av statsbidraget till NTF, som skett under senare år, har också inneburit att föreningen fått ökade resurser för bl. a. propagandaverksamheten.

NTF har i år speciellt inriktat sig på att skapa distributionsvägar för reflexmateriel, så att allmänheten bekvämt kan få tillgång till sådan materiel. Reflexmateriel finns nu att köpa i varuhusen och andra större affärer samt på

landets samtliga apotek. Viss distribution sker också genom skolorna.

Jag anser det emellertid angeläget med fortsatta och vidgade åtgärder för att informera allmänheten om nödvändigheten av att skaffa och under mörker bära reflex. Arbetet måste framför allt inriktas på den kampanj som skall inledas nästa höst. Ansträngningarna måste därvid avse inte bara frågan om en mera tillfredsställande distribution och användning av reflexmateriel utan också vad som i övrigt är att göra inom denna sektor av trafiksäkerhetsarbetet.

Vidare anförde

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Av svaret framgår, att en intensiv propaganda- och upplysningsverksamhet pågår för att få allmänheten att förstå värdet och vikten av att bära någon form av reflexmateriel vid promenad på mörka vägar. Jag är väl medveten om det intresse för dessa problem, som besjälar statsrådet och hans medhjälpare, och om den intensitet med vilken arbetet bedrivs, vilket jag även framhållit i min interpellation.

Min fråga var föranledd av egna erfarenheter och iakttagelser samt av pressens rapporter om de många mörkerolyckorna, och jag tillät mig däri uttala, att allvaret i kampanjens syfte trots all propaganda och alla uppmaningar inte tycks ha trängt in tillräckligt i allmänhetens medvetande, varför ytterligare åtgärder måste sättas in på detta område.

Det tycks inte finnas gehör i beslutande organ för det obligatorium som skulle skapas, om bara ett ord byttes ut i den paragraf av vägtrafikförordningen, som nyss citerats, nämligen om ordet »bör» byttes ut mot »skall». Det har väckts en motion om detta till

Svar på interpellation ang. åtgärder för ökad användning av reflexanordningar vid färd i mörker

årets riksdag. Jag kommer givetvis att stödja denna motion, väl vetande att många av dem som arbetar för ökad trafiksäkerhet är övertygade om nödvändigheten av lagstadgad skyldighet för fotgängare att bära reflex vid gång på mörka vägar. Av landets befolkning är väl 90—95 procent laglydiga medborgare, och dessa skulle omgående skaffa den enkla och billiga form av livförsäkring som en reflexbricka eller ett reflexband utgör, om så påfordrades i lag — det är min uppfattning. Men, herr talman, jag kanske får anledning att återkomma till denna lösning av problemet då den nämnda motionen skall behandlas.

När man färdas i bil på mörka vägar, såsom jag ofta gör, finner man att de allra flesta av de fotgängare man möter *inte* hörsammat uppmaningarna från NTF via TV, radio och press, *inte* förstått den stora faran för sig själva och för de mötande bilisterna, *inte* uppfattat att de kan åtalas för vårdslöshet i trafik, *inte* ens blivit skrämda av alla rapporterna om onödiga mörkerolyckor och alltså *inte* bär något ljusreflekterande materiel, såsom en lykta eller en reflex av något slag. Under sådana förhållanden har i varje fall jag, herr talman, blivit så uppskrämd att jag känt mig tvungen slå larm och be om ytterligare åtgärder. Säg inte att det inte lönar sig att försöka göra mera, om ingenting av det som hittills gjorts hjälpt! Visst har det gjort verkan. Jag vågar inte tänka på hur det skulle ha varit annars.

Många skolor t. ex. har delat ut reflexmateriel, och vid sidan av annan propaganda i skolorna har detta helt säkert medverkat till att skolungdomen är den grupp som bäst hörsammat uppmaningarna att bära reflex. Men trots detta anser jag de åtgärder som påyrkats i ett par motioner i detta speciella avsnitt vara väl motiverade. Många fabrikanter av kläder, skor och stövlar

för barn har också medverkat genom att redan vid tillverkningen förse varorna med någon typ av reflexmateriel. Tyvärr sägs det att ett visst köpmotstånd gör sig gällande när barnen kommer upp i tio—tolv-årsåldern. Vi måste tydligen intressera även tonårsidolerna för detta.

Om en fotgängare eller sparkåkare bär lykta eller annan typ av reflex är det oftast barn eller också gamla människor, vilka för övrigt kommer som god tvåa ifall vi skall göra någon gruppindelning av den allmänhet som »bör» vara försedd med tänd lykta eller reflexanordning vid färd på väg under mörker, enligt 60 § 2 mom. sista stycket vägtrafikförordningen.

Men det är inte barn eller gamla som oftast trafikerar våra vägar i sena, mörka kvällar. Och hur reagerar vi andra?

I höstas bilade jag en lördagskväll cirka 15 mil längs en av våra länsvägar. Utefter vägen stod ungdomar — en här och en där — som ville lifta, troligen till någon nöjestillställning. Att söka få ungdomarna att sluta upp med sina farliga liftarförsök är väl inte stor idé i detta sammanhang, men det är nödvändigt att på något sätt upplysa ungdomarna om den oerhörda risk de löper, när de stiger fram vid vägkanten som grå skuggor, omöjliga att upptäcka i förväg — och om den chock som bilföraren kan få då han ser dem. Ungdomarna måste upplysas om detta. Ingen enda av de ungdomar jag såg den aktuella kvällen — och de var säkert fler än 20 — bar någonting som kunde tjänstgöra såsom varning för oss bilister. Vid ett par tillfällen, då jag samtidigt som ungdomar dök upp mötte bilar, kunde olyckor mycket lätt ha inträffat, och jag satt med hjärtat i halsgropen under hela resan. — Situationen var inte alls unik utan kan säkerligen verifieras av bilister i alla delar av landet. Dessa ungdomar förstod absolut inte vilken trafikfara de utgjorde.

Svar på interpellation ang. åtgärder för ökad användning av reflexanordningar vid färd i mörker

Hur törs man gå ut i mörkret utan reflex? frågar sekreterare Eric Hörnfeldt i ett nyhetsblad från NTF. Ja, det kan man verkligen fråga sig. Herr Hörnfeldt skriver vidare: »Alla bilister har säkerligen under körning i mörker mer än en gång konstaterat hur otroligt svårt det kan vara att upptäcka fotgängare i tid. Och det vare sig man kör på en mörk landsväg eller i en stad, där vägbelysningen är ganska dålig. Fotgängarna bara står där i mörkret liksom uppskjutna ur jorden.» Här får jag stöd för argumentet att detta inte är ett problem enbart för landsbygden. Även den skrämmande statistiken ger för övrigt stöd åt argumentet. Enligt statistiska centralbyråns preliminära siffror för 1963 inträffade på landsbygden 21 583 olyckor, medan olycksantalet i tätbebyggt område uppgick till hela 41 095. I dagsljus skedde 13 195 olyckor på landsbygden och 27 192 i tätbebyggt område. Trafikolyckorna i s. k. halvdager uppgick till 1 309 respektive 1 554. Antalet olyckor i mörker på trafikleder med vägbelysning var på landsbygden 1 276 och i tätbebyggda områden 10 432 — på trafikleder utan vägbelysning var motsvarande siffror 5 586 respektive 421. Nu berodde inte *alla* dessa olyckor under mörker på att fotgängarna inte bar reflexer — det är självklart — men att många olyckor kunde ha undvikits om reflexer burits i större utsträckning vågar jag bestämt påstå.

Hur törs man gå ut i mörkret utan reflex? Jo, därför att man ännu inte förstår vilken risk man löper, därför att man tror att bilisten ser — han har ju så starka billyktoer till hjälp — och därför att man inte vet — trots att det har sagts och skrivits i NTF-kampanjen — att det finns prejudikat på att man kan bli dömd i trafikmål just för att man inte burit reflexer, ty det innebär alltid vårdslöshet i trafik att gå på en mörk väg utan reflexer.

Ja, det är några av anledningarna till att man törs. Men, herr talman, hur törs vi låta detta fortgå, vi som vet och förstår faran — och hur gör vi själva? Det kunde vara intressant att fråga statsråd och riksdagskamrater, hur många som alltid har en reflexbricka eller ett reflexband med sig för att kunna skydda sig om han eller hon av en eller annan orsak hamnar på en mörk eller dåligt upplyst gata utanför Stockholms centrala delar.

Det är alltså inte bara ett problem för landsbygdens invånare, och reflextvånget kan inte enbart gälla den ständiga fotgängaren utan även bilisten. En långtradarchaufför från en av våra största städer på färd till en annan stad fick fel på lyset på sin bil och körde in på en parkeringsficka. Tillsammans med sin medhjälpare stiger han ur bilen. Båda blir klämda till döds då en annan bil samtidigt kör in på samma plats utan att upptäcka männen. Reflexband kunde kanske ha räddat deras liv.

En bilist blir en fotgängare så snart han eller hon stiger ur bilen. Och ändå är det inte så enkelt att mörkerolyckorna kan skyllas enbart på fotgängarna, även om jag här uppehållit mig vid skyddet för dessa och deras skyldighet att bära reflekterande materiel. Förutsättningen för att bärande av reflex skall ge effektivt skydd är att också bilisten medverkar till detta. Ett reflekterande materiel måste belysas för att kunna ge reflex, och det räcker inte heller med parkeringsljus för detta. Den diskussion som nu föres om nödvändigheten av att bilisten kör på halvljus kan här få ett starkt stöd för sina argument.

År 1967 skall vi enligt riksdagsbeslut övergå till högertrafik i det här landet. Det kommer att medföra mängder av problem, som jag inte här skall beröra, men det uppstår även ytterligare problem i mörkertrafiken. Riskerna för en

Svar på interpellation ang. statens intressekontors verksamhet

ökning av mörkerolyckorna i det sammanhanget måste till dess vara undanröjda — d. v. s. vid den tidpunkten *måste* vi alla ha lärt oss att bära reflexer.

NTF-kampanjen har bl. a. inneburit att man vänt sig till kommunerna för att engagera dem. Jag vet att någon kommun föredömligt har beslutat utdela reflexband till varje invånare i kommunen och tagit kostnaderna för detta. Men jag vet också andra kommuner, där man lagt skrivelsen till handlingarna med motiveringen, att det propageras bland skolbarnen i skolan och att den övriga upplysningsverksamheten i denna sak är statens angelägenhet. Helt kortsiktigt har man då till och med glömt bort att eventuella trafikolycksfall medför utgifter och inkomstbortfall även för kommunen.

Herr talman! Förr hade vi frivilliga sjukkassor i detta land, men en försäkring i händelse av sjukdom ansågs så viktig, att den gjordes obligatorisk. Nu har vi en mycket billig men frivillig möjlighet till livförsäkring vid färd på mörka vägar, men den utnyttjas ännu sämre än de frivilliga sjukkassorna gjorde. Reflexband eller brickor finns att köpa, men affärsmännen gör ingen reklam för denna vara — ett tips är kanske demonstrationsdrive i varuhusen. Det hjälper ju inte att en vara är billig om ingen köper av den i alla fall. Med det goda resultat som skolpropagandan givit vågar jag hoppas att nästa generation, om vi satsar på den även i fortsättningen, skall bli bättre vägtrafikanter än vi är — men det är en utveckling på sikt.

Nu ber jag statsrådet — med all respekt för alla initiativ som tagits — att pröva möjligheten av att genomföra det förslag jag vågade komma med i min interpellation, d. v. s. att på statens bekostnad dela ut en reflexbricka till varje medborgare, med risk att någon får två därför att han redan har skaffat sig någon sorts reflexmateriel på annan väg.

Tiden har gått sedan jag väckte min interpellation i januari, och det är inte så lång tid kvar av denna mörkersäsong, även om rapporter om mörkerolyckor kan strömma in ännu någon tid. Jag hoppas därför mera på den höstkampanj som statsrådet utlovat. En enda mörkerolycka kan även kosta staten mycket pengar. Den investering jag föreslår förebygger olyckor och räddar liv — det är det viktigaste — samt spar pengar för såväl stat och kommun som enskilda medborgare. Den ger också NTF ytterligare argument i dess fortsatta propaganda, t. ex. »Ni har fått en sådan här bricka. Ni har den väl med Er? Med reflexbrickan i byrålådan riskerar Ni livet» eller »Med reflexbrickan hemma riskerar Ni åtal».

Vi kan inte stoppa utvecklingen, men vi vill och vi kan stoppa de onödiga mörkerolyckorna. Vi måste börja reflektera.

Herr talman! Jag uttalar mitt tack för allt det som redan gjorts och de nya initiativ vi kan vänta, och i förhoppning att statsrådet i sitt arbete för en tryggare trafik prövar även det förslag som jag här lagt fram ber jag än en gång att få tacka för svaret på min interpellation.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på interpellation ang. statens intressekontors verksamhet**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Ekström i Iggesund har frågat mig, om jag är i tillfälle att lämna en redogörelse för omfattningen och lönsamheten av den verksamhet som bedrivits av statens intressekontor under år 1963 och om jag anser att det finns tillräckliga skäl för att bibehålla kontoret.

Svar på interpellation ang. statens intressekontors verksamhet

Som svar på frågan vill jag anföra följande.

Statens intressekontor tillskapades på 1930-talet som en särskild avdelning inom postgirokontoret. Dess huvudsakliga uppgift var att för statsanställda och statliga pensionärer — senare även för andra — ombesörja regelbundet förekommande personliga utbetalningar, i första hand skatter men i övrigt hyror, försäkringspremier, olika slags avgifter o. s. v. Medel till utbetalningarna erhöles genom regelbundna avdrag på vederbörandes löner och pensioner. Verksamheten vid kontoret påverkades på ett kännbart sätt av 1946 års skatteuppbördsreform, som medförde att skattebetalningarna i stort sett upphörde. En avveckling övervägdes i sammanhanget, men hänsyn bl. a. till personalorganisationernas önskemål om en fortsatt verksamhet föranledde beslut om att tills vidare bibehålla kontoret.

Antalet kontoinnehavare vid kontoret — som strax före uppbördsreformen uppgick till ca 100 000 och strax efter till ca 20 000 — var vid utgången av år 1963 omkring 13 000, varav 9 000 statsanställda eller statliga pensionärer. Som mått på den aktuella verksamheten kan i övrigt nämnas, att antalet inbetalningar till kontoret år 1963 var ungefär 184 000 och antalet utbetalningar för kontoinnehavarnas räkning ca 307 000. De samma år av kontoret förmedlade betalningstransaktionerna representerade ett sammanlagt värde av drygt 50 milj. kr. Av intresse i sammanhanget är vidare, att av de nyssnämnda utbetalningarna avsåg i runt tal 58 000 — representerande ett sammanlagt belopp om 6 milj. kr. — överföringar till sparkonton i postbanken. Antalet anställda var vid årets utgång ca 60.

Vad angår finansieringen av verksamheten är målsättningen, att kostnaderna skall täckas av inkomsterna i rörelsen. Dessa senare inflyter främst i form av avgifter, räntor på i rörelsen

innestående kapital och ersättningar från postsparbanksrörelsen för överföringar till sparkonton. Under senare år har det emellertid inte varit möjligt att uppnå den förutsatta kostnadstäckningen. Detta sammanhänger med att inkomsterna nedgått i takt med den successiva minskningen av kontorets verksamhet utan att kostnaderna i motsvarande mån — trots personalreduktioner — kunnat begränsas. För att uppnå balans mellan intäkts- och utgiftssidorna genomfördes med ingången av år 1962 en avgiftshöjning. Det bortfall av kontokunder, som följde härmed, i förening med den fortsatta kostnadsutvecklingen ledde emellertid till att full täckning ändå inte blev möjlig. För år 1962 uppstod sålunda ett underskott på ungefär 115 000 kr. För år 1963 steg underskottet ytterligare något. Sålunda uppgick kostnaderna för detta år enligt preliminära beräkningar till 905 000 kr., medan inkomsterna stannade vid 764 000 kr. Resultatet blev sålunda ett underskott på uppskattningsvis 141 000 kr.

Med hänsyn till det ekonomiska utfallet av rörelsen har generalpoststyrelsen den uppfattningen, att förutsättningarna för intressekontorets fortsatta verksamhet måste närmare övervägas. Att härmed hittills fått anstå sammanhänger med den under senare år pågående omorganisationen av postbanken och omläggningen av de bokförings- och kontorstekniska arbetsformerna inom denna. Det har sålunda bedömts lämpligt att slutföra arbetet härmed, innan uppmärksamhet ägnas mera speciella verksamhetsgrenar inom postbanken av det slag intressekontoret representerar. Avsikten är emellertid att nu — sedan den aktuella omorganisationen och omläggningen i väsentliga hänseenden genomförts — överväga möjligheterna till rationellare och effektivare arbetsformer såvitt angår här aktuell verksamhet. Vid dessa överväganden har man då fördelen att kunna

Svar på interpellation ang. statens intressekontors verksamhet

utgå från de ändrade förutsättningar, som gäller inom postbanken över huvud i fråga om tekniskt rationellare arbetsförhållanden med vidsträckt tillämpning av automations- och databehandlingsförfaranden.

Jag har inhämtat att den utredning som generalpoststyrelsen nu avser att genomföra i fråga om intressekontoret kommer att innefatta överväganden av de allmänna betingelserna för en verksamhet av här ifrågavarande slag. Härvid kommer att belysas i vad mån möjligheter finnes att bedriva verksamheten i ungefär hittillsvarande former eller om denna eventuellt bör läggas upp på bredare bas och därvid exempelvis knyts närmare till postsparbanks- och postgiroverksamheten eller slutligen om verksamheten helt bör avvecklas. I sammanhanget får beaktas den sparfrämjande verkan, som intressekontoret synes ha. Jag vill här hänvisa till de överföringar som via kontoret sker till sparkonton inom postbanken.

De resultat, som framkommer av ifrågavarande utredningsarbete, får bli vägledande för ett slutligt ställningstagande till frågan om intressekontorets framtid.

Vidare anförde:

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret.

Anledningen till att jag framställde interpellationen var att det i den vid riksdagens början avlämnade förteckningen över väntade propositioner under innevarande vårsession aviserades en proposition om postverkets organisation. Då det fanns skäl att räkna med att propositionen skulle bygga på det betänkande som 1956 års postutredning avlämnade i slutet av 1962 och enär det betänkandet inte tagit ställning till frågan om statens intressekontors verk-

samhet, ansåg jag det motiverat att aktualisera spørgsmålet.

Intressekontoret måste utan tvekan betraktas som en relik från svunna tider. Dess krympande verksamhet talar sitt tydliga språk, och statsrådet framhåller också i svaret att en total avveckling övervägdes redan i samband med 1946 års skatteuppbördsreform.

Ett av skälen till att man fortsatte denna verksamhet var bl. a. personalorganisationernas önskemål. Det vare mig fjärran att negligera detta, men jag måste nog likväl ge postutredningen rätt när denna i sin sammanfattning rörande postverket i dess helhet mycket starkt betonade vikten av att man beaktar hur landets knappa arbetskraftsresurser används, så att de inte i onödig omfattning disponeras i en serviceverksamhet som postverkets.

Jag är tacksam för det utförliga svar departementschefen har lämnat. Det visar med all önskvärd tydlighet att det finns anledning att så snart som möjligt ta ställning till intressekontorets fortsatta existens. Jag delar också departementschefens uppfattning om att frågan är beroende av den pågående omorganisationen av postbanken och omläggningen av de bokförings- och kontorstekniska arbetsformerna inom banken.

Som ett skäl till att statens intressekontor fått fortleva anför statsrådet att en relativt stor del av utbetalningarna avser överföringar till sparkonton i postsparbanken. Antalet transaktioner utgjorde under föregående år enligt vad statsrådet nyss anförde cirka 58 000 till ett sammanlagt belopp av 6 miljoner kronor. Visst är detta värdefullt, men beloppet synes mig ändå blygsamt och utgör en obetydlig del av det totala enskilda sparandet. Antalet anställda är 60, och statsrådet framhåller att rörelsen går med förlust. Det har sedan intressekontorets tillkomst skapats så många andra sparformer — lönsparandet kan vara ett exempel — att det sy-

Svar på interpellation ang. statens intressekontors verksamhet

nes mig diskutabelt att postsparbanken för att främja sparandet skall bibehålla den del av sin verksamhet som bedrivs av intressekontoret.

Jag är, herr talman, tillfredsställd med svaret. Det skulle förvåna mig mycket om inte generalpoststyrelsen i sin utredning kommer fram till en avveckling av rörelsen. Den personal som därmed friställes kan säkerligen överföras till den övriga verksamheten inom postverket.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag tänker ingalunda försvara de former, under vilka statens intressekontor bedrivs. De är en följd av den utveckling som skett i samhället, bl. a. genom 1946 års skatteuppbördsreform. Som gammal kund hos statens intressekontor vill jag bara betyga min tacksamhet för att det hittills har funnits. Jag menar dock inte att det skall fortsätta sin verksamhet i dessa former för att genom statliga subventioner hjälpa en mycket liten kategori av Sveriges skattebetalare. Det vare mig fjärran att ha en sådan åsikt.

I detta sammanhang vill jag bara uttala dels ett tack för den verksamhet som statens intressekontor hittills bedrivit — det har givit en utmärkt service — och dels en förhoppning — i motsats till vad interpellanten önskade — att man kan komma fram till en organisation som är självbärande men som samtidigt ger samma utmärkta service som hittills. Jag gör detta därför att jag inte tycker att man helt skall bortse ifrån den sparfrämjande åtgärd man här kommer att vidta. Jag tror att det har sin betydelse.

För närvarande anlitas intressekontoret endast av 13 000 personer, och sparmedlen uppgår till 6 miljoner kronor. Om vi kommer upp i en omfattning, som något så när närmar sig den som statens intressekontor ursprungligen hade, nämligen cirka 100 000 kunder — jag

är den förste att erkänna att detta kanske inte är möjligt — tror jag att denna sparfrämjande åtgärd kommer att ha ganska stor betydelse i sammanhanget.

Enligt kommunikationsministerns svar skall den pågående utredningen överväga tre saker: fortsatt bedrivande av verksamheten i ungefärligen hittillsvarande form, eventuell uppläggning av verksamheten på en bredare bas eller som tredje alternativ en avveckling av densamma. Jag begärde närmast ordet för att uttrycka en förhoppning om att det då blir antingen det första eller det andra alternativet, eftersom jag tror att statens intressekontor fortfarande har en ganska stor uppgift att fylla.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Även jag skulle i likhet med herr Hamrin i Kalmar kunna betyga att jag varit kund hos statens intressekontor. Men mitt intresse för dess verksamhet svalnade betydligt i och med 1946 års skatteuppbördsreform, ty vad som främst var av värde var möjligheten att få skattebördan utjämnad genom inbetalningar till intressekontoret.

Jag anser att postverket kan tillhandahålla en mycket värdefull service genom postgiro-rörelsen. Det hade varit intressant om statsrådet i sitt svar även tagit med en redogörelse över hur många postgirokonton som fanns för ett par decennier sedan och antalet konton i dag. Jag tycker det är föga rationellt att man skall fortsätta statens intressekontors verksamhet för att vissa enskilda människor skall kunna klara av erläggandet av försäkringspremier, hyror och andra avgifter, som lika gärna kan betalas över postgiro.

Jag håller fast vid vad jag tidigare sade, och jag hoppas på genomförandet av det sista av de alternativ vi här diskuterat, d. v. s. en avveckling av statens intressekontors verksamhet.

Härmed var överläggningen slutad.

Interpellation ang. ändring av bestämmelserna om statsbidrag till avlönande av distriktssköterskor**§ 5**

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 47, angående förstatligande av Venskapsakademiens forskningsinstitut för experimentell fysik m. m.,

nr 57, angående inrättande av institut för verkstadsteknisk forskning, samt

nr 62, angående utökning av kulturfondens för Sverige och Finland kapital.

§ 6

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 2, statsutskottets utlåtanden nr 32 och 33, bevillningsutskottets betänkanden nr 4, 10, 12 och 14, bankoutskottets utlåtanden nr 5—11, andra lagutskottets utlåtanden nr 10, 11 och 13—15 samt tredje lagutskottets utlåtanden nr 6—9 och 11.

§ 7

Föredrogs den av herr Hagberg vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhängan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående farorna vid användning av kemiska växtskyddsmedel.

Kammaren biföll denna anhängan.

§ 8

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att bevillningsutskottets betänkande nr 10 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 9

Interpellation ang. ändring av bestämmelserna om statsbidrag till avlönande av distriktssköterskor

Ordet lämnades på begäran till

Herr ENSKOG (fp), som yttrade:

Herr talman! Bestämmelser för statsbidrag till distriktsskötersketjänster utfärdades år 1935 (SFS 428/1935 avd. 5 § 8). Dessa bestämmelser säger att distriktsskötersketjänster skall till minst $\frac{3}{4}$ av året ha uppehållits av befattningshavare med behörighet för att statsbidrag med hälften av lönebeloppet skall utgå.

I den bristsituation, som sedan lång tid tillbaka råder, har det i många fall varit omöjligt att till vikarie för distriktssköterska få sådan som förutom vanlig sjuksköterskeutbildning också har den speciella distriktssköterskeutbildningen från statens distriktssköterskeskola. Anledningen härtill torde främst vara att utbildningskapaciteten även på detta område — liksom på många andra — är för liten.

Om en distriktssköterska behöver vara t. ex. grosses-ledig blir vikariatet i regel av längre varaktighet än 3 månader under ett kalenderår. Tillsättes en vikarie utan föreskriven behörighet får landstinget inget statsbidrag för tjänsten under hela det året. Inom flera landsting låter man uppehålla tjänsten med sköterska utan behörighet och landstinget svarar då för hela kostnaden. Men det finns också landsting där man med hänsyn till statsbidragsbestämmelserna förordnar en vikarie under 3 månader, och därefter låter man en distriktssköterska i ett granndistrikt uppehålla tjänsten i båda distrikten trots att den som tjänstgjort första tiden är villig att fortsätta som vikarie.

Det ligger givetvis i såväl allmänhetens som statens och landstingens intresse att ha kvalificerad personal på distriktsskötersketjänsterna även då vikarie skall tjänstgöra. Tyvärr finns det i många fall inte sådana att få och då synes det mig vara bättre, att man inte bara under 3 månader har vikarie utan behörighet utan även i fortsättningen, än att man låter en sköterska i ett granndistrikt sköta två distrikt samti-

Interpellation ang. undantagande av bl. a. skrivbyråernas serviceverksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpningsområde

digt varigenom en viss del av arbetet måste bli lidande.

Med hänvisning till ovanstående motivering får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att, under rådande brist på sköterskor med distriktssköterskeutbildning, bestämmelsen i SFS nr 428 av år 1935 om att distriktsskötersketjänst under minst $\frac{3}{4}$ av året skall ha uppehållits av befattningshavare med behörighet ändras så att vid vikariat inte någon tidsbegränsning skall gälla för erhållande av statsbidrag?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Interpellation ang. undantagande av bl. a. skrivbyråernas serviceverksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpningsområde

Ordet lämnades på begäran till

Herr BOHMAN (h), som yttrade:

Herr talman! Enligt lagen den 18 april 1935 med vissa bestämmelser om arbetsförmedling får dylik förmedling icke bedrivas i förvärvssyfte. Vill någon eljest bedriva arbetsförmedling, för vilken uppbäres förmedlingsavgift eller liknande ersättning från arbetsgivare eller arbetssökande, skall tillstånd sökas hos arbetsmarknadsstyrelsen. Bedriver någon utan tillstånd arbetsförmedling mot ersättning, kan han dömas till dagsböter. Tillsyn å efterlevnaden av lagen utövas av arbetsmarknadsstyrelsen.

Genom lagändring år 1942 kriminaliserades »uthyrning» av arbetskraft som var anställd hos »utövare av verksamhet för arbetsanskaffning». Avsikten var att all arbetsförmedling skulle vara offentlig i och för behörig kontroll, så att de arbetssökande icke obehörigen

utnyttjades. I lagtexten har detta uttryckts så att arbetsförmedling skall anses föreligga i de fall då det *huvudsakliga syftet* med anställningen är förmedling av arbete åt arbetssökande.

Anledningen till 1942 års lagändring var bl. a. de förhållanden som då rådde inom musiker- och artistbranschen. Den s. k. impressarioverksamheten bedrevs ofta på sådant sätt, att artisterna obehörigen utnyttjades. Även hembiträdesbranschen framhölls som motiv för 1942 års lagändring.

För några år sedan aktualiserades frågan huruvida den verksamhet som bedrevs av s. k. skrivbyråer vore förenlig med lagstiftningen. Ifrågavarande byråer, som har utövat sin verksamhet sedan lång tid tillbaka utan att dess laglighet ifrågasatts, har blivit ett alltmer uppskattat komplement till enskilda och allmänna företags kontorsorganisation. Byråernas tjänster tas i anspråk bl. a. vid arbetsbelastningstoppar, vid sjukdomsfall eller vid behov av särskilt kvalificerad kontorspersonal, exempelvis speciellt snabba stenografer, särskilt språkkunniga sekreterare eller folk med särskild vana från konferensarbete. Ur såväl företagsekonomisk som organisatorisk synpunkt erbjuder skrivbyråernas verksamhet en rationell utväg för företagen att tillgodose tillfälligt arbetskraftsbehov. I själva verket har det också i dessa fall varit praktiskt omöjligt för företagen att på annat sätt, t. ex. genom att anställa extra personal eller genom hänvändelse till tjänstemannaförmedlingen, snabbt erhålla den erforderliga servicen. De centrala organisationerna inom näringslivet liksom statliga och kommunala verk har vid flera tillfällen givit uttryck för önskemål om att få bibehålla den service som lämnas av skrivbyråerna. På motsvarande sätt har de uppgifter vid anställning av kvalificerad personal som utövats av de s. k. organisationskonsulterna visat sig fylla ett stort behov inom näringslivet.

Interpellation ang. återförande till tidigare fastighetsägare av viss för militära ändamål förvärvat mark, m. m.

Sedan högsta domstolen genom domar den 31 december 1962 förklarat skrivbyråverksamheten utgöra arbetsförmedling och sedan arbetsmarknadsstyrelsen börjat ifrågasätta lagligheten av organisationskonsulternas verksamhet, har därför fråga uppkommit om att undantaga sådan verksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpning. Så har skett bl. a. i motioner till 1963 års riksdag. Med anledning av motionerna har andra lagutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 21 uttalat att det på arbetsmarknaden uppkommit former av serviceverksamhet, som inte var för handen vid arbetsförmedlingslagens tillkomst, samt att det från skilda håll har hävdats, att det här är fråga om verksamhetsformer av betydelse för såväl näringsliv som arbetstagare. Utskottet har därför ansett det angeläget, att utvecklingen på ifrågavarande område följs samt att, om det skulle visa sig att den offentliga arbetsförmedlingen, även efter en effektivisering, inte kan tillfredsställa behovet av berörda serviceverksamhet, åtgärder borde övervägas för att tillgodose detta behov.

I anledning härav har Kungl. Maj:t den 18 oktober 1963 uppdragit åt arbetsmarknadsutredningen att undersöka huruvida lagen med vissa bestämmelser om arbetsförmedling bör ändras för att ovannämnda servicebehov skall kunna tillgodoses samt att, om så finnes vara fallet, framlägga förslag till erforderliga ändringar ävensamt att i samband därmed jämväl i övrigt göra en översyn av lagen.

Det förefaller alltså sannolikt att en liberalisering på berörda område kan emotes och att lagen kommer att omformas efter de behov och förhållanden som föreligger i dagens samhälle. Under sådana förhållanden är det utomordentligt otillfredsställande att de berörda utslagen från högsta domstolen lagts till grund för fortgående rättsliga åtgärder mot en verksamhet, som upp-

byggts och verkat under åtskilliga år i förlitan på att den icke vore lagstridig. I flera fall har åtal väckts och fällande domar förekommit, och enligt uppgift lär inom närmaste tiden ytterligare ett stort antal åtal komma att anhängiggöras. Även om lagstridiga förfaranden självfallet i princip skall åtalas, måste det likväl anses stötande för rättskänslan att åtal tillgripes, medan utredning pågår i syfte att upphäva berörda straffbestämmelser och det dessutom är oestridligt att ett starkt behov förefinnes för såväl statliga myndigheter som enskilda företag att ha tillgång till berörda service. Kriminaliseringen av berörda verksamhet överensstämmer uppenbarligen icke med det allmänna rättsmedvetandet. Enligt uppgift i tidningspressen hör till skrivbyråernas kunder riksdagen och dess verk samt jämväl den myndighet som har att övervaka lagens efterlevnad, nämligen arbetsmarknadsstyrelsen.

I anledning av vad sålunda förekommit får jag härmed anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att genom tilläggsdirektiv till arbetsmarknadsutredningen eller på annat sätt verka för att frågan om en ändring av bestämmelserna om arbetsförmedling i syfte att tillgodose de servicebehov som fullgöres av bl. a. skrivbyråerna behandlas så skyndsamt, att proposition i ämnet kan föreläggas senast årets höstriktsdag?

Denna anhållan bordlades.

§ 11**Interpellation ang. återförande till tidigare fastighetsägare av viss för militära ändamål förvärvat mark, m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Hedenäset (cp), som yttrade:

Interpellation ang. återförande till tidigare fastighetsägare av viss för militära ändamål förvärvad mark, m. m.

Herr talman! Genom 1942 års militära markersättningsnämnd förvärvade kronan i början av 1940-talet betydande markområden inom Norrbottens län, företrädesvis i dess östra delar. Dessa disponerades sedan för olika militära anläggningar vilka till rätt stor del var av mera tillfällig natur och för länge sedan är bortflyttade eller i övrigt avvecklade.

I motion nr II: 72 till 1956 års riksdag föreslogs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en översyn av de verkställda förvärven och en utredning av möjligheterna till ett återförande av dessa markområden till de ursprungliga fastigheterna. Som motivering för motionsyrkandet anfördes bl. a. följande:

»Konstateras kan vidare, att de köp eller arrenden som skett ha erhållits på för kronan synnerligen fördelaktiga villkor. Det har sålunda visat sig, att redan första skogsuttaget från de inköpta områdena som regel lämnat ett rotnetto minst motsvarande den erlagda köpeskillingen, ofta flerfaldigt densamma. Av de exempel härå, som kunna anföras, må i detta sammanhang endast ett omnämnas.

Från fyra innehavare av mindre jordbruksfastigheter inköptes år 1943 ett skogsområde om sammanlagt 36,99 hektar. Härför erlades ett pris av summa 9 500 kronor. Å detsamma har sedermera företagits en första utstämpling, vilken försålts på rot till ett skogsbolag för ett pris av 33 000 kronor.

Att kronan härvidlag liksom i andra liknande fall gjort ur ekonomiska synpunkter synnerligen förmånliga affärer kan med lätthet konstateras. Det måste dock ifrågasättas, om en sådan affärsverksamhet kan vara förenlig med försvarets uppgifter. Olika synpunkter påkalla i detta sammanhang uppmärksamhet.

Att förvärven av dessa markområden

kunnat ske till, som det visar sig, alltför låga priser har i betydande utsträckning sin förklaring i tvenne samverkande faktorer. Dels må det noteras, att förvärven skett under en tid, då omvärlden befann sig i ett förödande krig. Det förefanns hos flertalet medborgare i de aktuella gränstrakterna ett levande intresse av att biträda landets försvarskrafter i ansträngningarna att hålla vårt land utanför kriget, ett förhållande, som det må vara all anledning att med tillfredsställelse notera. Därjämte torde det få konstateras, att dessa försäljningar till de överenskomna priserna ej alltid skett så helt frivilligt från säljarnas sida. I åtskilliga fall skedde de under trycket av ett expropriationshot med ringa eller ingen kännedom hos säljaren om vem som i så fall hade att gälda uppkommande förrättningskostnader liksom om vilket pris, som därvidlag kunde erhållas.

Uppmärksamhet synes även det förhållande påkalla, att det i flertalet fall var fråga om markförvärv från jordbruksfastigheter i de berörda bygderna. Välbekant torde väl sedan tidigare vara, att det är mycket i övrigt att önska beträffande försörjningsunderlaget i de östra delarna av Norrbottens län. Genom de minskningar i de enskilda jordbruksfastigheternas skogsinnehav, som härigenom orsakats, har dessa bygders försörjningsunderlag ytterligare beskurits. Detta synes jämväl ur försvarspolitiska synpunkter vara ägnat att inge betänkligheter. Sålunda torde som den första försvarslinjen kunna betecknas att gränsbygderna ha en befolkning med så långt möjligt tillfredsställande utkomstmöjligheter och med en levande samhörighetskänsla med landet i övrigt. Icke minst ur denna senare synpunkt framstår det som angeläget att få de irritationsanledningar undanröjda mellan befolkning och försvarsmakt, som kunna förefinnas.»

I sitt yttrande över motionen (SU

Interpellation ang. återförande till tidigare fastighetsägare av viss för militära ändamål förvärvad mark, m. m.

nr 174/1956) anförde statsutskottet bl. a. följande:

»I syfte att mildra olägenheterna av kronans disposition av ifrågavarande markområden ha chefen för försvarsstaben och fortifikationsförvaltningen funnit en tänkbar utväg vara att till vederbörande fastighetsägare återställa avverkningsrätten till skogen på de arrenderade markområdena respektive upplåta avverkningsrätt till ägarna av de stamfastigheter, från vilka markområdena försålts till kronan. Försvarets fastighetsnämnd har icke något att erinra mot att en utredning verkställs i syfte att närmare undersöka, om ifrågavarande åtgärd kan leda till åsyftat resultat och är praktiskt genomförbar.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga uppmärksamhet och att frågan, på sätt Kungl. Maj:t finner lämpligt, blir föremål för närmare undersökning.»

Riksdagen beslöt, i enlighet med statsutskottets yrkande, att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anförut och som här citerats. I anledning av riksdagens skrivelse gav Kungl. Maj:t åt chefen för försvarsstaben i uppdrag att utreda frågan. Försvarsstaben redovisade sedan år 1959 den utförda utredningen. Av utredningen framgår bl. a. följande.

De markområden det här är fråga om rör sig sammanlagt om 5 530 hektar, varav 3 145 har förvärvats av kronan och 2 385 har långtidsarrenderats. Markförvärven har skett från 305 fastigheter och till ett medelpris av 270 kronor per ha medan långtidsarrendena är från 575 fastigheter och ett medelpris av 219 kronor per ha för hela arrendetiden.

I den förutnämnda motionen (II: 72/1956) uppgavs att förvärven skedde till så låga priser, »att redan första skogsuttaget från de inköpta områdena som regel minst motsvarade den er-

lagda köpeskillingen, ofta flerfaldigt densamma». Denna uppgift bekräftas av försvarsstabens utredning. I densamma uppgives beträffande företagna avverkningar följande.

»Avverkning har utförts i varierande omfattning inom olika områden. Inom de förvärvade områdena har avverkning skett på 2 290 har, d. v. s. på nära 75 % av hela den förvärvade arealen. Inom de arrenderade områdena är motsvarande siffror 12 har respektive 0,5 %. Dessa senare områden är sålunda praktiskt taget orörda. Avverkningen har skett dels i de militära myndigheternas egen regi, dels efter rotpostförsäljning. Avverkningen i egen regi har omfattat 10 760 m³ sk och inbringat ca 406 000 kronor brutto. Rotpostförsäljningarna har omfattat 51 140 m³ sk och inbringat ca 921 000 kronor.»

De uppgifter som här lämnats är givetvis ej numera helt dagsaktuella, utan avser tiden före år 1959 då utredningen ingavs till Kungl. Maj:t. De lämnade uppgifterna synes ej heller vara så fullständiga som önskvärt vore. Sålunda hade det varit av intresse med en särskild redovisning av ej blott antalet sk m³ som försålts på rot och dess pris, utan även den areal rotpostförsäljningarna omfattat. Likaså vore det av intresse med en uppgift vad avverkningarna i egen regi netto inbringat. Med ledning av de lämnade uppgifterna om antalet på olika sätt försålda skogskubikmeter kan dock rotpostförsäljningarna beräknas ha omfattat högst omkring 83 % av den av försäljningarna berörda arealen, eller 1 910 ha. Då för rotposterna erhållits ett pris av sammanlagt 921 000 kronor ger detta ett medelpris av 476 kronor per ha, eller 176 % av den i medeltal erlagda köpeskillingen. Därvid må observeras att avverkningarna givetvis ej kunnat omfatta all den avverkningsdugliga skogen och att kronan fortfarande är i besittning av den skogsproducerande mar-

Interpellation ang. återförande till tidigare fastighetsägare av viss för militära ändamål förvärvad mark, m. m.

ken. Även om skogspriserna varierar från tid till annan kan dock konjunkturvariationerna ej tillräckligt förklara disproportionen mellan köpeskilling å marken och vid rotpostförsäljningarna erhållet rotnetto.

Det kan sålunda konstateras att riksdagen redan år 1956 begärt en utredning av den föreliggande frågan, vidare att utredning förelegat sedan år 1959. I interpellationssvar den 24 mars 1961 meddelade försvarsministern, att remissbehandlingen av ärendet icke avslutats och att han med hänsyn härtill ej kunde närmare precisera när beslut i frågan var att emotse. Ytterligare omkring 3 år har förflutit sedan detta svar gavs. Då synes det även föreligga anledning att efterlysa när denna fråga kan bringas till sin lösning.

Det vill även synas befogat att i detta sammanhang på några punkter kommentera utredningen i frågan, liksom även vid remissbehandlingen anförda synpunkter.

I fråga om de principer som på olika håll i landet följts meddelar försvarsstaben i sin utredning av år 1959 bl. a. följande:

»Markanskaffningar för befästningar och baracker för arméns räkning skedde under beredskapen i regel med nyttjanderätt. Därvid tillförsäkrades kronan i regel icke dispositionsrätten till skogen på markområdena i vidare mån än att träd, som stod i vägen för anläggningarna, kunde borttas. I övre Norrland gjordes undantag från dessa principer i två avseenden: dels förvärvades betydande markområden med äganderätt, dels anskaffades i ett stort antal fall nyttjanderätt med full dispositionsrätt för kronan till de på områdena befintliga skogsbestånden.»

Det anmärkningsvärda förhållandet att markförvärven i övre Norrland, som tidigare belysts, skett till påtagliga underpris markeras ytterligare av att det således endast är i denna landsdel

som kronan tillåtit sig en sådan markanskaffningspolitik.

I utredningen framhålles även att det föreligger svårigheter att ernå full rättvisa vid ett eventuellt återställande av markområdena eller avverkningsrätten å desamma, detta i synnerhet till följd av de virkesuttag som kronan gjort på en del skiften, vilka varit av varierande omfattning och framför allt ej berört samtliga skiften. Här skall ingalunda ifrågasättas annat än att rättviseproblem kan uppstå av denna anledning. Det förhållandet att full rättvisa är svår att ernå bör väl dock inte föranleda någon uraktlåtenhet i syfte att mildra olägenheterna av kronans dispositioner, detta så mycket mera som de berörda markägarna ej kan lastas för dessa svårigheter.

Vid remissbehandlingen har framkommit att virkesförrådet per ha på de av försvaret ägda och disponerade skogsområdena år 1950 var hela 26 % högre än medeltalet i de berörda bygderna. Detta betyder att befolkningen till kronan nödgats avstå de bättre delarna av sina skogar.

Som av utredningen framgår har virkesuttag skett i betydligt mindre omfattning på de långtidsarrerenderade skogsområdena. Detta skulle i och för sig vara tillfredsställande om markägarna inom rimlig tid bleve i tillfälle att vårda sina skogar. Som nu är förhållandet, tenderar — till följd av yttre skador å träden och åtföljande stamröta samt provisoriska mark- och väganläggningar med försämrade avrinningsförhållanden som följd — skogen dock att ruttna bort och marken att ytterligare försumpas.

Som av det anförda framgår föreligger det starka skäl för åtgärder syftande till att mildra och tillrättalägga olägenheter som orsakats den berörda befolkningen till följd av markanskaffningar som skett genom 1942 års militära markersättningsnämnd, respektive

Interpellation ang. gymnasiereformens genomförande

1944 års markersättningsdelegerade. Det synes även vara på tiden att denna fråga bringas till sin lösning.

Med stöd av vad sålunda anförts får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta följande frågor:

När kan åtgärder eller förslag i anledning av utredningen om återförande till de tidigare fastighetsägarna av mark eller avverkningsrätt, som av 1942 års militära markersättningsnämnd (sedermera 1944 års markersättningsdelegerade) förvärvats eller arrenderats inom Norrbottens län, vara att emotse?

Vad kan Kungl. Maj:ts åtgärder eller förslag i denna fråga väntas innebära?

Denna anhållan bordlades.

§ 12**Interpellation ang. gymnasiereformens genomförande**

Ordet lämnades på begäran till

Herr HELEN (fp), som yttrade:

Herr talman! Det nya gymnasiet kommer att ställa mycket stora krav på lärarna. Den pedagogiska metodiken förändras och många ämnen får väsentligt förnyat innehåll. En omställning blir nödvändig inte bara för lärare utan även för många studerande, som fullgjort en större del av sin ämbetsexamen med inriktning på nuvarande ämnesinnehåll och ämneskombinationer. Alla är medvetna om att en omfattande fortbildningsverksamhet — i viss utsträckning i form av omskolning och/eller vidareutbildning — måste sättas in för att underlätta denna process. Delade meningar råder däremot i frågan om utbildningskompletteringen skall ske på fritid eller under arbetstid. Skolöverstyrelsen anser, att lärarbristen gör det olämpligt att placera den genom reformen nödvändiggjorda kursverksamheten inom läsårets ram. Mot detta har

anförts, att utbildningskompletteringar, som betingas av förändringar på arbetsplatsen, skall ske på arbetstid. Denna princip gäller på den fria marknaden. Utan att vilja föregripa hur denna fråga skall behandlas i samband med propositionen i gymnasiefrågan, finner jag det med hänsyn till den oro, som råder bland lärare och vissa studerande, motiverat att den redan nu blir föremål för en principiell överläggning. Ett ytterligare skäl är att omskolnings- och fortbildningsproblemen har stor betydelse vid fastställande av tidsplan för genomförande av det nya gymnasiet. Även om fortbildningen och framför allt omskolningen måste ses som »ett problem på litet längre sikt» får det ej inträffa att det nya gymnasiet startar utan att alla resurser satts in för att ge dess lärare bästa möjliga förberedelse för den ny undervisningssituationen.

Frågan om tidpunkten för gymnasiereformens ikraftträdande diskuterades i början av februari månad i första kammaren med anledning av en interpellation av fröken Ljungberg. Ecclesiastikministern förklarade sig därvid ännu ej kunna ta ställning till frågan om tidpunkten för gymnasiereformens genomförande men ställde i utsikt att så skulle kunna ske något längre fram i tiden före propositionens avgivande. Det är angeläget att en redovisning av regeringens ståndpunkt i denna fråga sker i andra kammaren före nyvalen till denna kammare, d. v. s. i god tid före vårsessionens slut så att allmänheten kan bedöma vilken vikt regering och riksdag fäster vid en väl förberedd gymnasiereform.

Gymnasieutredningen föreslår en samtidig övergång till det nya gymnasiet från och med läsåret 1965/66 bland annat under åberopande av de 6 000 elever, som våren 1965 avslutar sin obligatoriska skolgång enligt grundskolans läroplan. Då det nuvarande gymnasiets läroplaner inte är anpassade till grundskolans, måste, om gymnasiereformen

Interpellation ang. gymnasiereformens genomförande

inte generellt träder i kraft 1965/66, särskilda åtgärder insätts för de ca 3 000 elever, som kan beräknas ha för avsikt att bedriva gymnasiestudier. Sedan debatten fördes i första kammaren har en rad remissinstanser nu motiverat varför det generella ikraftträdandet bör ske ett år senare. Särskild vikt måste här fästas vid kommunförbundens — i detta fall främst Stadsförbundets — och den närmast berörda lärarorganisationens uppfattning. Dessa hävdar att övergången till det nya gymnasiet bör ske först från och med läsåret 1966/67. Självfallet torde dock dessa och alla andra remissorgan, som föreslår ett dröjsmål med reformens ikraftträdande, inse att 1962 års riksdagsbeslut innebär ett löfte att grundskolans elever skulle möta ett nytt gymnasium. Men de 3 000 nya gymnasisterna 1965 i Malmö stad och Västmanlands län utgör dock endast ca 10 % av hela antalet nyinskrivna och motiverar i och för sig inte en generell introduktion över hela landet av det nya gymnasiet.

Om proposition i gymnasiefrågan som statsrådet Edenman förutskickade i interpellationsdebatten, läggs fram till 1964 års höstriksdag, blir det svårt att efter riksdagsbeslutet hinna förbereda ett generellt ikraftträdande av reformen till läsåret 1965/66. Det är visserligen möjligt att i viss omfattning vidta förberedande åtgärder redan innan riksdagen fattat beslut. Detta gäller särskilt läroplansarbetet i den mån detta är föremål för Kungl. Maj:ts ensamma beslutanderätt. Bokförlagen torde vara betjänta av raska förberedelser härvidlag.

En annan förutsättning för att reformen skall få sitt avsedda innehåll är, att lämpliga lokaler, bibliotek och grupper finns i erforderlig omfattning och i god tid. Det är tveksamt om det är möjligt att ordna detta efter ett första beslut om reformen vid höstriksdagen 1964, en andra behandling av reformens finansiella aspekter våren 1965 och ett

generellt ikraftträdande under sommaren 1965. I Malmö stad och Västmanlands län torde dock redan nu omfattande förberedelser ha skett i anslutning till berörda kommuners erfarenheter från grundskolans introduktion.

Enligt departementschefen kommer proposition om gymnasiereformen att framläggas under höstriksdagen detta år. Man kan utgå från att propositionen inte enbart kommer att i stora drag behandla principerna bakom en gymnasiereform utan även innefatta i detalj utarbetade förslag. Däremot kan den propositionen inte omfatta anslagsfrågorna. 1964 års höstriksdag skall alltså fatta beslut i sakfrågan, medan ansvaret för de statsfinansiella konsekvenserna övervältras på 1965 års vårriksdag. Det finns inget skäl att tro att en annan riksdagsmajoritet än den nuvarande skulle skygga för att ge det nya gymnasiet de erforderliga resurserna, men ett beslut i sak 1964 kan göra det omöjligt för 1965 års riksdag att snabbt ge det stöd åt lärarna i deras dagliga arbete som den nuvarande riksdagsmajoriteten vid flera tillfällen förvägrat den. En förutsättning för en framgångrik lösning av gymnasiefrågorna är därför en mera insiktsfull och generös inställning till arbetssituationen i skolan än den som regeringen hittills visat.

Under hänvisning till vad ovan anförts anholder jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet redogöra för sin syn på hur den av gymnasiereformen nödvändiggjorda fortbildningen och omskolningen av det nya gymnasiets lärare bör bedrivas?

2. Vill herr statsrådet upplysa om huruvida inom ecklesiastikdepartementet övervägts möjligheten av att förlägga gymnasiereformens generella ikraftträdande till att gälla läsåret 1966/67?

3. Vill herr statsrådet lämna en redogörelse för vilka åtgärder som vidtagits

Interpellation ang. gymnasiereformens genomförande

eller som kan vidtas med hänsyn till de 3 000 elever, som läst enligt den nya läroplanen för grundskolan och som väntas påbörja gymnasiestudier hösten 1965, om gymnasiereformen då ej generellt trätt i kraft?

4. Är herr statsrådet beredd att sätta in sina krafter för att åstadkomma en förbättrad arbetssituation för gymnasiets lärare i samband med reformen?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare svensk kapitalinsats i Internationella utvecklingsfonden (IDA); samt

från första lagutskottet:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om införande av brottsbalken m. m.;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 mars 1952 (nr 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål så ock angående ändring i samma lag; och

nr 81, i anledning av väckt motion om utredning rörande barnavårdsmaninstitutionen.

§ 14

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 52, angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.,

nr 59, med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.,

nr 60, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt, m. m.,

nr 61, angående nybyggnad av kaserneetablissemang m. m. för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente,

nr 63, angående lån till vissa ombyggnadsarbeten vid Norrbackainstitutet m. m.,

nr 64, angående vissa anslag till civilförsvaret m. m., samt

nr 75, med förslag till stämpelskatteförordning, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 15

Anmäldes en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 809, av herr *Antonsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 49, angående anvisande av medel till jordfonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 16

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.42.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 11 mars

Kl. 10.00

§ 1

Herr talmannen meddelade, att herr Nilsson i Svalöv, som vid kammarens sammanträde den 18 nästlidne februari med läkarintyg styrkt sig från och med den 17 februari tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2

I enlighet med kammarens därom den 26 nästlidne februari fattade beslut skulle nu val företagas av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte suppleanter för dessa ombud.

Ordet lämnades på begäran till

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN, som yttrade:

Herr talman! För det val som skall företagas vid detta plenum ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Listan upptar namn på så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Den av herr förste vice talmannen för detta val avlämnade listan var av följande utseende:

Ombud

L. Mattson, fröken, ledamot av första kammaren
S. H. Gustafson i Göteborg, ledamot av andra kammaren
G. Hedlund, ledamot av andra kammaren

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de å listan uppförda ledamöterna utsedda till ombud respektive suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

§ 3

Meddelande ang. besök på Kungl. Teatern

Herr TALMANNEN yttrade:

Kungl. Teatern anordnar torsdagen den 9 april 1964 en föreställning av Verdis opera Aïda för riksdagens ledamöter. Anslag härom finnes uppsatt i kapprummet, där också teckningslistor är utlagda.

§ 4

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

Suppleanter

S. R. Alemyr, ledamot av andra kammaren
P.-O. Hanson, ledamot av första kammaren
L. M. Eliasson i Sundborn, ledamot av andra kammaren

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

till behandling av lagutskott propositionen nr 52, angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 59, med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 60, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt, m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 61, angående nybyggnad av kaserneetablissemang m. m. för Svea livgarde och Svea ingenjörregementet,

nr 63, angående lån till vissa ombyggnadsarbeten vid Norrbackainstitutet m. m., och

nr 64, angående vissa anslag till civilförsvaret m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 75, med förslag till stämpelskatteförordning, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg de under 1), 2) och 3) upptagna förordningsförslagen, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den å bordet vilande motionen nr 809.

§ 6

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Enskog*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående ändring av bestämmelserna om statsbidrag till avlönande av distriktsköterskor,

herr *Bohman*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående undantagande av bl. a. skrivbyråernas serviceverksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpningsområde,

herr *Larsson* i Hedenäset, till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående återförande till tidigare fastighetsägare av viss för militära ändamål förvärvad mark, m. m., och

herr *Helén*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående gymnasiereformens genomförande.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 7**Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 3 januari 1964 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 18, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning angående ändrad lydelse av 4 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt; samt

3) förordning om ändrad lydelse av 4 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås — i anslutning till finansplanen för budgetåret 1964/65 — att avdrag vid inkomsttaxeringen icke vidare skall medges för folkpensionsavgift.

Avdragsrätten föreslås upphävd

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

fr. o. m. den 1 juli 1964. Vid 1965 års taxering, som avser inkomståret 1964, skall avdrag därför övergångsvis medges med hälften av folkpensionsavgiften.

Avdragsrättens upphävande skall beaktas även i källskattehänseende. Nya tabeller för beräkning av preliminär A-skatt skall fastställas och tillämpas under andra halvåret 1964.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 369 av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt II: 447 av herr *Hermansson m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen avslår proposition nr 18, samt att riksdagen i detta sammanhang uttalar sig för att nödvändiga förstärkningar av statens inkomster i första hand sker genom ökad beskattning på de stora förmögenheterna samt genom skatteuttag på värdeökningen på aktier»;

2) de likalydande motionerna I: 551 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 686 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 18 måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om slopande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift»;

3) de likalydande motionerna I: 559 av herr *Lundström m. fl.* och II: 694 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 18 om slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift»;

4) de likalydande motionerna I: 572 av herr *Virgin m. fl.* och II: 682 av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 18 angående slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgiften»;

5) motionen I: 426 av herr *Ferdinand Nilsson*, vari hemställts, »att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts förslag om provisoriskt avskaffande av rätt till avdrag

vid statlig och kommunal beskattning av erlagda folkpensionsavgifter».

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med avslag å följande motioner, nämligen

a) de likalydande motionerna I: 369 av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt II: 447 av herr *Hermansson m. fl.*, såvitt avsåge yrkandet om avslag å Kungl. Maj:ts förslag,

b) de likalydande motionerna I: 551 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 686 av herr *Hedlund m. fl.*,

c) de likalydande motionerna I: 559 av herr *Lundström m. fl.* och II: 694 av herr *Ohlin m. fl.*,

d) de likalydande motionerna I: 572 av herr *Virgin m. fl.* och II: 682 av herr *Heckscher m. fl.*, ävensom

e) motionen I: 426 av herr *Ferdinand Nilsson*,

måtte med bifall till förevarande proposition nr 18 antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning angående ändrad lydelse av 4 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt; samt

3) förordning om ändrad lydelse av 4 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272);

B) att de likalydande motionerna I: 369 av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt II: 447 av herr *Hermansson m. fl.* måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Stefanson*, *Yngve Nilsson*, *Lundström*, *Gösta Jacobsson*, *Sundin*, *Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo*, *Christenson* i Malmö och *Björkman*, vilka ansett

dels att utskottets yttrande i viss del bort ha annan, i reservationen angiven lydelse,

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

dels ock att utskottet under A) bort hemställa,

att riksdagen — med bifall till motionerna I: 369 av herr Adolfsson och Lager samt II: 447 av herr Hermansson m. fl., i vad motionerna avsåge förevarande del, motionerna I: 551 av herr Bengtson m. fl. och II: 686 av herr Hedlund m. fl., motionerna I: 559 av herr Lundström m. fl. och II: 694 av herr Ohlin m. fl. samt motionerna I: 572 av herr Virgin m. fl. och II: 682 av herr Heckscher m. fl. ävensom motionen I: 426 av herr Ferdinand Nilsson — måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 18.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Medborgarna i vårt land har ju att erlägga avgifter till folkpensioneringen. Denna avgift uttages nu med fyra procent, dock högst sex hundra kronor per år. Den utgår alltså på taxerade inkomster upp till femton tusen kronor. Finansministern föreslår och bevillningsutskottet tillstyrker att denna avgift inte längre får avdragas vid vare sig den statliga eller den kommunala beskattningen. Detta kommer att få betydande verkningar. Åtgärden innebär att samhället ytterligare ökar sin beskattning med cirka femhundra miljoner kronor. Det är ett avsevärt belopp. Sett i samband med den hårda beskattning vi redan nu har blir det än mer betungande. Socialdemokratiskt styre har nämligen satt sina spår på skattsedlarna. En ständigt växande andel av nationalinkomsten har av samhället tagits i anspråk i form av skatter. Under den senaste tioårsperioden har de direkta skatterna fördubblats och de indirekta tredubblats. Detta har fört upp vårt land på en ledande plats bland de västliga demokratiernas, som högskattelandet framför andra.

Herr Sträng är en uppfinningsrik man. Under sin tid som finansminister

har han hittat på många nya skatter. Det nu föreliggande förslaget överträffar väl alla tidigare. Det innebär att samma inkomster skall beskattas två gånger. Sålunda kräver han att avgifterna för folkpensioneringen skall betalas med inkomster som drabbas hårt av den progressiva skatteskalen. Ju högre upp på skatteskalen vederbörande ligger desto mer måste han förtjäna för att kunna betala avgiften. Men det är inte nog med detta. De förmåner som i sinom tid kommer att utgå blir också föremål för progressiv beskattning.

Det är en ny princip i vår skattelagstiftning. Beskattning av försäkringar har tidigare alltid tillgått så, att om premien inte varit avdragsgill, har försäkringsförmånen i stället varit skattefri, och om premien har varit avdragsgill, har förmånen blivit beskattad. Detta måste anses vara det enda riktiga.

Efter det att man under flera årtionden har tillämpat avdragsrätt för folkpensionsavgiften förklaras nu från den socialdemokratiska sidan att detta medför regressiva verkningar. Det är emellertid inte riktigt. För det första bör man observera — vilket även ett flertal remissinstanser framhållit — att den som har hög marginalskaft vid avgifternas erläggande i allmänhet även har det när folkpensionen utgår. Därigenom blir en stor del av den utgående folkpensionen återförd till statskassan på grund av den progressiva beskattningen. Vidare försöker socialdemokraterna göra gällande att ett borttagande av avdragsrätten inte skulle få så stor betydelse för de mindre inkomstagarna. Detta är också fel. Avdragsrätten borttages ju för såväl den statliga som den kommunala beskattningen, men när finansministern i propositionen lämnar uppgifter om verkningarna av förslaget, tar han endast hänsyn till den statliga beskattningen. Tar man hänsyn till både den kommunala och den statliga beskattningen, blir verkningarna i stället mest känn-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

bara för de mindre och medelstora inkomstagarna. Man måste nämligen tänka på att skatteunderlaget ökas för kommunerna då avdragsrätten tas bort. Detta medför att uttagsprocenten kan sänkas eller höjningar förhindras. Den som har största antalet skattekröner vinner sålunda på denna ändring.

Tar man hänsyn till båda skatterna, blir resultatet av förslaget att inkomstagarna får följande skattehöjningar:

Inkomst	Skatteökning
8 000	98 kronor
12 000	108 »
25 000	224 »
50 000	184 »
100 000	20 »
200 000	minskning 314 »

Härav framgår att den grupp som drabbas hårdast är den, där familjeinkomsten ligger på 25 000 kronor och därunder. I vår reservation har vi emellertid presenterat en tabell som visar verkningarna i olika inkomstlägen för den händelse kommunalskatteuttaget förblir oförändrat, vilket blir fallet under det första året, då utdebiteringen i kommunerna redan fastställts. Finansministern synes ha förbisett att lämna dessa viktiga uppgifter i sin proposition.

Det är förvånansvärt att en proposition av det slag vi i dag har uppe till behandling har kunnat läggas fram. Det är egendomligt ur den synpunkten att finansministern — efter ständiga attacker från högerpartiet mot de höga skatterna — har tillsatt en skatteutredning, som inom den närmaste tiden väntas framlägga sina förslag. En proposition av denna art borde inte ha framlagts förrän utredningen lämnat sina förslag, då utredningens ställningstagande tydligen helt strider mot finansministerns förslag. Finansministern kan ju inte rimligen vara ovetande om utredningens förslag, då dessa sedan länge har diskuterats i pressen, vilket i och för sig är upprörande — aldrig tidigare

har vi väl haft en utredning som arbetat inför så öppen ridå som den nuvarande skatteutredningen gjort!

Vidare är det egendomligt att finansministern framlagt denna proposition, eftersom praktiskt taget alla remissinstanser avstyrkt borttagande av avdragsrätten för folkpensionsavgiften. Det vittnar om en mycket stor maktfullkomlighet, att regeringen så satt sig över remissinstanserna. Här finns också förklaringen till att remissvaren inte har redovisats i propositionen.

Låt mig sammanfatta! Regeringen har framlagt ett förslag som på sin tid har avstyrkts av nästan alla remissinstanser. Verkningarna av förslaget har inte tillräckligt redovisats i propositionen, och förslaget innebär införandet av en helt ny princip i vår skattelagstiftning, en dubbelbeskattning som är allvarlig därför att vi nu får en skatobelastning på cirka 500 miljoner kronor ovanpå det tidigare mycket hårda skattetrycket under den socialistiska regeringen.

Herr talman! Med hänsyn härtill yrkar jag bifall till den vid bevillningsutskottets utlåtande fogade reservationen, vilket innebär avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 18.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! När finansminister Sträng i slutet av förra året upptäckte att han skulle behöva ytterligare 250 å 300 miljoner i sin budget, gällde det för honom att finna en metod att få in dessa pengar, en metod som skulle passa just i år. Finansministern tog då ur byrålådan fram en promemoria från år 1960 beträffande finansieringen av folkpensioneringen, där det bl. a. föreslogs att man inte längre skulle ha rätt att i sin deklaration göra avdrag för den folkpensionsavgift som man betalar.

Nu har finansministern skrivit en proposition i ärendet, där han föreslår att man skall ta bort avdragsrätten. I pro-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

positionen säger finansministern att denna promemoria »i vanlig ordning» remissbehandlats. Däremot, herr talman, har inte dessa remissyttranden i *vanlig ordning* redovisats i propositionen. Utskottets vice ordförande har redan påpekat detta faktum.

Riksdagens ledamöter har naturligtvis inte lämnats helt i okunnighet om att det förekommit en remissbehandling. Det står i propositionen: »I de remissyttranden som särskilt berörde delfrågan om avdragsrätten förekom uttalanden såväl för som emot promemoriaförslaget.» Sedan kommer sex fattiga rader om vad dessa remissyttranden innehöll. Vad som inte framgår av finansminister Strängs proposition är att av 36 remissinstanser var det 25 som avstyrkte. Endast tre remissinstanser tillstyrkte reservationslöst.

Finansministerns huvudskäl för att ta bort denna rätt att göra avdrag i deklarationen för folkpensionsavgiften är att på grund av att avgiften är maximerad och på grund av att beskattningen är progressiv verkar folkpensionsavgiften regressivt, som finansministern uttrycker det, d. v. s. avdraget innebär att en större inkomstagare får så att säga större nettoavdrag i kronor räknat än en mindre inkomstagare. Finansministern har visat detta med stora, fina tabeller såväl i propositionen som i TV.

Emellertid är det inte någon nyhet att ett avdrag verkar på detta sätt. Allmänna pensionsberedningen föreslog 1958 enhälligt med representanter för alla partier att en ökning av folkpensionerna skulle finansieras med avgifter av minst den storleksordning det nu kan vara fråga om. Den höjning av folkpensionsavgiften med inte mindre än 1½ procent som riksdagen beslöt 1958 hade samma verkan. Alla avdrag får ju den verkan att det så att säga blir större belopp i kronor vid högre inkomster än vid lägre. Detta är emellertid bara baksidan av progressiviteten, vilken innebär att större inkomsttaga-

re får betala större del av sin inkomsthöjning i skatt än lägre inkomsttagare.

Riksskattenämnden är en mycket sakkunnig instans, och jag skall därför ur riksskattenämndens yttrande citera några rader: »Regressiviteten är emellertid endast en oundviklig spegelbild av progressiviteten i beskattningen och gäller därför för alla former av avdrag såsom för ortsavdrag, schablonavdrag i särskilda förvärvskällor och de sociala avdragen för försäkringspremier.»

Denna effekt får man alltså vid alla avdrag, herr finansminister. Vi har ett avdrag för sjukförsäkringspremier. Sjukförsäkringsavgifterna har stigit, och de kommer att stiga. När vi deklarerar har vi rätt att dra av sjukförsäkringsavgifterna i deklarationen. Detta verkar enligt finansministerns sätt att uttrycka sig regressivt och skulle alltså drabbas av samma dom som folkpensionsavgiften.

Nu vill jag ställa en direkt fråga till finansministern som jag tror att löntagarna i detta land skulle vara intresserade av att få svar på, nämligen följande fråga: Ämnar finansministern, om detta förslag att ta bort avdragsrätten för folkpensionsavgift antas av riksdagen, gå ett steg längre och ta bort avdragsrätten för sjukförsäkringsavgifter nästa gång? Det skulle tyvärr vara ganska följdriktigt av finansministern att handla på det sättet. Jag tror därför att det vore värdefullt att få ett besked på denna punkt.

Jag sade nyss att den s. k. regressiviteten bara är en spegelbild av progressiviteten. Detta framgår tydligt, om man tänker på att den utfallande folkpensionen i princip är skattepliktig inkomst. Folkpensionärer som bara har folkpension slipper visserligen betala skatt på denna pension, men de inkomsttagare som enligt finansministern särskilt skulle gynnas av avdragsrätten befinner sig i mellanlägena eller ovanför dessa, och de har i regel tjänstepension vid sidan av folkpensionen. Därför får de

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

betala skatt på den utfallande folkpensionen efter progressiv skala. Om finansministern jämför folkpensionsavgiften netto efter avdrag och den utfallande folkpensionen netto efter skatt, skall han upptäcka att det som regel inte blir någon regressivitet utan en ganska proportionell effekt.

Jag tror att det är viktigt att vi inte minst när vi skall börja diskutera ett nytt skattesystem gör fullständigt klart för oss vad som är motiveringen för att man har avdrag vid beskattningen. Jag tycker att den saken har uttryckts mycket bra i remissyttrandet av Sveriges lantbruksförbund över 1960 års promemoria. Förbundet säger: »Talet om avdragsrättens regressiva verkningar är över huvud taget ägnat att vilseleda bedömandet. Då skattesystemet i princip utgår från att skatt endast skall utgå på behållen inkomst men enligt gällande progressiva skatteskalor, synes det utgöra en oriktig konstruktion, när det göres gällande, att tillämpandet av denna princip har regressiva verkningar. En detalj i systemet kan inte på detta sätt ryckas ut ur sitt sammanhang. Avdragsrättens slopande innebär ju däremot att den avgiftsskyldige först får erlagga en särskild folkpensionsavgift och sedan därutöver inkomstskatt i form av marginalskatt på den del av inkomsten, som han redan avstått.» Man uppnår alltså på detta sätt, som utskottets vice ordförande nyss framhöll, en dubbelbeskattning.

När finansministern lade fram sitt förslag trädde Tjänstemännens Centralorganisation snabbt i verksamhet. Chefen för dess utredningsavdelning, sekreterare Nilstein, protesterade i TV och vid två offentliga debatter. Han framhöll att finansminister Strängs förslag särskilt hårt drabbade mellangrupperna. Det blir en ökning av marginalskatteeffekten i de mellanlägen där det vore mest motiverat med en sänkning av uttagningsprocenten. Penningvärdeförsämringen skärper ju automatiskt

progressionen och om man nu ovanpå den inkomst som skall beskattas lägger 600 kronor, uppnår man ytterligare skärpande effekt. I remissyttrandet 1960 fann TCO att förslaget om att slopa avdragsrätten för folkpensionsavgiften var helt omotiverat och karakteriserat av en uppseendeväckande brist på logik.

Herr talman! Jag vill i detta sammanhang med anledning av att en hel del spekulationer förekommit i pressen klart säga ifrån att denna TCO:s uppfattning givetvis inte binder alla TCO:are eller alla TCO-riksdagsmännen. Vi TCO:are är inte valda av TCO. Vi får givetvis ta ställning till frågorna utifrån vår allmänna bedömning. Anledningen till att jag har citerat TCO:s remissyttrande är att det är i linje med en konsekvent uppfattning, som hävdats från TCO:s sida under hela den debatt som förts under de senaste åren i pensionsfrågan, att man säger att finansieringen av folkpensioneringen i ökad utsträckning bör ske genom avgifter och inte genom skatter. Finansministerns förslag går i rakt motsatt riktning.

Beträffande de individuella verkningarna av förslaget hänvisar jag till vad utskottets vice ordförande nyss sade om den redovisning som gjorts i propositionen.

Från folkpartiets sida anser vi att en förstärkning av budgeten i nuvarande konjunkturläge är nödvändig. I det hänseendet har vi samma bedömning som finansministern. Vi har framlagt alternativa förslag som senare kommer under riksdagens prövning. Vi tycker för vår del att när det nu är fråga om ett provisorium — det säger finansministern själv att det är i avvaktan på skatteberedningens förslag beträffande reformering av skatten, är det väl bättre att fortsätta efter de principer, som hittills varit vägledande för finansieringen av folkpensioneringen, den korta tid som återstår tills vi kan få ett

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift
nytt förslag än att tillgripa en improviserad lösning av det slag vi har här.

Jag kan sammanfatta min uppfattning så att jag anser att finansminister Strängs förslag är principiellt felaktigt, att det slår hårt för inkomsttagare i sådana lönelägen där det skulle varit motiverat att i stället sänka skatterna och att det på ett olyckligt sätt bryter ut en detalj ur skattesystemet. I varje fall kan inte jag för min del inse hur man i framtiden skall kunna bygga upp ett rationellt skattesystem utan att medge avdragsrätt för avgifter till socialförsäkringen.

Jag finner detta förslag vara en olycklig improvisation som bör avvisas, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! De två föregående talarna har i stort sett behandlat de argument som varit avgörande för oss reservanter i detta bevillningsutskottets betänkande nr 10. Från centerpartiets sida har vi i en avlämnad motion dessutom motiverat varför vi inte anser oss utan vidare kunna godta finansministerns förslag om vägrad avdragsrätt för inbetalda pensionspremier. Vi anser att en sådan vägrad avdragsrätt är principiellt oriktig, särskilt som det allttjämt anses att utgående pension bör beskattas. På grund av den maximering som föreligger beträffande såväl de belopp varpå pensionsavgift utgår som högsta utgående avgift förefaller den ifrågasatta reformen på ett orättvist sätt drabba mindre och medelstora skattebetalare. Med beaktande av just denna omständighet måste man fråga sig varför den som betalar folkpensionspremier skall drabbas av en sådan bestämmelse som den nu föreslagna. Om en medborgare med tillräckligt stora tillgångar vill teckna en pensionsförsäkring, där premierna många gånger kan tänkas belöpa sig till mycket stora belopp, är han berättigad att dra av dessa premie-

kostnader. Varför skall den som betalar avgifter till sin folkpension — som dessutom är obligatorisk — ställas i ett sämre läge än den välsituerade som köper sig en pensionsförsäkring i ett vanligt svenskt försäkringsbolag? Detta är förhållanden som inte utan skäl förvånar många.

Det framhålles rätt ofta här i riksdagen — i vart fall i utskotten — att man inte kan ingripa i eller förekomma en utredning som pågår. Här har vi nu en pågående skatteberedning, vilken dessutom, i motsats till vad som många andra gånger varit fallet, även har meddelat att den mycket snart kommer att avlämna sitt förslag. Av vad som sippat ut från denna utredning att döma kommer sannolikt en väsentlig omläggning av hela vårt skattesystem att föreslås. Då denna utredning på avgörande principiella punkter också synes vara enig, torde tidsmomentet inte komma att bli alltför mycket fördröjt.

I avvaktan på denna skatteberednings kommande förslag har under de senaste åren många motioner avslagits här i riksdagen. Mot detta torde inte vara så mycket att erinra. I år tror jag inte att något parti avlämnat någon motion som berört det område varmed skatteberedningen sysslar. Man har från alla håll varit medveten om att ett förslag var att förvänta samt med respekt för berörda utredning avstått från motionerandet. En sådan respekt som den riksdagsledamöterna visat borde man med all rätt ha haft anledning att vänta även från finansdepartementets sida. Förhoppningarna i det fallet har emellertid grumlats. Propositionen nr 18 tyder på det. Vi kan dock från vårt håll inte finna att förstakammarledamoten Strängs propå om ingripande i en pågående utredning skulle vara mera väsentlig än om en annan riksdagsledamot gjort densamma.

Från centerpartiets sida har vi vid upprepade tillfällen framfört den uppfattningen att folkpensionsavgiften skul-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

le avskaffas som finansieringsmetod för folkpensionerna. Vi vill ännu en gång understryka vårt krav på denna punkt. Denna fråga torde sannolikt också komma att avgöras i samband med behandlingen av det väntade förslaget från allmänna skatteberedningen.

Även i det avseendet synes det nu föreliggande förslaget illa hamoniera med tidigare vedertagna principer, nämligen att man inte föregriper en arbetande utrednings väntade förslag. Eller är det finansministerns mening att här utnyttja en möjlighet som kanske inte återkommer, i fall det motsedda utredningsförslaget föreskriver pensionspremiernas avskaffande? Vi kan inte finna att ett sådant förfaringsätt vare sig rättsligt eller skattemässigt är försvarbart.

Med hänvisning till sålunda anförda skäl hemställer jag, herr talman, i enlighet med de principer som alltid varit vägledande för bevillningsutskottet, att denna Kungl. Maj:ts proposition nr 18 på grund av pågående utredning icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda. Jag yrkar följaktligen bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande nr 10 fogade reservationen.

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Borgerliga och socialdemokrater i bevillningsutskottet är helt överens om en sak, nämligen att nödvändiga förstärkningar av statens inkomster *icke* i första hand får ske genom ökad beskattning av de stora förmögenheterna och genom skatteuttag på den kraftiga värdeökningen på aktier.

Den borgerliga inställningen är helt konsekvent utifrån de klassintressen som högern och folkpartiet företräder. Däremot är det mera överraskande att centerpartiet och särskilt socialdemokraterna säger blankt nej till att pröva denna väg. Hur var det med herr Hedlunds uttalande nyligen om att man borde pröva möjligheten att hårdare beskatta höga inkomsttagare, stora förmö-

genhetsägare och bolag — var det bara tal i luften eller låg det allvarliga avsikter bakom? Eller är centerpartisterna i bevillningsutskottet inte överens om partiledarens synpunkter?

Socialdemokraternas inställning är ännu mera anmärkningsvärd. »De rika blir allt rikare» satte nyligen Stockholms-Tidningen som rubrik över en ledarartikel. LO-organet erinrade om att kursvärdet för de börsnoterade aktierna under år 1963 steg med 25 procent. Det innebar en tillväxt av aktieägarnas förmögenhet med drygt 4 miljarder kronor på ett år. Stockholms-Tidningen sammanfattade:

»Fortfarande går en alltför stor del av nationens samlade produktionsresultat till att förmå förmögenheterna för ett fåtal. Det är ett för folkhemmet fundamentalt problem, som de styrande inte längre kan sluta ögonen för.»

»Vad gör regeringen?» frågade samma tidning i ett följande inlägg. Den erinrade om att aktieavkastningen är särskilt gynnsamt behandlad vid beskattningen. Vid femårigt aktieinnehav slipper man realisationsvinstskatten, varigenom hela kapitalökningen undgår beskattning. För de stora aktieägarna är det lätt ordnat genom att man periodiserar försäljningarna efter skattegränserna.

»I ett samhälle som det svenska, där vi befäktar oss om att hålla ordning på skatteavdragen för de vanliga inkomsterna, kan statsmakterna inte stå till svars med att fullt öppna miljardinkomster för ett privilegierat fåtal undgår beskattning.» Det är ett citat ur Landsorganisationens tidning. Jag tror inte att bevillningsutskottets socialdemokratiska ledamöter tagit tillräcklig hänsyn till opinionen inom sitt eget parti och bland de fackligt organiserade arbetarna, när de icke vill pröva vägar för att komma åt miljardvinsterna på fondbörsen. Inte ens för en så enkel åtgärd som att skärpa realisationsvinstbeskattningen uttalar de någon sympati.

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

Längre än till att avvisa de kommunistiska förslagen sträcker sig emellertid inte enigheten i bevillningsutskottet. Den socialdemokratiska majoriteten anför inte ett enda sakskäl för att rätten att göra avdrag för folkpensionsavgiften vid taxeringen skall avskaffas. Såsom sakskäl kan nämligen svårligen betraktas formuleringen att »vad motionärerna anfört inte föranleder utskottet att frånträda propositionsförslaget». En sådan formulering kan göras av en regering som tycker att den redan sagt allt, men är knappast tillbörlig hos ett riksdagsutskott som allsidigt skall pröva alla ställda förslag. Man kan ju bibringas uppfattningen att utskottets prövning är rent formell.

Påståendet i utskottets betänkande att »vid lägre inkomster avdragsrättens slopande medför blott obetydliga förändringar i skattebelastningen» är inte hållbart. Skattehöjningar med 100—200 kronor för vanliga arbetar- och tjänstemannainkomster kan inte sägas vara obetydliga. Och de kan på intet sätt försvaras när regeringen samtidigt vill genomföra skattelättnader för företagen på sammanlagt 110 miljoner kronor.

Vi hävdar att den skattehöjning som sker genom att man slopar avdragsrätten för folkpensionsavgiften är oriktig och onödig. Men vi har självfallet ännu mindre sympatier för de borgerliga partiernas förslag om skärpt konsumtionsbeskattning och höjning av folkpensionsavgiften. Vi har länge kritiserat nu gällande ordning för uttagandet av folkpensionsavgiften, som innebär att denna verkar regressivt, d. v. s. hårdare drabbar de mindre inkomsttagarna. Vi har motionsvägen framfört att folkpensionsavgiften liksom andra sociala avgifter borde uttas på annat sätt. Det är glädjande att skatteberedningen nu tagit upp dessa tankegångar. Men det är oförklarligt att man just i det läget vill avskaffa avdragsrätten för folkpensionsavgiften.

Folkpartiets förslag att höja folkpen-

sionsavgiften är orättfärdig. Finansministern har helt rätt när han i propositionen säger att en sådan avgiftshöjning innebär en starkare belastning för mindre inkomsttagare även i förhållande till en allmän varuskatt. Folkpartiets ställningstagande i denna fråga är avslöjande för dess skattepolitiska linje.

Men inte heller de föreslagna skattehöjningarna som borgerliga partier vill ha på sprit, vin och tobak finns det någon anledning att nu gå med på. Vi tror inte det tjänar nykterhetsintresset att på detta sätt använda spritskatterna som ett dragspel. Alkoholbeskattningen bör vara konsekvent och följa en linje, inte ändras från år till år beroende på det statsfinansiella läget.

Herr talman! Vi finner det beklagligt att vi i första omgången tvingas samtidigt som de borgerliga partierna säga nej till regeringens förslag i en skattefråga. Detta nej sägs dock från skilda utgångspunkter, av oss därför att vi anser regeringsförslaget orättvist mot de vanliga löntagarna, av de borgerliga därför att de inte anser regeringsförslaget tillräckligt hårt mot löntagarna. Det borde ha varit möjligt att få en vänster-samverkan i skattefrågorna, men regeringen har inte visat något intresse för detta. Den löper därför risken att dess förslag kan komma att falla.

Jag kan gärna göra det erkännandet att regeringen rent formellt har ett tack-samt läge. Det enda övriga partier har gemensamt är att säga nej till regeringens förslag, men de är inte på något sätt eniga om vad man skall sätta i stället. Regeringen kan med skäl spela på oppositionens svaghet.

För vår del räknar vi oss inte in i denna. Vi säger nej till regeringsförslaget av samma skäl som många fackföreningsmän. Vi tycker att man i stället skall hårdare beskatta de rika. Det är en ståndpunkt som står mycket längre från de borgerliga än regeringslinjen.

Jag vill uttrycka en kritisk synpunkt mot att inte alla de skattefrågor det här

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

gäller samlats till avgörande i en omgång. Den enda motion som behandlats i sin helhet är den kommunistiska. De borgerliga förslagen är formellt delade på skilda motioner, men reellt sammanhängande och borde ha sammanförts vid behandlingen. Det handlar ju om alternativ till regeringens politik och dessa borde i sin helhet ha ställts mot varandra. Avgörandet borde helst också ha sparats till dess det statsfinansiella läget för året bättre kan överblickas. Alla partier — möjligen med undantag för högern vars position förefaller tvevelaktig — har emellertid förklarat sig beredda att medverka vid sökandet av nya statsinkomster. En sådan beredvilighet borde ju göra en finansminister glad.

Jag sade tidigare att regeringens position formellt är gynnsam. Men detta gäller bara formellt. Vad gäller innehållet i dess skattepaket — jag räknar dit också förslagen om lindring av företagsbeskattningen — är det en svag politik, som icke motsvarar vad löntagarna borde kunna vänta sig av en socialdemokratisk regering.

Det är inte nödvändigt att höja skatterna för löntagarna på det sätt regeringen föreslagit. Om det behövs en inkomstförstärkning till statskassan är det helt möjligt att ordna den på följande fyra vägar:

1. Inställande av de skattelättnader för företagen som regeringen i år vill genomföra.

2. Besparingar på olika poster i budgeten, framför allt i fråga om de militära utgifterna. Jag vill erinra om de krav som framställts inte endast från vårt håll, utan även av folktoparter, centerpartister och socialdemokrater.

3. Ökat skatteuttag på de stora förmögenheterna, som nu är mycket lågt beskattade.

4. Någon form av skatteuttag på den stora värdeökningen på aktier.

Herr talman! Jag yrkar, under punkt A bifall till den i reservationen av herr

Stefanson m. fl. gjorda hemställan med uteslutande av reservanternas motive-ring, under punkt B, för det fall proposition nr 18 avslås, bifall till motionerna nr 369 i första kammaren och nr 447 i andra kammaren.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Man hade tidigare en känsla av att denna fråga skulle bli ett av oppositionens stora slagnummer i årets valrörelse. Men jag tycker mig finna att entusiasmen har domnat av en smula efter Dagens Nyheters ironiserande över en opposition som har så dåliga och futtiga alternativ. Detta är ju ingen särskilt stor fråga, men man har ändå gjort den till en stor politisk fråga.

Herr talman! Tillåt mig understryka, att utom högerpartiet tycks alla vara överens om att statens inkomster måste förstärkas. Såväl i kommunisternas, folkpartiets och centerpartiets motioner som i reservationen, vilken ju omfattar även högermän, erkänns detta. I centerpartiets motion framhålles att det väsentliga synes vara att den statliga upplåningen hålles tillbaka så långt som möjligt. Det understrykes vidare, att reformförslagen i budgeten är så angelägna att de inte längre kan skjutas på framtiden och att staten därför måste tillföras en inkomstförstärkning. I folktopartimotionen understrykes att pensionärernas standardförbättring förutsätter att medel anskaffas. Även utanför riksdagen, inte minst bland våra ekonomer, har de flesta rösterna höjts för att det är nödvändigt att förstärka statens inkomster. Så långt råder alltså stor enighet, men inte om hur förstärkningen skall ske. Man är emellertid också enig om att propositionen om avdragsrätten skall avslås — hur det sedan än blir med förstärkningen.

Främst görs principiella invändningar, men även dessa är differentierade som vi hört. Kommunisterna är principiellt emot folkpensionsavgifter

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

över huvud taget därför att dessa verkar, som de alldeles riktigt säger, regressivt och drabbar mindre inkomsttagare hårdare. Vi har här hört att kommunisterna yrkar avslag och i stället vill ta ut beloppet genom skärpt förmögenhetsskatt och skatt på aktievärdestegringen. Utan att nu ta upp någon diskussion om dessa ting med herr Hermansson — jag sympatiserar kanske långa stycken med tanken att här bör göras något — vill jag framhålla att förmögenhetsskatten prövas av skatteberedningens företagssektion. Jag skulle tro att det ligger inom dess kompetensområde att även pröva frågan om skatt på stegring av aktievärdena. Det går inte att i dagens situation besluta i dessa ting och få ut det belopp man nu vill ha — det är ju komplicerade frågor. Därför återstår såvitt jag kan bedöma som den enklaste lösningen vad jag här kommer att redogöra för.

Centerpartiet har ju länge yrkat på avgifternas slopande och i stället föreslagit skattefinansiering. Dessa synpunkter understryks också i centerpartiets motion, som herr Vigelsbo här har talat sig varm för.

Alla tre oppositionspartierna framhåller emellertid, att avdragsrätten för folkpensionsavgiften inte kan ses isolerad från den skattemässiga behandlingen av folkpensionsförmånerna. Då de senare beskattas, kan man inte vara med om att slopa avdragsrätten, sägs det. Vidare hänvisar man till att riksdagen inom snar framtid kommer att ta ställning till skatteberedningens förslag beträffande socialförsäkringens finansiering.

Detta är oppositionens huvudskäl för avslagsyrkanden. Att det i viss mån är fråga om ett principiellt avsteg från beskattning av pensionsförsäkringar i vårt land skall jag ingalunda förneka. Men jag säger *i viss mån*, eftersom folkpensioneringen inte längre är uppbyggd efter samma grunder som enligt den ursprungliga författningen. Pre-

miereservsystemet beträffande folkpensioneringen övergavs för ett 30-tal år sedan, och i nu gällande lag om allmän försäkring finns inte något direkt försäkringsmässigt samband mellan inbetalade avgifter och utgående folkpensionsförmåner.

Folkpensionsavgiften kan numera, som departementschefen framhåller, ses mera som en allmän skatt, och det är väl därför som framför allt centerpartister talar om att man skall slopa folkpensionsavgiften och i stället tillgripa skattefinansiering. Trots att pensionsförmånerna successivt har förbättrats har avgifterna inte höjts i relation därtill. Folkpensionerna utgår ju också lika för alla i samma civilstånd oavsett storleken av inbetalade avgifter. Folkpensionsförmånerna är indexreglerade och värdebeständiga. Också däri skiljer de sig från all annan pensionsförsäkring.

Det hör också observeras att folkpensionsavgift utgår även på inkomster som underskrider ortsavdraget. I motsats till statlig och kommunal skatt i övrigt är den regressiv. De små och medelstora inkomsttagarna erlägger relativt högre avgifter. Det är också obestridligt att folkpensionsbeloppen har blivit större än vad de erlagda avgifterna försäkringsmässigt motiverar. Därför kan utskottet inte finna att slopandet av avdragsrätten har något direkt samband med skattskyldigheten för utfallande pensionsförmåner.

Sedan kommer jag till reservanternas andra argument. De säger att skatteberedningens pågående översyn av skattesystemet, som även inkluderar frågan om socialförsäkringens finansiering, bör avvaktas. Det har man tryckt mycket starkt på. Reservanterna skriver också att ett bifall till propositionen skulle innebära ett olyckligt föregripande av riksdagens kommande behandling av de i skatteberedningens prövning ingående spörsmålen. Det är verkligen uppriktigt synd om reservan-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

terna! När de skrev detta, visste de troligen inte om att partiledarna var i färd med något så ovanligt och häpnadsväckande som att tvinga ledamöterna i en utredningskommitté att oberoende av vad dessa själva tycker och tänker enas om en viss lösning i denna skattefråga.

I rättvisans namn bör det dock sägas att högern förbehöll sig fria händer därvidlag och överlät åt sin man i beredningen att själv ta ståndpunkt — även om jag inte tror att detta skedde av parlamentariska eller moraliska utan snarare av taktiska skäl. Därmed kunde man kanske tacka broderpartierna för sist från fyrstadskretsen.

Men om reservanterna å andra sidan har vetat om dessa partitaktiska manövrer på högre plan, eller om de fortfarande vidhåller sin skrivning, måste jag fråga om detta är ett större och olyckligare föregripande av riksdagens kommande behandling av dessa frågor än vad avdragsrättens slopande är. Ty med partiledaröverenskommelser är ju riksdagen helt satt ur spel. Vad partiledarna kommit överens om skall ju till varje pris följas, om vi skall gå efter tidigare praxis. Och det tycker jag för min del vore fullständigt oriktigt. Det vore ett ingripande i utredningsarbetet som måste skarpt fördömas, hur välment uppsåtet än är.

Även om herr Gustafson i Göteborg är belåten med tillskottet av partiledare i skatteberedningen, så kan jag ändå inte anse detta vara riktigt. Och jag vill fråga er reservanter: Varför är ni så finkänsliga i detta fall och tycker att förslaget är så starkt ingripande i skatteberedningens arbete, när beredningens ledamöter ju tvingats föregripa riksdagen på ett mycket värre sätt? Bakom propositionens förslag ligger ju ändå den Åbjörnssonska utredningen, vars förslag har varit ute på remiss, även om det har blivit föremål för kritik.

Såvitt jag förstår kommer avgifterna nu att slopas på skattsedeln. Folkpartiet skriver i sin motion att propositionen innebär att principen om avdragsrätt kastas över bord för 18 månader. Detta är alldeles riktigt. Men det är inte så som man säger i motionen att den sedan kommer att införas igen. Avgiften försvinner som sagt från skattsedeln. Och propositionens förslag var ju aldrig avsett som något annat än ett provisorium på kort sikt. Under sådana förhållanden kan det inte heller uppstå några påtagliga konsekvenser vid beskattningen av de pensionsförmåner som kommer att utgå framdeles. Allt tal därom är kolossalt överdrivet.

Reservanterna gör också gällande att avdragsrättens slopande kommer att betunga de små och medelstora inkomstagarna hårdast. Hur förhåller det sig egentligen med den saken? Alla är överens om att utgiftsökningarna måste täckas av ökade statsinkomster. De förslag som framkommit utanför riksdagen har vanligen gått ut på en höjning av pensionsavgifterna eller av den indirekta beskattningen. Efter noggrann prövning av alla alternativ har regeringen dock inte kunnat föreslå detta. Och att ändra på omsättningskatten vore väl att föregripa skatteberedningens arbete. Beredningen har ju hela skattesystemet under behandling, alltså även utformningen av den indirekta skatten. Den saken bör vara ganska uppenbar.

En höjning av avgifterna skulle obestridligen drabba regressivt och orättvist. Enklast och mest rättvis samt minst ingripande i skatteberedningens prövning måste därför vara att slopa avdragsrätten. Jag vill starkt understryka att alla pensionärer då går fria, eftersom de inte betalar någon avgift.

Det intressanta i detta sammanhang är emellertid att herr Gustafson i Göteborg inte framlade något alternativ — åtminstone inte som jag kunde upp-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

fatta; om jag misstar mig där, ber jag om ursäkt — lika litet som herr Magnusson i Borås. Vad föreslår oppositionen? Jo, centerpartiet vill höja skatten på vin och sprit samt öka priset på cigaretter med 2 öre per styck. Folkpartiet vill höja folkpensionsavgiften från 4 till 5 procent och föreslår även en ökning av cigaretterpriset med 1 öre per styck. Högern föreslår ingenting. Högern är inte alls att lita på numera. Den har frångått sin stramare linje som innebar att utgifterna skall täckas och att det skall vara en riktig balans i statens affärer. Höjning av priserna på sprit och cigaretter betyder ju att man låter en viss grupp av konsumenter betala höjningen av pensioner och barnbidrag. Det är ju inte fråga om nykterhetspolitisk höjning, så detta kan vi inte vara med om. Det kan inte vara riktigt att man, när man beslutar en reform av allmän karaktär, skall låta en viss kategori av konsumenter betala kalaset.

Herr talman! Då det i tidningspressen skrivits så mycket om regeringens manipulationer med propositionens remittering till utskottet kanske det kan vara av intresse med upplysningen, att folkpartiets reservanter i bevillningsutskottet yrkade på att dessa motioner om höjning av priserna på sprit och vin samt cigaretter icke skulle tas upp till behandling. Tidningspressen har alltså förts bakom ljuset i denna fråga. Att sedan motionerna om höjning av folkpensionsavgiften har gått till ett annat utskott är helt enligt riksdagsordningen. Bevillningsutskottet har, såvitt jag förstår, ingen kompetens att syssla med en sådan fråga. Man vill helt enkelt inte inom utskottet få sina alternativ diskuterade.

När man nu talar om att remissinstanserna så starkt kritiserat den Åbjörnssonska utredningen, tycker jag att man skall vara litet försiktigare. För det första gäller det dagens situation och det budgetläge vi nu har och för

det andra har vi att ta ställning till de alternativ som här presenterats. Det är inte bara så, att man har att välja mellan att avslå propositionen eller att inte göra någon skattehöjning alls. Alla utom högern är ense om att vi måste tillgripa detta, och då blir det fråga om att välja ett alternativ.

Det är obestriddligt att en höjning av folkpensionsavgiften skulle betyda en hårdare belastning för inkomsttagare med låga inkomster. Även alla de som har inkomster som ligger något över ortsavdraget får nämligen, utom folkpensionärerna — vilket jag tror att jag sagt tidigare — betala avgifter. Ta t. ex. den av motionärerna omtalade inkomsttagaren som har 8 000 kronor i beskattningsbart belopp. Man försöker då att snillrikt räkna ut att denne skall få en högre belastning än en person med större inkomst. Ja, räkna ut vad denne får i form av slopad avdragsrätt för att inte tala om vad han får betala på grund av höjning av spritpriset! I detta sammanhang bortser jag härifrån, men om vi höjer folkpensionsavgiften måste det bli 125 kronor minus 33 kronor i kommunal- och statlig skatt. Det blir i varje fall en större höjning av denna än när avdragsrätten slopas. Inga aldrig så snillrika beräkningar kan undanskymma det faktum att det blir en ökad belastning på små och medelstora inkomster jämfört med övriga.

Herr talman! Jag tror att jag i detta sammanhang ändå skall ta mig friheten att nämna några siffror, då det kan vara nödvändigt för sammanhanget, även om de tidigare nämnts. En inkomsttagare med 10 000 kronors inkomst betalar nu i nettoavgift med tillämpande av avdragsrätten 305 kronor. Den som har 12 000 kronor betalar 362 kronor. Vid 15 000 kronors inkomst blir avgiften 449 kronor, vid 18 000 kronor 535 kronor. Men för en person som har 25 000 kronors inkomst sjunker avgiften till 420 kronor. Vid 50 000 kronors inkomst blir avgiften 342 kronor, vid 75 000

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

kronor 312 kronor. Har vederbörande 100 000 kronors inkomst blir avgiften 276 kronor och har han 200 000 kronor blir avgiften 210 kronor. Den som har en inkomst på 200 000 kronor betalar alltså hälften så hög avgift som den som har en inkomst på 10 000 kronor. Detta är ett enkelt faktum som det inte går att trola bort.

Beträffande kommunalskatten är det väl ingen som tror på någon sänkning — i varje fall inte någon kommunalman som känner förhållandena. Det är så stora projekt som väntar ute i kommuner och landsting att detta förmodligen är uteslutet. Kommunalskatten är ett problem, och ett slopande av avdragsrätten kommer sålunda att resultera i samma höjning för alla inkomsttagare som kommer upp till en inkomst vid vilken avgiften är 600 kronor. Var och en kan sedan räkna ut vad det betyder med hänsyn till utdebiteringen i de olika kommunerna. Utfallet blir naturligtvis beroende av hur hög utdebiteringen är inom kommunen och hur många de skattebetalare är som betalar avgift. I de kommuner som har ett stort antal avgiftsbetalare kommer naturligtvis skatteunderlaget att öka relativt mera än i kommuner som har färre avgiftsbetalare.

Jag vill, herr talman, understryka att detta är ett provisorium och att det av allt att döma kommer att upphöra om ett och ett halvt år efter partiledarnas uppgörelse. Då kan det inte heller, som jag sade, få några konsekvenser att tala om för folkpensionsförmånernas beskattning, vilket propositionen så starkt understrukt. Så när allt kommer omkring är detta det lindrigaste och för det stora flertalet skattebetalare gynnsammaste sättet att ta in de belopp det här är fråga om utan att det behöver bli några principiella prejudikat.

Herr talman! Med detta ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt har observerat, att ledamöter av skatteberedningen uppträtt inför allmänheten i radio och television samt på annat sätt för att motivera sina ställningstaganden. Han har dock inte sett mig uppträda i detta sammanhang. Med anledning av att herr Brandt berättat sagor om skatteberedningen, kanske jag får tala om för honom att jag på det område det var fråga om tagit min ställning i skatteberedningen innan partiledardiskussionerna började. Jag hade gjort detta av motiv, som jag inte kommer att redovisa nu utan skall redogöra för senare.

Vidare sade herr Brandt, att skatteberedningen kommer att lägga fram ett förslag, som innebär att det i fortsättningen inte skulle bli aktuellt med *några* pensionsavgifter på skattsedeln. Detta var verkligen ett sensationellt meddelande. Jag undrar varifrån herr Brandt fått denna upplysning?

Herr Brandt menade att det alternativ, som lagts fram från folkpartihåll om en höjning av folkpensionsavgiften, skulle komma att drabba skattebetalarna hårt. För det första vill jag säga att det inte alls kommer att drabba folkpensionärerna, eftersom dessa inte betalar någon sådan avgift. Eftersom för det andra finansministerns förslag också gäller kommunalbeskattningen — och det vill jag särskilt påpeka för herr Hermansson, som uttalat att vårt förslag skulle vara avslöjande för folkpartiet — kommer det för löntagarna i samtliga inkomstgrupper att innebära en större belastning än folkpartiets förslag medför. Det säger väl tillräckligt i detta sammanhang.

Vidare framhåller herr Brandt, att finansministerns förslag inte skulle innebära något föregripande av utredningens resultat, eftersom det bara skulle gälla i 18 månader. Att behålla avdragsrätten skulle därför vara felaktigt.

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

Men om man nu för att få ett rationellt skattesystem om 18 månader måste skapa bestämmelser, som innebär ett återinförande av avdragsrätten för socialförsäkringsavgifterna, vad blir det då kvar av alla herr Brandts vackra argument? Nej, allt det som sagts från herr Brandts sida visar, att det förslag som framlagts av finansministern på denna punkt är en olycklig improvisation. Det finns andra alternativ för att åstadkomma den nödvändiga förstärkningen av budgeten.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt sade att detta inte är någon särskilt stor fråga. Nej, det beror självfallet på hur man bedömer den. Jag anser emellertid för min del att det för skattebetalarna i vårt land är en stor fråga, när det rör sig om en ny belastning på cirka 500 miljoner kronor om året.

Det är samtidigt en stor fråga av den anledningen att man bryter med en gammal princip, nämligen att i den mån premierna till ett försäkringssystem är avdragsgilla, skall pensionen bli föremål för beskattning, och omvänt att pensionen icke skall beskattas för den händelse att premierna icke är avdragsgilla.

Med anledning av herr Brandts försök att göra gällande att det nu inte skulle vara fråga om avgifter till ett försäkringssystem vill jag rekommendera herr Brandt att något titta på de remissyttranden, som är fogade till den utredning vilken gjordes för ett par år sedan i dessa frågor av herr Åbjörns-son. Där framgår nämligen mycket tydligt att så är förhållandet av bl. a. Socialstyrelsens yttrande — och även flera av de övriga remissyttrandena har tydligt och klart uttalat sig i samma riktning: »Socialstyrelsen delar inte utredningsmannens uppfattning att pensionsavgiften sådan den i dag är utformad skulle kunna betraktas som en

skatt. Motiveringen för avgiften har såsom inledningsvis framhållits varit av försäkringsmässig natur.» Jag skulle kunna trötta kammaren med att läsa upp ytterligare sådana uttalanden.

I frågan huruvida denna förändring av skattesystemet hårdast kommer att drabba de små och medelstora inkomstagarna — vilket jag påstod i mitt första anförande — ber jag återigen, herr Brandt, att få hänvisa till de siffror jag då nämnde. Herr Brandt påstår, att det inte finns någon kommunalman i vårt land som skulle kunna tänka sig att sänka kommunalskatten. Nej, men just det förslag som vi nu kommer att genomföra innebär antingen att kommunalskatten sänkes eller att en höjning av denna reduceras, och detta får exakt samma verkningar som jag tidigare angivit.

Slutligen ber jag, herr talman, tack- samt att få notera att herr Brandt undantog högerpartiet och dess ledare, när han sökte beskylla oppositionspartierna i vårt land för inblandning i utredningsväsendet. Personligen hyser jag den uppfattningen, att detta förslag från skatteberedningen naturligtvis i vanlig ordning skall bli föremål för remissbehandling, varefter man skall ta vederbörlig hänsyn till de yttranden som avgivits. Detta tycker jag även finansministern skulle kunna tänka på.

Herr VIGELSBO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottsmajoriteten och reservanterna är överens om att statens inkomster måste förstärkas. Från vårt håll har vi också i ett alternativt förslag anvisat möjligheter till en sådan förstärkning utan att det går ut över dem som betalar pensionsavgifter. Vi har i bevillningsutskottet varit ense om att de alternativa förslagen skall behandlas av riksdagen i annan ordning.

Herr Brandt gjorde ett anmärkningsvärt medgivande när han sade att den föreliggande propositionens förslag innebär ett principiellt avsteg från gäl-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

lande praxis. På den punkten är vi också ense. Det innebär då att reservationen innehåller det principiellt riktiga förslaget, och jag hoppas att alla i denna kammare som håller på principerna skall stödja reservationen vid voteringen.

När det gäller partiledarnas påstådda ingripande i utredningsarbetet måste jag säga, att vår ledamot i utredningen alltid hävdade den uppfattningen att socialkostnaderna bör finansieras skattevägen. Jag skulle tro att vår partiledare inte lagt sig i behandlingen av denna fråga i utredningen, utan vår ledamot i skatteberedningen har självständigt tagit ställning. Samtliga tre borgerliga partier har nu deklarerat att deras partiledare inte ingripit. Följaktligen återstår det bara en partiledare som inte gjort någon deklaration, huruvida han haft sitt finger med i spelet eller inte. Den saken kan vi alltså inte bedöma.

Herr HERMANSSON (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad över herr Brandts uttalande att han för sin del i långa stycken sympatiserar med de skatteförslag vi framlagt. Jag hoppas att denna sympati, som den socialdemokratiska talesmannen för bevillningsutskottet gav uttryck för, i fortsättningen ger direkta resultat i skattepolitiken. Om det kunde vinnas enighet kring en, låt mig kalla det vänsterlinje i skattepolitiken, skulle det vara mycket värdefullt, och jag vill bara uttala förhoppningen att en sådan enighet skall kunna utvecklas efter det uttalande herr Brandt här gjort.

Hans argument var emellertid att man nu inte kunde göra någonting på dessa vägar; frågan om förmögenhetsskatten prövas av skatteberedningen, och han trodde att även frågan om beskattning av aktievinsterna prövas av utredningen — om detta stämmer vet jag inte. Man skulle alltså inte kunna få

fram några pengar av ett beslut som fattas i dag. Jag tror inte detta är riktigt. Förmögenhetsskatten uppgick 1962 till 227 miljoner kronor. Det utgör bara 0,6 procent av den beskattningsbara förmögenheten. Om man höjde den genomsnittliga skatteprocenten till 1,2, skulle man få in nästan lika mycket i ökade skatter till statskassan som finansministern får genom att slopa avdragsrätten för folkpensionsavgiften. Och ett sådant beslut är det ju möjligt att fatta i dag eller senare under riksdagssessionen. Frågan är alltså: Vilka skall betala de ökade utgifterna? Skall de stora förmögenhetsägarna göra det eller skall löntagarna göra det?

Även när det gäller frågan om skatt på aktievinsterna borde det vara möjligt att göra någonting. De tekniska svårigheterna att ta ut skatt på aktievinsterna kan nog övervinnas. Jag vådjade redan i remissdebatten till finansministern att låta undersöka denna fråga, och han kan måhända nu ge besked om hur denna undersökning utfallit. Om man för dagen inte kan fatta beslut om annat än en engångsavgift, så har vi för vår del ingenting emot ett sådant beslut. Regeringens förslag beträffande avdragsrätten för folkpensionsavgiften sägs ju också vara en tillfällig sak.

Det är märkligt att man har den inställningen på många håll, att de stora förmögenhetsökningarna och värdeökningarna på aktierna på något sätt skulle vara tabu i debatten. Jag erinrar mig hur det var efter kriget. Under själva krigsåren beslöt riksdagen, att man skulle ta ut en engångsskatt på stora förmögenheter. Men när det kom till kritan ville de övriga partierna inte vara med om detta; givna löften sveks.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Det spelar ju ingen större roll, höll jag på att säga, vilken inställning herr Gustafson i Göteborg hade i skatteberedningen och inte hel-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

ler vilken inställning herr Sundin hade. Jag tryckte på det faktum att partiledarna ingripit i kommitténs arbete, och jag kan inte ta tillbaka någonting av vad jag sade förrän jag får en redogörelse för hur det verkligen ligger till. Efter de informationer man nu har kan jag inte ta någon annan ståndpunkt än jag gjort.

Jag sade i mitt anförande att om avgifterna kommer att tas bort från skattsedeln — om man får tro vad tidningarna skrivit blir det så, men det är ju en hemlighet ännu så länge — blir det väl närmast så att löntagarnas avgifter skall inbetalas av arbetsgivarna. Får herr Sundin sin vilja igenom i skatteberedningen, blir det över huvud taget inga avgifter på skattsedlarna, utan socialförsäkringarna kommer att finansieras på annat sätt skattevägen.

Herr Gustafson säger att jag påstått att det väl inte är något ingripande i skatteberedningens arbete att herr Sträng föreslagit ett slopande av denna avdragsrätt. Det har jag inte sagt. Jag har sagt att detta ingripande måtte väl vara mycket mindre än det stora ingripande som skett genom att partiledarna ingriper och kanske binder riksdagen i mycket större utsträckning.

Herr Magnusson i Borås håller fortfarande på att det kommer att bli en större skatteskärpning för de mindre inkomsttagarna när det gäller kommunalskatten. Ja, om högern får sin vilja igenom, blir det inte någon som helst skattehöjning, och man får då ta risken av en försämring av statens finanser. Men om man skall vidta någon åtgärd och har att välja mellan regeringens förslag och de alternativ som oppositionen presenterat, ger de alternativa förslagen en försämring jämfört med regeringens förslag.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt lyder rådet att man skall tala om någonting

annat när man har svårt med argumenten. Han talar väldigt mycket om vad som hänt i skatteberedningen i stället för att koncentrera sig på den fråga vi i dag har att behandla. Han har ännu inte sagt ett enda ord i den viktiga huvudfrågan: Varför skall man ta bort avdragsrätten för folkpensionsavgifterna men lämna kvar avdragsrätten för sjukförsäkringsavgifter och alla andra avdrag? Det vore intressant att få upplysning om detta, och därvidlag väntar jag på ytterligare besked från finansministern.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt säger att om högern fick som den ville skulle det inte bli någon skattehöjning alls. Det är en alldeles riktig tolkning, herr Brandt, men det betyder inte, herr Brandt, att högerpartiet inte kommer att se till att det finns budgetbalans.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan ju inte begära att herr Gustafson i Göteborg skall lyssna till vad jag säger. Men att påstå att jag inte sagt någonting om varför man skall slopa avdragsrätten beträffande folkpensionsavgifterna men inte beträffande sjukförsäkringsavgifterna är alldeles felaktigt. Jag använde tre minuter minst till att förklara skillnaden mellan folkpensionsavgiften å ena sidan och övriga avgifter å den andra. Jag påpekade att pensionerna var desamma för alla oavsett vilka avgifter de betalats och att man redan för trettio år sedan hade frångått premiereservsystemet i fråga om folkpensioneringen.

Det finns ingen anledning för mig, herr talman, att nu upprepa vad jag sade tidigare, men jag vill bestämt vederlägga påståendet att jag inte skulle ha nämnt någonting om detta när jag i själva verket tog ganska lång tid, kanske för lång tid, i anspråk för att klarlägga dessa sammanhang.

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Herr Brandt meddelade i sitt första inlägg att bevillningsutskottet efter en framställning från oppositionens sida hade enat sig om att de alternativa förslag till inkomstförstärkning som framlagts av centerpartiet, folkpartiet och kommunistiska partiet icke skulle behandlas i samband med regeringsförslaget i dag utan av vissa tekniska och andra skäl först litet senare. På sätt och vis beklagar jag litet grand att man bestämt sig för den behandlingsordningen. Hela problemet blir ju litet ensidigt belyst om man bara skall tala om regeringsförslaget och inte nämna de andra förslagen, eftersom det tycks finnas en ganska bestämd majoritet i riksdagen för uppfattningen att en inkomstförstärkning är nödvändig, medan meningarna däremot delar sig om hur den skall åstadkommas. Det provisorium som vi i dag debatterar kommer att bli väl ensidigt belyst om man inte samtidigt berör de förslag som skulle ersätta regeringsförslaget. Herr Brandt har berört dem, och jag skall därför endast som hastigast repetera vad de innebär.

Det kommunistiska partiet vill skapa den erforderliga inkomsten genom att höja aktiebeskattningen och förmögenhetsbeskattningen. Centerpartiet har valt vägen att höja priset på sprit, vin och tobak, folkpartiet föredrar en avgiftshöjning från 4 till 5 procent och höjt pris på cigarretter, och högerpartiet säger om jag har förstått rätt nej till alla former av inkomstförstärkning. Som herr Hermansson sade: Det är fyra partier, fyra förslag och fyra uppfattningar.

Om man skall försöka göra en jämförande bedömning kan vi mycket hastigt gå förbi högerförslaget. Man kan ju inte granska högerens förslag till inkomstförstärkning eftersom högern inte vill göra någon inkomstförstärkning alls.

Om jag ser på det kommunistiska

förslaget — herr Hermansson har i två inlägg lagt ut texten under debatten — så finner vi att kommunisterna vill höja skatten på förmögenhet och införa en skärpt aktievärdesbeskattning. Om jag tar det sista först kan jag påpeka att vi har beskattning av avkastningarna på aktierna. Vi har för dagen en hög aktiekurs. Avkastningen däremot på aktierna sedd mot gällande börskurser är relativt låg, och följaktligen är aktieköp inte i och för sig någon attraktiv placering om jag inte bedömer det i dess sammanhang med eventuella fondemissioner eller prisifyavorisering vid nyemissioner. Vi har alltså en beskattning av avkastningen på aktierna. Vi har vidare en beskattning på den förmögenhetsökning som kursvärdesstegringen åstadkommer.

Man kan ha uppfattningen att den nuvarande förmögenhetsbeskattningen är för låg; jag skall inte deklarera någon personlig uppfattning på den punkten. Jag vet att man inom skattekommittén även diskuterar förmögenhetsbeskattningen, men jag skulle bli ganska förvånad om man kommer fram till ett förslag om en skärpning totalt sett av den nu gällande förmögenhetsbeskattningen. Man kan naturligtvis tänka sig vissa omjusteringar med ytterligare lättnader för de smärre förmögenheterna och en skärpning för de större förmögenheterna. Jag vet inte hur skattekommittén resonerar i det fallet, men jag tror inte det man finns anledning förvänta sig att man där är beredd att skaffa finansministern ett par hundra nya miljoner den vägen. Det är också möjligt att en dylik skärpning skulle leda till en beskattning som får karaktär av en viss konfiskation. Att det skulle medföra alldeles specifika problem bör man inte sticka under stol med.

Vad som emellertid föresvävar herr Hermansson är en beskattning av själva värdeökningen, d. v. s. en skärpt realisationsvinstbeskattning, om jag får

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

uttrycka mig så. Herr Hermansson hänvisar till en artikel i Stockholms-Tidningen. Också jag har läst den artikeln. Det har skrivits artiklar om denna sak i både Stockholms-Tidningen, Dagens Nyheter och åtskilliga andra tidningar runt om i landet, vilka framfört synpunkter för och emot en skärpt realisationsvinstbeskattning.

Jag har kanske någon gång frågat mig vad det kan finnas för anledning att ha olika tidsperioder för realisationsvinstbeskattningen när det gäller egnahem och fastigheter respektive aktier. Det låg åtskilligt av värde i Stockholms-Tidningens ledarartikel, även om jag tycker att den i långa stycken var överdriven och onyanserad. Frågan om förmögenhetsställning via aktieinnehav är emellertid föremål för vissa bedömningar i den s. k. maktkoncentrationsutredningen. Jag skulle tro att vi därifrån får ett källmaterial som kan ligga till grund för fortsatta bedömningar och överväganden.

Men vad som är avgörande, i varje fall om man ser fiskalt på det hela, är inte den tillfälliga kursuppgången på börsen. När man skall bygga upp en inkomstpolitik för framtiden gäller det att ha ett skatteunderlag som har karaktären av ett bestående skatteunderlag. Man kan, som det många gånger har sagts, göra tankeexperimentet att alla som kan sälja t. ex. aktier skulle sälja dessa. Då är det mycket troligt att effekten blev att börskurserna snabbt sjönk. Därmed var också underlaget för beskattningen eliminerat. Skall man bygga upp en inkomstpolitik bör man följaktligen ha mera pålitliga grunder än en eventuell kursstegring som i andra tider kan efterföljas av en motsatt utveckling.

Men jag erkänner, och det gör jag gärna, att vi här har ett problem. Vi får så småningom visst material för att bedöma frågan litet mera ingående, och en sådan bedömning kommer självfallet att äga rum. Jag skulle därför

kunna ansluta mig till vad som tidigare sagts i debatten, nämligen att dessa tankegångar inte eliminerar dagens problem och bekymmer. Det gäller här en fråga på längre sikt.

Enligt centerpartiets alternativa förslag skall inkomstförstärkningen frambringas genom höjning av priserna på sprit och cigaretter. Dessa båda varuslag skall i runda tal svara för hälften var av denna inkomstförstärkning. Vad gäller spriten har jag vid flera tillfällen försökt ge till känna min personliga uppfattning. Jag menar att det skall finnas andra kriterier än de fiskala för att man skall justera spritpriserna. Jag är medveten om att vi gjorde ett undantag från denna princip 1958 då det gällde att skaffa fram pengar för att finansiera försvarets kostnader enligt den s. k. försvarsuppgörelsen. I det fallet fick de fiskala synpunkterna vara avgörande, och vi skaffade där inkomstförstärkningen genom prisökningar på både sprit, bensin, läskedrycker, cigaretter och vad vi i övrigt kunde hitta på. Men i princip är det andra värderingar som skall ligga till grund för spritprishöjningarna, bl. a. utvecklingen i fråga om det svenska folkets konsumtionsvanor på spritens område. Man får här även ta hänsyn till sådana banala ting som fylleristatistik och annat. Den avgörande frågan är naturligtvis huruvida spritpriserna följer med i den allmänna pris- och inkomstutvecklingen eller om de släpar efter så att spriten blir relativt billigare än andra varor, vilket naturligtvis inte är särdeles gynnsamt sett ur folknykterhetens synpunkt.

Vi gjorde alla dessa bedömningar för ett år sedan, och de resulterade i en skärpning av spritbeskattningen. Vad som hänt därefter ger i och för sig inte anledning till att genomföra ytterligare höjningar av spritpriserna.

Jag har vid något tillfälle sagt, och jag kan upprepa det här, att när det gäller en vara som kostar 1 krona och

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

50 öre per helflaska i tillverkning och distribution och sedan säljs över disk för 25 kronor har man ett uttryck för att det inte är de fiskala motiveringarna som har föranlett denna väldiga prisspänning utan att det är andra motiveringar som legat bakom. Jag tycker att man så långt möjligt skall hålla fast vid dessa andra motiveringar.

Folkpartiet har följt centerpartiet en bit på vägen i fråga om prishöjning på cigaretter, men det är väl en mindre detalj i det hela. När man som motiv för en prishöjning på cigaretter anför att man tror sig ha funnit ett klart samband mellan cancerfrekvensen och cigarettkonsumtionen, skulle jag naturligtvis kunna göra den kommentaren att man med förslaget velat åstadkomma ett pris, som klart och tydligt dämpar ned konsumtionen. Det kan finnas medicinska skäl och synpunkter för detta. Jag är emellertid inte sakkunnig och skall inte inveckla mig i någon debatt på detta område, men då bör man penningmässigt sett inte vara så djärv med själva inkomstberäkningen, om man vill ha logik i själva ståndpunkten.

Folkpartiet vill ta ut sina egentliga pengar genom en höjning av folkpensionsavgiften från 4 till 5 procent. Jag har tidigare exemplifierat vad det innebär, och även utskottets talesman har under dagens debatt anfört dessa siffror. Jag skall inte ytterligare pressa kammarens tålmod med att upprepa denna sifferjämförelse. Jag vill säga något mera principiellt om den diskussion som förts här.

När man gör gällande att finansministern inte lämnat en alldeles korrekt redovisning därför att han bortsett ifrån effekten på kommunalskatten, har man inte tagit hänsyn till att om kommunalskatten är riktigt avvägd i dag, skulle en sådan förstärkning av skatteunderlaget som regeringsförslaget innebär föranleda en viss minskning av den kommunala utdebiteringen, förslagsvis 40—50 öre per skattekrona. Är det där emot så att man har den uppfattning-

en att den kommunala ekonomin är så hårt pressad — jag tror att det finns starka skäl för den uppfattningen — att man inte kommer att utnyttja detta till en skattesänkning utan i stället utnyttja det hela såsom en förstärkt kommunalskatt, är det klart att mina siffror blir större. Eftersom det vore orättvist mot våra värderade kommunalmän att beskylla dem för att i onödan sitta och beskatta kommunmedborgarna i sådana fall där man inte behöver ta ut någon ökad kommunalskatt, är det då klart att regeringens förslag ersätter en i annat fall ofrånkomlig kommunal skattehöjning. Därför bör en kommunal skattehöjning rimligtvis också läggas till de siffror som folkpartiets förslag kommer att innebära. Då kvarstår såsom ett resultat av de genomförda beräkningarna att regeringsförslaget är skonsammare för de inkomstagargrupper, som ligger inom de lägre årsinkomsterna. Folkpartiets förslag är å andra sidan skonsammare för de inkomstagare, som har det bättre. Man kommer aldrig ifrån detta.

När man kritiserar regeringsförslaget som — det skall jag villigt erkänna — naturligtvis bygger på det sakkunnigförslag som regeringsrådet Åbjörns-son lade fram år 1958, om jag minns rätt, har man helt enkelt bara knippat ihop det hela och sagt att det var så många som var negativa och att det var flera som var negativa än som var positiva i remissvaren. Det är emellertid rätt intressant att konstatera att just kommunförbunden, som gavs möjlighet att yttra sig om det förslaget, föredrog regeringsförslagets princip. De föredrog att man slopade avdragsrätten, och det begriper jag mycket väl, därför att regeringsförslaget innebär en förstärkning av det kommunala skatteunderlaget. En höjning av pensionsavgiften skulle å andra sidan innebära en försvagning av det kommunala skatteunderlaget. Däri ligger den väsentliga skillnaden.

Vi står i dag inför den situationen

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

att vi har lika många uppfattningar som vi har partier. De fyra oppositionspartierna har härvidlag diametralt olika uppfattningar. Tyvärr kan vi inte pröva alla alternativ i deras sammanhang, utan vi har att pröva regeringsförslaget mot det gemensamma avslagsyrkande som alla partier inleder sina alternativ förslag med. Detta har medfört att vi har kommit i den ganska intressanta situationen att herr Hermansson från det kommunistiska partiet, som ju har möjlighet att värdera de olika förslagen, folkpartiets, centerpartiets och regeringens — han kan naturligtvis värdera sitt eget förslag högst, och det gör han väl, även om han är medveten om att han näppeligen har någon chans att få någon röst utöver sina egna partivänners för det — deklarerar att han anser regeringens förslag vara det minst onda, om jag fattade honom rätt. Samtidigt har han glädjen att inregistrera en enhällig uppslutning från de borgerliga ledamöterna i bevillningsutskottet, vilka tillstyrker hans motion i det avsnitt, där han yrkar avslag på det ändå mest tolerabla av de tre alternativ som han här har att ta ställning till. Det är en mycket underlig situation, men det är herr Hermanssons sak att klara sig ur den. Jag skall helt avstå från att ge några rekommendationer på den punkten.

Jag vill emellertid ta upp ytterligare ett par av de mera principiella synpunkterna på problemet. I oppositionens inlägg och motioner har man starkt understrukit att eftersom folkpensionen är en försäkringsmässig förmån, skall man inte eliminera avdragsrätten för avgifter, eftersom detta strider mot vedertagna principer och vedertagen praxis. Jag erkänner att då man år 1913 beslutade sig för att införa folkpensioneringen och drog upp riktklinjerna för den, betraktade man denna såsom en försäkringsmässig förmån, grundad på traditionella försäkringsmässiga premisser.

Sedan har det där tunnats ut mer och mer, och i dag är inte folkpensionen längre en försäkring på samma sätt som kapitalförsäkringar, frivilliga sjukförsäkringar och andra typiska försäkringar. Det karakteristiska för en försäkring är ju att vederbörande själv avgör om han skall försäkra sig och betala för det eller om han skall låta bli, men det karakteristiska för en skatt är att man måste betala den vare sig man vill eller inte — i annat fall kommer skattmasen och driver in skatten. Ingen människa i vårt land med någon beskattningsbar inkomst har möjlighet att avgöra om han skall försäkra sig för en folkpension eller låta bli att försäkra sig för en folkpension. Ingen har möjlighet att säga att han vägrar betala. Han blir försäkrad vare sig han vill eller inte, han blir beskattad vare sig han vill eller inte, och pengarna drivs in. Där har man kriteriet på att det är fråga om en skatt.

Vidare kan man säga att det skall finnas ett givet förhållande mellan avgiften för och förmånen av en försäkring. Det saknas i fråga om folkpensionen. Folkpensionen utgår som en i långa stycken skattefinansierad social rättighet, och om man genom en särskild avgift uppehåller en fiktion av att det är fråga om en premie, så är det — det vill jag understryka — bara en fiktion.

Jag tillåter mig att i detta sammanhang citera några satser ur en motion i andra kammaren 1962, där dessa frågor belystes. Där sade man beträffande den psykologiska betydelsen av en ökad insikt om sambandet mellan kostnad och förmån: »Skall ett sådant skäl tillmätas någon avgörande betydelse måste det uppenbarligen föreligga ett direkt samband mellan avgift och förmån. En sådan ordning är dock inte önskvärd och inte heller möjlig. För den enskilde är givetvis fördelningen på t. ex. avgifter, kommunal inkomstskatt och statlig inkomstskatt av synnerligen under-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

ordnad betydelse. Det är den totala skatte- och avgiftssumman som är av reellt intresse.» Motionärerna menade att man inte kan göra en uppdelning i skatter och försäkringsavgifter när det gäller folkpensionsavgiften.

De anförde vidare: »Påförandet av t. ex. folkpensionsavgift medför ett omfattande merarbete för skattemyndigheterna. Ändå är dessa avgifter illusoriska i den meningen att de efter uppbörden inte särskiljes från skattemedlen utan tillsammans med dessa inflyter till statskassan.» Motionärerna förordade att de grundläggande förmånerna inom socialförsäkringen, däribland folkpensionen, i fortsättningen helt borde skattefinansieras. Och en statsskatt är, som alla vet, icke avdragsgill. Denna motion, som hade karaktären av partimotion, är underskriven av centerpartiets ledare och andra prominenta personer inom detta parti.

Låt mig sedan, herr talman, även om jag skall försöka att inte göra en så lång utläggning som jag brukar, ändå besvara ett par av de frågor som ställts till mig under den gångna debatten. Jag vill först göra en reflexion med anledning av herr Vigelsbos anförande.

Herr Vigelsbo var indignerad — jag menar spelat indignerad — över att man här »kört över» skattekommittén, inte tagit erforderlig hänsyn till att vi har en skattekommitté som så småningom kommer med sina förslag. Finansministern skulle ha föregripit dessa förslag genom att framlägga denna proposition om slopande av avdragsrätten.

Jag lyssnar alltid med stor respekt till herr Vigelsbo, men i dag måste jag säga att han hade svårt att övertyga mig. Det hände nämligen sent på hösten 1961, att herr Hedlund och jag slog ihop ett skattepaket, som innebar ett väsentligt större ingripande i skattekommitténs arbete än vad det nu är fråga om: ortsavdragen höjdes, progressiviteten justerades, dyrortsgrupperingen eliminerades och barnbidragen höj-

des. Jag avslöjar ingen hemlighet om jag säger att både centerpartiets representant i skattekommittén och herr Vigelsbo — och jag är tacksam mot honom för det — var med och tillhanda-höll snöret när det här paketet slogs in. Mot den bakgrunden tycker jag nog att det skulle klä herr Vigelsbo bättre att inte spela så indignerad på skattekommitténs vägnar när vi diskuterar den här frågan i dag. Jag vill inte vara elak mot herr Vigelsbo, men herr Vigelsbo är ju en praktisk och hederlig odalman från Västmanland, som är van vid ett öppet språk, och nog är det litet av skrymteri när han tar på sig den här skepnaden.

Herr Magnusson i Borås tog upp frågan från den utgångspunkten, att rege-ringsförslaget skärper progressiviteten för de högre inkomsterna. Dessutom sade han att de höga inkomsterna slipper lindrigare undan, ty blir det en sänkning av kommunalskatten så blir det de stora inkomsttagarna som får den största sänkningen. Man skall inte ha alltför stora anspråk på logik om man i samma andetag som man kritiserar ett förslag därför att det medför en skärpning av progressiviteten säger att det är de stora inkomsttagarna som via kommunalskatten får den största lindringen.

Här är det ju fråga om hur man över huvud taget skall bedöma skatteförändringar både i dag och i framtiden. Skall man sänka respektive höja skatterna procentuellt eller skall man räkna kronor och säga att alla skall få ungefär samma reduktion eller höjning i kronor räknat? Jag kan trösta herr Magnusson i Borås med att säga att jag skulle bli ganska tilltalad, om han kom på den i och för sig nya idén att när man skall företa eventuella skattesänkningar eller skattehöjningar i framtiden, skall man inte laborera med generella procentuttag utan man skall räkna kronor och ören. Jag har emellertid en känsla av att jag inte skulle få höger-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift
representanterna med mig om jag skulle vilja förverkliga denna tankegång.

Innan jag går vidare, låt mig svara på en direkt fråga som herr Gustafson i Göteborg ställde: Ämnar finansministern ta ett steg till och ta bort avdragsrätten för sjukförsäkringsavgiften? Herr Gustafson var så uppfylld av denna fråga, att han först riktade den till mig, sedan blev han arg på herr Brandt för att denne inte svarade, och därefter kom han tillbaka och frågade mig en gång till. Nu skall jag försöka ge herr Gustafson besked. Jag medger att den obligatoriska sjukförsäkringen inte är en renodlad försäkring, men den har ändå i princip större anknytning till försäkringsreglerna än folkpensionen har. Sjukförsäkringen är anpassad efter inkomst. Ersättningsarna utgår efter inkomst och avgiften erlägges efter inkomst. Vidare kan sjukförsäkringen kombineras med en frivillig försäkring, som har sin klara försäkringskaraktär.

Jag har således inte för avsikt att ta något nytt steg och avveckla sjukförsäkringsavgiften i annan mån — ärade kammarledamöter, jag säger i annan mån — än om man kan komma fram till den definitiva källskatten, en fråga som tagits upp i direktiven till den sittande skattekommittén. Regeringen har uttalat som sin uppfattning och önskan att man om möjligt skall försöka komma fram till den definitiva källskatten. Gör man det, då föreställer jag mig att man får göra rent bord i fråga om åtskilligt av avdrag — jag kan gärna säga avdragskineseri, ty avdragen har enligt min mening gått så långt, att de utgör en betungande administrativ uppgift för den arbetande fiskala skattemyndigheten.

Naturligtvis kan man inte slopa avdragen utan vidare. Det får väl bli några schabloner som får ersätta den individuella rättvisan. Detta är en mycket intressant fråga, som jag hoppas att vi i denna kammar så småningom skall kunna ta oss en funderare över. Det är

en oerhört attraktiv tanke att kunna komma dithän att det blir möjligt att befria 2½ miljoner svenskar från de deklarationsbekymmer de har i februari varje år och att skatten blir betald med en gång utan efterräkningar. I ett sådant sammanhang kan den av herr Gustafson ställda frågan aktualiseras men icke förr, enligt min mening.

Jag skulle också vilja bemöta herr Hermansson på en punkt. Hans förslag innebär, säger han, att han säger nej till den investeringsfälvor som vi vill ge industriens företagare, samtidigt som han säger ja till ökad aktiebeskattning och ökad förmögenhetsbeskattning. Detta är, om jag fattat rätt, det kommunistiska partiets linje. Herr Hermansson ser saken från ganska enkla och primitiva utgångspunkter och frågor: Är det rätt att öka skatten för löntagarna och lindra beskattningen för företagen? Med undantag för herr Hermansson och en del av hans partivänner — men inte alla — har vi nog i allmänhet kommit så långt, att vi ser det ofrånkomliga sambandet mellan företagarnas och löntagarnas intressen. Jag kan enkelt uttrycka det så, att en ansvarsmedveten arbetarregering skall behandla företagsamheten så, att det blir något i plånboken när arbetarna går ifrån sina löneförhandlingar. Jag tror att jag med dessa enkla ord i stort sett har förklarat hur jag ser på frågan.

Vidare har här förts en i och för sig intressant diskussion om i vad mån skattekommittén och partierna är bundna av partiledarnas ställningstaganden i de väsentliga frågor, som skattekommittén nu slutdebatterar. Högerpartiets representanter har anmält att de för sin del är fria. Jag var inte med på deras förtroenderådsmöte, när denna fråga diskuterades — av naturliga skäl hade de väl inte heller släppt in mig. Huruvida detta innebär att högerpartiet givit sin sanktion eller inte givit sin sanktion står fortfarande i vida fältet. Men jag skall tro herr Magnusson på

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

hans ord när han säger att de har full handlingsfrihet oavsett vad som förekommer i skattekommittén. Enligt tidningarna lär det däremot ha varit vissa bekymmer mellan herrar Ohlin och Hedlund, som resulterade i ett hotfullt språk från herr Hedlunds sida — fortfarande enligt tidningsreferaten. Om nu detta innebär, att man inom centerpartiet och folkpartiet tagit ställning definitivt till skattekommittén, vet jag inte. Jag har utgått från det och har då trott på tidningskommentarerna. Vi skulle alltså befinna oss i den situationen, att två av partiledarna har bestämt sig för hur de vill ha den framtida beskattningen ordnad, medan den tredje partiledaren håller dörren öppen och den fjärde partiledaren, statsminister Tage Erlander, ännu inte har tillfrågats — frågan har ännu inte presenterats för honom. Jag kan också säga för att använda jag tror det var herr Magnussons i Borås beskrivning — jag är glad och stolt över den — att ledamoten av första kammaren Gunnar Georg Emanuel Sträng inte heller har blivit tillfrågad hur han skulle ställa sig i dessa frågor. Jag tycker därför att det vore riktigt att komplettera den här i och för sig mycket intressanta diskussionen med dessa upplysningar.

Herr Hermansson har ju förklarat att han kommer att rösta nej i den första voteringen. I så fall blir den andra voteringen en spännande votering, och resultatet beror av en röst. Om regeringen förlorar, får vi naturligtvis på ett eller annat sätt ändå åstadkomma en lösning. Men det blir en lösning som enligt mitt förmenande är klart sämre än den som regeringsförslaget i dag innefattar. Någon försämring av budgeten kan vi inte stå till svars med. Inkomstförstärkning är ofrånkomlig.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle;

Herr talman! Eftersom jag råkar vara den ende ledamoten av skattebered-

ningen som är ledamot av denna kammare vill jag för att förebygga alla missförstånd klart säga ifrån, att jag tar ställning i skatteberedningen efter mitt eget bedömande utan att känna mig bunden av någon partiledning. Om partierna finner det lämpligt att uttala sig i vissa principiella frågor vad beträffar skattepolitiken är det givetvis dem obehaget och det finns i och för sig ingen anledning att kritisera det.

Med anledning av vad finansminister Sträng sade om att man måste vara försiktig vid beräkningen av skatteinkomsterna vid en höjning av cigarrettskatten — den får vi ju tillfälle att diskutera senare — vill jag bara redan nu för att förebygga varje missförstånd framhålla för finansministern, att vi i våra kalkyler räknat med en nedgång i konsumtionen som ett resultat av höjningen.

Finansministern försvarade att han i propositionen inte alls har talat om hur den borttagna avdragsrätten drabbar de skattskyldiga vad beträffar kommunalskatten. Därvidlag förbisåg emellertid finansministern det faktum, att den kommunala utdebiteringen redan är fastställd för innevarande år. Därför drabbas de skattskyldiga såväl på statsbeskattningens som på kommunalbeskattningens område, och därför blir belastningen för löntagarna särskilt i de vanliga lönelägena större än enligt propositionen, även med beaktande av det förhållandet att det denna gång gäller ett halvt år.

Vidare påtalade herr Sträng att jag hade klandrat herr Brandt för att han inte svarat på den fråga jag ställt till finansministern. Det förhåller sig inte så. Jag uttryckte bara min förvåning över att herr Brandt inte uttalade sig i den stora frågan om varför man skall ta bort vissa avdragsmöjligheter med motivering att de verkar regressivt men ha kvar andra.

Det var intressant att höra finansministerns svar angående sjukförsäkring-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

en. Däremot kommenterade inte finansministern det förhållandet, att det finns ett samband mellan avgiften för folkpensionen och den skatt som utgår på folkpensionen, vilken utgår efter en progressiv skala. Det gäller om man har tjänstepension vid sidan om folkpensionen och det får man räkna med beträffande dem som befinner sig i de inkomstlägen där de får glädje av avdraget. De får betala skatt efter progressiv skala och därför verkar inte detta avdrag regressivt utan ungefärligen proportionellt.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern har fattat saken rätt, då han sade att vi från högerpartiets sida inte föreslår någon ny beskattning för att täcka den eventuella bristen i budgeten.

Jag förstår att finansministern, när han talar om de olika remissyttrandena med anledning av den Abjörnssonska utredningen, inte har så lätt att där finna något stöd för det förslag han framlagt i den nu föreliggande propositionen. Han har emellertid lyckats finna ett sådant, nämligen hos kommunförbunden. Han säger att de skulle ha ställt sig välvilliga till detta förslag och föredragit det framför något annat. Ja, det är väl relativt naturligt alldenstund kommunerna får ett större skatteunderlag till sitt förfogande genom detta — det har vi redan tidigare talat om i denna debatt. Det är emellertid att märka att, om jag inte är alldeles fel underrättad, kommunförbunden i sina styrelser har socialdemokratisk majoritet.

Vad sedan beträffar frågan om folkpensionsavgiften skall vara en försäkringsavgift eller inte vill i varje fall jag minnas att när de 4 procent som i dag uttas fastställdes var anledningen till att man fastställde procentsatsen till fyra att det var den högsta procentsiffran som kunde komma i fråga, om det

skulle förefinnas relation mellan den erlagda avgiften, när den togs ut för fullt, och den förmån i pension som skulle komma att utgå. Jag ber att få hänvisa t. ex. till ett sådant yttrande som det kammarrätten avgivit, där man säger att det finns ett intimt samband mellan folkpension och tilläggspension. Tilläggspensionen utgör endast en påbyggning på folkpensionen, och därför skulle det bli något haltande, om den ena avgiften skulle vara avdragsgill, medan den andra inte skulle vara det.

Beträffande herr Strängs och mina tvister om progressivitetens verkningar, varvid herr Sträng beskyllde mig för att vara ologisk, ber jag att återigen få påpeka för herr Sträng att vad jag sagt var att borttagandet av avdragsrätten genom progressivitetens verkningar givetvis medför en större belastning ju större inkomst det är fråga om när det gäller statsskatten, men att förhållandet blir det motsatta när det gäller kommunalskatten som följd av att inkomstunderlaget för kommunerna kommer att öka. Det är nog finansministern som inte varit logisk nog att följa upp resonemanget och ta hänsyn till båda dessa verkningar.

Herr VIGELSBO (cp) kort genmäle:

Herr talman! På grund av det hederksomnämmande som finansministern gav mig vill jag endast säga, att om jag hade vetat att finansministern skulle utnyttja mitt stöd av 1961 års skattepaket på det sätt som han gjort i dag skulle jag nog ha ställt mig ganska tveksam till om jag skulle ha stött det.

Finansministern påstår att hans beskattning av pensionen är lika hederlig som skattepaketets regler. Jag skall inte säga något om det, ty jag är inte mannen att kunna bedöma det. Jag hoppas emellertid att dagens votering kommer att medföra, att det skapas nya möjligheter för det skattepaket som vi från centerpartiets sida erbjudit som

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

alternativ till det förslag som diskuteras nu.

Herr HERMANSSON (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sträng tycker det är primitivt att säga att hans skattepolitik i år går ut på att minska skatten för företagen och höja skatten för löntagarna. Jag tycker ändå att det är innehållet i den skattepolitik han nu föreslår, och jag tror att vanliga löntagare också ser det på det sättet. När man skall ta ut skatter rör man sig alltid med alternativ. Vad man inte tar ut på det ena hållet är man tvungen att ta ut på det andra hållet. Här står olika möjligheter mot varandra. Om man minskar skatten för företagen och skall ha in en viss summa pengar måste man ta den summan från något annat håll, såvitt jag förstår.

Man behöver inte föra in ideologiska uppfattningar i resonemanget, men om vi skall diskutera frågan om huruvida det fortfarande finns klassmotsättningar i vårt samhälle är jag beredd därtill. Om det inte finns motsättningar mellan företagare och löntagare — vilket herr Sträng tycks tro — är det oförklarligt att LO och Arbetsgivareföreningen måste förhandla i tre månader för att få fram ett avtal. Den långa förhandlingsomgången tycks tyda på att det finns ett visst slag av motsättningar mellan kapitalister — om herr Sträng inte misstycker att jag använder det ordet — och vanliga löntagare.

Jag instämmer i den kritik, som — även av herr Sträng — riktats mot att utskottet endast tagit upp den ena sidan av saken och skjutit på resten. Herr Sträng bör dock observera att ett förslag har behandlats i sin helhet av utskottet, nämligen det kommunistiska. Utskottet har uppskjutit behandlingen av övriga partiers alternativa förslag, men kommunisternas alternativa förslag har man enats om att redan nu

avslå. Det handlar alltså om dubbla manipulationer.

Jag tycker det är en riktig tolkning att säga, att regeringsförslaget är det minst onda. Herr Sträng tycker att jag kommer i en svår situation i den första voteringen och undrar hur jag skall klara mig. Jag tror att det skall gå bra. Men jag vill påpeka att i nästa votering kommer socialdemokraterna i en besvärligare situation. Om det blir majoritet i kammaren för att avslå regeringspropositionen kommer nämligen i en senare votering att ställas mot varandra vårt förslag att skaffa ökade statsinkomster genom att ta ut mera på de stora förmögenheterna och aktievinsterna och oppositionens yrkande som hittills inte innebär något alls, såvitt jag förstår. Hur skall socialdemokraterna då göra? Skall de avslå varje förslag om inkomstförstärkning till statskassan? Det är en ganska ohållbar position. Eller skall de rösta med de borgerliga mot vårt förslag? Det är också en svår position om man har den inställning som herr Brandt redogjort för.

Herr Sträng säger vidare att det blir ett sämre alternativ om regeringsförslaget faller. Men regeringen får väl då försöka att förhandla med något annat parti för att få fram ett bättre förslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg gör gällande att eftersom för innevarande år den kommunala utdebiteringen är fastställd blir det ofrånkomligen ett högre skatteuttag än regeringen redovisat i sitt förslag. Detta kan det bli för ett halvt år, men kommunerna har möjlighet att vid årsskiftet korrigera uttaget om de anser att det varit för högt.

Till herr Magnusson i Borås vill jag säga att jag brydde mig inte om att referera alla remissyttranden till det

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

Äbjörnssonska förslaget, men jag kan säga att av sju länsstyrelser var det fyra som accepterade regeringens linje och tre som gick på avgiftshöjning. Vidare fanns det stora organisationer — Kooperativa förbundet, Folkpensionärernas riksorganisation m. fl. — som ansåg att slopande av avdragsrätten var att föredraga.

Till herr Vigelsbo vill jag bara säga att jag inte har utnyttjat hans medverkan år 1961 i mitt inlägg tidigare i dag; jag har ju här i talarstolen offentligt uttalat min tacksamhet mot herr Vigelsbo för att han var beredd att hjälpa till år 1961.

Herr Hermansson skulle jag vilja svara med följande. Det finns naturligtvis alltid motsättningar mellan företagare och anställda, mellan arbetsgivare och arbetstagare, men på en punkt är de numera eniga; det måste finnas någonting att ge om det skall finnas några möjligheter att få eller ta. Det är den enkla sanningen.

Sedan utvecklade herr Hermansson ännu en del synpunkter och frågade: »Om regeringen förlorar, vad blir det då?» Ja, det får vi väl se. Jag har avgivit den deklarationen här från talarstolen, att en inkomstförstärkning är nödvändig. Det är det primära. Regeringspartiet får väl gå på ett annat förslag, men det blir inte herr Hermanssons. Det kommer förmodligen inte heller att bli något annat oppositionsförslag. Vi får väl hitta på något nytt, men jag tror att det är svårt att finna något lika gott förslag som det som nu ligger på kammarens bord.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Herr Brandt hade väntat mera färgstarka anföranden i debatten, som han menade skulle ge eko i valrörelsen. För min del tror jag att sakliga argument är mera utslagsgivande. Jag vill främst erinra om riksdagens tidigare principinställning be-

träffande pensionsavgifterna och folkpensionsökningarna.

När allmänna pensionsberedningen år 1958 framlade programmet för folkpensionernas successiva stegring under en tioårsperiod, utgick beredningen från att detta inte kunde förverkligas utan speciella inkomstförstärkningar. Riksdagen tänkte sig en med standardförbättringarna etappvis genomförd höjning av pensionsavgiften. Genom tillkomsten av omsättningsskatten behövdes emellertid ingen högre pensionsavgift i samband med folkpensionsökningarna åren 1960 och 1962.

Inte heller inför den nu aktuella ökningen av folkpensionerna med 300 kronor för ensamstående och 450 kronor för makar vill finansministern höja pensionsavgiften. Han avvisar denna lösning av fördelningspolitiska skäl. En ökning av omsen vill departementschefen inte heller tillstyrka. Herr Brandt sade i sitt anförande att budgetläget ter sig annorlunda nu än år 1961, när remissvaren på Äbjörnssons utredning inkom. Har herr Brandt glömt att det ofantligt stora skattebeloppet 3,3 miljarder kronor inflyter efter omsättningsskattens höjning år 1961?

I propositionen redovisas det förslag om slopad avdragsrätt för erlagda pensionsavgifter som utarbetats av särskild utredningsman år 1960 rörande folkpensioneringens finansiering. Preludierna är kring frågan är ganska uppseendeväckande. I de remissyttranden som avlämnats angående utredningsmannens förslag kan man konstatera — det har tidigare framhållits här i debatten — att 25 instanser avstyrkt av principiella skäl eller hänvisat till att frågan har ett visst samband med socialförsäkringens finansiering samt skattesystemets framtida utformning.

Den nonchalans som regeringen visar mot remissyttrandena är anmärkningsvärd. Jag betraktar remissförslaget som ett viktigt led i vårt demo-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

kratiska statsskick. Vid olika tillfällen, när väsentliga frågor utretts, har riksdagen tagit stor hänsyn till dessa yttranden — ja, de har varit grundläggande för många viktiga riksdagsbeslut.

Under senare tid har remissyttrandena utvidgats i den riktningen att de mer och mer kommit att omfatta vad man i dagligt tal kallar Organisationsverige. Riksdagsutskottet utnyttjar vid behandling av motioner i stor omfattning remissförfarande. Genom organisationernas inflytande i detta hänseende på riksviktiga frågor har opinionens inflytande stärkts innan en fråga föreläggs riksdagen. Jag anser att förfarandet är så betydelsefullt för riksdagsbehandlingen, att remissyttrandena borde bifogas propositionerna som bilaga. Tyvärr blir de nu alltför kortfattat refererade. I den föreliggande propositionen har inga remissyttrandena refererats, vilket är förvånansvärt.

I detta sammanhang kan det vara intressant att erinra om att TCO karakteriserade utredningens förslag såsom behäftat med »en uppseendeväckande brist på logik», och sloandet av avdragsrätten för folkpensionsavgifterna finner tjänstemännens topporganisation helt omotiverat. På företagarsidan konstaterar man »att de progressiva skatteskalorna har ju bl. a. gjorts med hänsyn till att folkpensionsavgifterna är avdragsgilla». På avslagssidan finner man åtskilliga länsstyrelser, riksskattenämnden, socialförsäkringskommittén o. s. v.

Finansministern har inte accepterat höjda folkpensionsavgifter, vilket riksdagen förut krävde, då beslutet om standardförbättring av folkpensionerna fattades. I propositionen erkänns att förslaget innebär en skatthöjning för både små och stora skattskyldiga. Folkpensionärerna berörs inte av skatthöjningen eftersom de inte belastas med någon pensionsavgift.

De invändningar som nu görs mot att höja folkpensionsavgifterna i stället

för att slopa avdragsrätten saknades när riksdagen 1958 enhälligt beslöt att avgifterna skulle höjas från 2,5 till 4 procent. Den standardförbättring av folkpensionerna, varom förslag nu framlagts till riksdagen, aktualiserar frågan om sättet att täcka de med pensionshöjningen förenade kostnaderna. Folkpartiet har föreslagit en höjning av pensionsavgiften från 4 till 5 procent. Statsinkomsterna skulle härigenom förstärkas med praktiskt taget samma belopp som avdragsrättens slopande skulle medföra för den statliga inkomstskatten. Dessutom föreslås med hänsyn till budgetläget höjning av cigarrettpiserna. Detta förslag har också sociala aspekter på grund av de påvisade skadeverkningarna av cigarrettrökningen, vilken anses medföra risk för vissa sjukdomar. Man förväntar emellertid en förskjutning av konsumtionen till andra tobaksmärken och någon nämnvärd minskning av statsinkomsterna, som finansministern befarade i sitt anförande, är väl föga trolig.

I olika sammanhang har finansministern uttalat sig om de stigande statsutgifterna. Jag tillåter mig att göra några korta kommentarer. När det gäller den statliga administrationen och särskilt i fråga om statsförvaltningen har oppositionen med den begränsade insyn den har inga nämnvärda chanser att komma med besparingsförslag.

Till slut vill jag, herr talman, framhålla utskottsskrivningens svaga argumentering. Det gäller för det *första* att regeringspartiet i utskottet inte har accepterat tidigare uttalande i riksdagen om att folkpensionshöjningen borde finansieras genom uttag av folkpensionsavgift, därest behov skulle uppkomma. För det *andra* har utskottet inte heller tagit hänsyn till den kritik som remissinstanserna, myndigheter och organisationer, riktat mot förslaget. För det *tredje* har utskottets voteringsmajoritet inte beaktat att allmänna skatteberedningen handlägger samma problem an-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

gående socialförsäkringens finansiering och att ett nytt skatte- och avgiftssystem håller på att utarbetas. Det är orimligt att besluta om en ny skattelagstiftning i år, då riksdagen av allt att döma nästa år förelägges ett nytt skattereformförslag. Handläggningen av frågan i utskottet strider mot de politiska regler som man brukar följa här i riksdagshuset när en fråga är föremål för utredning.

Herr KRISTENSON i Göteborg (s):

Herr talman! Av utskottsutlåtandet och reservationen liksom av samtliga inlägg hittills i dag framgår att alla är överens om nödvändigheten av att stärka budgeten. De flesta är också överens om att finansministerns bedömning att beloppet bör vara omkring 350 miljoner kronor är riktig. Men det framgår också klart att man har kommit fram till en lösning av frågan på olika sätt.

Den borgerliga treenigheten — den inbördes rangordningen får ni göra själva — är här liksom i så många andra frågor fullständigt splittrad. Det som för oss är mest chockerande är dock att folkpartiet, centerpartiet och kommunisterna mot all tradition nu under ett valår föreslår en skattehöjning, medan högern ju inte säger någonting. Det är också underligt att folkpartiet och centerpartiet väljer ut två stycken grupper av befolkningen, nämligen konsumenterna av sprit och cigaretter, och tydligen tror att dessa båda konsumentgrupper har en mycket större skattekraft än vad övriga medborgare har. Är det så att ni inom folkpartiet och centerpartiet anser att rökare och spritkonsumenter har den bästa skattebärkraften, så tycker jag att ni både i reservationen och här från talarstolen klart borde säga ifrån att ni har den uppfattningen.

Det har ju redan framgått av finansministerns inlägg, att vi i riksdagen ti-

digare sett på spritskatten enbart ur nykterhetssynpunkt och icke ur fiskal synpunkt. Folkpartiets förslag att höja skatten på cigaretter med ett öre per styck motiveras med att det skulle bli en nedgång i konsumtionen och att därmed den cancerrisk, som man påstår finns vid cigarettrökning, skulle minska. Ni har räknat med att konsumtionen skulle sjunka med mellan 5 och 10 procent, och det kanske den gör i början. Men efter en mycket kort tid — det har nämligen alla höjningar tidigare visat — stiger konsumtionen över den tidigare nivån.

Folkpartiets förslag om höjning av skatten på cigaretter betyder att alla, vare sig de är folkpensionärer, löntagare eller sådana inkomstagare som nu är befriade från att betala folkpensionsavgift eftersom de har en inkomst under 2 400 kronor, om de konsumerar tio cigaretter per dag får en skattehöjning på ungefär 50 kronor om året.

Om riksdagen bifaller centerpartiets förslag, får folkpensionärer och andra, som enligt vårt förslag går fria från skattehöjning, ungefär 100 kronors höjning per år om de röker tio cigaretter om dagen och dricker en flaska sprit per månad. Folkpartiets förslag om höjning av folkpensionsavgiften betyder att en inkomstagare med 15 000 kronor i årsinkomst får en skattehöjning — utöver höjningen för cigaretter och sprit — på ungefär 125 kronor.

Det underliga är ju ställningstagandet inom högern, som yrkar avslag på propositionen och inte kommer med någonting annat i stället, trots att man är överens om att budgeten bör förstärkas. På vilket sätt har man emellertid i den delen av motionen underlåtit att redovisa.

Ett bifall till kommunisternas förslag betyder, som här har påtalats, inte någon omedelbar höjning av statens inkomster. Men det blir en omedelbar höjning av statens utgifter, eftersom vi kommer att bifalla förslaget om ökade

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

folkpensioner, som skall börja utbetalas från och med den 1 juli 1964.

Här har diskuterats hur situationen blir om riksdagen avslår regeringsförslaget. Man kan ju också diskutera hur det blir om riksdagen bifaller regeringsförslaget, vilket jag hoppas den gör. Förmodligen får ni då inom centerpartiet och folkpartiet yrka avslag på era egna förslag om höjning av sprit- och tobaksskatten. För egen del skulle jag vara med om att yrka bifall till förslag om att förstärka budgeten utöver de 350 miljoner vi nu får, men jag vill inte gå med på en förstärkning via sprit- och tobaksskatt. I ett annat sammanhang kommer jag emellertid att yrka avslag på ett förslag om skattelättnader på 100 miljoner till företagen. Jag kan alltså mycket väl tänka mig att vi skaffar 100 miljoner på ett sådant sätt.

Det har också sagts i denna diskussion att folkpensionsavgiften är en försäkringsavgift. Både herr Brandt och finansministern har klart visat att det i dag inte längre finns ett sådant sammanhang. Folkpensionen finansieras ju till allra största delen via statskassan. Skulle ni då vara konsekventa, skulle ni föreslå en utredning som visade skattebetalarnas andel av den totala folkpensionskostnaden och sedan yrka avdrag på hela det beloppet i februari månad. Folkpensionen finansieras ju nu precis på samma sätt som den allmänna tilläggspensionen, nämligen enligt fördelningsprincipen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Sedan finansministern förklarat och försvarat sin proposition och utskottets huvudtalare från regeringspartiet och reservanterna har anfört sina synpunkter, skulle det egent-

ligen inte vara mycket mer att säga. Det blir mest randanmärkningar till vad som redan sagts, och det kan väl inte undvikas att ett och annat som redan sagts kommer att upprepas.

Jag fäste mig särskilt vid att finansministern i sitt senaste inlägg kom in på remissyttrandena, som avgavs 1960 till den Åbjörnssonska utredningen. Han gav en kort resumé av en del av innehållet. Man frågar sig varför detta inte kunde ha gjorts redan i propositionen. Även om det nu framlagda förslaget att slopa avdragsrätten för folkpensionsavgiften inte anknäper direkt till den Åbjörnssonska utredningen, kunde väl de delar som rör detta förslag ha redovisats i propositionen. Men man har underlåtit det och därmed försvårat för läsarna att få en klar bild av vad remissyttrandena verkligen inneburit.

Det sägs i propositionen endast att det i remissyttrandena förekommer uttalanden såväl för som emot förslaget. Det kan man verkligen kalla att tillrättalägga sanningen; 25 organisationer av 32 avstyrkte av olika skäl förslaget. Bland dessa avstyrkande organisationer befann sig bl. a. de stora löntagarorganisationerna TCO och SACO samt Lantbruksförbundet och RLF.

Det fanns sålunda kvalificerad majoritet mot förslaget, men det vill man inte tala om i propositionen. Man nöjer sig med denna mycket finurliga formulering i stället för att tala om vad som faktiskt sagts i remissyttrandena. Ett par talare har redan nämnt att TCO ansåg att förslaget karakteriserades av en uppseendeväckande brist på logik. Grunden för denna hårda men rättvisa dom är att utredningen som framlade förslaget flera gånger framhöll att folkpensioneringen är att betrakta som en försäkring. Man kan då inte, som herr Brandt, påstå att den principen övergavs redan för trettio år sedan — om jag hörde rätt. Så är det faktiskt inte. Principen är att avgifterna skall vara avdragsgilla, medan utfallande förmå-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

ner skall beskattas. Det är denna princip som finansministern nu överger. Det verkliga skälet är givetvis att finansministern, när han gjorde upp budgeten, fann att han behövde en inkomstförstärkning på några hundra miljoner kronor, och då ville eller vågade han inte gå på den direkta skattehöjningens väg, kanske därför att det är valår i år. I stället valde finansministern alternativet att bakvägen genomföra en skärpning av den direkta beskattningen och progressiviteten.

När herr Brandt kommenterade detta, gjorde han det på sitt vanliga något respektlösa sätt mot oppositionen. Detta är givetvis hans rätt, eftersom han tillhör regeringspartiet. Han talade om oppositionens »futtiga alternativ». Jag kan emellertid inte förstå att det är futtigt av oppositionen att motsätta sig och yrka avslag på regeringsförslag, som innebär högst väsentliga skatteskräpningar vilka alldeles uppenbart drabbar mellangrupperna. Jag förstår inte vad herr Brandt har för uppfattning om oppositionens roll i en parlamentarisk demokrati. Det är ju vår skyldighet och rättighet att opponera mot regeringens förslag, när vi anser dem dåliga.

Herr Brandt sade vidare att vi inte skall tala om vad som hände för ett par år sedan. Vi skall alltså inte tala om den snö som föll 1960 utan om den som faller i år. Men så förfärligt länge är det ändå inte sedan förslaget avstyrktes av remissinstanserna.

Herr Brandt konstaterade också att alla partier i riksdagen utom högerpartiet är ense om att en inkomstförstärkning är nödvändig, och det har han alldeles rätt i. Vi har föreslagit andra vägar för att åstadkomma budgetbalans, nämligen en begränsning av statsutgifterna, och våra förslag därvidlag kan självfallet inte behandlas av bevillningsutskottet. Vi är sålunda försvarade i det avseendet att vårt budgetförslag inte behandlats av bevillningsutskottet.

Våra förslag gäller punkter i statens utgifter som behandlas av andra utskott. Mellanpartierna får svara för sig. De har föreslagit skattehöjningar, vilket inte högerpartiet gjort. Men det är oriktigt att påstå att vi inte har framlagt alternativ. Eftersom samtliga partiledare nu är antecknade på talarlistan, förmodar jag att denna debatt om bevillningsutskottets betänkande så småningom kommer att utveckla sig till en budgetalternativdebatt och inte bara till den fråga det nu gäller.

Herr Brandt yttrade också att högerpartiet tar risken av att försämra statens finanser. Vi kan inte se hur vi skulle göra det genom att hålla igen på statens utgifter. Jag förmodar att man på socialdemokratiskt håll ser skatteexpansionen i Sverige med välbehag, men det gör inte vi. På den punkten har vi olika uppfattningar om vilket som är bäst för medborgarna. Enligt vår mening kan vi inte fortsätta på skattehöjningarnas och skatteskräpningarnas väg hur länge som helst. Sverige ligger redan så långt framme i det fallet, att vi verkligen har all anledning att bromsa den högt uppdrivna skattehöjningstakten.

I högerpartiets motion har vi tagit in en tabell som visar hurudant läget är. Uppgifterna gäller för 1961, men sedan dess har färskare uppgifter framkommit, vilka är grundade på den sammanställning som gjorts av OECD i Paris. Enligt de uppgifterna har Sveriges ledning ökat ytterligare. Våra direkta och indirekta skatter tar nu 30,5 procent av bruttonationalinkomsten. På andra plats efter Sverige kommer Österrike, som ligger ungefär 4 procentenheter lägre. Sedan följer England, Västtyskland, Danmark, Kanada, USA, Frankrike och Belgien. Sverige ligger sålunda i toppen och är nära nog oslagbart. Om inte en radikal ändring sker, torde vi också i framtiden få behålla en klar ledning.

Finansministerns redovisning i pro-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

positionen av förslagets verkningar omfattar — som redan understrukits av herr Magnusson i Borås m. fl. — endast effekten på de statliga utskylderna, men avdragsrätten skall också omfatta den kommunala beskattningen. Tar man med även den effekten, så blir resultatet ett helt annat och betydligt dystrare än vad finansministern gör gällande i propositionen. Som ett exempel vill jag nämna, att en familj redan vid en årsinkomst på 16 000 kronor drabbas av en skattehöjning på 154 kronor. Om familjen har ett barn, betyder det att den i år föreslagna höjningen av barnbidraget med 150 kronor utplånas.

De är inte för mycket sagt att redovisningen i propositionen är i högsta grad ofullständig och vilseledande, när man lägger fram ett förslag av denna art utan att tala om verkningarna på hela fältet och vad förslaget faktiskt innebär. Förslaget står i strid med gällande skatteprinciper. Men uppgiften för finansministern har varit att på det ena eller andra sättet krama ut ytterligare några hundra miljoner kronor i inkomster, och då har betänkligheterna fått vika.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag kände mig uppkallad till ett genmäle när jag hörde herr Brandts anförande, i vilket denne kritiserade centerpartiets alternativ. Finansministern tog senare upp samma tråd. Det är förresten samma sätt att resonera, som herr Sträng begagnade sig av när han framträdde i TV.

Det argument man använder mot centerpartiets alternativ är att endast vissa grupper skulle få betala de ökade statsutgifterna vid en höjning av sprit- och tobaksskatterna.

Jag skulle först vilja ställa frågan, om någon i denna kammare vill förneka att det kan finnas nykterhetspolitis-

ka skäl för en justering av spritpriserna?

Jag undrar emellertid framför allt, om företrädarna för regeringspartiet herr Brandt och herr Sträng, som så energiskt vill göra gällande den uppfattningen att inte några speciella grupper skall stå för den behövliga förstärkningen av budgeten, skall tala i så bestämda ordalag härom. Det var inte så långesedan som högertrafikreformens finansiering på grund av ultimativa krav från regeringspartiet kom att genomföras här i riksdagen på bekostnad av fyra årsklasser av bilskattebetalare. Denna reform kan väl liksom många andra anses vara nödvändig från *hela* samhällets synpunkt.

Ett annat argument, som har åberopats och som jag skulle vilja anknyta till, är att det är minst sagt märkligt att regeringspartiet, som är så målmedvetet i sina ansträngningar att om möjligt avvisa alla framstötter med hänvisning till sittande utredningar, vill genomföra denna reform nu, fastän man genom pressen och från annat håll känner till att det föreligger enighet inom skatteberedningen om att successivt överföra socialavgifterna på företagen. De enskilda företagen kommer att få betala dessa liksom avgifter för egen pensionering o. dyl. och därmed måste dessa avgifter bli avdragsgilla.

Låt mig så fråga, om det resonemang om de små och stora skattebetalarna som man här för verkligen är hållbart. Finansministerns förslag medför med oförändrade kommunala utdebiteringar en skattehöjning på nära 500 miljoner kronor, och så långt går inget oppositionsparti. När herr Sträng räknar tar han tydligen ingen som helst hänsyn till att man, vid en ökning av det kommunala skatteunderlaget genom att man avskaffar rätten till avdrag för skattebetalarna, också får en minskning av statsbidragen till kommunerna. Därmed kommer kommunalskattens belastning inte att minska — och det är de kom-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

munala skatterna som hårdast drabbar de mindre och medelstora inkomsttagarna.

Jag har sällan hört något så ihåligt som regeringspartiets argumentation om små och stora skattebetalare. Vad är det nämligen man gör? Jo, man slopar avdraget för folkpensionsavgifterna, medan man däremot behåller avdraget för frivilliga pensionsförsäkringar. Jag tillhör inte dem som skulle vilja slopa vare sig det ena eller det andra av dessa avdrag, men man måste göra klart för sig vilka som gynnas, de små eller de stora inkomsttagarna. Regeringens förslag innebär att vanligt folk, som inte har något annat än folkpensionsavgiften att dra av, inte får göra något avdrag, medan den stora inkomsttagaren, som har möjlighet att ta en frivillig pensionsförsäkring med stora premier, har möjlighet att fram till dess han är pensionsberättigad göra avdrag, dessutom på en mycket hög marginalskattenivå.

Jag kan vidare, herr talman, inte undgå att framhålla ytterligare en synpunkt. Vi diskuterar nu en post på 250—300 miljoner kronor i en budget på — om jag minns rätt — över 22 miljarder, och i varje fall tre partier är på det klara med att en viss inkomstförstärkning är motiverad. Det förefaller mot denna bakgrund inte vara något särskilt starkt bevis på förmåga till samförståndslösningar, att man inte kan finna former för en täckning av denna summa på ett sätt, som skulle medge en bredare lösning och som också kunde innebära att man slapp göra sådana brott mot principerna i vår skattelagstiftning, som ändock regeringens förslag innehåller.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag hoppas att finansministern väl anvjuter sin tydliga substantiella lunch. Han har arbetat så mycket, att han tydligen inte har samma möjlighet som vi andra att nöja

sig med en relativt snabbt intagen sådan.

Det jag har begärt ordet för att säga blir till mycket stor del ett framhåvande i korthet av några förut berörda synpunkter. Dessutom vill jag göra några andra kommentarer.

Finansministern tog upp till diskussion frågan om kursernas stegring på fondbörsen och andra sådana spørsmål, som kanske inte så mycket hör till dagens ämne. Får jag göra det påpekandet, att om allmänheten väntar sig att inflationen skall fortsätta och att den kommer att skärpas och som en följd härav börskurserna stiger utan att någon väsentlig höjning av utdelningarna sker, så kommer staten liksom annars vid inflation att tjäna och skattebetalarna att förlora. Detta är väl vad som inträffat nu beträffande aktieägarna. De får betala en högre förmögenhetsskatt på grund av fjolårets kursstegring och den höjningen är större än utdelningarnas stegring. Staten tar in *mera* pengar av aktieägarna, och dessa får en *mindre* nettoinkomst. Det är klart man kan diskutera detta från olika synpunkter, men jag tycker att finansministern hade haft anledning att tala om att han här som vanligt tjänar på inflationen och inflationsförväntningarna.

I vad mån detta nu aktualiserar frågan om förmögenhetsskattens konstruktion är en sak som jag tycker att man inte har anledning att vidröra i dag. Frågan om förmögenhetsskattens konstruktion lär man inte ens ha börjat att närmare diskutera i skatteberedningen. Det finns väl intet behov att ta upp detta nu. Jag vill vara erinra om att vi för närvarande har ett system som innebär att staten inte, som man skulle tro när man lysnar på herr Sträng, avstår från alla konfiskatoriska tendenser. Man har tvärtom ett system som bl. a. innebär, att en hel del skattebetalare i skatt betalar mer än 100 procent av avkastningen på förmögen-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

heten. De har således mindre med pengar kvar när de betalat stats- och kommunalskatt än vad de skulle ha haft, om de inte hade någon förmögenhet alls. Nåja, till alla dessa problem blir det tillfälle att återkomma.

Den andra allmänna reflektionen som jag vill göra är den, att med den inställning till budgetbalansen och dess sammanhang med konjunkturerna som vi i folkpartiet företräder, är det enligt vår mening ofrånkomligt, att det är nödvändigt att förstärka budgeten, om man skall kunna acceptera de utgifter som regeringen har föreslagit och som vi något modifierat. Det är ovanligt att kunna vara överens med herr Sträng när det gäller en sådan fråga som denna. Det beror ju på att han helt övergett sin tanke att i ett klart överkonjunkturläge ha ett väldigt överskott på driftbudgeten. Jag skall inte ta upp några principiella resonemang utan vill bara säga, vilket ju alla i denna kammar vet — också står utom varje diskussion — nämligen att herr Sträng vid dylika utpräglade högkonjunkturlägen tidigare velat ha mycket stora överskott. Nu har han frångått detta och nöjer sig med något som mera närmar sig balans i driftbudgeten. Jag tycker då att det är riktigt att säga, att staten inte får gå så långt, att man under högkonjunktur riskerar en brist i driftbudgeten. Det är därför som man på vårt håll, till skillnad från högerpartiet, inte har kunnat underlåta att medverka till att en viss inkomstförstärkning skall äga rum. Det skulle glädja mig om herr Sträng — under sitt pågående samtal med högerpartiets ledare — kunde övertyga denne om riktheten i denna synpunkt.

Beträffande dagens fråga skulle jag framför allt vilja säga, att finansministern ju inte givit någon riktig bild av vad de olika skatteförslagen innebär. Herr Sven Gustafson har redan påpekat detta. Det är väl alldeles klart att om man inte tar hänsyn till beskatt-

ningen av folkpensionerna och inte tar ordentlig hänsyn till verkan på den kommunala beskattningen av regeringens förslag, får man inte en rättvisande bild. Jag skall anföra några siffror men vill först säga, att jag var glad att höra finansministern säga, att vi inte fick räkna med att våra kommunalmän skulle disponera kommunernas medel efter andra principer än eljest, därför att de eventuellt får en höjning av skatteunderlaget. Den naturligaste grundvalen för en jämförelse är väl att kommunerna har samma utgifter vare sig riksdagen godtar herr Strängs minskade avdragsrätt eller inte. Det är möjligt att de kommunala utgifterna växer och att det utan denna ökning av skatteunderlaget skulle ha skett en höjning av det kommunala skatteuttaget. Det är också möjligt att utgifterna inte växer, och i så fall skulle kommunalskatteprocenten kunna sänkas om avdragsrätten avskaffas. Kommunalskatten blir under alla förhållanden cirka 40 öre lägre om herr Strängs förslag genomförs än den eljest skulle bli — om man som jag gör antar att herr Strängs tilltro till kommunalmännens ansvarsmedvetna betende är berättigad. Om man tar hänsyn till att kommunalskatterna blir lägre än de eljest skulle bli, får man en annan bild än den som finansministern har givit i sin proposition. Jag räknar då med hurudant läget blir efter den 1 januari 1965. Om man jämför verkan av finansministerns förslag med följderna av den höjning av folkpensionsavgiften som vi har föreslagit, blir skillnaden i kronor räknat för stora grupper mycket mindre än man i förstona skulle tro. Herr Valter Kristenson har tydligen alldeles överskattat differenserna. För en person med en inkomst på cirka 6 000 kronor skulle skillnaden bli ungefär 8 kronor. Det rör sig om en eller annan tia för de stora inkomstgrupperna. Men framför allt, herr talman, om man tar hänsyn till att även folkpensionen beskattas, visar det sig

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

att förslaget om en höjning av folkpensionsavgiften icke är regressivt utan progressivt. Finansministerns påståendet att det skulle vara regressivt är icke hållbart. I förhållande till antalet kronor som man får ut som pensionär är nettobelastningen i stort sett stigande med en stigande inkomst.

Finansministerns förslag har den egenskapen att ett större belopp netto i kronor räknat tas ut av skattebetalare med en inkomst mellan 25 000 och 30 000 kronor än av inkomsttagare med 100 000 kronor. Jag bara konstaterar detta för att litet grand ändra på det intryck som talare från regeringspartiet har försökt att ge.

I andra sammanhang har regeringspartiet varit med om mycket större ökningar av bördan på smärre inkomsttagare än vad nu gäller det förslag vi har fört fram om att höja folkpensionsavgifterna. — Får jag dessutom erinra herr Sträng om att det skattepaket han nämnde för en stund sedan innehöll en skattelättnad som blev flera gånger mindre för dem som hade t. ex. 10 000—12 000 kronor än för dem som hade den dubbla inkomsten. När man gör mindre justeringar i skatte- och avgiftssystemet kan man inte uppställa kravet att varje ändring skall vara progressiv på det sätt som motsvarar den progressivitet som skattesystemet *i sin helhet* har.

Efter proposition av en socialdemokratisk finansminister har uttagsprocenten i princip gjorts variabel. Man kan sänka uttagsprocenten. Om en sådan sänkning genomfördes skulle det leda till mycket små skattelättnader för dem som har låga inkomster och mycket stora skattelättnader för dem som har stora inkomster. Ser man skattesystemet som en helhet innebär en sänkning av uttagsprocenten en väsentlig minskning av progressiviteten, ty de indirekta skatterna påverkas ju inte av en sådan förändring.

Själv tanken — och det är ju den som ligger till grund för propositionen

— att vad man än företar sig så skall man hela tiden förfara så att varje liten ändring får samma progressivitet som skattesystemet i dess helhet, eller i varje fall en mycket betydande progressivitet över hela skalan, hela den tanken är ju orealiserbar. Vi har många gånger på regeringens förslag fattat beslut som inte uppfyller det villkoret. Varför skulle man då nu eftersträva något sådant? Finansministern uppnår heller inte detta, men han talar som om det vore nödvändigt att uppnå det. Jag upprepar att med finansministerns skala blir det en mindre börda i kronor räknat på den som har 100 000 kronors inkomst än på den som har 30 000 kronors. Om man accepterar sådant, faller största delen av finansministerns resonemang beträffande progressiviteten.

Jag vill till undvikande av missförstånd framhålla att i viss mån progressivt är såväl regeringsförslaget som folkpartiets förslag. Jämfört med vad man får ut i kronor, netto efter skatten på folkpensionen, är båda förslagen progressiva. Om detta är fallet frågar man sig: När det nu gäller en tillfällig ändring — vi kan förvänta en stor skattereform kanske 18 månader efter det att detta förslag genomförs — varför då inte fortsätta med samma metod som vi på regeringens förslag använt tidigare? Kan det finnas något skäl att inte göra det när båda förslagen är i begränsad mån progressiva? Varför plötsligt ändra systemets konstruktion och acceptera en sådan principvidrighet som att såväl pensionsavgift som pension skall beskattas?

Herr Brandt talade liksom herr Sträng en hel del om skatteberedningen och ingripanden från partiledarhåll. Sven Gustafson har redan för vår del lagt den saken till rätta.

Herr Sträng sade att herr Vigelsbo inte borde vara så indignerad över att man föregriper *skatteberedningen*, eftersom han själv hade accepterat det Sträng-Hedlundska skattepaketet. Av

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

någon anledning glömde herr Sträng att rikta denna replik till herr Brandt, som väl inte heller borde ha någon anledning att låtsas som om han vore indignerad. I fråga om att föregripa riksdagens ställningstaganden kan man väl konstatera att det ofta är så att finansministern tar ställning och att herr Brandt och alla hans kolleger i det socialdemokratiska partiet efteråt finner att de får lov att backa upp herr Strängs förslag. Eller menar herr Brandt att herr Sträng varje gång frågar er innan han tar ställning? Hade han frågat herr Brandt innan han gjorde upp om skattepaketet? Är det inte i själva verket så att herr Brandt har en utomordentligt stor förmåga att komma till ståndpunkter som herr Sträng redan intagit? Om detta är fallet förstår jag inte riktigt att herr Brandt som sitter i glashus vill ta upp en debatt om att man på något håll skulle ha försökt föregripa utredningens eller riksdagens ställningstagande. Hans påståenden i det här fallet är helt grundlösa. Men rent principiellt är det onekligen så att de ledamöter av den svenska riksdagen som tillhör oppositionspartierna är vida mindre bundna i förväg av några ställningstaganden än vad tydligen herr Brandt och hans kolleger är när det gäller en hel del frågor som ligger just på herr Strängs domäner. Om ni säger att ni inte är bundna utan att det utslutande är andra skäl som gör att ni alla kommer till hundraprocentigt samma slutresultat som herr Sträng, är det så underligt att det inte förtjänar att tas helt på allvar.

Finansministern har nyligen i ett offentligt uttalande använt ett internt material i en avdelning i bevillningsutskottet. Kan herr Brandt tala om hur det kan komma sig att kontakterna, när det gäller icke färdigbehandlade frågor, mellan å ena sidan bevillningsutskottet och å andra sidan kanslihuset tydligen är ganska intima? Vad är avsikten med de kontakterna? Är avsik-

ten att regeringen, utöver vad den gjort i och med att den skrivit propositionen, också skall lägga sig i bevillningsutskottets arbete? Eller är herr Brandt alldeles obekant med dessa kontakter?

Får det möjligen anses rimligt att ledamöter i en utredningskommitté över huvud taget träffar sina partiledare? Eller anser herr Brandt att det bara i regeringspartiet bör förekomma kontakter mellan å ena sidan kommittéledamöter och utskottsledamöter samt å andra sidan regeringen?

Herr talman! Men varför spilla så många ord på något så barockt som det herr Brandt här försökt framföra? Det är väl alldeles uppenbart att herr Brandt inte haft någon annan avsikt med detta än att komma bort från dagens ämne och tala om något annat. Det gjorde herr Sträng också, och det vittnar om att både dessa herrar är medvetna om att de har en ganska svag position. De vill införa något så principvidrigt som en beskattning på både pensionsavgifter och pensioner. De vill inte förfara så som regeringspartiet och hela riksdagen har varit med om att göra många gånger förut — under den rätt korta övergångstid som det nu är fråga om innan vi får en ny skattereform.

Jag kan förstå att man försöker komma bort ifrån detta som är dagens frågeställning: Varför inte använda samma metod som man tidigare har godkänt? Varför inför en helt ny och tokig princip? Herr Brandts försök att komma bort ifrån denna frågeställning måste jag för min del beteckna som utomordentligt märkligt.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlin säger att jag väl ändå inte borde reagera och bli så indignerad, eftersom jag själv sitter i glashus. Jag skall erkänna att jag många, många gånger har avvisat

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

yrkanden i motioner rörande skattefrågor med den huvudsakliga motiveeringen att allmänna skatteberedningen just sysslade med saken. Det finns ingen anledning att fördölja detta, eftersom det är alldeles riktigt.

Jag ställdes nu inför precis samma situation; allmänna skatteberedningen sysslar för närvarande med frågan, och det framlägges en proposition, som föregriper skatteberedningens arbete. Men nu står vi inför den situationen att vi måste välja mellan att godtaga regeringsförslaget, höja folkpensionsavgiften eller ta ut dessa pengar av en viss grupp konsumenter, de som använder vin, sprit och cigaretter. Det borde inte vara så svårt att förstå att detta är ett tvångsläge.

Jag har då kommit fram till att av dessa alternativ måste jag välja regeringens, som inte heller på något sätt föregriper skatteberedningens arbete, i motsats till de andra, komplicerade förslagen.

Då säger herr Ohlin: Varför är herr Brandt alltid på regeringens linje? Det är jag inte alltid, men saken är kanske inte märkligare än att hela oppositionen, alltifrån kommunister till yttersta högern, i dag är helt ense om att till varje pris avslå regeringens förslag, oavsett vad man annars har för idéer och politisk uppfattning. Jag tycker att herr Ohlin borde fundera på denna psykologiska omständighet.

Eftersom herr Ohlin fortfarande försöker tala om avdragsrättens slopande och dess konsekvenser, skall jag medan jag har ordet även beröra den saken. Det är odiskutabelt att om man i stället tar folkpartiets förslag om att höja folkpensionsavgifterna får den som har 200 000 kronor i inkomst minst 40 kronor lägre merskatt än den som har 12 000 kronor i inkomst.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag till det sista bara säga att om jag skulle räkna som

herr Sträng, är det lätt att finna exempel på att det blir en mindre belastning med folkpartiets förslag för en del personer med 15 000—18 000 kronor i inkomst än med herr Strängs linje. Vi kanske inte kan hinna gå igenom alla tänkbara inkomstgrupper nu, men det kan vara något för herr Brandt att fundera på.

Sedan säger herr Brandt att han många gånger avvisat att man skulle föregripa skatteutredningen, men nu gällde det att välja. Ja, om det gäller att välja, är det naturligt att säga att vid ett provisorium som skall tillfälligt införas under en kort period är det rimligare att använda samma metod som vi tidigare varit ense om än att införa något som är fullständigt principvidrigt och som man kan räkna med att skatteberedningen aldrig kommer att stanna inför, nämligen beskattning av både pensionsavgift och pension. Varje hänsyn till ett kommande reformarbete måste tala till förmån för att man använder hittillsvarande metod.

Sedan säger herr Brandt att det inte är konstigt att han alltid kommer till samma slutsats som herr Sträng. Jag förmodar emellertid att han inte vill göra gällande att herr Sträng alltid i förväg frågat herr Brandt. När det gäller herr Brandts tal om att oppositionen i dag är så enig om att avslå, vill jag erinra om att herr Sträng gjorde ett stort nummer av att oppositionen är så oenig. Man får väl ändå lov att välja det ena eller det andra. Man kan inte kritisera oppositionen samtidigt för att vara så förbluffande ense och för att vara så förbluffande oense.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! I mitt föregående inlägg hann jag inte med att bemöta herr Ohlins tal om kontakterna. Det har under min riksdagsmannatid, och den är nu ganska lång, aldrig inträffat att vare sig någon regeringsledamot eller någon partiledning eller någon annan har gi-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

vit mig några som helst order om att inta en viss ställning. Jag har aldrig varit med om att gruppen såsom sådan har vägrat någon att inta den ställning han eller hon ansett vara den riktiga.

Av herr Ohlins tal om kontakter får man det intrycket — och detsamma gäller inte minst beträffande herr Östmans uttalanden i TV — att partiledarna här har föregripit en sittande skatteberedning. Om jag förstått det hela rätt har man gjort detta. Jag vet inte om man kan säga att man tvingat ledamöterna att inta en viss ställning, men av vad herr Östman sade verkade det utåt som om det rådde en stor nervositet i de högsta partiinstanser som varit inblandade i denna sak. Vid de kontakter, som eventuellt kan ha förekommit mellan bevillningsutskottets socialdemokrater och herr Sträng, har det aldrig varit fråga om att vi skulle inta en viss ställning eller ens ge något som helst löfte till herr Sträng om att lägga fram det eller det förslaget. Det är den stora skillnaden mellan herr Ohlins och mitt partis kontakter.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg har talat om för herr Brandt och denna kammare att det är fullständigt grundlöst och oriktigt att påstå att han fått några direktiv för sitt ställningstagande. Han har på ett tidigt stadium, kanske långt tidigare än vissa andra ledamöter i beredningen, tagit ställning.

Efter detta kommer nu herr Brandt och talar om vilket intryck han har fått av herr Östmans framträdande, i stället för att ta ad notam vad herr Sven Gustafsson upplyst om som ett faktum. Herr Östman får tala för sig och sitt parti. Han kan absolut inte tala på folkpartiets vägnar. Det visar hur trängd herr Brandt är i denna debatt när han nu inte har någonting annat att komma med än att liksom låtsas som om herr Sven Gustafson inte klargjort att det som herr Brandt sade i sitt förs-

ta anförande var fullständigt tokigt. Herr Brandt får ändå lov att böja sig litet för fakta och inte bara upprepa felaktiga påståenden. Jag ber nu herr Brandt att läsa i protokollet vad herr Gustafson sagt och sedan utgå från det. Herr Gustafsons uttalande är till alla delar en skildring av det verkliga förhållandet.

Vad sedan beträffar relationerna mellan socialdemokraterna i bevillningsutskottet och kanslihuset kan vi kanske få återkomma till den saken vid något annat tillfälle. Det skulle vara ganska mycket att säga om dessa förbindelser, som tidvis tycks vara mycket intima och som i varje fall inte på något sätt överensstämmer med den allmänna attityd som herr Brandt intagit när han talar om oppositionen.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag missunnar inte statsrådet Sträng hans kaffekopp. Tvärtom avundas jag honom den. Och man kan alltid hoppas att han har högtalaren på medan han sitter vid sin kaffekopp.

Jag hoppas att här kunna fatta mig kort. Det är inte meningen att föregripa den ekonomiska debatten, men jag vill ändå göra ett par reflexioner.

Statsrådet Sträng sade i sitt anförande att man inte kunde dra någon parallell mellan pensionsavgifter och försäkringsavgifter i övrigt. Det karakteristiska för en försäkring, sade statsrådet, är att man själv bestämmer om man vill vara med i försäkringssystemet eller inte. Det är ett mycket märkligt uttalande. Det är tydligen så att ATP-avgifterna numera även anses vara en skatt och icke en försäkringsavgift, ty jag förmodar att man inte skall tolka statsrådet Strängs uttalande på det sättet att vi har att förvänta en proposition från regeringens sida med förslag om upphävandet av ATP. Men den frågan har ändå sin betydelse. Vi har tidigare brukat räkna med möjligheten av obligato-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

riska socialförsäkringar, d. v. s. försäkringar som inte vore så beskaffade att man själv kunde välja om man ville vara med eller inte men där ändå försäkringskaraktären i de avgifter man betalade och sambandet mellan avgifterna och förmånerna vore klart markerade.

Fragan har sin betydelse också därför att skatteberedningen, av allt att döma med socialdemokraternas gillande — efter vad herr Brandt nyss sade vågar jag inte påstå att det var med regeringens gillande — kommit till den slutsatsen att man skall gå över till arbetsgivaravgift. Hur har man då tänkt sig att kunna ordna frågan om avdragsrätten? Hur är det tänkbart att övergå till ett system med arbetsgivaravgift och samtidigt fasthålla vid den ståndpunkt som regeringen och socialdemokraterna försöker få riksdagen att inta i dag?

Inom parentes får jag kanske säga — utan att blanda mig alltför mycket i dispyten mellan herr Brandt och herr Ohlin om vad som hänt eller inte hänt i skatteberedningen — att jag inte kan erinra mig att jag har visat någon alltför markerad nervositet i det sammanhanget. De som såg herr Östman i TV kunde kanske inte heller tycka att han föreföll särskilt nervös. Om den saken kan man ha olika uppfattningar, men jag tror visst herr Brandt när han säger att socialdemokraterna i bevillningsutskottet inte behöver ha några särskilda instruktioner från regeringens sida. De vet nämligen i förväg att de skall rösta för alla regeringspropositioner oförändrade och att de skall avslå alla motioner som kommer från oppositionen. Därför behöver de inga instruktioner; de vet i förväg var den högsta sanningen finns att söka.

Men beträffande själva innebörden i detta förslag gläder det mig att herr Brandt så tydligt har erkänt att det är fråga om en skattehöjning. Det har också statsrådet Sträng gjort — d. v. s. han kallade det för inkomstförstärkning i

stället för skattehöjning, och det kan han naturligtvis göra, ty för honom som finansminister är det ju en inkomstförstärkning. För alla andra medborgare blir det en inkomstförsvagning och inte någon inkomstförstärkning. Låt oss alltså komma överens om att kalla det för skattehöjning. Det är bra att man inte försökt dölja den saken.

Också på en annan punkt vill jag gärna ge mitt erkännande åt vad som har sagts. Herr Brandt talar om att alla utom högerpartiet är ense om en skattehöjning, och statsrådet Sträng anför att högerpartiet säger nej till alla former av inkomstförstärkning. Det är ett riktigt konstaterande. Vi skäms inte alls för att vara ensamma på den punkten — tvärtom. Ty när statsrådet talar om »erforderliga» inkomster i detta sammanhang, är det helt enkelt så att vi inte anser fullt så stora inkomster erforderliga för statsverket som vad herr Sträng har velat göra gällande. Den saken får vi väl komma tillbaka till och diskutera mera allvarligt, när den ekonomiska debatten kommer fram på våren. Jag tror att vi då kommer att kunna klargöra att med de besparingsförslag och de övriga yrkanden, som högerpartiet kommer att stödja under vårriksdagen, kan vår budget också gå jämnt ut. Man får naturligtvis inte ge sig in på sådana fantasier som statsrådet Sträng och hans organ Stockholms-Tidningen då och då brukar hänge sig åt, utan man får resonera om sakens verkliga innebörd och avse det budgetår som kan vara aktuellt, när det gäller en dagslända sådan som det förslag statsrådet Sträng har framlagt om att avskaffa avdragsrätten för folkpensionsavgifterna.

Finansministern berörde också skattepaketet. Han erinrade om hösten 1961, när han och herr Hedlund tillsammans slog ihop ett skattepaket. Jag gör bara den reflexionen att högerpartiet hörde inte till dem som då stod till hands med snöre.

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

Vi har nämligen den principiella uppfattningen att varje skatthöjning är något som man i det längsta måste försöka undvika; att skatthöjning är ett ont i sig, som man får ta om det är absolut nödvändigt för att vinna något som är mycket väsentligt men som man eljest inte skall tillgripa. Ökade skatter höjer företagens kostnadsnivå, försvårar det enskilda sparandet och kan därigenom på längre sikt innebära en fara för själva skatteunderlaget. När man från socialdemokratiskt håll i dag så klart markerar att det är fråga om en skatthöjning, ligger däri också förklaringen till att vi inte kan godta den.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Först ett par ord till herr Heckscher om det s. k. skattepaketet. Det är ju inte någon alldeles ny sak, men när man från högerhåll funnit anledning nämna den, vill jag rätta till det felaktiga intryck som herr Heckschers anförande på den punkten kunde ge. Han talade om att skattepaketet innebar en höjning. Visst inte! Totaliter innebar skattepaketet en icke föraktlig lätnad på ett par, tre hundra miljoner kronor. Det blev visserligen höjningar i vissa avseenden, men det blev större lättnader i andra avseenden, med påföljd att slutresultatet blev en icke obetydlig sänkning. Det är vi från centerpartiet angelägna att slå fast. I annat fall hade vi inte gått med på detta skattepaket. Det var ett skattesänkingspaket som presenterades den gången. Det är det rätta namnet.

I remissdebatten gav jag uttryck för den meningen att det inte var någon stark budget, samhällsekonomiskt sett, som finansministern presenterade. Det betyder naturligtvis att jag fann hans förslag till s. k. inkomstförstärkningar, d. v. s. skatthöjningar, befogade. Pengarna måste till för samhällsekonomiens skull. Det är ändå enligt min mening tilltaget alldeles i underkant. Tar man

då bort en inkomst, måste man, om man vill bevara samhällsekonomisk stabilitet, föreslå en annan inkomst, som är i varje fall ungefär lika stor. Det har vi gjort från centerpartihåll. Vi har alltså inte anslutit oss till den meningen att de här pengarna, närmare 300 miljoner kronor, inte är mera än att de ryms inom felmarginalen.

Talet om »felmarginaler» i ett sådant här sammanhang påminner mig osökt om honom som hade 1 000 kronors inkomst i månaden mot provision. Man beräknade inkomsten till 1 000 kronor. Företaget gjorde klart för honom att det kunde bli 25 procent mindre men också 25 procent mer; det kunde alltså bli 1 250 kronor eller 750 kronor. Han planerade för det löpande året sina utgifter efter en inkomst på 1 250 kronor, men när året var slut visade det sig att inkomsten höll sig vid det lägre alternativet i felmarginalen, alltså 750 kronor. Då hade han 500 kronors underskott varje månad, som han inte kunde klara. På det sättet är det när man tar felmarginalen i anspråk. Det är logiskt oriktigt att försöka utnyttja felmarginaler.

Om man då är på det klara med att pengarna måste fram är det bara att välja: varifrån skall man ta dem? Man kan som finansministern föreslagit få in pengarna genom att slopa avdragsrätten för folkpensionsavgiften, och man kan som centerpartiet vill få pengarna från en höjd skatt på alkohol och cigarreter.

Ett skäl som talar för att man inte bör gå finansministerns väg är att den utfallande folkpensionen är beskattningsbar. Mot det säger finansministern att folkpensionen numera till sin karaktär är väsentligt förändrad, eftersom den finansieras till så avsevärd del genom skattemedel. Men då frågar jag: Brukar man i allmänhet beskatta förmåner som finansieras med skattemedel? Jag frågar hur det är med barnbidragen, jag frågar hur det är med mo-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

derskapshjälpen och med sjukvårdsförmånerna. Hela den där bevisföringen går vid sidan om saken. Vi tycker att det är oriktigt att ta bort avdragsrätten och samtidigt bibehålla beskattningen av folkpensionen.

Vad innebär då centerpartiets förslag? Vi vill höja spritskatten med 2 kronor per liter och skatten på vin i proportion därtill, och vi vill ta ut 2 öre i skatt på cigaretterna. Jag har tillåtit mig undersöka, hur förslagen verkar för genomsnittsfamiljer i olika inkomstlägen, och kommit fram till att en tolvtusenkronorsinkomsttagare får en skattehöjning enligt finansministerns förslag på 115 kronor och enligt vårt förslag, om vi räknar med en tioprocentig höjning på cigaretter och alkohol, på 46 kronor. Detta är en inkomsttagargrupp som är rätt stor. För att inte tynga debatten med alltför många exempel skall jag nöja mig med detta.

Jag kan också presentera några intressanta siffror på kommunalbeskattningens område, där finansministern menar att hans förslag omsider kan resultera i en utdebiteringsminskning på 40 öre. Det är klart att det kan göra det. Men det går inte nu, utan det blir litet längre fram ifall vi har folkpensionsavgiften kvar då; det är ju fråga om att ta bort den. Men om vi har folkpensionsavgiften kvar, kan det i vissa fall gå att få en sänkning med 40 öre vid den tiden. Vad betyder det? En åttatusenkronorsinkomsttagare får då tillbaka 15 kronor av finansministerns höjning på 49 kronor, en trettiotusenkronorsinkomsttagare får tillbaka 104 kronor på 99, en hundratusenkronorsinkomsttagare — om vi nu skall röra oss i dessa skikt — får tillbaka hela 384 kronor.

Varje form av ökad beskattning är ovälkommen för dem som drabbas av den. Centerpartiets resonemang har varit att en höjning av den direkta skatten kommer att slå över hela fältet, alltså även på de s. k. oundärliga varorna.

Vi har i stället velat lägga skatten på sprit och tobak, som vi betraktar som mera oundärliga varor. Vilket förslag som är mera sympatiskt överlåter jag åt kammarens ledamöter att bedöma.

Herr Brandt uttryckte en mycket stor förvåning över att högern, folkkpartiet, centerpartiet och kommunisterna var ense om att gå emot slopandet av avdragsrätten. Han tyckte att det var märkvärdigt. Men om man försöker att forska ut anledningarna till vad som sker här i världen, skulle det då inte ligga närmast till hands att tänka sig att den där samstämmigheten över hela linjen utanför herr Strängs parti beror på att herr Sträng kommit med ett mycket tokigt förslag?

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Herr Heckscher sade att socialdemokraterna i bevillningsutskottet alltid godtar regeringens förslag. Om han har den uppfattningen beror det nog på att han har läst våra betänkanden ganska dåligt. Det har inträffat ett flertal gånger att vi har föreslagit ändringar i Kungl. Maj:ts förslag och till och med yrkat avslag. Nästa vecka kommer ett betänkande från bevillningsutskottet där det föreslås ganska väsentliga ändringar i ett Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan skulle jag vilja säga några ord till herr Ohlin. Herr Gustafson i Göteborg sade att han inte hade behövt göra någon ändring i sina ståndpunkts-taganden i skatteberedningen. All right, jag accepterar att det förhåller sig så. Men som jag sagt tidigare är det inte relevant i denna debatt.

Till herr Heckscher vill jag säga, om han missförstod mig, att den ende som var lugn i detta sammanhang var herr Östman. Men det illustrerar bara den nervositet som gjorde sig gällande hos många andra. Därför vill jag nu fråga herr Ohlin: Var inte avsikten med hela den cirkus som tidningarna talat om, att herrar Ohlin och Hedlund ville på-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

verka herr Heckscher eller förmå honom att påverka sin man i beredningen, herr Östman, att vara med om vad herrar Ohlin och Hedlund ansåg att man borde genomföra? Om detta var avsikten, vill jag fråga, om inte det innebär en inblandning i den sittande utredningskommitténs arbete, att man sökte förmå en partiledare att påverka sin representant i beredningen så att denne skulle inta en viss ståndpunkt, som han sagt att han inte velat vara med om eller i varje fall sagt att han inte ville i förväg binda sig för. Om man skulle tro tidningarna, men de skriver ju så mycket, gick det till och med så långt att herr Ohlin måste bli herr Hedlunds budbärare, därför att herr Hedlund skulle ha vägrat tala med herr Heckscher.

Här säger man att även Brandt har accepterat en skattehöjning. Ja, vem skulle inte göra det, när alla är ense om att vi måste få till stånd en förstärkning av statens inkomster. Jag har aldrig trott att man kan trolldra fram dessa miljoner. Någon måste betala dem, det är alldeles uppenbart. Men av olika alternativ i detta sammanhang finner jag detta mest sympatiskt. Jag skall be att få ytterligare understryka vad jag sade tidigare nämligen att den som har 12 000 kronors inkomst får en skattehöjning, om man höjer folkpensionsavgiften, med 90 kronor, vid 18 000 kronors inkomst blir det 128 kronor, om inkomsten är 100 000 kronor blir det netto 69 kronor och vid 200 000 kronors inkomst 52 kronor. Det är den upp- och nedvända rättvisan, det kan aldrig trollas bort. Till detta kommer cigarrettprisets höjning med 1 öre. Många röker 20 cigarretter om dagen, och för dem blir det 50—70 kronor om året i ökad skatt.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Brandt skulle jämföra vad han läser i tidningarna med de verkliga förhållanden som han

kan känna till eller utforska, skulle jag inte bli förvånad, om han vid något tillfälle skulle finna en bristande överensstämmelse. Det händer lätt, eftersom tidningarna måste komma ut snabbt och det inte kan bli fråga om att vara så noggrann som om det gällde ett protokoll. Lita därför inte på uppgifterna i tidningarna som om det vore fråga om ett riksdagsprotokoll som är justerat!

Herr Brandt uttalade en förmodan om att det skulle ha förelegat något intresse av att tvinga högern till något visst ståndpunktstagande i skatteberedningen. Jag skall bara hänvisa till vad vi sade, så fort vi fick tillfälle att tala i TV och radio, nämligen att vi hade tagit ståndpunkt och att det sedan var högerns sak att ta ståndpunkt för egen del. Situationen var ju den att det hade ställts i utsikt vissa om jag får kalla det så, rabatter på avgifterna för egna företagare av mindre format, småföretagare, och det sades i det sammanhanget från vissa håll att vi gör detta bl. a. i enighetens intresse. Det fanns naturligtvis också ytterligare skäl, vilka andra kan dessa få redovisa. Sedan tycktes det plötsligt som om det inte skulle bli någon enighet. Då sade vi att vi måste tänka över saken. Det dröjde inte länge förrän vi var på det klara med att det inte var mycket att fundera över, utan vi beslöt att gå med på avgifterna. Sedan får vi vänta och se vad högern gör. Det rör oss inte. Det var alltså påtryckningen!

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt har startat en diskussion om vem som var lugnast av ledamöterna i skatteberedningen. Den som var lugnast var kanske jag, eftersom jag inte känt något behov att över huvud taget framträda, vilket i sin tur var helt naturligt, därför att jag funnit en växande förståelse för de synpunkter jag företräder. Herr Brandt

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

Jyggde hela tiden på tidningsreferat men erkände i en bisats att »tidningarna skriver ju så mycket». Och man måste erkänna att tidningarna verkligen har skrivit oerhört mycket om skatteberedningen. Många gånger har vi som är ledamöter av den blivit mycket förvånade över de nyheter som kommit från beredningen och som vi inte själva haft någon aning om.

Herr Brandt sade att min ställning här inte är relevant. För min del tycker jag att herr Brandts hela resonemang om skatteberedningens arbete inte är relevant. Här gäller det en bestämd konkret fråga, om vi skall vägra människorna att dra av folkpensionsavgiften i sina deklarationer. Herr Brandt har här att försvara ett principiellt felaktigt förslag som särskilt hårt drabbar mellangrupperna i vårt samhälle. Jag förstår att han har behov av att tala om något annat.

Herr HECKSCHER (h) kort gemmäl:

Herr talman! Jag vill endast i anledning av herr Brandts uttalande säga att mig veterligt har herr Hedlund och jag aldrig haft någon svårighet att tala med varandra. Det har alltid varit mig ett nöje att få tala med honom och jag tror inte att han har sagt upp bekantskapen med mig. En annan sak är att vi inte är överens om allting, men det är något som inträffar här i världen även mellan personer som i hög grad uppskattar varandra.

Herr BRANDT (s) kort gemmäl:

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg sade att »vi i skatteberedningen var ju lugna». Jag har aldrig talat om er i det sammanhanget, jag talade om partiledarna. Och då vill jag fråga: Var det lögn allt vad herr Östman sade i TV häromkvällen? Vi bortser alltså från tidningspressen. Skall man fatta det så att herr Östman satt och pratade i nattmössan inför hela svenska folket? Jag tror att ni bara trasslar till detta

värre och värre. Det går inte att komma ifrån att man försökt påverka ett parti så att dess representant i skatteberedningen skulle inta en speciell ståndpunkt, och jag kan inte acceptera att det är riktigt.

Anledningen till att jag nämnde skatteberedningen var, herr Gustafson, att ni i reservationen skriver att detta förslag föregriper skatteberedningens och riksdagens kommande arbete på ett olyckligt sätt. Jag frågade då: Tycker ni inte att den åtgärd som partiledarna vidtagit föregriper riksdagens arbete på ett mera olyckligt sätt?

Vad som förvånat mig är att ni i oppositionen, som är så djupt oeniga om alla förslag, när allt kommer omkring är så oerhört eniga.

Herr HEDLUND (cp) kort gemmäl:

Herr talman! Herr Brandt ställde nyss frågan, om allt vad herr Östman sade i TV häromdagen var lögn. Jag skulle bara vilja ge honom ett råd: Fråga herr Heckscher om det! Blir det inte tillräckligt klarlagt då, så kom till oss!

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Det har här klankats på vad tidningarna skrivit och televisionen sagt om skatteberedningen. Alla de partier, vilkas representanter varit uppe i denna talarstol, är ju mycket intresserade av att det skrivs i tidningarna och visas bilder i television. Jag fattar därför detta klankande så, att man vill att det skall skrivas ännu mera i tidningarna och visas ännu flera bilder i TV. Korrekta uppgifter om vad skatteberedningen företagit sig och beslutat får vi tydligen vänta på.

Jag tror inte man kan som herr Hedlund utgå från att vad som står i riksdagsprotokollen är ett slags mätare på det korrekta. I varje fall gäller inte detta beträffande dagens protokoll. Herr Hedlund har nämligen i dag sagt att centerpartiet godkände det förra skattepaketet emedan det innebar en skatte-

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift

sänkning. Det var det skattepaketet som innehöll omsättningsskatten, och jag tycker att den sortens skattesänkningar bör vi betacka oss för.

Det har förekommit två debatter här i kammaren i dag i denna fråga, vilket jag tycker är ganska onödigt. Jag undrar om inte ett sådant här problem kunde behandlas i en enda debatt, där partierna gäve uttryck för sina meningar. Jag skall inte upprepa alla våra argumenteringar utan endast dröja något vid två frågor.

De borgerliga alternativen är reaktionära ur skattepolitisk synpunkt. Jag vill upprepa vad jag sagt tidigare att det är fel att utskottet vid behandlingen skilt på de olika frågorna. Därigenom har möjligheten försvårats att nagla fast de borgerliga partierna för deras förslag, som drabbar majoriteten av befolkningen mycket hårdare än regeringens förslag kommer att göra om det genomföres.

I finansministerns inlägg fanns en del intressanta upplysningar och synpunkter som jag vill dröja en aning vid. Han diskuterade förmögenhetsbeskattningen och även beskattningen av aktievinster och sade därvid, att man inte kunde vänta sig något förslag från skattekommittén om skärpning av förmögenhetsbeskattningen, såvitt han hade tolkat dess intentioner riktigt. Det kommer alltså att visa sig, om herr Sträng har rätt, att herr Brandts förhoppningar däremot kommer på skam.

Herr Sträng meddelade också, att frågan om realisationsvinstbeskattningen och dess eventuella skärpning behandlas i koncentrationsutredningen och att man där skulle kunna få fram ett visst material. Jag vill erinra om att en annan statlig kommitté, den s. k. värdesäkringskommittén, nyligen har givit vissa uppgifter om dessa frågor som är av intresse. En undersökning har gjorts av förhållandena på aktiemarknaden. Enligt denna undersökning har den årliga effektiva avkastningen av 27 stor-

företags aktier under 1951—1960 varit mellan 5 och 24,6 procent. Uppskattningsvis kan man räkna med att genomsnittet rör sig mellan 12 och 17 procents årlig avkastning. En miljonär som hade sin förmögenhet placerad i de svenska storföretagens aktier kunde under 1950-talet årligen ta ut 100 000 kronor ur kapitaltillväxten och fullt lagligt slippa skatt på den inkomsten, skrev Stockholms-Tidningen nyligen, och jag kan inte finna att tidningen har motbevisats på den punkten.

Finansministern anförde vissa skäl varför man inte skulle kunna angripa de höga vinster på fondbörsen, som har uppstått genom den oerhört kraftiga uppgången av aktiernas värde under senaste år. Han anförde bl. a. argumentet, att förmögenhetsökningen inte alltid blir bestående. Om alla säljer, försvinner ju kursvinster. Det var samma argument som Dagens Nyheter anförde i en debatt gentemot Stockholms-Tidningen. Denna tidning svarade: »Trycksvärtan rodnar inte, men ibland tycker man att den borde göra det.»

Jag tror inte att finansministerns argument är hållbart; det stämmer inte, om man tar en längre period, att vad aktieägarna vinner i dag förlorar de i morgon. Efterkrigsutvecklingen i vårt land har tett sig på följande sätt. Under de senaste tio åren har aktieindex stigit med över 150 procent. Aktievärdena har ökat mer än två och en halv gånger. I kronor har enbart de börsnoterade stamaktierna ökat från under 8 miljarder till 20 miljarder kronor, alltså med över 12 miljarder kronor. Det har i varje fall hittills inneburit en bestående ökning av förmögenheterna, och jag finner det rätt självklart att man skall kunna angripa denna på något sätt.

Argumentet att dessa förmögenheter kan försvinna tycker jag inte är tillämpligt. Man tar väl alltid en risk vid all beskattning. Om man beskattar en inkomsttagare det ena året har man

Upphävande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift
ingen garanti för att han har någon inkomst nästa år.

Jag är emellertid glad över att finansministern har erkänt att problemet finns och är beredd att tackla det. Jag tror att det bör tacklas snart, ty denna utveckling på aktiebörsen är också en väsentlig orsak till den inflationsutveckling som pågår i vårt land och som driver upp priserna på ett sätt som vi alla finner oroande.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav först propositioner i fråga om utskottets *hemställan*, nämligen dels på bifall till utskottets *hemställan*, dels ock på bifall till den i reservationen gjorda *hemställan*; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets *hemställan* i mom. A) i utskottets betänkande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i reservationen av herr Stefanson m. fl. gjorda *hemställan*.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 115 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den i

reservationen av herr Stefanson m. fl. gjorda *hemställan*.

Härefter framställde herr talmannen i avseende å *motiveringen* propositioner dels på godkännande av den i reservationen anförda motiveringen, dels ock på det av herr Hermansson under överläggningen framställda yrkandet att kammaren måtte utesluta denna motivering; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hermansson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren beträffande mom. A) i bevillningsutskottets betänkande nr 10 godkänner den i reservationen av herr Stefanson m. fl. anförda motiveringen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren uteslutit denna motivering.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hermansson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och 6 nej, varjämte 112 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt den i reservationen av herr Stefanson m. fl. anförda motiveringen.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets *hemställan*, dels ock på bifall till motionerna I: 369 och II: 447 i motsvarande del; och fann

En nordisk kärnvapenfri zon

herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hermansson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. B) i utskottets betänkande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 369 och II: 447 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hermansson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 167 ja och 5 nej, varjämte 54 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr SPÅNGBERG (s), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få till protokollet antecknat att jag röstade för ja-propositionen vid voteringen om hemställan under mom. A) i bevillningsutskottets betänkande nr 10. Voterings-tablån markerade emellertid »Avstår» för min plats.

§ 8

En nordisk kärnvapenfri zon

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av motioner om en nordisk kärnvapenfri zon.

Uti en i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* väckt motion, nr 1, och en i andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* väckt likalydande motion, nr 1, vilka hänvisats till utrikesutskottet, hade föreslagits

att riksdagen, i enlighet med Undénplanen och med Kekkonenplanens konkretisering, underströke värdet av att en nordisk kärnvapenfri zon tillskapades som ett första steg till att begränsa utrymmet för kärnvapnens användning och att jämna vägen till avspänning och avrustning samt i skrivelse till regeringen hemställde om åtgärder för att i första hand genom nordiska överläggningar förbereda en samlad nordisk front, i syfte att skydda nordiskt område för användning av kärnvapen och befordra strävanden till internationell avspänning, avrustning och fred.

Utskottet hemställde att motionerna I: 1 och II: 1 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Med hänvisning till utrikesministerns förklaring den 5 december i fjol i denna kammare, att Undénplanen fortfarande har aktualitet och att Kekkonenplanen inte avvisats av någon av de nordiska regeringarna, har den kommunistiska riksdagsgruppen föreslagit

»att riksdagen, i enlighet med Undénplanen och med Kekkonenplanens konkretisering, understryker värdet av att en nordisk kärnvapenfri zon tillskapas som ett första steg till att begränsa utrymmet för kärnvapnens användning och att jämna vägen till avspänning och avrustning samt i skrivelse till regeringen hemställer om åtgärder, för att i första hand genom nordiska överläggningar förbereda en samlad nordisk front, i syfte att skydda nordiskt område för användning av kärnvapen

En nordisk kärnvapenfri zon

och befordra strävanden till internationell avspänning, avrustning och fred.»

På detta yrkar nu utrikesutskottet avslag. Utskottet har rätt däri, att det ställda spørsmålet om en nordisk kärnvapenfri zon i hög grad ligger på det internationella planet. Men frågan måste samtidigt lösas i varje land och i första hand i de nordiska länderna. En lösning i positiv riktning i Sverige och övriga nordiska länder skulle påverka hela världen och minska faran för en kärnvapenkatastrof.

När vi förordar en kärnvapenfri nordisk zon, har utrikesutskottet tolkat oss alldeles riktigt. Vi är inte nöjda med det nuvarande tillståndet, därför att det kan komma att ändras negativt och katastrofalt på kortast tänkbara tid. Vi menar med vårt förslag, en ständigt kärnvapenfri nordisk zon, med utfästelser från kärnvapenmakterna att respektera en sådan ordning.

Utrikesutskottet har också rätt i att Sverige har visat stort intresse för denna metod att hindra kärnvapens spridning. Den svenska representanten i Förenta Nationerna uttryckte hösten 1961 sin glädje över att allt land söder om 60:e breddgraden har fridlysts från kärnvapen. Nu bor det förstås inga människor i detta välsignade Antarktis, och om det inte finns några människor att döda, behövs givetvis inga kärnvapen. Men tanken var i alla fall god. Ingen kunde dock nöja sig med denna seger för en princip, och därför framlades Undénplanen. Den ville förena alla kärnvapenfria stater i en världsunion, som skulle förhindra kärnvapens vidare spridning och trygga tillkomsten av ett världsomspännande kärnvapenfritt område.

Den svenska planen fick stöd i Förenta Nationerna. Den inspirerade den finländske presidenten att framlägga sin s.k. Kekkonenplan för ett kärnvapenfritt Norden. Den utlöste en mäktig opposition i hela Latinamerika för att denna räjong skulle proklameras som

kärnvapenfri zon. De afrikanska staterna marscherade upp på samma linje för att bevara den svarta världsdelens alla folk för kärnvapens inferno. Och i Centraleuropa har polska regeringen för Centraleuropas del utformat samma tankegång om en kärnvapenfri zon. Även i Asien och Sydeuropa börjar det röra sig till förmån för Undénplanens princip. Sverige hade gjort världen en stor tjänst och formulerat en realistisk och inspirerande målsättning.

Den största triumfen blev dock provstoppsavtalet, som hejdade de livsfarliga kärnvapenproven i luften, på marken och under vattnet. Det avtalet har underskrivits av ett hundratal stater. I dessa spår följde också överenskomsten att bevara den yttre rymden från alla kärnvapenexperiment.

Den svenska regeringen utnyttjade skickligt och snabbt denna framgång för en framstöt i Genève i syfte att åstadkomma regionala kärnvapenfria zoner och kärnvapenmakternas garantier därför.

Så långt var allt bra, och man kunde känna sig stolt över en storstilad svensk insats. Men i stället för att dristigt kämpa vidare har regeringen numera rest en mängd förbehåll mot sin plan. Denna handling verkar på mig lika svårbegriplig som den moders som låser in sitt mest älskade barn i ett kylskåp. Utrikesutskottet redovisar hederligt desse förbehåll. De innebär att man först måste åstadkomma en viss avspänning,

att en viss nedrustning först måste åvägabringas,

att även underjordiska prov måste förbjudas,

att också Centraleuropa måste vara med i en nordisk kärnvapenfri zon och

att, om utvecklingen blir negativ, Sverige redan vid slutet av 1963 skulle kunna sig befriad från Undénplanen.

Eftersom en del av allt detta inte inträffade, måste jag dra den slutsatsen att utrikesutskottet inte längre anser Undénplanen representativ för Sveriges

En nordisk kärnvapenfri zon

utrikespolitik. Det märkliga i utrikesutskottets utlåtande är att medan utrikesministern så sent som den 5 december 1963 förklarade att Undénplanen fortfarande har aktualitet och uttryckligen dementerade Dagens Nyheters uppgift att Undénplanen lagts på is, talar utrikesutskottet nu om att Sverige nu »intar en avvaktande hållning».

Vid samma tillfälle framhöll utrikesministern att Kekkonenplanen inte avisats av någon av de nordiska regeringarna. Ändå finner man inte något i utskottets skrivning som bekräftar detta utrikesministerns påstående. Där emot åberopas med uppenbart instämmande statsministerns förklaring inför Nordiska rådet, vari sägs att regeringen inte förändrat sitt krav att avspänning skall vara villkoret för den kärnvapenfria zonen. Hela Undénplanens väsentliga syfte att förhindra kärnvapens spridning till nya länder för att förebygga skärpning av spänningen och en kärnvapenkatastrof förvandlas alltså hokus pokus till någonting helt annat.

Utrikesutskottet hänvisar i motsats till utrikesministern till att den danska regeringen »ställer som huvudvillkor för deltagande i en kärnvapenfri zon att nedrustningsförhandlingarna leder till enighet om allmän nedrustning». Den norska regeringen återigen har som villkor för en kärnvapenfri zon att »maktbalansen inte får rubbas». Jag måste säga att detta är en äkta folkpartistisk ynkedom. Utskottet går så långt att det inkorporerar den finländske presidentens regering bland dem som inte är beredda att antaga Kekkonenplanen om en nordisk kärnvapenfri zon.

Om nu detta är utskottets ärliga mening — och det utgår jag ifrån — så innebär den att Undénplanen inte är aktuell, därför att rustningarna fortsätter och en verklig avspänning inte åstadkommits. Men om staterna avrustar, om kärnvapenkrigets hot avlägsnas

och frid och försoning åstadkommes, då — men först då — skulle Sverige kunna tänka sig att gå med i en kärnvapenfri zon. Så länge en kärnvapenfri zon är ett livsvillkor för Norden vill Sverige inte vara med. Men när man väl kan blåsa faran över, då alltså en kärnvapenfri zon inte fyller något verkligt behov, då skulle Sverige kunna anmäla sig som medlem. Jag kan förstå att herrar Heckscher och Ohlin är tillfredsställda med denna kovändning.

Det lönar sig inför detta inte mycket att påminna om att en viss avspänning dock ägt rum, att viktiga avtal i syfte att minska kärnvapenhotet underskrivits, att nedrustningskonferensen fortsätter och att idén om den fredliga samlevnaden numera erkänts åtminstone i ord av varje regering.

Men jag frågar om det inte bakom denna nya position ligger ett slags förhoppning att med hotet om svenskt atomvapen kunna utöva en viss påtryckning? Om detta antagande är berättigat, så handlar det enligt min mening om illusioner. Sveriges styrka ligger inte i militära maktmedel, inte heller i ett förstärkande av dessa med något tiotal atombomber. Den ligger i stället på Undénplanens fält och har anknytning till avskyn och fruktan för kärnvapen, kärleken till freden och strävan att synkronisera utrikespolitiken med det sunda förnufts och livets egna lösningar.

Det föreligger inte betingelser för »en samnordisk utfästelse i kärnvapenfrågan» enligt utskottet. Utskottets svar på vår framställning är därför, att Sverige intar »en avvaktande hållning».

Men kärnan i Undénplanen är *handling* för att minska kärnvapenhotet. Ordet »avvakta» finns inte i Undénplanen. Varken Sverige eller Norden eller världen har nu råd att avvakta. Det kan i värsta fall handla om minuter. Jag instämmer helt i den svenske representantens förklaring i Förenta Nationerna hösten 1961. Jag citerar am-

En nordisk kärnvapenfri zon

bassadör Edberg: »Risken för krig genom olyckshändelse ökar för varje ny generations förstörelsevapen».

Alla Ni som nu föredrar att avvakta, skänk Er uppmärksamhet bara ett ögonblick åt några bistra fakta. Vid FN-mötet den 25 september 1961 förklarade framlidne presidenten Kennedy: »Det finns i dag 10 miljoner gånger starkare vapen än i tidigare krig.» Här-omdagen höjdes en amerikansk stänma som förklarade, att USA:s vapen kan förrinta tio gånger jordens befolkning, medan Sovjetunionens vapen bara räcker för att förrinta två gånger jordens befolkning. USA uppges nu ha 50 000 kärnbomber.

USA:s första vätebomb på »futtiga» tre megaton representerade en större sprängkraft än vad som förbrukades under andra världskriget. En superbomb, som skulle krevera över Lenigrads luftrum, skulle göra alla oskyddade människor i Stockholm och i Stockholms län blinda, för att nu inte tala om skadeverkningarna närmare centrum.

Kärnvapenmakternas potentiella resurser uppskattas i dag till över 250 000 megaton trotyls sprängkraft. En dansk offentlig utredning, som utkom i september förra året, nämner en lägre siffra, nämligen 60 000 megaton, men uppskattar på denna grund kärnvapnens sammanlagda sprängkraft till 20 000 ton trotyl per levande individ, d. v. s. en Hiroshimabombs sprängkraft per människa i dag.

Enligt de utarbetade strategiska planerna skall ett eventuellt nytt krig inledas med massanfall, motsvarande 10 000 megaton — eller 10 miljarder ton trotyl — i sprängkraft och förrinta minst 100 miljoner levande människor i det första samlade anfall.

Utrikesutskottet ber riksdagen avvakta. Är det inte, herr talman, den tusenfalt monstruösa bilden av helvetet som man avvaktar?

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till vår motion nr II:1.

Herr förste vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr BENGTTSSON i Halmstad (s):

Herr talman! Det är inte så särskilt länge sedan kammaren hade tillfälle att debattera dessa frågor, men tydligen känner det kommunistiska partiet ett visst behov av att så ofta som möjligt demonstrera sin ovilja mot kärnvapnen. Jag tror emellertid att denna ovilja förefinns inom alla partier. Skiljaktigheterna i våra ställningstaganden kommer väl in när man skall bedöma vårt försvar och olika problem i den värld vi lever i.

Jag kan t. ex. förstå Sovjetunionen, när dess representanter säger sig tills vidare vilja behålla kärnvapenparaplyet fram till slutet av det tredje nedrustningsskedet. Jag kan också förstå västmakternas ovilja att vidtaga någon åtgärd som kan rubba maktbalansen. Men därför vill jag inte påstå att någondera parten kan göra anspråk på att ha den enda riktiga uppfattningen på denna punkt. Lika litet tycker jag att vi skall försöka driva en debatt efter dessa linjer i den svenska riksdagen.

Jag tror att vi skulle vinna ganska mycket, om vi kunde rensa bort de känslobetonade affekterna i vårt resonemang, inte minst när det gäller vårt ställningstagande till en nordisk kärnvapenfri zon.

Jag tycker att herr Hagberg gjorde sig skyldig till våldsamma överdrifter, t. ex. när han gjorde gällande att utskottet nu lämnat Undénplanen åt sitt öde, att den skulle vara inlagd i kylskåp o. s. v. Jag ber kammarens ledamöter observera, att bland undertecknarna av detta utlåtande också står herr Undén. Därav torde man kunna dra den bestämda slutsatsen, att ingen tänkt sig att i detta sammanhang lämna Undénplanen åt sitt öde. Jag tycker att det är lika orättvist att som kommunisterna gör vilja ifrågasätta regeringens goda vilja på denna punkt. Tag t. ex. den passus i kommunistmotionen, där

En nordisk kärnvapenfri zon

det står: »konsekvenserna av regeringens attityd är alltså, att först när alla invändningar uppgetts kan åtgärder för att trygga freden och mänskligt liv i Norden aktualiseras». Rätt tolkat måste detta innebära, att enligt kommunisternas mening den svenska regeringen just nu skulle föra en mycket våghalsig politik, när den uraktlåter »att trygga freden och mänskligt liv i Norden». Anmärkningar av detta slag är minst sagt malplacerade, inte minst om man betänker de initiativ, som regeringen tagit genom den s. k. Undénplanen, och den roll som vårt eget land vid en rad tillfällen spelat och fortfarande spelar i det internationella nedrustningsarbetet.

Beträffande utrikesutskottets behandling av motionen tillbakavisar jag alltså den tolkning, som herr Hagberg gjort. Jag vill hänvisa till vad utrikesutskottet skrivit i sitt utlåtande, även om jag inte skall upprepa allt vad som står i detta — jag ber att de ledamöter som till äventyrs ännu inte läst utlåtandet att göra detta. I stort sett baseras avstyrkandet på följande skäl.

Utskottet konstaterar att Norden för närvarande är fritt från kärnvapen och att motionen syftar till en aktion, som inte enbart skulle kräva nordisk medverkan utan jämväl en insats från kärnvapenmakterna. I detta sammanhang erinrar utskottet helt allmänt om det kända förhållandet, att vårt eget land är starkt engagerat i nedrustningsarbetet vad det gäller både kärnvapenfria zoner och nedrustningsarbete i allmänhet.

Vidare erinrar utskottet om att även om vi i Sverige är beredda att underteckna avtal om en kärnvapenfri zon, är vi dock inte beredda att göra detta med mindre än att ett sådant undertecknande gagnar vår egen säkerhet och fredsarbetet i övrigt. Denna reservation är ingenting nytt, herr Hagberg. Den som varit uppmärksam har kunnat konstatera att en dylik reservation funnits med under hela tiden sedan den

svenska regeringen i fredens intresse började arbeta för kärnvapenfria zoner.

Det framhålls t. ex. att ett dylikt avtal om en kärnvapenfri zon i vår del av Europa skulle omfatta så många stater som möjligt av länderna i Mellan- och Nordeuropa och att en av förutsättningarna var ett fullständigt provstoppsavtal. Något sådant har vi ännu inte, och man kan väl inte heller säga att tecken på en verklig avspänning föreligger, då man i Genève inte ens har lyckats komma överens om en dagordning. Avtal av detta slag förutsätter väl först och främst en medverkan av andra nationer, om det skall vara någon som helst mening med det hela. I utskottsutlåtandet har erinrats om detta, och utskottet har också beskrivit hur man i de nordiska länderna just nu ser på möjligheten att främja fredsarbetet genom en nordisk kärnvapenfri zon. Jag skall inte upprepa detta. Det finns i reciten i utskottsutlåtandet, och det finns också i själva utskottsutlåtandet. Av dessa uttalanden kan man utan vidare dra den slutsatsen, att man i det nuvarande läget inte skulle uppnå någonting positivt, om vi från svensk sida just nu försökte agera på det sätt som föreslås i den kommunistiska motionen. Då är det säkerligen bättre att lita till vad utskottet understrukit, nämligen det nordiska samarbete som äger rum i samband med nedrustningssträvandena inom FN — särskilt då i fråga om nedrustningsarbetet i Genève där som bekant också kärnvapenfria zoner ingår som en del i arbetet på nedrustning.

Det är alltså inte, herr Hagberg, något hokus-pokus som syftar till att vi här i Sverige med en gång ställer oss kallsinniga till kärnvapenfria zoner. Vi anser alltså att det skulle vara av ytterligt stort värde för fredsarbetet, om vi kunde komma så långt att det vore möjligt att underteckna ett avtal om en nordisk kärnvapenfri zon, men man skall komma ihåg hur situationen är.

Jag skall exempelvis återge hur man

En nordisk kärnvapenfri zon

resonerar i Norge. Där ser man ungefär så här på saken. De nordiska länderna är i dag en atomfri zon, och ingen av dessa stater har några planer på att skaffa sig atomvapen. Om Sovjet mot förmodan skulle vara villigt att göra de nordvästliga delarna av sitt territorium atomfritt, vill vi i Norge självklart hälsa detta med glädje, och ett avtal kan tänkas, om det är möjligt att få en tillfredsställande kontroll. Ett avtal kan också tänkas som ett led i en större avspännings- och nedrustningsuppgörelse. Men, säger man, om det är Moskvas avsikt att det bara är de nordiska länderna som skall göra en ensidig förklaring om att Norden i fortsättningen under alla förhållanden skulle vara atomfri — utan att man kan tala om någon motprestation — ja, då tycker man från norsk sida att det inte är mycket mening i att i nuvarande skede ta upp en diskussion.

Det är väl just mot denna bakgrund man får se de ställningstaganden som gjorts — jag tänker då t. ex. på den diskussion som ägde rum i Nordiska rådet — och som innebär att Nordens stater just för tillfället ställer sig avvaktande. Vad man vill uppnå är alltså ett läge, varvid man kan säga att ett undertecknande av ett dylikt ifrågasatt avtal verkligen betyder något. Man måste nog tyvärr i dagens situation konstatera, att tiden kanske inte är mogen härför. Låt oss hoppas att den blir det.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Kraven på en atomfri nordisk zon diskuterades i riksdagen så sent som i december 1963, och när nu ärendet åter förelagts riksdagen återkommer det i form av en kommunistmotion — en motion som behandlats av utrikesutskottet som enhälligt yrkat avslag med en mycket välformulerad motivering.

Herr Bengtsson i Halmstad påpekade i sitt anförande, att Östen Undén, Undénplanens upphovsman, är ledamot av utrikesutskottet och har följaktligen undertecknat det utlåtande som vi nu håller på att diskutera i anslutning till motionen.

Jag vill gärna säga att för mitt eget ställningstagande har just Östen Undéns inställning i utrikesutskottet haft en mycket stark påverkan. Jag tror nämligen att om det hade legat i Undénplanens karaktär att snabbt vilja driva igenom ett beslut om en atomfri zon i Norden, skulle han ha understött ett sådant förslag. Bland de tre stora politiker som man möter i internationella sammanhang, när man diskuterar atomfria zoner, är den polske utrikesministern Rapacki, Östen Undén och Kekkonen. Man skall dock komma ihåg att i denna trio är det Östen Undén som rönt den största framgången, när han i FN 1961 lade fram förslaget om atomfria zoner. Jag tror att det bör understrykas att Kekkonens förslag har en begränsad effekt till Norden.

Det har förvisso sedan dess inträffat många glädjande ting i samvaron staterna emellan vilket påverkar vårt ställningstagande till frågor av detta slag. Den största händelsen hittills är överenskommelsen mellan FN:s medlemsstater om provstopp för kärnvapenexperiment på marken och i rymden. En händelse jag själv tillmäter mycket stort intresse är de afrikanska staternas beslut att låta Afrika utgöra en atomvapenfri zon. Det beslutet hyllades av svenska utrikesministern Torsten Nilsson i FN i oktober 1963. Han sade att denna prestation att ena Afrika som en atomvapenfri zon är prov på en lysande statsmannakonst och ett eggande föredöme. Afrika är en sammanhängande kontinent. Det utgör ett vidsträckt område vars storlek och beskaffenhet gör det väl lämpat att bilda en atomvapenfri zon.

Vi kan notera, alla vi som under

En nordisk kärnvapenfri zon

många år har varit motståndare till svenska atomvapen, att det ute i världen sker ting som påminner om en behaglig mognadsprocess som gör att tanken på atomvapenfria zoner efter hand kommer att vinna ökad anslutning. Men nu gäller diskussionen Norden, ett atomvapenfritt Norden, och där är Sverige den största medlemmen.

Får jag påminna om den lilla deklaration jag gjorde när vi diskuterade frågan senast. Hela diskussionen huruvida Sverige för sitt eget vidkommande skall ha atombeväpning eller inte är numera en diskussion i efterhand. Vi har redan passerat den kritiska punkten där det fanns underlag för att anskaffa svenska atomvapen. Vi vet alla att den svenska opinionen, med stark och glädjande förankring bland den svenska ungdomen, är klart emot en sådan beväpning, och vi har klara bevis på att majoriteten av Sveriges folk nu har slutit upp kring den ståndpunkt som till helt nyligen så energiskt bekämpades just av en grupp politiker och ledande militärer hemma i vårt eget land. Detta betyder alls inte att vaksamheten mot den minoritet som vill ha atomvapen inte behöver vara hög. Jag tror tvärtom att det fordras en mycket hög vaksamhet från opinionens sida, ty vi har alltså en liten grupp av politiker och militärpersoner som önskar införa atomvapen i vårt försvar, men de utgör en krympande del av Sveriges folk. Därför vågar vi säga att det i vårt land inte längre finns en politiker av genomsnittligt format eller högre som på allvar vill hävda att vi skall skaffa atombeväpning.

Vi har ännu inte fattat något formellt beslut om svenska atomvapen. Det finns inte något beslut i ärendet. Utan att ge avkall på den vaksamhet som jag anser nödvändig vill jag säga att detta är och förblir en ren formalitet. Diskussionen gäller inte längre Sverige. Den gäller kanske inte ens Norden utan — det är karakteristiskt för Undénplanen

— det fordras medverkan av ett flertal länder för att planen om atomvapenfria zoner skall få en riktig förankring. Det finns ett bälte i Mellanuropa — polske utrikesministern berörde nyligen den saken — som är utomordentligt väl lämpat för ett förverkligande av Undénplanens tanke.

Såvitt jag förstår måste det vara en fördel att utnyttja det nuvarande förhandlingsläget till att pressa staterna i Mellanuropa att inta en mera påtagligen positiv inställning till Undénplanen. Detta är för mig, herr talman, vad diskussionen egentligen avser i dag. Nu försöker man att pressa på ärendet här hemma i Sverige och liksom begära ett kvitto på att man har varit pådrivare i denna utomordentligt viktiga politiska och militärpolitiska angelägenhet.

Herr Hagberg sade att det är särskilt viktigt att vi kommer till ett positivt beslut i Norden. Den utveckling beträffande kärnvapnen som förintelsevapen, vilken herr Hagberg skisserade, tror jag också på; jag ställer mig helt bakom herr Hagbergs karakteristik. Men våra uppfattningar skiljer sig på en väsentlig punkt. Jag tror nämligen inte att det är särskilt viktigt att vi kommer till ett formellt beslut i Norden. Jag tror i stället att det är viktigt att vi använder det utgångsläge vi nu har för att komma till ett positivt beslut i Mellanuropa, där det finns ett helt annat och mera realistiskt underlag för atomvapenfria zoner som får den effekt som avsetts i Undénplanen. Här kommer det att behövas tålmodighet, förhandlingskapacitet och engagemang i fredsförhandlingarna i Genève.

Både herr Hagberg och jag — och jag tror även herr Bengtsson i Halmstad — har uppfattningen, att opinionen mot kärnvapen är ständigt växande och att den kan komma att gripa omkring sig. Inom inte alltför många år skall det kanske vara möjligt att träffa överenskommelser om atomvapenfria zoner mellan länder där sådana verkligen

kommer att få avgörande betydelse för den fredliga utvecklingen i världen.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Utrikesutskottets talesman herr Bengtsson började med att konstatera att kommunistiska partiet ofta vill demonstrera sin ovilja mot kärnvapen. Det är ju i så fall inget fel, tycker jag. Men det väsentliga i detta sammanhang är väl att vi väckt en motion, där vi i anslutning till kärnvapenfrågan ställt ett konkret förslag. Det var väl då oundvikligt att vi motiverade motionen och det syfte den skulle tjäna. Jag tror inte att man kan tala för mycket om den fara som nu hotar mänskligheten genom kärnvapnens existens.

Jag undrar om inte utrikesutskottets hållning i denna fråga vittnar om en sangvinism, om att man tycker att faran inte är överhängande och att vi har tid på oss. Jag har nämligen svårt att tänka mig att de allvarliga människor som sitter i utrikesutskottet skulle avstå från att göra någonting för att om inte helt bringa faran ur världen så åtminstone minska den, om de trodde att faran vore överhängande.

På sitt sätt borde det vara lugnande att utrikesutskottet är så lugnt och ser så relativt idylliskt på problemet och menar att vi har god tid på oss och att det alltså inte finns någon anledning att rusa i väg. Om emellertid utskottets attityd är »lugnande», betyder det inte att den är riktig eller befogad. Enligt min mening är den mycket obefogad, och just det framhöll jag i mitt förra anförande, där jag bl. a. återgav vad den svenske talesmannen i Förenta Nationerna anförde hösten 1961.

Jag vill naturligtvis gärna positivt registrera herr Bengtssons förklaring, att utrikesutskottet utgår ifrån att Undénplanen inte ställts åt sidan. Men när man samtidigt markerar att vi intar en *avvaktande* attityd i de huvudfrågor som nu står på dagordningen, har

En nordisk kärnvapenfri zon

jag mycket svårt att finna att denna avvaktande attityd kan förenas med andan i Undénplanen, med det alarm om en överhängande fara för ett kärnvapenkrig som den innebar och med dess nästan desperata försök att finna en väg att möta denna fara. I Undénplanen förekommer inte ordet *avvakta*.

Jag har inte ifrågasatt regeringens goda vilja. Jag ägnade en tredjedel av mitt inledande anförande till att påvisa allt det positiva som regeringen utträttat i denna fråga.

Men så har jag frågat: Varför har det plötsligt blivit angeläget att dämpa ner eller helt inställa denna aktivitet? Och varför skall man inte knyta an till det område som ligger oss närmast, då ju detta är en fråga som ju berör vårt land? Vi kan inte lösa frågan om ett kärnvapenförbud i Afrika, men vi kan kanske göra det för Norden. Därmed kanske vi skulle kunna dra ett strå till stacken även för problemets lösning i Central-europa, som tydligen spelar en mycket betydande roll för regeringens ståndpunktstagande.

Vi har inte i vår motion eller i vår argumentation utgått från att detta skulle vara en fråga, som de svenska statsmakterna kunde lösa från den ena dagen till den andra. Vi har pekat på det motstånd och de svårigheter som finns. Men vi tycker att regeringens hållning nu tyder på att regeringen resignerat inför svårigheterna. Vi har velat övervinna denna resignation och driva fram saken hårdare och därmed besegra det motstånd som finns i Norge och Danmark och på en hel del håll i Sverige och naturligtvis också utanför detta område.

Är det verkligen en realistisk attityd att uppställa som förbehåll för att man skapar kärnvapenfria områden att det först måste bli avspänning? Jag tycker att det är tvärtom. Jag tycker att just själva faran, själva spänningen som är ett uttryck för faran, utgör ett argument för att man skall försöka neutrali-

En nordisk kärnvapenfri zon

sera så stora områden som möjligt från denna fara. Jag har alltså rakt motsatt inställning till dem som uttrycks av utrikesutskottet.

Som positivt vill jag notera herr Bengtssons i Halmstad uttalande att det skulle vara mycket värdefullt om en nordisk kärnvapenfri zon kunde åstadkommas. Vi är alltså överens om att ett sådant steg kunde tagas, skulle det vara till nytta för hela saken. Men då skulle man väl inte avvakta. I stället borde man försöka åstadkomma en lösning inom det område där man har en sådan möjlighet i förhoppning om att senare kunna utvidga detta område och därmed kunna tjäna hela den ädla anda som ligger i själva Undénplanen.

Det innebär en resignation när herr Bengtsson säger att det i nuvarande läge inte är någon idé att göra en sådan framstöt. Vi tror ock på att det är idé med detta och vi kommer att fullfölja vår aktivitet både i riksdagen — även om det kommer att beklagas — och utanför riksdagen för att vinna opinionen för denna tanke. Det är klart att det inte löser hela problemet, men herr Bengtsson och jag är kanske överens om att kunde man lösa problemet inom detta begränsade område, hade man därigenom uppnått något värdefullt och fått en utgångspunkt varifrån man kunde gå vidare.

Herr BENGTTSSON i Halmstad (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagberg menade att utrikesutskottet inte hade tagit så allvarligt på denna sak därför att det inte ansåg faran så överhängande. Jag vill påminna herr Hagberg om att Undénplanen är under behandling hos nedrustningskommissionen i Genève. Man kan alltså säga att det arbete som åsyftades med själva Undénplanen har kommit i gång och att det pågår. Vi skall komma ihåg att Undénplanen först och främst syftade till att få slut på dödläget mellan stormakterna i fråga

om nedrustningen över huvud taget. Man kan säga att planen redan nu betytt mycket.

Herr Hagberg sade att oavsett hur man ser på frågan i det övriga Norden bör Sverige gå i bräsch. Jag tycker nog att man också måste ta hänsyn till dem som man eventuellt skall förhandla med.

Jag kan t. ex. här citera ett uttalande av danske utrikesministern Per Hækkerup som säger: »Det är min uppfattning att de otvivelaktigt välmående människor som uttalar önskemål om ett avtal för Norden blott uppnår att de försvagar möjligheten att upprätthålla det nuvarande tillståndet, där Norden faktiskt är ett atomfritt område. De försvagar den genom att uppresas tvivel inåt och utåt beträffande hållbarheten i de deklarationer som de nordiska regeringarna var för sig redan har avgivit.»

Man kan utan vidare säga att berodde det bara på Norden vore problemet inte särdeles stort. Men problemet är till syvende og sidst ett problem för stormakterna. Det är de som här måste visa vägen och ta det avgörande initiativet, som betyder avspänning i världen. Självklart skall vi naturligtvis i den mån vi har någon möjlighet att påverka förhållandena hjälpa till, men initiativet har vi redan tagit och det är vi beredda att aktualisera igen så fort det över huvud taget finns några chanser i den riktningen.

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte tvista med herr Hagberg om själva problematikens storlek. Han sade i sitt andra anförande att Undénplanen år 1961 utgjorde ett alarm inför faran av ett kärnvapenkrig. Till detta kan man väl foga den förnumstiga kommentaren att Undénplanen lyckades i sitt uppsåt. Man fick genom Undénplanens innebörd en stor samling kring FN:s förfrågan om att länderna skulle avstå från att producera, importera eller lagra atom- och kärnvapen. I det avseendet har sålunda

En nordisk kärnvapenfri zon

Undénplanen spelat en utomordentligt stor roll när det gäller en förbättring av den internationella atmosfären.

När nu herr Hagberg säger att vi inte har kunnat lösa problemet om en kärnvapenfri zon i Afrika ifrån Norden och att det är afrikanernas sak att lösa detta men att vi kan göra det i fråga om Norden, ställer man sig frågan: Var det detta diskussionen gällde? Är vi verkligen nöjda och tillfredsställda om vi kan få fram ett forcerat beslut om huruvida Norden skall utgöra en kärnvapenfri zon eller inte? Var det verkligen avsikten att Norden skulle utgöra en slutstation i den diskussionen? Det var väl ändå så att Norden skulle vara en anhalt på vägen till en stor internationell uppgörelse.

Vad jag gärna skulle vilja understryka vid en sammanfattning av denna problematik, som jag ser den, är att om Norden även fortsättningsvis skall vara en atomvapenfri zon — och det kommer den att förbli — har det absolut inget avgörande värde om man stadfäster denna formalitet. Det stora värdet ligger i att man kan använda situationen i Norden som ett påtryckningsmedel vid de förhandlingar som pågår i Genève. Jag vill gärna understryka vad herr Bengtsson i Halmstad anförde, nämligen att svenska regeringen ändå är ständigt verksam för att åstadkomma en sådan internationell atmosfär att påtagliga, goda resultat kan uppnås. Jag vågar påstå att bland regeringarna inom alla FN:s medlemsstater finns det icke någon enda som när det gäller fredsfrågorna har gjort så utomordentligt goda och positiva insatser som just den svenska regeringen.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Bengtssons i Halmstad senaste förklaring skall gälla bekräftar den de farhågor jag uttryckt. Den ger ännu starkare eftertryck åt det som jag har ansett vara väsentligt i denna fråga.

Herr Bengtsson säger: Vi kan ingenting göra; det är stormakterna som har avgörandet i sin hand, och vi är tvungna att avvakta och se vilken position de intar. Men grundtanken i Undénplanen var att vi skulle göra någonting, oberoende av stormakterna. Därmed vände sig Undénplanen till alla stater som inte skaffat sig kärnvapen med idén: Låt oss sluta oss samman, skapa kärnvapenfria områden och lova varandra att vi för vårt vidkommande inte skall öka världens tillgångar av kärnvapen. Jag vill inte gå så långt som att säga att herr Undén, när han formulerade denna riktiga linje, utgick ifrån att stormakterna absolut skulle vara motståndare till den. Men jag tror mig våga säga så mycket om hans hållning som att han ansåg att tillståndet var ohållbart, att spänningen bara steg och att faran ökade mer och mer. Det var nödvändigt att göra någonting, och han gjorde någonting mycket bra. Han väntade inte på att stormakterna skulle göra någonting. Men nu tycker jag att linjen är att vänta. Herr Bengtsson i Halmstad sade att vi måste vänta, och utskottet säger att vi måste avvakta. Det är en svaghet.

Både herr Lindkvist och herr Bengtsson har krupit bakom Undéns hållning i utrikesutskottet och menat att herr Undén inte har gått emot utskottets skrivning. Ja, jag tror inte att Östen Undén går emot den svenska regeringen. Han har varit medlem för länge i denna regering för att han skulle kunna gå emot dess uppfattning, även om han kanske i själ och hjärta inte är överens med regeringen när det gäller dess position i detta fall. Jag betraktar hans eventuella medverkan vid utskottets skrivning inte som ett bevis för att denna linje är bättre än den linje som han tidigare fullföljde utan att läget är sådant att man får, om inte — som Dagens Nyheter säger — lägga saken på is, så i varje fall avvakta.

En nordisk kärnvapenfri zon

Herr BENGTTSSON i Halmstad (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagberg framhårdar och säger att vi här i Sverige skall ta ett initiativ, och det skall vi ta oavsett om det finns förutsättningar för att det skall lyckas eller ej. Vi kan väl säga att vi har den nuvarande situationen ganska väl kartlagd. Vi vet hurdan ställningen är, men herr Hagberg menar lika fullt att även om alla skäl talar för att vi inte vinner någonting med ett initiativ just nu bör vi ändå ta ett sådant.

Ja, det kallar vi demonstrationspolitik. Vi tror inte att man vinner så mycket på en sådan politik. Vi har därför menat — och jag föreställer mig att var och en som ser realistiskt på denna sak är överens med oss i det fallet — att man under tiden får använda de möjligheter som står till buds. De är inte alldeles obetydliga, och jag vill i det sammanhanget hänvisa till vad utskottet har understrukit. Vi har samarbete i FN med både nordiska länder och andra länder, och vi är representerade vid Genèveförhandlingarna. Vi får väl utnyttja dessa möjligheter innan vi ger oss in på en demonstrationspolitik som kanske inte är till något gagn utan endast leder till skada.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag skall inte med många ord förlänga debatten. Jag vill bara understryka att den fråga vi nu behandlar är en av de viktigaste och mest svårlösta som världen har att brottas med för närvarande. Det provstoppsavtal som Sverige för några månader sedan undertecknade har ett mycket stort värde. I och med att vi undertecknade det visade vi att vi ville bidra till att hindra spridningen av kärnvapen till länder som inte har sådana. Syftet med avtalet är ju bland annat att få slut på kapprustningen och komma fram till en nedrustning, den enda politik som i läng-

den kan rädda mänskligheten från katastrof och undergång.

Vi var i stort sett ense om detta. Det nu föreliggande utskottsutlåtandet får man väl betrakta som en kompromiss. Inom högerpartiet finns som vi vet riktningar som mycket bestämt uttalar den meningen att även vårt land bör skaffa sig kärnvapen. När nu utskottet lyckats ena sig om ett utlåtande, har kanske inte heller alla synpunkter redovisats från dem som gärna skulle gå med på att göra Norden till en atomvapenfri zon.

Vid början av denna riksdag umgicks jag och några kamrater med tanken att väcka en motion med förslag att riksdagen skulle hemställa till regeringen att ta vissa initiativ i detta avseende. Vi beslöt emellertid sedan att i stället föra fram tanken på ett kärnvapenfritt Sverige. Man kan i detta sammanhang kanske beklaga den danska och den norska regeringens uttalanden, i varje fall i den form vari de framställs i utskottsutlåtandet. De villkor som de i dessa uttalanden ställer upp leder inte till något annat än att nedrustningen bromsas och svårigheter skapas för att nå ett beslut om en kärnvapenfri zon i Norden.

Tanken bakom de kärnvapenfria zonerna är ju att vissa länder enar sig om att slå vakt om ett gemensamt intresse för ett gemensamt geografiskt område. Vi är glada att Afrika har förklarats kärnvapenfritt och knyter förhoppningar till liknande beslut som har fattats i vissa latinamerikanska länder. En hemställan till regeringen att ta vissa initiativ tillsammans med de andra nordiska länderna skulle vara av betydelse och hälsas med glädje ute i världen, bland människor som hyser fruktan för följderna av att inte komma till rätta med detta problem i tid.

Jag tror inte att ett beslut om ett kärnvapenfritt Norden skulle försvaga vår ställning vid överläggningarna med Sovjetunionen och USA. Man står mo-

En nordisk kärnvapenfri zon

raliskt starkare om man själv är befriad från något som man önskar att andra skall befria sig från. Detta kan inte vara någon belastning vare sig för ett land eller för de enskilda människorna. Jag skulle därför gärna se ett initiativ i denna riktning även här i Norden. Ett beslut om ett kärnvapenfritt Norden eller ett kärnvapenfritt Sverige skulle tas emot med glädje ute i världen.

Herr talmannen återtog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr STAHL (fp):

Herr talman! Debatten med anledning av detta utlåtande har redan pågått så länge, att jag tvekade att begära ordet. Jag anser det dock nödvändigt att här understryka, att Undénplanen, så som den presenterades i FN och vann generalförsamlingens gillande, innebar en uppmaning till generalsekreteraren att till olika stater rikta en förfrågan — det refereras också i utskottsutlåtandet — »på vilka villkor länder, som icke innehar kärnvapen, skulle vara redo att göra särskilda åtaganden att avstå från tillverkning eller anskaffning och att vägra att framdeles mottaga kärnvapen på sina territorier för annat lands räkning».

Senare fick Sverige liksom ett stort antal andra länder i västvärlden en sådan förfrågan, och vi preciserade då de villkor som från vår sida måste uppställas. Så småningom måste vi konstatera att dessa villkor icke var uppfyllda och att Undénplanen därför fallit. Det är viktigt att detta klagörs i en debatt, som i någon utsträckning gett intrycket av att Undénplanen skulle innebära ett förslag att dela upp Europa och övriga världsdelar — föregående talare nämnde Norden — i kärnvapenfria zoner. Norden var vad Kekkonenplanen innehöll men ingalunda Undénplanen. Vi måste skilja på dem i denna debatt.

Jag har i denna del, herr talman, ingen annan mening och intet annat yrkande än utskottets.

Anledningen till att jag begärde ordet, herr talman, var att jag måste använda detta tillfälle att påtala något som lyckligtvis är sällsynt i riksdagstrycket, nämligen en ren referatförfälskning. Den 5 december höll jag ett införande i kammaren, som de fyra kommunistmotionärerna i sin motion, nr 1, s. 2 tillät sig använda på följande sätt: »Ett folkpartistiskt motiv för kärnvapenkrig.

Från folkpartiets sida framhöll exempelvis herr Ståhl i riksdagen den 5 december 1963 som en invändning mot de kärnvapenfria zonerna att västmakterna endast med kärnvapen anser sig i stånd att framgångsrikt kunna föra det tänkta kriget mellan öst och väst. Den exempellösa cynism som blottas i uttalandet borde ytterligare undergräva motståndet visavi Kekkonenplanen, så mycket mer som en oerhörd fara för ett kärnvapenkrig genom missförstånd fortfarande föreligger.»

På detta sätt begagnar man möjligheten att gratis få trycka och distribuera misstänkliggöranden av politiska motståndare. Mitt införande, herr talman, innehöll ett referat — på grund av tidsnöd var det mycket kortfattat — av berörda länders svar på U Thants förfrågan i anledning av FN-resolutionen rörande Undénplanen. Jag yttrade enligt kammarens protokoll bl. a. följande:

»— — — jag tillåter mig påminna herr Hagberg om att i den remissbehandling, som U Thant underkastade Undénplanen och som utrikesministern här påminde om, kan man läsa, att den ena europeiska staten efter den andra konstaterade, att världsläget för närvarande hotas av stora risker, inte minst på den europeiska kontinenten. Staterna vågade därför för närvarande inte ansluta sig till tanken på atomfria zoner, eftersom atomvapnen en-

En nordisk kärnvapenfri zon

ligt såväl den nuvarande som förutvarande NATO-befälhavaren utgör Väst-europas enda försvar, om krigshandlingar skulle sättas i gång på vår kontinent. Med anledning därav har alla dessa stater svarat, att det i nuvarande situation är otänkbart att skapa atomfria zoner.»

Mitt referat av enkla fakta kallas nu i kommunisternas motion för prov på »exempellös cynism».

Jag ville här påvisa hur kommunistgruppen anser sig kunna utnyttja förmanen av tryckfrihet i riksdagstrycket. Herr Svensson i Ljungskile påminde för några dagar sedan kammaren om talesättet, att »ord inte kan rodna». Det är en egenskap, som de tydligen har gemensam med kommunistiska riksdagsmotionärer. Jag hoppas att det är sista gången någon på detta sätt tillverkar ett falskt referat i förhoppning att ingen skall kontrollera korrektheten. Det skulle bli odrägligt för att inte säga omöjligt att arbeta med ett riksdagstryck som innehåller medvetet osanna uppgifter.

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ståhl fann sig föranlåten att rekapitulera vad som inträffade när Undénplanen presenterades i FN. Det har vi varit inne på tidigare. Var orsaken bara att ge en liten lektion rörande ett händelseförlopp som de flesta redan känner till?

Vidare sade herr Ståhl — och det var därför jag begärde ordet — att det var Kekkonenplanen som gick ut på att man skulle skapa kärnvapenfria zoner. En kärnvapenfri zon i Norden borde herr Ståhl ha sagt. Själva idén till Kekkonenplanen kommer nämligen från östen Undéns förslag i FN. Den är en kopia av Undénplanen, med den enda skillnaden att den avser enbart Norden.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Det är inte första gången herr Ståhl har framfört tanken att

just maktförhållandena gör det nödvändigt för västmakterna att hålla fast vid kärnvapen. Jag har aldrig hört att han tagit avstånd från denna tanke. När han den 5 december återkom till densamma och när han i dag karakteriserar det som ett faktum, trodde jag att detta var ett uttryck för herr Ståhls egen mening. Märk nu att det inte är ett citat han anklagar oss för utan ett referat av en tankegång. Herr Ståhl skulle göra sitt parti en tjänst och underlätta för oss, därest han en enda gång vände sig mot denna argumentation, att det är nödvändigt för västmakterna att på grund av maktförhållandena ha kärnvapen.

Jag begärde egentligen ordet i anledning av vad herr Bengtsson i Halmstad sade. Jag vill påminna om att han i sitt första anförande sade, att det vore värdefullt, om en nordisk kärnvapenfri zon skulle kunna åstadkommas. I sitt senaste anförande sade han att den kamp som vi för för en nordisk kärnvapenfri zon är demonstrationspolitik. Jag anser inte att det är en demonstrationspolitik utan att den kan leda till nyttiga resultat och att frågan faller framåt, även om vårt yrkande avslås i dag. Men alldeles oberoende därav vill jag bara säga, att om man är så »blodfattig» att man inte ens vågar demonstrera för en sak som man anser vara värdefull för sitt land och för fredens sak, så vill jag inte ge mycket för en sådan inställning.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Får jag bara säga till herr Hagberg att för bedömningen av ett världsläge — och det är ju det vi här talar om — har det sannerligen inget större värde eller intresse att jag deklarerar min privata åskådning. Vad som här är av betydelse är hur de berörda länderna har sett på problematiken sådant världsläget var när de blev tillfrågade om Undénplanen, och det är om den saken jag har lämnat ett re-

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning

ferat i kammaren och som i den kommunistiska motionen betecknas som en cynism. Jag vill vidare, herr talman, konstatera att det beklagande som man haft rätt att vänta från herr Hagberg uteblev.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! På grund av vad herr Ståhl senast sade får vi väl konstatera att han inte uttrycker egna meningar, när han talar i dessa frågor. Han bara förför västmakternas.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 1 och II: 1; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogs vart för sig

statsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m., och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 10

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av väckta motioner angående förlustutjämning, pro-

gressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 19 av herr Mattsson m. fl. och II: 24 av herr Nilsson i Svalöv m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte

1) antaga av motionärerna framlagt förslag till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst;

2) antaga vid motionen fogat förslag till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomsttegring eller inkomstminskning;

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att skyndsamt utredning måtte företagas om möjligheterna till en fullständig resultatutjämning, varvid i första hand prövades frågan om resultatutjämning genom den s. k. kontometoden, samt att förslag i detta syfte snarast måtte föreläggas riksdagen; samt

II) motionen II: 374 av fru Kristensson och herr Björkman, vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av frågan om progressionsutjämning vid beskattning av fysiska personer med på längre sikt starkt ojämn inkomstfördelning».

Utskottet hemställde,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 19 av herr Mattsson m. fl. och II: 24 av herr Nilsson i Svalöv m. fl. angående resultatutjämning vid beskattningen, samt

2) motionen II: 374 av fru Kristensson och herr Björkman om progressionsutjämning vid beskattning av fysiska personer,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Yngve Nilsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Billman, Sundin, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Christenson* i Malmö och *Eriks-son* i Bäckmora samt fru *Kristensson*, vilka — under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 19 av herr Mattsson m. fl. och II: 24 av herr Nilsson i Svalöv m. fl. — ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna och sålunda under punkten 1) hemställa, att riksdagen måtte

a) antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst,

b) antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning, ävensom

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande möjligheterna till en fullständig resultatutjämning, varvid i första hand borde prövas frågan om resultatutjämning genom den s. k. kontometoden, samt att förslag i detta syfte snarast förelades riksdagen;

2) av fru *Kristensson* och herr *Björkman*, vilka — under återopande av innehållet i motionen II: 374 — ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till densamma och sålunda under punkten 2) hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning av frågan om progressionsutjämning vid beskattning av fysiska personer med på längre sikt starkt ojämn inkomstfördelning.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! För personer med skiftande inkomster under olika år spelar

det progressiva skattesystemet en mycket stor roll alldenstund vederbörande på grund av progressiviteten drabbas av en mycket hård skattebelastning. Det har därför vid olika tillfällen sedan lång tid tillbaka framförts krav på införande av resultatutjämning. I någon mån blev detta krav tillgodosett vid 1960 års riksdag, då riksdagen biföll ett förslag om förlustutjämning. För att avdrag skall kunna medgivas måste emellertid vederbörande deklarant ha varit deklarationsskyldig under det år förlusten uppkommit. Vi finner det rimligt att det borde räcka med att sådan skyldighet förelegat ett av de tre senaste åren.

Det har även framställts ett yrkande om en annan ändring i denna förordning, nämligen i fråga om familjebo-lagen. Det förhåller sig så att rätten till förlustavdrag kvarstår för företaget så länge det är ungefär samma äganderättsförhållande. Men om en delägare i ett sådant företag måste sälja sina aktier till den andre delägaren, så försvinner rätten till förlustavdrag. Det är visserligen en liten sak det här gäller, men detta kan vara av utomordentligt stor betydelse för dem som berörs därav. Därför är det viktigt att få till stånd en ändring på denna punkt.

Detta betänkande behandlar också ett förslag om progressionsutjämning vilket bygger på ett förslag som lades fram av 1957 års skatteutredning, och det är den lagtext som föreslagits av denna utredning som återfinns i denna motion. Dessutom har det också i motionen yrkats att vi borde ha en öppen resultatutjämning och att man därför borde pröva kontometoden.

De yrkanden som har framställts i denna motion återkommer i de vid utskottets betänkande fogade reservationerna, och jag ber därför nu, herr talman, att få yrka bifall till de två reservationer som är fogade till bevillningsutskottets betänkande.

Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Utöver de frågor som herr Magnusson i Borås redan har berört har bevillningsutskottet också tagit ställning till en motion som syftar till att frågan om progressionsutjämning vid beskattning av fysiska personer med på längre sikt starkt ojämna inkomstfördelning skall utredas. Utskottsmajoriteten har emellertid avstyrkt motionsyrkandet, men när man söker i utskottet efter några motiv härför finner man inga sådana. Utskottet skriver att de mest iögonfallande verkningarna av progressionen får anses undanröjda genom lagstiftningen om beskattning av ackumulerad inkomst, om taxering för inkomst av medel som insatts på skogskonto och om förlustutjämning.

Jag vill gärna framhålla för kammarens ledamöter att de uppräknade frågorna inte alls berör det som åsyftas i motionen. De berör således inte alls frågan om progressionsutjämning av inkomsterna för den arbetskraft som t. ex. har en lång följd av studieår bakom sig och sedan har en relativt kort yrkesverksam tid med låt vara rätt höga nominella inkomster. Det är ganska anmärkningsvärt att utskottsmajoriteten visar så ringa intresse för dessa frågor, som ändå borde vara värda en viss uppmärksamhet.

Under den tid som förflutit sedan utskottet och riksdagen förra året tog ställning till liknande förslag har Sveriges akademikers centralorganisation lagt fram ett utredningsmaterial, som i kalla siffror visar vilken innebörd denna ojämna inkomstfördelning får i beskattningshänseende. Jag skall inte trötta kammaren med många sifferexempel, men jag kan nämna att en lektor genom denna ojämna inkomstfördelning får en merskatt på inte mindre än 25 procent, en jurist och en adjunkt får en merskatt på 17 procent och en samhällsvetare och en officer får en mer-

skatt på 16 procent. Jag tycker inte att man helt kan nonchalera denna negativa effekt av den progressiva beskattningen. När vi alldeles nyss fick bevitna att socialdemokraterna i denna kammare tillstyrkte finansministerns förslag att slopa avdragsrätten för folkpensionsavgifterna och därmed uttalade sig för det riktiga i att ytterligare skärpa den progressiva beskattningen, borde det finnas all anledning att undersöka möjligheten att undanröja de värsta verkningarna av progressionen för den arbetskraft jag här åsyftar.

Jag ber med detta få yrka bifall till reservation 2 som är fogad till detta utlåtande.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Tre olika frågor behandlas i detta betänkande. Den första gäller förslaget till vissa ändringar i förordningen om rätt till förlustutjämning. Det rör sig om i och för sig ganska små ändringar, men ändå vill utskottsmajoriteten inte gå med på dem. Man pekar bl. a. på den risk som kan finnas för missbruk. Jag tycker det är utomordentligt angeläget att man inte skapar möjligheter för missbruk av rätten till förlustutjämning. Man måste se till att de tendenser, som tidigare funnits på vissa håll att utnyttja förlustutjämningen på ett icke legitimt sätt, blir stoppade. Jag har emellertid blivit övertygad om att de två smärre ändringar — som jag tycker i och för sig är mycket välmotiverade — inte skulle kunna ge anledning till missbruk. Av den anledningen har jag avslutit mig till dem som tillstyrkt ändringarna.

Den andra frågan gäller införande av möjlighet till progressionsutjämning för personer som har mycket ojämna inkomster. Den motionen bygger på ett förslag som är framlagt av en statlig utredning — vars ordförande inom parentes sagt var den nuvarande ordfö-

Ändring i förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall
randen i skatteberedningen. I den frågan kan jag bara ansluta mig till vad utskottets vice ordförande sagt, och jag instämmer i hans yrkande.

Den tredje gäller en motion av fru Kristensson och herr Björkman beträffande beskattningen av personer som har en ganska lång utbildningstid och som därför drabbas särskilt hårt av progressiviteten. Jag tycker att de argument som har förts fram i motionerna är intressanta och i och för sig värda beaktande. Emellertid är det så, att när skatteberedningen kommer att lägga fram sitt förslag till en genomgripande reform av det direkta skattesystemet kommer helt nya förutsättningar att skapas för en bedömning av dessa frågor. Jag tycker därför att det skulle vara olämpligt att nu starta en utredning, innan man känner till de nya förutsättningarna, och av denna anledning har jag inte anslutit mig till motionen. Jag hade inte tillfälle att vara närvarande vid justeringen av betänkandet, men jag vill säga att jag inte ansluter mig till den motivering på den punkten som utskottsmajoriteten har anfört.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Såsom framgår av betänkandet är det nu femte året riksdagen behandlar enahanda yrkanden. Motionärerna har inga nya argument, och det är naturligtvis omöjligt för mig att uppbringa några nya motskäl. Jag inskränker mig därför till att hänvisa till riksdagens tidigare beslut om avslag och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg be-

gärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen 1) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 104 nej.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2) av fru Kristensson och herr Björkman; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

§ 11

Ändring i förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall.

I en inom riksdagen väckt, till bevill-

Ändring i förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall

ningsutskottet hänvisad motion, I: 339 av herrar Gösta Jacobsson och Yngve Nilsson, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att 2 § i 1952 års förordning med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall skulle erhålla sådan ändrad avfattning, att villkoret att förmögenhetsskatt icke finge nedbringas till lägre belopp än som motsvarade skatten på 50 procent av den skattepliktiga förmögenheten borttoges, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig författningstext.

Utskottet hemställde, att motionen I: 339 av herrar Gösta Jacobsson och Yngve Nilsson om viss ändring i förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Yngve Nilsson, Elofsson, Gösta Jacobsson, Magnusson i Borås och Björkman, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att motionen I: 339 av herrar Gösta Jacobsson och Yngve Nilsson måtte överlämnas till allmänna skatteberedningen att tagas i beaktande vid fullgörandet av beredningens uppdrag.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Utskottet anger i sitt betänkande att den spärregel som kompletterar 80-procentregeln har motiverats med att förmögenhet som sådan ger en viss skattekraft oberoende av inkomsten. Man anser att ett bifall till motionen skulle rubba grunderna för förmögenhetsbeskattningen, och dessutom menar man att 80-procentregeln ändå inte skulle bli effektiv. Skälen tycks sannerligen inte tryta när man inte vill göra någonting.

Jag skall inte ge mig in på någon längre polemik mot utskottet i denna fråga, men jag kan inte låta bli att med

anledning av dess uttalande att det inte skulle gå för sig att rubba grunderna för förmögenhetsbeskattningen helt enkelt konstatera, att man alldeles nyss har pläderat för en ändring av grunderna för inkomstbeskattningen i ett mycket väsentligt principiellt avseende. Kan man det, finns det inte någon anledning — såvitt jag kan se — att inte i ett sådant fall som detta också ge sig på förmögenhetsbeskattningen. Den är en form av beskattning som i hela sin konstruktion är rent konfiskatorisk i nivellerande syfte. Då är det klart, som utskottet säger, att förmögenhet — så länge den finns kvar — innebär en viss skattekraft, men det gäller naturligtvis — bara — det kanske jag för undvikande av missförstånd bör påpeka — om man med skattekraft avser möjlighet till kapitalkonsumtion.

Det var inte för att konstatera dessa i och för sig självklara saker som jag begärde ordet. Orsaken till det är att jag är nyfiken, och jag hoppas att utskottets talesman vill stilla min nyfikenhet.

En förmögenhet är sannerligen inte alltid utan snarare mycket sällan placerad enbart i värdepapper eller andra mer eller mindre lätt realiserbara tillgångar i ett bankvalv. Den är nog oftast bunden i ett företag, en industri eller en fastighet. Att 80-procentregeln inte räcker till inträffar väl huvudsakligen beträffande jordbruksfastigheter med högt taxeringsvärde och låg avkastning, när ägaren år efter år får betala betydligt mer än hundra procent av sina inkomster i skatt. Jag kan nämna fall då skatten gått upp till 126 procent. Själv är jag lycklig, ty min skatt ligger på 95 procent efter det att 80-procentregeln har tillämpats.

När man efter att någon tid ha fått betala en skatt av denna höjd har uttömt alla reserver och alla lånemöjligheter — och det går kvickt — vad menar utskottet att då skall ske? Skall man stycka sönder den rationellt uppbyggda bruksningsdelen? Är detta utskottets me-

Ändring i förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall

ning, måste jag säga att det är ett ganska säreget bidrag till debatten om jordbrukets rationalisering. Hur blir det i sådana fall då en jordägare inte får sälja, t. ex. när fastigheten är fideikommiss? Är det utskottets avsikt att den landskapsbild som skapats och genom jordägarens pietet bibehållits i sådana områden — och som i andra sammanhang här i riksdagen befunnits vara av ytterligt stort värde för den rekreationssökande allmänheten — snarast skall planteras igen till ekonomiskt högproduktiv men från rekreativ synpunkt närmast negativ skog? Jag skulle bra gärna vilja att utskottsmajoritetens företagsekonomiska expertis upplyste mig okunnige om hur ekonomien skall planläggas i sådana fall.

Jag förväntar mig alltså att få detta svar, men alldeles oavsett vilket svaret blir tycker jag att reservanterna har anfört så starka skäl för sitt förslag att jag härmed yrkar bifall till reservationen.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Herr Wachtmeister nämde ett exempel där skatten uppgick till 126 procent. I jämförelse därmed är det exempel som jag skall nämna ganska blygsamt. Jag har nämligen funnit ett fall där skatten inte uppgått till mer än 107 procent. Detta är ingen fiktion utan verklighet. Taxeringen till statlig inkomstskatt var 28 300 kronor och den sammanlagda skatten, statlig inkomstskatt och kommunal inkomstskatt, pensionsavgift, förmögenhetsskatt och skogsvårdsavgift, uppgick till 32 665 kronor. Skatten var alltså i detta fall 4 365 kronor större än den taxerade inkomsten. Det kan synas som om något sådant inte borde vara möjligt. Då skall man ändå betänka att förmögenhetsskatten dessutom var reducerad! Den utgjorde 17 815 kronor. Hade den inte varit reducerad, skulle den ha uppgått till i det närmaste 30 000 kronor. Denna man hade en marginalsatt på 53

procent, 30-gångerregeln medför, att för varje 100-tal kronor som han ökar sin inkomst, ökar också hans beskattningsbara förmögenhet med 30 gånger detta belopp, alltså med 3 000 kronor. Efter 18 kronor per 1 000 får han betala 3×18 , alltså 54 kronor i ökad förmögenhetsskatt. Han betalar alltså sammanlagt 107 kronor i skatt på varje nytjänad 100-lapp. Det betyder, att 80-procentregeln i detta fall inte är effektiv.

Det märkliga är ju att det inte är förmögenhetens *avkastning* som är avgörande för hur stor den beskattningsbara förmögenheten skall bli, utan det är den *sammanräknade nettoinkomsten* som är avgörande. Det är detta som gör att förmögenheten ökar på detta sätt. Denne man kan näppeligen känna sig hägad att åta sig något uppdrag som är förenat med pekuniär ersättning, eftersom det skulle kosta honom 107 kronor för varje 100 kronor som han tjänar. Detta är väl ändå inte rimligt — det tror jag inte ens att herr Brandt tycker, även om han inte har någonting emot skattexpansionen.

Nu säger bevilningsutskottet att förmögenheten som sådan ger en viss skattekraft alldeles oberoende av inkomsten, och det kan väl ligga något i det resonemanget. Men man måste väl ändå medge att meningen med 80-procentregeln inte kan ha varit att någon skulle behöva betala mera i skatt än vad han har i inkomst, utan meningen har varit att 80-procentregeln skulle fungera effektivt. Då nöjer sig utskottet med att säga, som herr Wachtmeister redan påpekat, att 80-procentregeln ändå inte kan bli fullt effektiv enligt motionärernas förslag, eftersom skattereduktionen inte får omfatta de kommunala skatterna. Om man inte kan uppnå det absolut fullkomliga och perfekta, kan man väl ändå gå med på att försöka åstadkomma att regeln blir bättre än den är för närvarande och att effektiviteten blir större än vad den är nu.

Vidare säger utskottet att skattebered-

Ändring i förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall

ningen sysslar med denna fråga, och det har vi hört många gånger tidigare. Jag tycker det finns allt skäl för skatteberedningen att snarast möjligt fundera på huruvida 80-procentsspärren inte kan göras effektivare så att vi får regler som är rimligare än de nuvarande. Det finns desto större anledning till detta, eftersom vi nästa år får en ny fastighetstaxering. Fastighetsvärdena kommer sannolikt då att höjas betydligt i likhet med vad som skedde förra gången. Nuvarande regler kan komma att drabba allt flera jordbruksfastigheter med högt taxeringsvärde. Därför bör skatteberedningen skynda på med lösningen av denna fråga. Riksdagen bör understryka detta, vilket kan ske genom att rösta på reservationen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Om den statliga inkomstskatten och förmögenhetsskatten tillsammans med kommunalskatten överstiger 80 procent av den till statlig inkomstskatt deklarerade inkomsten sedan avdrag gjorts för kommunalskatten, skall överskjutande belopp reduceras till 80 procent. Men reduceringen får inte ske med mera än vad den statliga inkomstskatten och förmögenhetsskatten totalt uppgår till. Och förmögenhetsskatten får inte reduceras till lägre belopp än skatten på halva förmögenheten. Det är innebörden i lagstiftningen. Kommunalskatt måste sålunda alltid erläggas liksom skatt för halva förmögenheten, även om skatten därmed skulle överstiga 80 procent.

Det finns ingen anledning bestrida att en del personer får betala **över 100 procent**. Det har jag själv sett exempel på, och det demonstrerades också för oss när vi var ute på vår studieresa till fideikommissen. Jag betvivlar alltså inte att man i sådana fall måste ta av förmögenheten för att betala skatten. Detta

kan väl bero på att vissa har kapitalet ansvarslost placerat, om jag så får uttrycka mig, men det kan också vara så, att somliga inte har möjligheter att göra andra dispositioner. Då drabbas man av regeln i alla fall. Det medger jag gärna.

Nu vill motionärerna att 50-procentregeln beträffande förmögenheten skall tas bort. Orsaken till att den spärregeln finns är att man ansett och väl fortfarande anser att skattekraften på förmögenhet i sig själv är större, oberoende av inkomstens storlek. Om jag inte minns fel, var det en borgerlig finansminister som föreslog den regeln en gång i tiden. Det skall jag dock inte uttala mig bestämt om. Men även om motionärernas yrkande bifalles, så tror jag ändå att det i vissa fall kommer att tas ut mer än 80 procent, eftersom kommunalskatten alltid måste betalas. Den omfattas inte av spärregeln.

Sedan frågade herr Wachtmeister vad utskottet anser. Vi har dock inte sagt någonting bestämt utan bara hänvisat till att frågan är föremål för behandling av skatteberedningen. Det torde närmast vara företagsbeskattningssektionen i beredningen som har frågan under övervägande.

Nå, då säger kanske någon att nu hänvisar vi till skatteberedningen, men det gjorde vi inte beträffande den tidigare i dag behandlade frågan. Nej, men som jag förut sagt var det en betydligt enklare sak än att ändra på förmögenhetsskatten. Personligen vill jag dock gärna deklarerar — utan att därmed säga att skatten är för hög eller för låg — att jag anser att förmögenhetsskatten och spärregeln bör studeras och omprövas. Men jag tar för givet att skatteberedningen kommer att göra det, och då får vi material att bedöma denna fråga på ett annat sätt än vi kan göra i dag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Herr Brandt fällde ett

Ändring i förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall

yttrande, som jag vill betrakta som olycksfall i arbetet och därför inte kommer att lägga honom till last. Han sade att fideikommissarien väl har sin förmögenhet ansvarslost placerad. Han menade förmodligen inte att vederbörande saknar ansvar för hur pengarna är placerade utan att placeringen skett enligt fideikommissens urkundsbestämmelser eller liknande. Herr Brandt menade säkert inte att fideikommissarierna placerade pengarna ansvarslost. Därmed kan väl den saken vara ur världen.

Men jag vill påpeka att det inte bara är fideikommissen som brottas med dessa problem. De har det emellertid särskilt svårt, därför att den kapitalkonsumtion som ligger i förmögenhetsskattens idé inte är tillämplig för dem. Där ligger svårigheten för fideikommissens del. Men som herr Björkmans exempel visade är det ingalunda bara de större enheterna som drabbas av detta lilla skönhetsfel i våra skatteförfattningar — som förresten inte är så litet.

Varför har det blivit så? Jag kan ta ett exempel från det fideikommiss jag själv förvaltar. När arvskatten bestäms för ett fideikommiss förutsätter man att det skall avkasta 5 procent. Det gjorde det före de två senaste fastighetstaxeringshöjningarna. Vid de två sistförflutna fastighetstaxeringarna höjdes taxeringsvärdet till något över tre gånger det ursprungliga värdet utan att avkastningen ökat ett dugg. Tvärtom har nettoavkastningen på grund av ökade omkostnader hela tiden befunnit sig i sjunkande räknat i fast penningvärde. Det är där vi har felet, och det är därför denna 50-procents spärregel utöver 80-procentregeln kommit att verka så hårt på senare tid. Tidigare hade regeln inte denna effekt. Svårigheten ligger i de höga taxeringsvärdena, som inte har någonting med avkastningens storlek att göra. Man borde försöka få bukt med detta missförhållande på något vis.

Jag undrar om man riktigt gjort klart

för sig vad denna årliga kapitalavtappning betyder. Det är inte småsummor som går bort, och detta kan inte fortgå längre på det sättet. Det går ut över bostäderna, som man inte har råd att underhålla. Man måste för att över huvud taget klara amorteringar och allt det andra som inte är avdragsgillt tillgripa de skatteavdrag som man egentligen skall använda just på sådana saker. Jag tycker detta är mycket betänkligt, och den tröst herr Brandt kommer med, att skatteberedningen sysslar med dessa frågor, måste jag uppriktigt säga är mycket klen. Man borde åtminstone tala om för skatteberedningen litet tydligare vad det är fråga om genom att överlämna motionen, såsom reservanterna har önskat. Reservanterna har enligt min mening varit på tok för blygsamma, men jag vill inte krångla till debatten genom ett eget yrkande. Skulle jag ha ställt ett eget yrkande, skulle det ha varit att denna fråga skulle tas upp till behandling omedelbart, eftersom vi inte kan vänta.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Vi blev informerade om att man från fideikommissens sida har lämnat ett mycket ingående material i dessa frågor till allmänna skatteberedningen. Vi fick en föredragning med tabeller, och jag föreställer mig att även det materialet — det sade vederbörande — tillställts allmänna skatteberedningen. Detta måste vara mycket mer värdefullt än om riksdagen skulle besluta enligt reservanternas yrkande. Jag tror att den allmänna skatteberedningen av det material den redan har ser hur bestämmelserna verkar i praktiken utan att riksdagen behöver sända ytterligare material.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Men hur fort arbetar denna skatteberedning? Innan förslaget hinner få någon verkan, har det hänt ganska mycket på den ekonomis-

Ändring i förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall
ka fronten för dessa bruksningsdelar.

Jag skulle önska att jag träffade på herr Brandt liggande i en vak ute i isen, och när herr Brandt bad mig hjälpa honom upp skulle jag svara: »Vänta litet, islossningen kommer om någon månad, då kan du simma i land själv.»

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Där fick herr Brandt någonting att tänka på. Herr Brandt var betydligt mildare i sitt andra inlägg än i sitt första. Även jag fäste mig vid att herr Brandt tog till rätt hårda ord när han sade att den låga avkastningen skulle bero på att kapitalet var ansvarslost placerat. Jag skall i likhet med herr Wachtmeister inte ta det så allvarligt. Herr Brandt är nog medveten om att det var överord. Möjligen skulle jag kunna tänka mig att herr Brandt menade att kapitalet var dåligt placerat. Jag anförde i utskottet exemplet med mannen som betalat 107 procent i skatt. Jag tror inte att herr Brandt med gott samvete kan beskylla den mannen för att ha kapitalet dåligt placerat.

Det kan också gälla familjeföretag — inte bara skogsfideikommiss. Det kan bero på värderingen av aktierna i familjeföretaget att avkastningen framstår som dålig. Då säger väl herr Brandt att det måste vara en dålig förvaltning, eftersom det blir så dålig avkastning. Jag skall nu inte ge mig in på någon jämförelse med de statliga företagens avkastning. En sådan jämförelse skulle i varje fall inte bli till förmån för herr Brandts argumentering.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Med anledning av vad herr Wachtmeister senast sade, vill jag erinra om att vi sett exempel där det fanns förmögenheter på 20—24 miljoner kronor. Hade jag det så gott ställt

när jag låg i vaken med redskap omkring mig, skulle jag aldrig begära någon hjälp.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 164 ja och 43 nej, varjämte 7 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 5, i anledning av framställning av fullmäktige i riksgäldskontoret angående medgivande för riksgäldskontoret att lämna dagslån, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Riktlinjer för lokaliseringspolitiken

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om riktlinjer för lokaliseringspolitiken.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 208 i första kammaren av herr *Hjalmar Nilsson m. fl.* och nr 254 i andra kammaren av herr *Nilsson i Östersund m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa att proposition med förslag till målsättning och riktlinjer för lokaliseringspolitiken i nära överensstämmelse med de av kommittén för näringslivets lokalisering framlagda förslagen förelades innevarande års riksdag.

Vidare hade i två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 377 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* och nr 450 i andra kammaren av herrar *Nilsson* i Gävle och *Hermansson*, yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära förslag inför årets riksdag i anledning av lokaliseringsutredningens framlagda förslag och att därvid vederbörlig hänsyn togs till de riktlinjer för lokaliseringspolitiken som utvecklats i dessa motioner.

Utskottet hemställde,

1) att motionerna I: 208 och II: 254 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

2) att motionerna I: 377 och II: 450 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Mattsson* och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen i anledning av motionerna I: 208 och II: 254 samt motionerna I: 377 och II: 450 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att proposition i anledning av de av kommittén för näringslivets lokalisering framlagda förslagen förelades innevarande års riksdag,

b) att motionerna I: 208 och II: 254 samt motionerna I: 377 och II: 450 i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Önnarp (cp):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har jag lämnat en reservation, och i anledning av denna vill jag göra några kommentarer.

Jag vill först fastslå att jag har full förståelse för motionärernas argumentering, och därför har jag också kunnat ansluta mig till deras yrkande om nödvändigheten av att få ärendet snabbt behandlat. Att företrädare för bygder med sysselsättningssvårigheter för näringslivet med oro ser på dagens situation och därmed också på den framtida utvecklingen framstår såsom lika naturligt för mig som för motionärerna. Denna oro har sannolikt förstärkts ytterligare av den villrådighet och de starka meningsbrytningar som nu präglar debatten i lokaliseringsfrågan. Denna motion är så formulerad, att därav framgår att den här påtalade villrådigheten inte helt kunnat gå regeringspartiet förbi. Jag tror att det ligger en hel del i vad den i motionen åberopade situationen avspeglar, nämligen oro för passivitet hos dem som nu har hand om initiativet. Det är mot denna bakgrund som jag har gjort mitt ställningstagande.

Den socialdemokratiska motionen har i första kammaren som första namn en av lokaliseringsutredningens ledamöter, och dessutom har den undertecknats av 13 partikamrater till honom. Här i andra kammaren har motionen lämnats med 21 undertecknare — samtliga socialdemokrater. Jag säger detta därför att motionen inte kan betecknas som vilken motion som helst utan närmast är att betrakta som en opinionsyttring för nödvändigheten av att man här handlar snabbt. Att sedan alla socialdemokrater i utskottet har svikit

sina partikamrater betecknar jag som ganska anmärkningsvärt, för att inte säga egendomligt. Den motivering som utskottet använder för sin avvisande hållning grundar sig på förhållanden som inte kunde vara obekanta för motionärerna vid motionstillfället. De säger att det i bilaga till statsverkspropositionen har aviserats, att det var regeringens avsikt att avlämna proposition i ärendet. Utskottet hänvisar också till att remisstiden för betänkandet utgick den 1 februari. Vidare hänvisar man till det interpellationssvar som lämnats av chefen för inrikesdepartementet, varvid denne meddelat, att det fanns möjligheter att avlämna en proposition i maj månad. Men inte heller detta är något nytt argument. Detta kunde man avläsa i propositionsförteckningen. En proposition skulle eventuellt komma i maj.

Således kan man konstatera, att den argumentering för avslag som utskottet redovisar måste ha varit bekant för motionärerna när de skrev sin motion, och därför har jag slutit mig till att motionen måste ha lämnats av andra orsaker. Jag förutsätter nämligen, med rätt eller med orätt, att motionärerna har haft möjligheter att ha förbindelse med kanslihuset och få ytterligare upplysningar i frågan utöver de här redovisade. Men de svävande och osäkra uttalanden som gjorts i ärendet har skapat en sådan osäkerhet, att de känt sig, i lovvärd omsorg om sin bygd, vara tvungna att underställa riksdagen detta ärende på nu aktuellt sätt.

Jag betraktar, som jag tidigare sagt, deras initiativ som uttryck för oro men kanske också som ett uttryck för att riskerna att inte ärendet skall behandlas på skyndsammaste sätt är aktuella. Innebörden av deras initiativ kan sägas vara, som också framhålles i utskottets motivering, att de vill ha en proposition till årets vårriksdag.

Jag vill gärna medge att frågan ingalunda är lätt. Den innehåller många

Riktlinjer för lokaliseringspolitiken

komplicerade frågeställningar, men svårighetsgraden i frågan kan inte få tas till intäkt för dröjsmål. Därtill är den alltför angelägen.

Regeringen har tidigare i andra sammanhang visat prov på handlingskraft, i frågor av kanske mindre angelägenhetsgrad men inte av mindre svårighetsgrad när det gällt ställningstagandet.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga att jag helt delar motionärernas uppfattning beträffande nödvändigheten av att denna fråga behandlas så snabbt som möjligt. Vi väntar att få en proposition i ärendet redan under innevarande vårriksdag. När vi anslutit oss till motionens yrkande, att det skall vara under innevarande riksdag är det klart angivet, såväl i utskottets motivering som i motionärernas argumentering, att man avser just vårriksdagen och inte höstriksdagen.

Med detta, herr talman, ber jag få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen ånyo övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Eliasson* i Sundborn, *Eriksson* i Bäckmora, *Vigelsbo*, *Larsson* i Norderön, *Larsson* i Hedenäset, *Nilsson* i Tvärålund, *Boo* och *Fälldin* (samtliga cp).

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag vågar utan några som helst reservationer ansluta mig till de synpunkter, som herr Hansson i Önnarp nyss framfört. Eftersom jag har interPELLERAT i denna fråga och statsrådet i interpellationsdebatten lovade att en proposition skulle föreläggas denna riksdag, är det väl ofint att ifrågasätta huruvida denna proposition nu skall komma. Jag måste erkänna att formuleringarna inte var så väldigt säkra utan att de kanske var en aning svävande. Det är väl även så, att inrikesministern inte har frågan helt i sin hand utan även är beroende av sina medarbetare och av deras möjligheter

Riktlinjer för lokaliseringsspolitiken

att få fram det material som behövs. Det skulle emellertid vara mycket fördelaktigt om frågan kunde föreläggas redan innevarande vårriksdag.

Det föreligger en motion i ämnet, i vilken vi framställer önskemål om att vissa grundläggande, rent principiella synpunkter bör beaktas vid utformningen av propositionen. Utskottet har emellertid vid behandlingen av denna motion inte funnit lämpligt, att riksdagen gör något uttalande på denna punkt i nuvarande läge. Jag ber, herr talman, i detta sammanhang att få deklarerat att jag icke delar utskottets mening, och jag vill därför anföra några synpunkter i anslutning till denna uppfattning.

Lokaliseringskommitténs förslag till åtgärder är enligt min mening inte tillräckliga. Kommitténs principiella uppläggning av lokaliseringsfrågorna ger redan nu belägg för att åtgärderna inte kommer att lösa de problem, som man säger sig vilja komma till rätta med.

För det första är förslagen helt inriktade på att stödet skall lämnas via det enskilda näringslivet i form av bidrag till industribyggnader, fördelaktiga lån etc. För det andra är de summor man nämnt inte på långt när tillräckliga, även om man enbart rör sig inom den begränsade ram kommittén tänkt sig.

Det kan inte hjälpas, att jag i nuvarande läge inte kan finna annat än att kommitténs olika förslag mera har karaktären av stödåtgärder till en betydligt djärvare och mera framsynt lokaliseringsspolitik, som emellertid ännu inte utformats vare sig av regeringen eller av lokaliseringskommittén men som måste komma till stånd om problemen skall kunna lösas. Lokaliseringsspolitiken måste få ett sådant innehåll, att den ger medborgarna inom de berörda områdena visionen av att deras framtid äntligen nu kommer att tryggas, att vi nu äntligen bryter ovissheten och otryggheten och att det nu tas krafttag. Det är beklagligt, att varken lokaliseringsskommitténs förslag eller remissin-

stansernas yttranden ger perspektiv om någon ljus framtid eller förhoppningar om krafttag.

Hur ser då vi kommunister på problemen? Tillåt mig läsa ett par citat ur skriften »Statliga företag. En redogörelse för statens affärsdrivande verk och statsägda aktiebolag. Utgiven av finansdepartementet 1963». Beträffande LKAB sägs på sid. 16: »Trots ett starkt uppsving för järn- och stålindustrin 1959—60 kunde endast obetydliga prisökningar uppnås för vissa malmkvaliteter. Detta sammanhänge med ett starkt ökat utbud av malm på världsmarknaden och sjunkande sjöfrakter. Denna utveckling har fortsatt. Avmattningen av stålkonjunkturerna från slutet av 1960 har pressat malmpriserna ytterligare nedåt.» Detta gäller LKAB och malmen. Det är också intressant att citera vad som i denna skrift sägs om ASSI på sid. 40: »På grund av det allmänna prisfall för bolagets produkter, som började 1961 och fortsatte under 1962 samtidigt som priserna på virkesråvaran kvarstod i stort sett oförändrade och andra kostnader steg, har bolagets vinstmarginaler krympt. Resultatet för 1961 blev sålunda svagt och för 1962 redovisas — sedan lagerreserven minskats med 11 milj. kr. — en förlust av 4,7 milj. kr.»

Vad jag har citerat visar hur två viktiga statsföretag ser på det aktuella läget. Vilka slutsatser kan då dras av detta? För det första att malmen måste i större utsträckning än vad som nu sker förädlas inom landet. Eftersom staten äger större delen av metallbasen, bör en kedja av statliga manufaktur- och metallindustrier byggas upp exempelvis i Norrland.

Motivet för detta är det faktum, att sett på lång sikt stiger u-ländernas import. Det är en import som i stigande omfattning utgöres av maskiner och liknande kapitalvaror. Över huvud taget är efterfrågan på maskiner, transportmedel och andra bearbetade varor

starkast och denna efterfrågan härrör till stor del från de industrialiserade länderna. Sveriges export förskjuts också successivt i riktning mot bearbetade varor. Genom att utveckla en förädlingsindustri an knyter Sverige till en tendens i världshandeln som har stor betydelse för nya industrier och nya företag.

Samma synpunkter kan läggas på skogsindustrien. De långsiktiga prognoserna räknar med en ökad världskonsumtion av papper från 76 miljoner ton 1961 till 150 miljoner ton år 1975. Det dominerande exportområdet är Europa. Samtliga utomeuropeiska marknader representerar endast cirka 22 procent med en tendens till minskning. Utvidgning av exporten till de utomeuropeiska marknaderna bör därför vara möjlig, om de s. k. underutvecklade länderna genom mellanstatliga avtal och kreditgivning bereds tillfälle att köpa till rimliga priser.

Staten måste här bli huvudman, detta därför att det erfordras stora, verkligt stora kapitalinvesteringar. Vidare därför att de privata företagen oftast arbetar med för trånga och korta perspektiv för att kunna gripa in och åstadkomma de nödvändiga investeringarna.

Det är vidare uppenbart att endast stora företag kan skapa de hävstänger som är nödvändiga för att lyfta upp näringslivet till hög nivå. Små företag behövs också, och det måste ur lokaliseringssynpunkt anses mycket nödvändigt att genom företagarföreningarna förstärka deras lånemöjligheter, göra lånereglerna generösare och på annat sätt stödja småföretagarverksamheten. Men även om småföretagens roll behöver vidgas, kvarstår fortfarande behovet av stora och mellanstora företag. Endast dessa kan skapa ett varaktigt fotfäste också för småindustrien.

Vår motion uppstår fem grundregler för en kraftfull utvecklingspolitik. Uppföljandet av dessa grundregler i rege-

Riktlinjer för lokaliseringspolitiken

ringens kommande proposition anser vi ofrånkomligt. Jag är emellertid inte säker på att detta sker. Regeringens redan kända deklarationer ger mig inte anledning tro detta i dagens läge. Jag är därtill medveten om att våra förslag måste leda till ett ökat statligt engagemang och att de statsägda företagen kan komma att bli obehagliga konkurrenter till de privatägda företagen. Är det detta man är rädd för? Det måste då stå klart för oss alla, att vill vi verkligen åstadkomma de grundläggande förändringar som måste till för att bryta stagnation och tillbakagång i utflyttningsområdenas näringsliv, finns det just nu inga andra vägar att gå. Utredningar och löften är inte tillräckliga. Det finns inte heller anledning att lokaliseringspolitiken ekonomiskt skall stödja enskilt näringsliv på skattebetalarnas bekostnad, när detta stöd till sin omfattning ändå inte löser ens de aktuella problemen.

Vår motion handlar sålunda inte så mycket om huruvida en proposition skall föreläggas årets riksdag utan mera om vad denna proposition skall innehålla. I den mån regeringen vill vara lyhörd för stämningar och meningar från de berörda områdena, och vi tror att regeringen vill vara lyhörd på den punkten, hoppas jag att våra förslag skall uppmärksammas vid utformningen av denna mycket viktiga proposition, som vi alla väntar på med mycket stort intresse.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen vad beträffar dess hemställan under a) samt vad beträffar punkten b) bifall till kommunistmotionerna, vilket i sak blir detsamma som bifall fullt ut till motionerna I: 377 och II: 450.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Eftersom denna fråga delvis berör mitt område, är det kanske lämpligt att jag tar till orda redan nu.

Riktlinjer för lokaliseringspolitiken

Regeringen har i fråga om lokaliseringspolitiken annonserat, att vi kommer att lägga en proposition till årets riksdag. Det har som framhölls av föregående talare interPELLERATS i denna fråga, och jag svarade i förra veckan att vi kommer att lägga en proposition till årets riksdag. Det är självklart att vi anstränger oss för att få fram denna proposition till vårriksdagen.

Detta stora ärende har som bekant beretts av den s. k. Näslundska kommittén, vars förslag har remitterats ut. Remissinstanserna har emellertid bedömt ärendet vara av en sådan omfattning, att åtskilliga av dem har begärt förlängd remisstid. Vi har inte kunnat vägra dem det; har de ansett att de behöver längre remisstid än den vi stipulerade för att de skall kunna göra sin bedömning, så är det rimligt att de får längre tid på sig. Detta har medfört att en del av remissyttrandena — många av dem är mycket värdefulla — kommer in under de allra senaste dagarna. Vi bör väl ändå ha tillfälle att läsa igenom och begrunda vad som sägs, innan vi lämnar vårt förslag. Det är den enkla anledningen till att jag inte kan säga att propositionen kommer i morgon eller om en vecka utan bara vill förklara att propositionen, såsom vi annonserat, kommer till årets riksdag. Om möjligt skall vi framlägga den under vårriksdagen. Skulle det visa sig att vi behöver arbeta med den in i maj, kan det tänkas att vi lägger den strax innan riksdagen skiljs eller — liksom när det gällde propositionen om huvudmannaskapet för mentalsjukvården — under de första dagarna i juni månad, så att riksdagens ledamöter får tillfälle att studera den under sommaren och den allmänna opinionen får veta hur vi ser på denna fråga, som därmed kan bli föremål för offentlig debatt.

Jag tycker att det skulle vara rimligt att man godtog en sådan anordning och inte gjorde anspråk på att en proposition skall läggas under alla omständig-

heter, även om det visar sig fysiskt omöjligt.

Om man fullföljer de tankegångar som herr Hansson i Önnarp framförde, skulle det betyda att det egentligen endast är regeringen som saknar intresse för denna fråga och inte har något begrepp om dess praktiska och politiska värde. Jag kan försäkra att det inte är på det sättet. Vi kommer att anstränga oss till det yttersta för att få fram denna proposition så snabbt som möjligt. Jag kan försäkra kammarens ledamöter om det.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Både de motioner som behandlas i utlåtandet och reservationen ger kanske anledning till viss förvåning. Herr Hansson i Önnarp betraktade de 13 socialdemokraternas motion som en opinionsyttring som syftade till att understryka hur nödvändigt det är att få fram en proposition redan i vår. Eftersom motionärerna faktiskt kunde läsa sig till i statsverkspropositionen, att regeringen avsåg att framlägga en proposition under vårriksdagen, så låg det väl en hel del i herr Hanssons funderingar kring motiven för motionen.

Sedan motionen lämnades in har inrikesministern i ett interpellationssvar lugnat de otåliga och oroliga. Om möjligt kommer propositionen i maj, sade statsrådet då, och nyss formulerade han sin mening här från talarstolen som så: »Vi anstränger oss för att kunna lägga fram propositionen under vårriksdagen.» En ytterligare påståtning från riksdagens sida ter sig väl då ganska märklig. I utskottsmajoriteten har vi sagt oss, att vi inte gärna kan gå längre än inrikesministern. Det skulle ju innebära — för att anknyta till statsrådets formulering i interpellationsdebatten — att vi krävde att propositionen lades fram under vårriksdagen också om det vore omöjligt. Ett sådant krav kan väl inte ställas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Önnarp (cp) kort genmäle:

Herr talman! Den som jag egentligen skulle replikera har försvunnit ur kam-maren, men jag skall ändå säga ett par ord för att få dem antecknade till kam-marens protokoll.

Det var en mycket lugn redogörelse av rent teknisk natur som statsrådet Jo-hansson här gav. Jag har ingen anmärk-ning mot den redogörelsen i och för sig. Men jag satt och funderade litet över hurudana relationerna egentligen är mellan de socialdemokratiska ledamö-terna av riksdagen och statsrådet när en så pass stor del av dem inte kunde få detta besked innan de motionerade. Eller var det på det sättet, att rege-ringen först nu har kommit underfund med att den måste tänka över remiss-yttrandena grundligt innan den lägger fram propositionen? Jag tycker det hela verkar litet virrigt, när man först får det besked som motionärerna har byggt på och så nu får detta besked från inrikesdepartementets chef.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Det kanske finns anled-ning för en av motionärerna att kort relatera tankegångarna bakom motio-nen eftersom övriga talare har uttryckt viss förvåning över motionen.

Det finns naturligtvis ingen anled-ning att i detta sammanhang ta upp någon större lokaliseringsdebatt. Vi kommer att få den diskussionen när propositionen läggs på riksdagens bord. Vi har tidigare diskuterat dessa frågor under alla år jag har suttit i riksdagen, och vi har gjort lokaliseringsutredning-ar både på det regionala och på det rikspolitiska planet. Det förhåller sig tyvärr så, att vi hela tiden har talat alltför mycket och handlat alltför litet. Vad motionärerna har menat med sin framställning är helt enkelt, att det nu

Riktlinjer för lokaliseringspolitiken

är tid för riksdagen att gå från ord till handling när det gäller lokaliserings-frågorna.

Jag är också angelägen att understry-ka att detta inte är någon speciell norr-landsfråga. Man framställer ofta lokali-seringsfrågorna på det sättet i tidnings-pressen och i diskussionerna. Det är fullständigt fel. Även om dessa problem är mest markanta uppe i Norrland, fö-rekommer de också i stora delar av västra Svealand samt nordvästra och sydvästra Götaland — stora regioner som man i den Näslundska utredningen karakteriserar som utvecklingsområden. Det är regioner med ett ensidigt nä-ringsliv, stor utflyttning, höga kommu-nalskatter och vikande industriinveste-ringar. När man träffar människorna i dessa avfolkningsregioner kräver de ett klart och entydigt besked om den tänk-ta utvecklingen för dessa områden; de vill veta om de måste flytta eller om de skall stanna kvar i hopp om att riks-dagen så småningom drar upp riktlin-jerna för en aktiv lokaliseringspolitik. Det krävs snabba och konkreta åtgär-der för att rädda dessa regioner.

Vi har i dag använt 4—5 timmar för att diskutera skilda skattefrågor. Jag har en bestämd känsla av att det inte är dessa frågor som är de mest brännande i avfolkningsregionerna. Det är i stället den fråga som vi antydningssvis diskute-rar här strax före middagsrasten och som intar en central ställning.

Eftersom herr Hansson i Önnarp svä-var i okunnighet om vad motionärerna vill skall jag försöka att förklara den saken.

I den propositionsförteckning som vi fick i januari månad stod att det even-tuellt skulle framläggas en proposition i lokaliseringsfrågorna. Det var ordet »eventuellt» som bl. a. föranledde oss att lämna in denna motion.

Vad sedan gäller motionens syfte bör det inte vara så svårt för herr Hansson i Önnarp att läsa dess kläm innantill. Vad säger motionärerna där? Jo, de

Riktlinjer för lokaliseringpolitiken

kräver att en proposition i ämnet föreläggs årets riksdag. Jag har mycket uppmärksammat lyssnat till vad statsrådet Johansson sade för en stund sedan, och jag har ur hans anförande läst ut ett klart besked om att propositionen kommer att föreläggas årets riksdag. Statsrådets uttalande stämmer exakt överens med motionärernas krav. Jag kan därför för min del vara nöjd. Men det kanske är litet besvärligare för herr Hansson i Önnarp, ty statsrådet Johanssons uttalande tog ju fullständigt luften ur den uppblåsta centerpartireservationen i detta ärende.

Herr talman! Jag vill bara deklarerat att jag efter statsrådets uttalande med gott samvete kan rösta för utskottets förslag, eftersom det innebär att proposition kommer att framläggas för årets riksdag. Sedan får vi tillfälle att motionera om vi är missnöjda med enskilda detaljer i regeringsförslaget.

Herr HANSSON i Önnarp (cp) kort genmäle:

Herr talman! Om jag fattade herr Nilsson i Östersund rätt ansåg han att det fanns viss skillnad mellan uttrycket »eventuellt» i propositionsförteckningen och utskottets formulering »om möjligt».

Nu vill jag fråga herr Nilsson i Östersund: Vilken är skillnaden mellan *eventuellt* och *om möjligt*? Om ni tog uttrycket eventuellt som en förevändning för att motionera den 23 januari har ni precis samma underlag och argument för att på basis av utskottets formulering »om möjligt» vidhålla er tidigare ståndpunkt.

Herr talman! Jag vill bara kort och gott säga, att det ändå är klart att det man från motionärernas sida inte trodde på den 23 januari tror man nu den 11 mars på efter inrikesministerns anförande.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Att det under reservation saknas underskrifter från det

håll jag representerar, alltså folkpartiet, innebär inte att folkpartiet saknar intresse för dessa frågor eller inte önskar att en proposition i ämnet skall föreläggas riksdagen så snart som möjligt.

Men jag vill påpeka en skiljaktighet mellan motionen och reservationen. Enligt motionen önskar man att förslag till målsättning och riktlinjer för lokaliseringpolitiken i nära överensstämmelse med de av kommittén för näringslivets lokalisering framlagda förslagen skall föreläggas innevarande års riksdag. I reservationen hemställs att »proposition i ämnet efter vederbörligt beaktande av remissyttrandena förelägges årets riksdag».

Från riksdagens sida påpekas ofta och med all rätt hur kort remisstiden är och hur föga man hinner beakta remissvaren när ett förslag läggs fram för riksdagen. I detta fall tycker jag därför att det är ganska riktigt att man ger sig tid till att avvakta remissyttrandena framför allt därför att det är en så stor och viktig fråga det här gäller. Jag anser också att vederbörlig hänsyn bör tas till dessa remissyttrandena.

För den händelse att Kungl. Maj:t skulle önska lägga fram en proposition i nära överensstämmelse med betänkandet torde det gå betydligt snabbare än om man, som förordas i reservationen, tar hänsyn även till remissyttrandena. Och jag tycker att ett dylikt hänsynstagande är ganska självklart.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Som motionär är jag helt naturligt mycket nöjd med det varma instämmande som denna motion har fått även från centerpartiets sida. Men jag är bara litet förvånad över att man har granskat själva ordvalet i motionen så noggrant, att man ställer sig frågande till vissa punkter när det gäller själva uttryckssättet.

Herr Hansson i Önnarp ställde en fråga till mig: Vad är det för skillnad mellan *eventuellt* och *om möjligt*. Jag kan nog svårigen hitta någon väsentlig skillnad mellan de båda uttryckssätten, men det var ändå inte detta som saken gällde, herr Hansson i Önnarp, utan det väsentliga för mig var det klara och entydiga besked som statsrådet Rune Johansson lämnade under dagens debatt. Sedan han hade lämnat beskedet om att vi får en proposition i år och att detta besked helt täcker motionärernas förslag, är jag helt nöjd, och då påstår jag också att luften har gått ur centerpartiets reservation. Det finns ingen anledning för mig att stödja de rester, som eventuellt finns kvar av denna reservation.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! När jag såg denna motion, uppfattade jag den som ett uttryck för en betydande opinion inom socialdemokratien, som efter år av utredningar nu äntligen krävde handling. Låt mig sedan säga att liksom herr Hansson i Önnarp blir jag litet funderad över vad det är som så att säga har tvingat denna opinion att motionera här i riksdagen, trots att det ansvariga statsrådet i förteckningen över kommande propositioner har anmält att avsikten är att låta utredningen komma på riksdagens bord under innevarande riksdag i form av en proposition. Man kunde fundera över detta, men för min del sade jag mig att det är en angelägen opinionsyttring, och det skadar inte att den kommer fram också i Sveriges riksdag.

Så kom det till utskottsbehandling, och där lämnades ett besked som enligt vad herr Nilsson i Östersund nu säger sammanfaller med det besked som hade lämnats i propositionsförteckningen, d. v. s. att proposition om möjligt skulle läggas fram till detta års riksdag. Närvarande socialdemokrater i utskottet var nöjda med detta.

Riktlinjer för lokaliseringspolitiken

Eftersom det inte fanns någon skillnad på beskeden, biträdde centerpartisterna i utskottet motionsframställningen.

När motionen nu kommer till riksdagen, får man uppleva det enastående att när en motion blir tillstyrkt i utskottet reservationsvägen, tar motionärerna avstånd från sitt eget motionsyrkande, som i sak sammanfaller med reservationen. Sedan får vi veta att det är just statsrådets deklaration i dag — i sak densamma som vid två tidigare tillfällen — som gör att motionärerna inte längre skulle ha anledning att stödja sin egen opinionsyttring. Innebär inte detta att motionärerna i dag säger sig, att meddelandet i propositionsförteckningen från det ansvariga statsrådet hade sitt värde men att detta värde dock inte var tillräckligt stort för att man skulle vara belåten. Man avlämnade därför sin motion.

Sedan kommer ett interpellationssvar, som i stort sett går ut på ett vidhållande av samma uppfattning som är redovisad i propositionsförteckningen. Det beskedet får ett sådant värde att socialdemokraterna i bankoutskottet är nöjda.

Därefter kommer en deklaration jämte en debatt i kammaren i dag. Då tillmäts denna deklaration ett sådant värde, att motionärerna är beredda att frångå sitt eget yrkande. Det är en rätt egendomlig utveckling.

Låt mig säga att jag fortfarande tycker att det finns anledning för riksdagen att ge sin mening till känna i form av ett bifall till reservationen. Jag ber att få yrka bifall till den. Men jag vill sluta med att säga, att jag i ett avseende är helt överens med herr Nilsson i Östersund även efter denna debatt, nämligen om att detta inte är något specifikt norrlandsproblem.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Jag förstår inte riktigt varför centerpartiet är så intresserat av att socialdemokraterna skall få sin motion bifallen. De står upp den ene efter

Riktlinjer för lokaliseringspolitiken

den andre och beklagar att vi inte har förstånd nog att ansluta oss till deras reservation. Kan det, herr Hansson i Önnarp, inte möjligen vara på det sättet, att centerpartiet är missnöjt med att det inte fick agera ensamt för denna sak?

Sedan försökte både herr Hansson i Önnarp och herr Fälldin att bevisa något som inte går att bevisa. De gör alla möjliga utvecklingar och säger: Varför litade man inte på regeringen, när denna i propositionsförteckningen angav att det eventuellt skulle framläggas en proposition i denna fråga till årets riksdag? Detta *eventuellt* har sedermera ändrats till *om möjligt*. Förstår inte herr Hansson i Önnarp något av gradskillnaden? Uttrycket eventuellt ändrades senare till att gälla ett faktiskt framläggande av en proposition till årets riksdag. Statsrådet Rune Johansson uttalade i dag, herr Hansson i Önnarp, att proposition om möjligt skulle framläggas i maj, alltså vid vårriksdagen och under alla förhållanden vid årets riksdag. Han tvekade inte alls om den saken. Det är väl ändå en avsevärd skillnad. Det är ju precis vad vi föreslår i vår motion. Om man då får sin önskan tillgodosedd på det sättet att ett ansvarigt statsråd stiger upp och säger att regeringen kommer att framlägga en proposition i år, om möjligt före vårriksdagens slut, så är det väl något helt annat än att frågan står på listan över eventuellt kommande propositioner. Om inte herr Hansson i Önnarp har förmågan att inse det, så har jag heller ingen anledning att fortsätta med att försöka undervisa honom i detta avseende.

Såsom motionär tycker jag att huvudsyftet med motionen är uppnått i och med att man fått denna klara deklARATION. Därför har jag ingen som helst anledning att stödja reservationen.

Herr FÄLLDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kärlander är

förvånad över att vi är så intresserade av denna fråga. Nog hade jag väntat att det skulle vara någon, utanför riksdagen i varje fall, som var förvånad över att vi i centerpartiet är intresserade av lokaliseringsfrågor.

Vidare har herr Kärlander anklagat oss för att vilja ge oss på att försöka bevisa något som inte går att bevisa. Men det var väl herr Kärlander som nu senast försökte bevisa att inrikesministerns besked i januari hade ett visst värde, att inrikesministerns besked under interpellationsdebatten också hade ett visst värde men att inrikesministerns besked här i dag hade mesta värdet. Såvitt jag förstår är det herr Kärlander som har invecklat sig i en viss form av bevisföring.

Anledningen till att jag vidhåller att denna opinionsyttring fortfarande är angelägen för riksdagen är att man inte rimligen kan tillvita ett statsråd att ha olika avsikter bakom lika lydande besked. Jag tillåter mig tro att avsikten i januari var lika god som avsikten under dagens debatt. Eftersom ett flertal socialdemokrater i januari ansåg att vi måste driva på denna sak och eftersom man ej kan gradera ett statsråds avsikter när formuleringarna sammanfaller, anser jag att opinionsyttringen fortfarande är angelägen.

Herr HANSSON i Önnarp (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara i korthet bemöta herr Kärlander. Jag tyckte att han uttryckte sig väldigt egendomligt. Det är möjligt att vi betraktar motioner och motionärer på helt olika sätt. Jag bedömer motionernas innehåll som det primära och frågan om vilka som är motionärer som det sekundära. Om herr Kärlanders värdering går i omvänd riktning, må det vara hans sak. Det har hänt att jag i bankoutskottet varit ensam på oppositionssidan om att biträda socialdemokratiska regeringspropositioner därför att jag ansett

att de varit riktiga. På samma sätt bedömer jag motionsframstötter. Om herr Kärrlander bedömer dem med hänsyn till vilka som motionerat och vilket parti vederbörande tillhör, är det hans ensak.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Önnarp höjde sig till ett högt plan i sitt sista anförande, antagligen därför att han i sak inte hade något att säga.

Jag sade att jag var förvånad över att centerpartiet är så intresserat av att socialdemokraterna skall få igenom sin egen motion. Herr Fälldin försökte vända det till att någon utanför det här huset också skulle vara förvånad. Det har jag aldrig talat om.

Min bevisföring är nog hållbar. Med statsverkspropositionen följer en lista över propositioner som är att vänta. Under en särskild rubrik står *eventuellt* väntade propositioner, och där återfinns denna proposition om lokaliseringen. När man sedan får ett bestämt besked om att propositionen kommer under årets riksdag, vore det väl ändå märkligt om det inte skulle vara någon gradskillnad här. Man behöver inte dra in interpellationssvaret. Man skall utgå från läget när vi lämnade vår motion. Då hade vi inte fått något besked om att det var bestämt, utan vi underströk vikten av att det skulle komma ett förslag. Sedan dess har läget förändrats, ty vi har fått löfte om ett sådant.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Det finns väl ingen anledning att förlänga den här debatten så mycket. Jag skall bara göra några randanmärkningar till vad herr Fälldin sade.

Anledningen till att centerpartiet visar ett så stort intresse för den socialdemokratiska motionen tror jag är att man under den allmänna motionstiden inte själv kom på idén att motionera i

Riktlinjer för lokaliseringspolitik

dessas frågor som man ändå försöker ta på entreprenad. Det centrala i dagens diskussion är dock om man skall stödja reservationen eller utskottets förslag.

Klämmen i vår motion går ut på att vi vill ha en proposition till årets riksdag. Under debatten i dag har inrikesministern gjort ett klart och entydigt uttalande, att en proposition om lokaliseringsfrågorna kommer till årets riksdag. Ändå framhårdar reservanterna med sitt yrkande.

Vad är skillnaden mellan reservationen och utskottsförslaget? Jo, skillnaden är att reservanterna vill skriva till regeringen och beställa en proposition till årets riksdag. Brevskrivning i all ära, herr talman, men får man ett bestämt besked på platsen, så tycker jag nog att det är onödigt att börja skriva brev om samma sak.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Herr Nilsson i Östersund menar att vårt intresse för denna sak skulle bero på att vi inte kom på idén att väcka denna motion själva. Detta är i sanning något enastående! Först skulle det alltså vara en fördel att komma på att väcka motionen. Men när den sedan behandlas i riksdagen vill man inte kännas vid den, utan man följer utskottets förslag som innebär avslag på motionen. Sådana motioner har jag ingen åstundan att väcka.

Jag har deklarerat att jag fann detta vara en angelägen opinionsyttring. Även om den kommer från socialdemokratiskt håll, är jag beredd att biträda den. Nog brukar vi beskylla varandra för partipolitik gång efter annan, men så skarpa gränser vill jag inte ha mellan de politiska partierna att vi inte i de fall, där vi har ett gemensamt önskemål, skulle kunna gå tillsammans mot det mål som vi åstundar.

Det här sista är också enastående. En socialdemokrat frågar vad det finns för anledning att skriva brev, när vi kan tala med varandra direkt och få

Riktlinjer för lokaliseringpolitiken

besked. Varför gick de socialdemokratiska motionärerna denna omväg med motioner i riksdagen för att få veta vad man tänkte göra, när socialdemokratiska riksdagsmän kunde tala med ett socialdemokratiskt statsråd och få besked?

Jag börjar luta åt åsikten att motionärerna hade alldeles speciella avsikter i detta ärende från början men att det hela inte har fungerat riktigt som man ville. På mig förefaller detta återtag litet snöpligt.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen; samt 3:o) bifall till motionerna I: 377 och II: 450; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Önnarp begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herrar Mattsson och Hansson i Önnarp.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Önnarp begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 156 ja och 34 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr förste vice talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 14**Meddelande ang. gemensam omröstning**

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Efter samråd mellan kamrarnas talmän får jag meddela, att gemensam omröstning rörande den i beviltningsutskottets betänkande nr 10 behandlade frågan om avdragsrätten för folkpensionsavgift kommer att äga rum vid början av kamrarnas sammanträden onsdagen den 1 april kl. 14.00.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.16.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 11 mars

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Anordnande av statlig verkstadsindustri i Norrbotten

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om anordnande av statlig verkstadsindustri i Norrbotten.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 253, av herrar *Holmberg* och *Hagberg*, hade föreslagits att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag snarast till en sådan utvidgning av statens verksamhet att även en betydande verkstadsindustri komme till stånd i Norrbotten.

Utskottet hemställde, att motionen II: 253 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Det föreliggande ärendet har samband med det föregående som före middagspausen var föremål för en så animerad diskussion. Närmast består detta samband däri att man önskar få reda på vilken sorts ingripanden regeringen planerar på lokaliseringspolitikens område — om det endast blir fråga om ingripanden av det slag som omnämndes vid behandlingen av det förra ärendet eller om man tänker gå vidare på det sätt som föreslagits i vår motion.

Lokaliseringsutredningens förslag framlades som bekant vid Norrlands-mässan i Luleå, där även inrikesministern var närvarande. Tydligen i en känsla av att förslaget föga motsvarade vad man väntat sig från norrlandshåll gjorde inrikesministern vid en tillställning under mässan det uttalandet att om lokaliseringsutredningens förslag inte skulle leda till de resultat som beräknats, finge väl regeringen ingripa på annat sätt. För min del tror jag det är viktigt att regeringen gör detta.

I motsats till många talesmän för regeringens näringspolitik anser vi inom vår grupp att utflyttningen från Norrland inte utgör någon nödvändig eller nyttig företeelse, utan att den i huvudsak är till skada för såväl enskilda som samhället i dess helhet. Svårigheterna på sysselsättningens område har ju alldeles särskilt tornat upp sig i Norrbotten och det är mot den bakgrunden som man skall se den kommunistiska riksdagsgruppens förslag om en statlig verkstadsindustri i denna landsända.

Utskottet vill inte vara med om något ingripande i den stilen, utan råder riksdagen att vänta. Och för riksdagen lär det i och för sig inte vara så besvärligt att göra detta. Men det är inte lika lätt för de minst 20 000—25 000 arbetslösa som finns i Norrbotten eller för de kommuner som på grund av den minskade sysselsättningen råkar i ekonomiskt trångmål.

Vad är det för resten utskottet vill att vi skall vänta på? Jo, uppenbarligen på det som eventuellt kan bli resultatet av lokaliseringsutredningens förslag. Under den föregående debatten erinrades om att inrikesministern för någon tid sedan vid besvarandet av en kommunis-

Anordnande av statlig verkstadsindustri i Norrbotten

tisk interpellation framhöll att det så småningom skulle framläggas ett regeringsförslag på grundval av den Näslundska utredningen. Till detta har centerpartiets medlemmar i bankoutskottet — såsom framgått av den tidigare debatten — sagt att statsmakterna får lov att ingripa med större kraft om man skall komma ur »det nuvarande tillståndet av osäkerhet, passivitet och famlande i lokaliseringsfrågan». Detta kan jag helt instämma i. Jag tror visserligen på inrikesministerns förklaring att vi skall få ett regeringsförslag, grundat på den Näslundska utredningen, men jag kan ändå inte förstå varför socialdemokratiska motionärer blir så härska när även centerpartister vill vara med om att trycka på behovet av åtgärder. Enligt min mening är det sannerligen påkallat att göra detta.

Om jag skulle rikta en invändning mot de centerpartister som deltagit i bankoutskottets behandling av de två ärenden som rör lokaliseringspolitiken, skulle det bli fråga om en reaktion av rakt motsatt slag och detta gäller framför allt det ärende vi nu behandlar. Centerpartisterna har plötsligt förlorat allt kurage sedan de i det förra ärendet sagt att det måste bli litet bättre fart. När vi kommunister nu föreslår att man inte bara skall nöja sig med att vänta på lokaliseringsutredningens förslag utan omedelbart vidta åtgärder för att få till stånd en statlig verkstadsindustri, då är de som reserverade sig i det förra ärendet beredda att vänta inte bara på regeringsförslaget utan också på eventuella resultat av ingripanden från regeringens sida. Det kan nog bli fråga om mycket lång väntan — skall vi gissa på tio år?

Och vad händer då under tiden? I Norrbotten startar man som sagt väntetiden med 20 000—25 000 arbetslösa. Prognoserna för framtiden innebär att inom skogsdriften ytterligare 2 000 man skall ersättas med maskiner. Vid kraftverksbyggena minskar arbetsstyrkan re-

dan i höst med 500 man. Låneramen för byggnadsarbeten har stramats till och det kommer från sista delen av 1963 fram till slutet av mars månad i år att ske en minskning av byggnadsinvesteringarna med inte mindre än 52 miljoner kronor enbart i Norrbotten. Genom strukturförändringarna inom jordbruket lösgöres en stor mängd arbetskraft som måste beredas annan sysselsättning — eller som får ställa sig i arbetslöshetskön.

Detta är en framtidsbild som sannerligen borde göra det angeläget inte bara för arbetarrörelsens representanter utan också för andra som verkligen har intresse av att åstadkomma en bättre ordning att driva på. Folkpartiet brukar ju annonsera sitt intresse för en bättre lokaliseringspolitik, men hittills har detta bara varit munväder. Därför har också folkpartiets representanter i bankoutskottet sällat sig till dem som uppmanat Norrbottens många tusen arbetslösa att vänta, bara att vänta.

Det finns emellertid tecken som tyder på att i varje fall vissa kretsar inom folkpartiet har en viss förståelse för detta problem. Det förefaller lättare för dem att komma ifrån liberalismens ekonomiska doktriner än vad det är för vissa av regeringspartiets medlemmar. En ledare i Dagens Nyheter för ett par dagar sedan är sålunda avgjort mera realistisk i fråga om lokaliseringspolitiken än regeringspartiets företrädare. Om detta sker bara för att skära pipor i vassen inför det förestående valet tänker jag inte yttra mig om, men jag skulle vilja påstå att det nu finns skäl för regeringen att anknyta till dessa folkparti- och centerpartikretsar, att ta dessa människor från borgerligt håll på orden och verkligen genomföra någonting mer än det som skall grundas på lokaliseringsutredningens förslag. Faktum är nämligen att slutsatsen av centerpartiets och Dagens Nyheters kritik måste bli krav på en stor utbyggnad av den statliga industrien.

Anordnande av statlig verkstadsindustri i Norrbotten

Folkpartitidningen återger beräkningen av antalet gifta kvinnor som nu är arbetslösa. De är minst 130 000, säger tidningen, och därtill kommer säkerligen dubbelt så många ytterligare som förmodligen också skulle ge sig till känna, om det blev reella möjligheter för dem att få ett förvärvsarbete. Att det förhåller sig så med den s. k. fulla sysselsättningen försöker man emellertid att tåga ihjäl, skriver Dagens Nyheter, och det är sant. Samma tidning har räknat ut att ett produktionsbortfall på inemot 2 miljarder kronor per år är resultatet av denna felaktiga lokaliseringspolitik.

Vilka är det då som bär ansvaret? Naturligtvis i första hand storfinansen, som enväldigt bestämmer om allt väsentligt inom svenskt näringsliv, och i andra hand regeringen, som tolererar detta tillstånd trots att det i årtionden varit klart att läget kommer att bli ytterligare försämrat, om statsmakterna inte ingriper på ett annat sätt än vad som hittills har signalerats.

Jag har sagt förr i sådana här debatter och jag upprepar det: Vi kommunister är anhängare av den Näslandska utredningen. Vi hoppas att man skall genomföra allt som föreslås i denna utredning, men detta kan trots allt bara bli en del — säkerligen en liten del — av de åtgärder som måste till för att radikalt förbättra förhållandena i Norrland. Vi framhöll detta redan när det var klart att lokaliseringsutredningen ville locka privatkapitalister till ekonomiskt eftersatta områden med statssubventioner. Det var egentligen det enda praktiska förslag som lokaliseringsutredningen lade fram. Problemet är ju av en helt annan storleksordning. Det handlar om att på rimlig tid bereda arbete åt tiotusentals människor, och det kan man inte åstadkomma med de åtgärder som lokaliseringsutredningen föreslagit. Då hjälper bara statsdriften, men just i Norrbotten har vi dess bättre mycket goda exempel på att den är en framkomlig väg.

Även statsdriften har dock hittills inriktats uteslutande på råvaruutvinning och tillverkning av halvfabrikat. Det är emellertid bara storproduktion av färdigvaror som kan absorbera ett så betydande antal arbetslösa som det rör sig om i detta sammanhang. Det gäller i fråga om alla kategorier av arbetslösa i Norrland. Framför allt behövs emellertid en annan näringspolitik av den typ som vi har beskrivit i vår motion för att på ett avgörande sätt bereda de gifta kvinnorna en chans till förvärvsarbete.

Mycket talar för att en statlig verkstadsindustri vore ett lämpligt nästa steg för utvidgning och samordning av den statliga verksamheten i Norrbotten. Ett storföretag på detta område skulle också ge möjlighet till spridning av verksamheten inom en mycket stor del av länet. Så fungerar storindustrier av denna typ. Systemet med underleverantörer från ett stort antal små verkstäder är nämligen en vanlig företagsform inom verkstadsindustrien. Först då skulle också lokaliseringsutredningens förslag få betydelse. Om staten tillser att det blir en ny storindustriell bas av den typ som vi har föreslagit eller någon liknande, kommer denna att få behov av underleverantörer och även av en omfattande allmän service, som kommer att sysselsätta mycket folk. I så fall kan man tänka sig att statssubventionerna till mindre företag i den form som lokaliseringsutredningen har föreslagit också kan få en säkert ganska stor betydelse i sammanhanget, men det gäller endast om man skapar sådana storindustriella förutsättningar även för hantverkets och småindustriens förkovran.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionen nr 253 i denna kammare.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Här gäller det den mycket viktiga frågan om statens möjligheter att bidra till att skapa nya ar-

Anordnande av statlig verkstadsindustri i Norrbotten

betstillfällen i Norrbotten, och den frågan är sannerligen inte försummad på utredningsplanet. I såväl Tornedalsutredningen som Inlandsutredningen, Norrbottensplanen, malmutredningen och lokaliseringsutredningen har man sökt lösningar på det problemet. Det har också omvitnats att man inom länet och i många berörda kommuner har lagt ned ett betydande arbete på att analysera läget.

Men utredningar som sådana löser förvisso inte de praktiska svårigheterna. Det vill också handling till, och så till vida förstår jag motionärernas otålighet. Från utskottets sida konstaterar vi emellertid att maskineriet nu är i gång. I höstas kunde allmänna beredningsutskottet hänvisa till att lokaliseringsutredningens betänkande hade sänts ut på remiss, och före middagspausen i dag hörde vi av inrikesministern att flertalet remissvar nu hade inkommit.

Såvitt utskottet funnit skulle ett bifall till motionens yrkande inte föra frågan framåt i hastigare takt än annars, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Såvitt jag förstår är just de utredningar som herr Regnéll talade om ett exempel på att vi här måste bryta andra vägar än de hittills använda. Herr Regnéll erinrade om Tornedalsutredningen och Inlandsutredningen, men vad gav de? Jo, de gav en samstämmig uppfattning om att vi på skogens område skulle kunna driva en björkmassefabrik i Norrbotten, och det är ju inte obekant för riksdagens ledamöter att vi i Norrbotten vid upprepade tillfällen har påtalat dröjsmålen och passiviteten i det sammanhanget. Det har nu förflutit mer än tio år sedan Tornedalsutredningen lade fram sitt betänkande, men ännu har inga praktiska resultat kunnat redovisas av

dess arbete. Och ändå förutsatte man i den utredningen något mera än vad som föreslagits i lokaliseringsutredningen, nämligen ett statsingripande för att bygga ut en redan nu stor och viktig industri.

Som jag tidigare sade har man i alla de nämnda utredningarna ansett att vi i Norrbotten skall nöja oss med att utvinna råvaror — malm, timmer, props och liknande — eller att göra halvfabrikat, d. v. s. bräder och plank. På sin höjd skulle vi göra pappersmassa. För närvarande tillverkar vi inte ens tidningspapper i Norrbotten. Jag tycker emellertid att läget i dag visar att det inte är tillräckligt att bara utvinna råvaror och tillverka halvfabrikat. Vi måste få en stor färdigvaruindustri, som verkligen kan suga upp en väsentlig del av de 20—25 tusen arbetslösa som finns i Norrbotten.

Herr Regnéll kunde inte säga vad som kan komma ut av lokaliseringsutredningens arbete, men om resultatet skall kunna bli något i stil med vad jag här talat om, så måste utredningen och målsättningen grundas på något helt annat än vad som står i lokaliseringsutredningens betänkande. Där förutsattes nämligen inte alls något statsingripande för att bygga stora statliga industrier. Det betänkandet handlar uteslutande om att med hjälp av statssubventioner locka privatkapitalister till Norrland. Även vi vill beträda den vägen, men de åtgärderna räcker uppenbarligen inte.

Till den Norrlandsmässa som jag nyss nämnde om hade som inledare kallats en expert på verkstadsindustrifrågor, nämligen docent Gunnar Törnqvist. Han talade just om förutsättningarna för en stor verkstadsindustri i områden av Norrbottens karaktär och lade fram ett stort material, som visade att man med stor fördel kan ha en sådan industri i dessa områden. Därmed skulle man inte bara tillgodose behoven på en plats utan åstadkomma en spridning

Förstatligande av de privata företagen för kollektiv trafik i Storstockholm

över mycket stora områden. Docent Törnqvist visade bl. a. att transportkostnaderna inte alls spelar den roll man allmänt trott när det gäller färdigvaror, varken kostnaderna för transporten från fabriken till avnämarna eller mellan underleverantörerna och fabriken.

Han tog ett exempel från Sydsverige, där ett enda stort företag inom verkstadsindustrien har 1 800 underleverantörer, därav 800 i Sverige — men märk väl att bara 5 av dessa 800 ligger i Norrland!

Vad är det som hindrar att vi i Norrbotten skapar en statlig industri — eftersom det uppenbarligen inte är mera att vänta av privatkapitalisterna — med syfte att göra färdigvaror? I så fall är det utredningarnas sak att bestämma vad som skall tillverkas. Vi kan exempelvis tänka oss att tillverka bilar, traktorer, truckar, krossmaskiner och mycket annat. Huvudsaken är att det blir en fabrikation av färdigvaror. Och då kan vi ha ett stort antal mindre verkstäder i olika tätorter i Norrbotten som underleverantörer till den verkstadsindustrien.

Jag förstår inte att det som med så stor framgång praktiserats vid företag på andra håll i landet inte skulle kunna passa också i Norrbotten. Av allt att döma måste vi där slå in på nya vägar, om vi skall kunna lösa det enorma sysselsättningsproblem som vi för närvarande har i Norrland.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Herr Holmberg började sitt anförande med att säga, att eftersom utredningarna inte givit några påtagliga resultat måste man bryta andra vägar. Om jag får lov att fortsätta på den liknelsen, kan jag säga att när det skall byggas och brytas vägar så behövs det en vägplan. Och det är en sådan vägplan som man har hållit på att ställa i ordning och projektera för.

Motionen talar om länsarbetsnäm-

dens yttrande. Men jag vill framhålla, att länsarbetsnämnden uttryckligen säger ifrån att man i första hand skall avvakta det förslag, som baserar sig på lokaliseringskommitténs utredning. Det heter nämligen i länsarbetsnämndens yttrande: »Skulle kommitténs förslag ej inom en snar framtid leda till en utbyggd industriverksamhet i Norrbotten och övriga områden i landet med samma behov och förutsättningar, bör övervägas åtgärder utöver dem utredningen föreslagit.» I själva verket rekommenderar alltså även länsarbetsnämnden att man i första hand skall avvakta det förslag, som kommer att framläggas på basis av lokaliseringskommitténs utredning. Ger det negativa resultat, får man överväga ytterligare åtgärder.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Det är just den arten av idelig väntan som vi har hållit på med nu i många, många år och som bankoutskottet rekommenderar oss att fortsätta med. Men det går inte; vi måste få omedelbara resultat i stor omfattning för att vi skall kunna lösa dessa problem. Det är väl ingenting som hindrar att man efter regeringspropositionens framläggande i maj — eller när det kan bli — provar förslaget men samtidigt förbereder åtgärder i större omfattning och med bättre effektivitet.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på bifall till motionen II: 253; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 2**Förstatligande av de privata företagen för kollektiv trafik i Storstockholm**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om förstatligande av de privata företagen för kollektiv trafik i Storstockholm.

Förstatligande av de privata företagen för kollektiv trafik i Storstockholm

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 580 i första kammaren av herr *Lager* och nr 703 i andra kammaren av herrar *Hagberg* och *Hermansson*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära åtgärder i syfte att förstatliga de privata kollektivtrafikföretagen i Storstockholm för att därmed underlätta samtrafik och enhetliga, för trafikanterna ekonomiskt rimliga taxor.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 580 och II: 703 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Det råder mycket miserabla förhållanden för invånarna i Stockholms stad, kanske alldeles särskilt på trafikens område. Det finns i huvudsak tre trafikföretag som där driver sin verksamhet: Stockholms spårvägar, statens järnvägar och de olika Wallenbergska trafikföretagen. Mellan dessa olika trafikföretag finns det ingen egentlig samordning vare sig i fråga om tider, förbindelser eller taxor. Stockholms spårvägar driver en social taxepolitik, och det är betecknande, att räknat per kilometer tar statens järnvägar ungefär dubbelt så mycket betalt som Stockholms spårvägar. Men skall man jämföra med Wallenbergsföretagen, får man fördubbla skillnaden. För samma antal kilometer som man på Stockholms spårvägar kan åka för femtio öre får man betala två kronor till Wallenbergsföretagen. Det är verkligen miserabla förhållanden. Detta berör så många människors livsbetingelser, det har skapat en sådan irritation, ett sådant missnöje, och detta tillstånd har nu allmänt erkänts.

Vad har regeringen dragit för slutsatser? Man har dragit den slutsatsen att man bör pressa fram eftergifter från

kommunerna. För att möjliggöra detta försämrar man SJ:s service. Vi har nu ett flerårigt investeringsstopp för SJ:s trafik inom storstockholmsområdet, vilket ytterligare bidragit till att skärpa svårigheterna.

Vad kan man nu göra åt detta? Man måste naturligtvis åstadkomma en samordning mellan alla trafikföretag av tider och taxor. Detta är ett verkligt brännande krav. Regeringen har erkänt svårigheterna. Den vill inte göra någonting när det gäller SJ, men den har tillsatt en förtroendeman med uppgift att försöka jämka och åstadkomma så goda lösningar som möjligt. Vi har ingenting emot att statssekreterare Hörjel har fått denna uppgift, och vi vill på intet sätt ifrågasätta hans goda vilja — vi önskar honom lycka till i denna verksamhet. Men vi tror inte att det är möjligt för någon att lösa denna fråga, om han inte kan komma till rätta med den nuvarande uppsplittringen av ägoförhållandena när det gäller trafikmedlen.

Jag nämnde att Stockholms spårvägar driver en socialt ansvarig taxepolitik. Statens järnvägar för en mycket dålig taxepolitik, men vad Wallenbergsföretagen beträffar är de ju skapade för att ge vinst; det är uteslutande vinstmotivet som kan få spela in och påverka olika åtgärder. Kan man inte komma till rätta med detta, kan man inte heller lösa hela problemet.

Det är nog bra, att statssekreterare Hörjel nu genom sitt initiativ kanske kan forcera nackavägsbygget, så att detta blir färdigt ett år tidigare. Detta är alltid något, men det berör så litet det väsentliga i det problem som vi nu talar om.

Vi har därför inte kommit till någon annan slutsats än att man, om man verkligen vill åstadkomma resultat och vill understödja den statliga förbindelsemannen i hans vällovliga strävanden, även måste förändra ägoförhållandena. Detta gör att vi har föreslagit en skrivelse till regeringen om att de Wal-

En statlig marklånefond

lenbergiska trafikföretagen skall inlösas. Vi tror inte att det går att nå resultat på annat sätt. Vi kan inte se någon annan möjlighet att komma fram till rimliga förhållanden när det gäller storstadens trafikproblem än på detta sätt.

Ja, detta berör många människor. I Storstockholm bor närmare en och en halv miljon människor, d. v. s. var femte svensk är mer eller mindre direkt i sitt dagliga liv för sitt arbete och för sin existens beroende av vilka lösningar man kan åstadkomma på detta område. Därför kan man inte heller förhålla denna fråga hur länge som helst. Detta var ungefär vårt resonemang när vi väckte denna motion. Bankoutskottet som har så svårt att tillstyrka några motioner — det är en kronisk svaghet hos bankoutskottet — har naturligtvis avstyrkt även detta förslag.

Trots detta mycket enstämmiga nej skall jag emellertid, herr talman, be att få yrka bifall till motion nr II: 703.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Herr Hagberg sade att detta ämne inte kan förhållas hur länge som helst. Denna formulering tycker jag inte har täckning i verkligheten. Det är nämligen så — och det visste motionärerna redan när de skrev sin motion — att det den 19 december 1963 meddelades ett uppdrag åt statssekreterare Hörjel att utreda dessa frågor. Statssekreterare Hörjel är känd för att vara en flyhänt man. Det är dessutom fråga om en enmansutredning, och sådana brukar inte långrota på samma sätt som mera manstarka utredningar. Det är också tydligt att utredningsmannen kommer in på just de områden som herr Hagberg menade vara i behov av att utredas.

Detta gjorde att jag ganska lugnt kunde åhöra de formuleringar herr Hagberg använde om utskottets sätt att handlägga ärendet. Vår kroniska benägenhet att avstyrka motioner från kommunistiskt håll beror kanske i viss ut-

sträckning på att detta är frågor, som aktualiseras från riksdag till riksdag och som i många fall är föremål för prövning.

Man kan kanske säga beträffande den kollektiva trafiken inom Storstockholm, att bussen där redan har gått med herr Hörjel vid ratten. Är det möjligen så att det kan vara av intresse att springa efter bussen för att klistra på ett valplakat där bak?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Det har kanske undgått herr Regnéll och möjligen även bankoutskottet att vi i motionen med gillande omnämner regeringens initiativ att tillsätta statssekreterare Hörjel för att hjälpa till med att ordna upp denna fråga. Hur mycket vi än uppskattar detta initiativ anser vi emellertid, att man inte kan komma till rätta med detta problem enbart genom att tillsätta en man. Det behövs andra åtgärder, som jag redan redogjort för.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 580 och II: 703; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 3

En statlig marklånefond

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om en statlig marklånefond.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag hyser en stor respekt för bankoutskottets talesman, bankmannen och högerriksdagsmannen herr Regnéll. Han har lyckats med konststycket att i ett häfte på tio sidor med mikroskopiskt korta motiveringar

En statlig marklånefond

avstyrka tio kommunistiska motioner. Samtliga motioner har dessutom avstyrkts med hänvisning till pågående utredningar. Av de frågor som är upptagna på dagordningen i dag avstyrks alltså tio motioner med samma motivering.

Jag tror att bankoutskottets talesmans ande vilar mycket tungt över övriga ledamöter i detta utskott. Jag skall inte på något sätt kritisera den använda metodiken och det naturligtvis från herr Regnélls synpunkt lyckosamma kast, som han gjorde när han genomförde detta konststycke. Jag tycker emellertid att detta kan stämma till eftertanke.

Det går bra att hänvisa till pågående utredningar. Man kan göra det framgångsrikt för en tid, men jag tror inte att det går bra i det långa loppet. Den fråga som väckts i detta sammanhang har rönt samma öde. Vi har fört fram en rad motioner som rör bostadspolitiska och marknadspolitiska frågor. Den föreliggande motionen gäller frågan om en statlig marklånefond, ur vilken vi menar att kommunerna skulle kunna erhålla lån till högst 3 procents ränta.

Detta är naturligtvis från herr Regnélls synpunkt betänkligt.

Detta om 3 procents ränta skall ses mot den bakgrunden, att regeringen själv när det gäller ränteeftergiften för bostadsbyggandet anser att 3 procent är en lämplig räntesats för hithörande lån. Det gäller då hus som byggts 1962 och senare. Därför ligger det nära till hands att låta samma ränta gälla även för lån ur marklånefonden.

Det anföres att frågan är föremål för utredning. Att så var förhållandet visste vi redan när vi skrev motionen. Men det finns grundad anledning att inte hysa alltför stor tilltro till utredningar och deras resultat — i vart fall inte så stor tilltro som herr Regnéll givit uttryck för då han polemiserat mot tidigare kommunistiska talare. För övrigt har ju regeringen själv visat att den

inte har alltför stor respekt för utredningar — den debatt som fördes i kammaren under förmiddagen vittnade därom.

Vår motion måste ses som ett led i försöken att vidga opinionen och göra opinionen kraftigare för att om möjligt påverka sittande utredningar. Ur den synpunkten tror jag att våra motioner fyller en viss uppgift.

Sakläget är sådant att utredningen bör skynda på med sitt arbete. Sakläget ger nämligen vid handen, att om vi inte snabbt och effektivt löser detta besvärliga problem kommer mark- och tomtpriserna att stiga ytterligare mycket kraftigt med ytterligare kraftiga hyresstegringar som följd. Därtill kommer att markägarna, allteftersom tiden går utan ingripande, tillgodogör sig ytterligare oförtjänta vinster på markvärdestegringen. Vidare — och det är just nu mycket viktigt — beskär kommunernas finansiella läge tillsammans med räntestegringen starkt kommunernas möjligheter att dels förvärva mark, dels behålla redan förvärvad mark.

Detta är ju kända synpunkter, och jag kan inte berika debatten med några nya argument. Vi känner allesammans argumenten — ja, vi kan dem nästan utantill. Men jag tycker att herr Regnéll som högerman och rikspolitiker skulle kunna offra åtminstone några rader i bankoutskottets utlåtande på detta märkliga förhållande, att man i nära femtio år — jag återkommer till saken litet senare i kväll — utrett frågan utan nämnvärda resultat.

Vi får inom kort en stor bostadsdebatt här i kammaren, och jag skall inte i kväll trötta med någon utförlig argumentering. Jag kan ansluta mig till tanken att den sittande utredningen bör få framlägga sitt förslag, om det nu skall vara det bästa. Jag förstår att vi inte har några förutsättningar att få motionen godtagen av kammaren just nu. Därför har jag, herr talman, inget yrkande.

Förstatligande av läkemedelsindustrien, m. m.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle var bekymrad över att motionärerna ständigt möts av beskedet att utredning pågår. Men det är ingenting som kommunisterna är ensamma om att råka ut för, utan litet till mans har vi gjort denna erfarenhet, när vi fört fram våra motioner. Själv råkade jag ut för det häromdagen, då det om en motion, som jag tyckte var riktigt finurligt hopkommen, sades att frågan låg under behandling av skatteberedningen och därför inte kunde tas upp särskilt utan måste ses i ett större perspektiv. Jag tröstade mig med och tillät mig säga från talarstolen, att detta var jag i och för sig medveten om, men jag hade ändå nått ett visst syfte med min motion, nämligen att väcka uppmärksamhet kring just det problem som intresserade mig.

Ungefär på samma sätt kan väl herr Nilsson i Gävle och hans partikamrater säga: Vi har många särskilda intressen — vi har fått dem uppmärksammade och belysta genom att vi motionerat och kunnat få problemen debatterade i kammaren. Möts vi sedan av beskedet att utredning pågår är det ingenting som är enastående just för oss, utan det är något ganska vanligt i riksdagen.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4

Förstatligande av läkemedelsindustrien, m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om förstatligande av läkemedelsindustrien, m. m.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 430 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* och nr 519

i andra kammaren av fru *Ryding m. fl.*, hade föreslagits att riksdagen måtte besluta ge Kungl. Maj:t i uppdrag dels att skyndsamt utreda och inkomma med förslag i syfte att förstatliga läkemedelsindustrien, dels att skyndsamt utreda frågan och inkomma med förslag i syfte att få till stånd en samhällelig kontroll och centralisering av droghandeln, dels ock att utreda möjligheterna att snarast fortsätta på den inslagna vägen att sjukvårdens huvudmän finge ökat inflytande över detaljistledet i fråga om läkemedlen.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 430 och II: 519 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru RYDING (k):

Herr talman! När frågan om läkemedelsindustriens förstatligande förra året var uppe till behandling här i kammaren sade bankoutskottets talesman herr Hagnell, att på grund av de synpunkter som bankoutskottet då anfört i sitt utlåtande — inte minst de avgörande ord som utskottet avslutningsvis sagt om att statsmakterna med uppmärksamhet borde följa frågan om läkemedelsindustriens och läkemedelskostnadernas utveckling med hänsyn till den stora samhällsekonomiska roll dessa faktorer spelar — så önskade han yrka bifall till utskottets hemställan. Detta betydde egendomligt nog ett yrkande om avslag på vår motion i följd om utredning i syfte att förstatliga läkemedelsindustrien.

Som synes har vi kommit igen i år. Trots avslaget på motionen också nu lär den väl hjälpa till att åstadkomma att frågan följes med uppmärksamhet. Men vi har i år också vidareutvecklat denna fråga till att omfatta såväl droghandeln som detaljistledet.

Låt mig börja med att behandla frågan om förstatligande av läkemedels-

Förstatligande av läkemedelsindustrin, m. m.

industrin. Ifrån bankoutsiktet säger man nu att man inte har funnit anledning till förnyad prövning av frågan. Man ansluter sig till statsrådet Rune Johanssons yttrande i direktiven till sakkunnigutredningen av läkemedelsförsörjningen »att bärande skäl saknas för att nu aktualisera ett förstatligande av läkemedelsindustrin».

Jag skulle väl knappast ha protesterat så högljutt mot detta om det inte dels var så, att vi i vår motionsskrivelse i år tillfört debatten nya synpunkter och tillbakavisat den kritik man riktade mot vår motion förra året, och det dels också växt fram en allt starkare opinion för ett förstatligande av denna industri. Regeringspartiets utskottsledamöter borde väl känna till vad dess partiers egna studenter har krävt.

Felaktigheterna i hela problemkomplexet är kvar. Jag beklagar, att jag måste tolka utskottets inställning så, att man anser det vara riktigt, att de sjuka skall bidra mer till forskningskostnaderna än de friska. De dryga forskningskostnader som den privata läkemedelsindustrin har — och detta är ofrånkomligt, det är dyrt att forska — dessa kostnader läggs nämligen nu på priset för läkemedlen, och då blir ju följderna för oss alla. Detta har vi tydligt framhållit i vår motion. Trots detta säger utskottet inte ett enda ord om detta orättvisa förfarande. Är det kanske en tystnad som man måste tolka som bifall till ett fortsatt sådant tillstånd?

Det finns enligt min mening nu all anledning att utan dröjsmål låta utreda frågan — någon pågående utredning finns i detta fall inte — om hur vi skall förstatliga hela läkemedelsindustrin. Opinionsen för detta växer som jag nämnt fram på olika håll. Den blir allt starkare, och vi lovar att blåsa under den. Då kanske regeringen inom en inte alltför avlägsen framtid tar mod till sig och lägger fram ett förslag i detta syfte.

Vad sedan de båda andra i motionen aktualiserade frågorna beträffar, droghandeln och detaljistledet, har vi redan i motionsskrivningen hänvisat till den av chefen för inrikesdepartementet i april förra året tillkallade läkemedelsförsörjningsutredningen — här pågår alltså utredning. Vi har också citerat en del av de direktiv denna utredning har fått. Då tycker kanske någon att det var onödigt att ta upp frågorna i motionen i januari i år. På detta vill jag emellertid svara nej, därför att vår motion belyser droghandel och detaljistled med ytterligare synpunkter och understryker dessa frågors mycket stora betydelse. Därför anser jag att det hade varit korrekt att utskottet, om man är ense med oss om att vi måste åstadkomma en ändring på dessa vitala områden av vår läkemedelsförsörjning, åtminstone hade behandlat motionen i dessa delar på så sätt, att man föreslagit riksdagen att vidarebringa de i vår motion upptagna problemen till läkemedelsberedningens kännedom. Som det nu blivit med blankt avslag, verkar det hela mildt sagt som ett halvhjärtat engagemang från utskottets sida.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till motion nr 519 i denna kammare.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr BROBERG (fp):

Herr talman! De synpunkter fru Ryding här anfört blev ju bemötta ganska utförligt förra året. Tillåt mig i alla fall att säga ett par ord.

Jag tror att de flesta som haft möjlighet att bedöma statlig verksamhet och jämföra den med enskild nog har fått den bestämda uppfattningen att det som regel är en avsevärd skillnad. Jag vill för all del inte ha sagt att det inte inom enskilda företag förekommer både formalism och pappersexercis och ineffektivitet på annat sätt. Allt detta

Förstatligande av läkemedelsindustrien, m. m.

är liksom ogräs och har en tendens att växa bra överallt. Men det är inte ovanligt att man inom enskilda företag lyckas skapa en stimulerande arbetsmiljö, där det ges utrymme för enskild duglighet och förmåga till nyskapande. Där man får fram en sådan miljö, uppnår man också bra resultat. Man kan inte som fru Ryding och många andra socialiseringsivrare med utgångspunkt från rent teoretiserande göra beräkningar och tro att det blir bättre genom att det överförs i statens händer. Skall man bedöma verksamhetens effektivitet, måste man titta närmare på de resultat som nås och nåtts.

På läkemedelsområdet har det bl. a. byggts upp en rätt omfattande export. Vi kan gott säga att Sverige inte har naturliga förutsättningar för läkemedelsexport annat än viss teknisk kunskap. Den exporten har hjälpt oss att hålla en sådan tillverkningsvolym att driften kunnat bli någorlunda rationell och billig. Det gör även att forskningskostnaden — som fru Ryding var bekymrad över — kan slås ut på en större tillverkningsvolym. Jag tror inte att staten skulle vara lämplig att driva sådan exportverksamhet som våra privata företag har. Skulle de statliga företagen vara hänvisade uteslutande till hemmamarknaden och slå ut alla forskningskostnaderna på enbart hemmamarknadens köpare, så skulle vi inte få billiga läkemedel utan tvärtom mycket dyra. Varken för de anställda inom läkemedelsindustrien eller för svenska folket skulle det vara fördel att följa fru Rydings recept. Tvärtom, det skulle ge ofördelaktigare arbetsförhållanden för de anställda och högre priser på de läkemedel som svenska folket skall betala.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Det har klagats över bankoutskottets fåordighet. Jag måste

medge att inte heller detta utlåtande är så utförligt. Till utskottets försvar kan jag erinra om att när precis samma ärende var uppe i fjol sändes det ut på remiss till ett stort antal remissinstanser, och remissvaren redovisades mycket utförligt i utskottets utlåtande. Ingen remissinstans tillstyrkte de förslag som då fördes fram från kommunisthåll. Utskottets mycket väl underbyggda slutsats blev därför att yrka avslag på motionen. När vi nu i mera kortfattad form kommer med samma avslagsyrkande kan vi hänvisa till den utförligare motiveringen från i fjol.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Till herr Regnéll vill jag bara säga att jag förra året uppmärksammade att motionen fick en mycket utförlig behandling, och det är inte det jag klagar på. Vad jag sade i mitt första anförande var i stället att de synpunkter vi i år för fram om bl. a. forskningskostnaderna, som nu till större del måste bäras av de sjuka än av de friska, inte var med förra året och heller inte bemötts av utskottet i år. Det tycker jag är en talande tystnad från utskottets sida.

Jag förstår mycket väl att herr Broberg inte har någon tilltro till något slags statlig verksamhet på något område och att herr Broberg inte kan tänka sig att ett statligt företag kan ha en omfattande export. Jag förstår också att just herr Broberg tycker att de anställda i privatföretag är bättre och skickligare än de som arbetar i ett statligt. Detta är en förolämpning mot alla statsanställda. Vad beträffar forskningskostnaderna säger herr Broberg att de slås ut på en större tillverkningsvolym och att det därför blir billigare läkemedel om läkemedelsindustrien är enskild. Jag vill absolut protestera mot detta, ty om ett företag som tillverkar läkemedel eller något annat skall gå med vinst måste ju priserna vara beräknade därefter. Då finns det ingen

Utformningen av den statliga ekonomiska företagsamheten

som helst anledning till att det då skulle kunna bli billigare läkemedel eller andra produkter i ett enskilt företag såsom Bofors än i ett statligt som inte behöver ha vinstsynpunkterna för ögonen.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr BROBERG (fp):

Herr talman! Vad jag sade beträffande forskningskostnaderna var det, att det gäller för oss att upprätthålla en stor exportvolym. Därigenom får vi även en större tillverkning, som vi kan slå ut forskningskostnaderna på. Kan man inte upprätthålla denna export utan uteslutande ha hemmamarknaden får man en mindre tillverkning att fördela forskningskostnaderna på.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Kan herr Broberg tala om för mig varför ett statligt företag inte skulle kunna upprätthålla en lika stor exportvolym?

Herr BROBERG (fp):

Herr talman! Om fru Ryding hade någon insikt i hur denna exportförsäljning fungerar, skulle fru Ryding nog inte ställa den frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I:430 och II:519; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5

Utformningen av den statliga ekonomiska företagsamheten

Föredrogs bankoutsiktets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner angående utformningen av den statliga ekonomiska företagsamheten.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutsiktet hänvisade likalydande motioner, nr 379 i första kammaren av herrar Lager och Adolfsson och nr

252 i andra kammaren av herr Hermansson m. fl., hade föreslagits att riksdagen skulle i skrivelse till regeringen hemställa om att en utredning tillsattes med uppgift dels att förbereda förslag till en utveckling av den ekonomiska statliga verksamheten i syfte att trygga full sysselsättning, ett rationellt utnyttjande av landets resurser i fråga om råvaror, arbetskraft och kapital, en bättre lokalisering av näringslivet och en snabbare och planerad utvecklingstakt, dels att utforma konkreta förslag till samordning av den statliga ekonomiska företagsamheten i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 379 och II: 252 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Bankoutsiktet har avstyrkt en rad motioner som väckts av medlemmar av den kommunistiska riksdagsgruppen. Detta har skett med hänvisning till att det pågår utredning i olika ämnen. I den föreliggande motionen har vi föreslagit utredning av vissa frågor. Bankoutsiktet kunde alltså inte rimligen avstyrka denna motion med hänvisning till att det redan pågår utredning om dessa spørsmål. Man har då valt att avslå den utan motivering.

Det är, herr talman, numera modernt att olika personer utformar olika s. k. lagbundenheter. Vi har Parkinsons lag och en rad andra lagar. Jag hade nästan lust, när jag läste bankoutsiktets utlåtande, att personligen utforma Hermanssons lag. Den skulle lyda ungefär så här: Ju mera betydelsefull en fråga är som behandlats i en motion, desto kortare är bankoutsiktets utlåtande. Det tycks stämma i allmänhet, och det stämmer i varje fall för denna motion. Den tar nämligen upp en rad grundläggande samhällsliga problem, men ban-

Utformningen av den statliga ekonomiska företagsamheten

koutskottet tycker inte att man bör skriva något om dessa frågor.

Det är naturligtvis riktigt, som herr Regnell anförde här tidigare i debatten, att när han och enskilda riksdagsmän i övrigt framför krav motionsvägen gör de det delvis med syfte att få i gång en debatt om olika frågor och att, som han sade, väcka uppmärksamhet. Det är naturligtvis ingenting ont i det. Man kanske kan säga att bankoutskottet vill skapa alltför stor uppmärksamhet kring kommunistiska motioner när man tyckt det vara angeläget att behandla så många av dem på en dag, men jag skall inte säga mera om den saken.

Socialdemokratiska och borgerliga ledamöter i bankoutskottet tycks vara överens om att dessa frågor inte nu bör bli föremål för en allvarlig diskussion i kammaren. Det är synd. Det skadar faktiskt inte att riksdagen någon gång ägnar tid åt en debatt kring mera grundläggande problem.

De frågor vi tagit upp i den föreliggande motionen gäller problem om statsdriftens omfattning och organisation. Tre problem har ställts. Det första gäller statsdriftens omfattning i vårt land. Både utomlands och här hemma förekommer den uppfattningen, att statsdriften och statsföretagen spelar en mycket betydande roll i vårt land eftersom detta under trettio år haft socialdemokrater i regeringen. Det är emellertid en missuppfattning. Statsdriften har en mycket ringa omfattning i vårt land och omfattar en väsentligt mindre del av produktionslivet än i många andra kapitalistiska länder.

Vi har bett riksdagens förträffliga upplysningstjänst att ställa samman ett material om statsdriftens omfattning i en rad västeuropeiska länder. Det har den gjort på ett utmärkt sätt. Jag skall inte trötta kammaren att föredra detta material, men det visar något som vi redan är litet bekanta med, nämligen att i en rad andra länder med ungefär

samma grundläggande struktur som Sverige omfattar den statliga företagsverksamheten väsentligt större delar av näringslivet än här i vårt land. Man kan peka på Storbritannien, Västtyskland, Italien, Frankrike, Österrike o. s. v.

Det har förts en viss debatt kring dessa frågor i pressen. Vi menar självfallet inte, när vi tar fram dessa fakta om att förstatligandet har en större omfattning i vissa andra länder, att det i och för sig skulle betyda att det sociala och ekonomiska läget i dessa länder i alla avseenden skulle vara bättre än i Sverige. Men det väsentliga är att om denna omfattning av förstatligandet skulle finnas i vårt land skulle förhållandena i många avseenden vara bättre än nu. Vad är det som skulle vara bättre? Vi skulle ha sundare maktförhållanden i vårt land. Vi skulle ha en mera utvecklad demokrati, vi skulle ha större möjlighet till planering av näringslivet och löntagarna skulle ha större trygghet i anställningen. Det är dessa grundläggande frågor som föranlett oss att föra fram krav här i riksdagen om förstatligande av vissa näringsgrenar. Förutom läkemedelsindustrin, som redan behandlats, gäller det också olje- och bensindistributionen. Det gäller vidare förstatligande av de stora försäkringskoncernerna, en fråga som senare kommer upp till behandling i riksdagen.

Det andra problem vi velat föra fram gäller användningen av den statliga företagsamheten som ett led i lokaliseringspolitiken. Jag skall inte närmare gå in på den frågan eftersom lokaliseringspolitiken redan varit föremål för flera debatter här i dag. Men vår grundläggande uppfattning är att man inte kan klara dessa problem på ett tillfredsställande sätt om inte staten bygger upp stora basindustrier i de delar av landet som nu är industriellt underutvecklade. Vi tror att det är den enda framkomliga vägen för att få en förnuftig lösning på lokaliseringsproblemen i vårt land.

Utformningen av den statliga ekonomiska företagsamheten

Det tredje problemet som vi velat ta upp och peka på är en effektivisering av de nuvarande statsföretagens verksamhet. Det förekom som bekant för några år sedan en statlig utredning om dessa frågor. Den utredningen framlade ett betänkande 1960. Man rekommenderade däri bl. a. en effektivisering av samordningen av de olika statliga affärsföretagen och föreslog inrättandet av ett åt de statliga affärsföretagen ägnat industridepartement. Till denna utredning fogades flera reservationer, bl. a. en av en nuvarande ledamot av bankoutskottet som förde fram den, som vi tycker, helt riktiga tanken att man skall använda metoden med ett statligt förvaltningsbolag. Kanske man skulle kunna ha flera statliga förvaltningsbolag i stället för att på det sättet få en effektivisering av statsdriften och göra den helt konkurrensduglig i förhållande till den privata företagsamheten.

Vad har gjorts sedan denna utredning framlades år 1960? Såvitt jag förstår har man inte gjort något i huvudfrågorna, och det var anledningen till att vi ville ta upp dessa frågor i vår motion. Vi hoppades att bankoutskottet skulle ge sitt stöd åt de tankar som kommit fram i utredningen och se till att man gör någonting åt dessa grundläggande problem.

Jag vill också peka på att det finns ett mycket stort intresse inför det socialdemokratiska partiets kongress för en effektivisering av den statliga driften, något som kommit till uttryck i en rad motioner från olika håll. Vi hoppas på större intresse för denna fråga sedan den varit uppe till behandling på den socialdemokratiska partikongressen. Vi vill uttrycka förhoppningen att bankoutskottet ett annat år skall kunna stödja förslagen om att man gör något åt dessa frågor, så att det blir en verklig effektivisering av de statliga företagsformerna. Men antagligen blir det då inte herr Regnéll som framträder som bankoutskottets talesman.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 252 i denna kammarare.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Jag vill gärna göra det erkännandet, att jag med intresse hörde på herr Hermansson liksom att jag med intresse har läst motionen. Den är välskriven. Det är ett kommunistiskt aktstycke, som tecknar den sköna värld som man siktar fram emot. Skönheten i den världen består i långa stycken av sådant som också vi andra uppskattar, värderar och vill värna om. Där är tryggheten i arbetet, där är tillvaratagandet av resurserna, där är en bättre försörjning, där är den klokare lokaliseringen. Idel honnörssord, idel ting som vi alla kan vara med om men också ting som uppmärksammas, ting som debatterats och dryftats, ting som i många fall är under utredning (det otrevliga begrepp som vi så många gånger behövt komma in på i kväll) och ting som i andra sammanhang säkerligen kommer under utredning när tiden är mogen.

Man förstår så väl besvikelsen hos dem som på detta sätt i svepande drag målar upp det samhälle som de siktar till och finner det kort avfärdat utan förståelse och entusiasm hos dem som haft att handlägga ärendet. Där finns entusiasm hos dem som fört fram sina tankar. När de plockar sönder sin tavla i små pusselbitar och håller fram dem, kan de i varje enskilt fall säga: Nog är väl detta förståndigt och riktigt! Men det är det utlagda mönstret som inte passar. Vi ser det med andra ögon. För min del deklarerar jag öppet att jag inte kan komma fram till samma helhetsbedömning, och därför har jag, som herr Hermansson finner, svårt att bemöta honom med de ord som han i sin tur skulle lyssna till.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Utformningen av den statliga ekonomiska företagsamheten

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Jag uppskattar mycket herr Regnélls vackra ord. Vår besvikelse gäller naturligtvis inte så mycket att vi tycker att motionerna inte får tillbörlig behandling. Det är mera en formell sak. Det finns många andra möjligheter att föra ut tankar och idéer som man har än att få ut dem till diskussion i kammaren. Vår besvikelse gäller mera att riksdagen inte vill ägna tid åt en debatt av dessa grundläggande spörsmål. Vi tror att det skulle vara värdefullt inte bara för oss som har den speciella uppfattning som vi har fört fram i dessa motioner utan också för de riksdagsmän, som har andra uppfattningar, att ägna någon del av sitt arbete åt en debatt om de verkligt grundläggande samhälleliga problemen. Nu kommer som herr Regnéll också sade det hela i skärvor, men det skadar inte att vi någon gång ägnar tid åt att debattera hela tavlans, hela sammanhanget. Jag hoppas verkligen uppriktigt att det någon gång under denna riksdagssession, kanske med anledning av andra motioner, skall bli möjligt att få en sådan debatt till stånd.

Frågan om utredningar skall jag inte ytterligare gå in på. Som jag redan påpekade gäller det i detta fall ett förslag om en utredning. Man kan inte rimligen hänföra frågan om en effektivisering av de statliga företagsformerna till någon pågående utredning, men herr Regnéll sade, att saken kan komma under utredning när tiden är mogen. Frågan om när tiden är mogen är en värderingssak, men det är ett faktum att det redan 1960 fanns personer inom alla partier, vilka såvitt jag förstår ville ha till stånd en effektivisering, och det faktum att ingenting blir gjort i de grundläggande frågorna tyder på att det är många som anser att tiden borde vara mogen för att göra något på detta område.

Herr Regnéll sade slutligen: Det mönster som lagts fram passar oss inte.

Vi ser det med andra ögon. Jag vet inte om han därvid uttryckte hela bankoutskottets uppfattning. Jag tror det knappast därför att det förslag vi ställt här inte är någon del av ett speciellt kommunistiskt aktstycke. Det är allmänna socialistiska förslag, som jag tror att också många socialdemokrater har förståelse för. Det har i motionsfloden till årets riksdag visat sig att på vissa punkter kommunistiska och socialdemokratiska riksdagsmän har lagt fram förslag om förstatligande o. s. v., vilka är synnerligen parallella. De handlar också om mycket praktiska frågor.

Jag vill avsluta denna replik med att anknyta något till den föregående debatten om läkemedelsindustrien, därför att jag tycker att den erbjuder exempel på att här handlar det inte bara om att försöka genomföra idéer utifrån någon abstrakt teoretisk uppfattning, där man försöker måla ett samhälle men inte har någon anknytning till den praktiska verkligheten.

Vi påpekar i vår motion att ibland är de åtgärder som staten kan vidta för att utvidga sin företagsekonomiska verksamhet mycket enkla, samtidigt som de erbjuder stora fördelar. Det exempel vi anför är det poliovaccin som statens bakteriologiska laboratorium framställde för något år sedan och som visat sig vara kanske det främsta i världen. Det framställs alltså inom en statlig institution. Vi påpekar att om det funnits t. ex. en statlig försäljningsorganisation med reklamavdelning och exportavdelning, skulle uppfinningen snabbt ha kunnat utnyttjas och ge betydande intäkter. Kanske även export av detta vaccin hade kunnat bli till hjälp för människor i andra länder som hotas av sjukdomen.

Frågan om den statliga företagsamheten har alltså för länge sedan förvandlats från att vara en fråga bara för den ideologiska debatten till att vara en praktisk, reell fråga, som vi alla möter i det dagliga livet. Detta är ytterli-

Lag om kommunal beredskap m. m.

gare en anledning till att jag uttalar mitt beklagande av att bankoutskottets talesmän inte har velat vara med om en ingående debatt om dessa fundamentala frågor.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 379 och II: 252; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigshjälp.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7**Lag om kommunal beredskap m. m.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunal beredskap m. m.

Genom en den 19 december 1963 dagtecknad proposition, nr 4 år 1964, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll,

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till lag om kommunal beredskap,

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1. lag om skyldighet att upplåta inkvarteringsbostad i krig m. m. och

2. lag om ändring i civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande.

I propositionen föreslås en reglering i en *lag om kommunal beredskap* av de uppgifter inom totalförsvaret, som

skall fullgöras av kommunerna och som icke är specialreglerade i särskild lagstiftning. Uppgifterna hänför sig främst till sådana verksamhetsområden, vilka vid avgränsningen åren 1959 och 1960 av civilförsvarets uppgifter överfördes från detta till de ordinarie samhällsorganen. Omhändertagande i olika hänseenden av utrymd eller krigsdrabbad befolkning efter det inkvarteringen genomförts av civilförsvaret regleras härvid som en kommunal beredskapsuppgift.

I fråga om kostnaderna föreslås att kommun skall vara berättigad till statsbidrag med minst två tredjedelar av kostnaden för särskild anordning, som kommunen efter länsstyrelsens beslut ålagts vidtaga för att bl. a. trygga de inkvarterades vattenförsörjning. Statsbidrag med skäligt belopp föreslås vidare skola utgå för planläggningskostnaderna, om planerna godkänts av länsstyrelsen och kostnaderna är att anse som betungande.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 216 i första kammaren av herr *Enarsson* och nr 270 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Tumhult m. fl., samt

2) de likalydande motionerna nr 648 i första kammaren av herr *Gustafsson*, *Nils-Eric*, m. fl., och nr 787 i andra kammaren av herr *Johansson* i Dockered m. fl.

I *motionerna I: 216* och *II: 270* hade yrkats att riksdagen måtte antaga det vid propositionen nr 4 fogade förslaget till lag om kommunal beredskap med av motionärerna angivna ändringar.

I *motionerna I: 648* och *II: 787* hade bl. a. yrkats

att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 4, förslag till lag om kommunal beredskap, måtte besluta att statsbidrag finge utgå med 90 procent eller större del av kostnad som kom-

mun fått vidkännas för åtgärd enligt 6 § tredje stycket, allt i den mån kostnaden kunde anses skälig, samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta författningsförslag som föranledes av ovanstående yrkande.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, med avslag å följande motioner, i vad de gällde 15 § förslaget till lag om kommunal beredskap, nämligen

1) motionerna I: 216 och II: 270 samt

2) motionerna I: 648 och II: 787, måtte bifalla förevarande proposition, nr 4, i motsvarande del;

B. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 216 och II: 270, i vad de gällde 16 § förslaget till lag om kommunal beredskap, måtte bifalla propositionen i motsvarande del;

C. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 648 och II: 787, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till sådana författningsändringar som erfordrades för överförande av regleringen beträffande kommunernas uppgifter i fråga om reservanordningar för kommunalteknisk verksamhet från civilförsvarslagen till lagen om kommunal beredskap;

D. att motionerna I: 648 och II: 787, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

(Kungl. Maj:ts förslag)

15 §

För kostnad som kommun fått vidkännas för åtgärd enligt 6 § tredje stycket äger kommunen erhålla statsbidrag med två tredjedelar eller den större del av kostnadens belopp som Konungen medgiver, allt i den mån kostnaden kan anses skälig.

Innan medel — — — mot kommunen.

Lag om kommunal beredskap m. m.

E. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra företagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om kommunal beredskap — måtte för sin del antaga nämnda förslag, utom i vad det avsåge de delar som behandlats ovan i utskottets hemställan under A. och B., med de ändringar att 1 och 6 §§ erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse;

F. att riksdagen måtte bifalla propositionen i vad den avsåge förslag till lag om skyldighet att upplåta inkvarteringsbostad i krig m. m. och förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen.

Reservationer hade avgivits

I. vid utskottets hemställan under A. av fru *Hamrin-Thorell*, herrar *Eric Carlsson*, *Edström*, *Hübinette*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, fru *Gunne* samt herr *Wahrendorff*, vilka ansett att utskottet under A. bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till följande motioner, i vad de gällde 15 § förslaget till lag om kommunal beredskap, nämligen

1) motionerna I: 216 och II: 270 även som

2) motionerna I: 648 och II: 787,

samt med avslag å förevarande proposition, nr 4, i motsvarande del, måtte för sin del antaga nämnda paragraf i följande, såsom reservanternas förslag betecknade lydelse:

(Reservanternas förslag)

För kostnad som kommun fått vidkännas för åtgärd enligt 6 § tredje stycket äger kommunen erhålla statsbidrag med 90 procent eller den större del av kostnadens belopp som Konungen medgiver, allt i den mån kostnaden kan anses skälig.

II. vid utskottets hemställan under B. av fru *Hamrin-Thorell*, herrar *Eric*

Carlsson, *Edström*, *Hübinette*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, fru *Gunne*

Lag om kommunal beredskap m. m.

samt herr *Wahrendorff*, vilka ansett att utskottet under B. bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till motionerna I: 216 och II: 270, i vad de gällde 16 § förslaget till lag om kommunal

beredskap, samt med avslag å propositionen i motsvarande del, måtte för sin del antaga nämnda paragraf i följande, såsom reservanternas förslag betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Reservanternas förslag)

16 §

Har kommun jämlikt 7 § upprättat särskild plan, som godkänts av länsstyrelsen, och äro planläggningskostnaderna att anse som betungande för kommunen, utgår ersättning av statsmedel med skäligt belopp.

Har kommun jämlikt 7 § upprättat särskild plan, som godkänts av länsstyrelsen, äger kommunen erhålla statsbidrag med 90 procent eller den större del av planläggningskostnadens belopp som Konungen medgiver, allt i den mån kostnaden kan anses skälig.

III. vid utskottets hemställan under C. av herr *Axel Svensson*, fru *Carlqvist*, herrar *Lars Larsson* och *Dahlberg*, fröken *Sandell*, herrar *Johansson* i Södertälje och *Fredriksson* samt fru *Eriksson* i Ängelholm, vilka ansett,

att visst avsnitt i utskottets yttrande samt utskottets hemställan under C. bort utgå.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! I detta utlåtande behandlar andra lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 4 med bl. a. förslag till lag om kommunal beredskap och förslag till lag om skyldighet att upplåta inkvarteringsbostad under krig och under krigstillstånd. De två nya lagarna, liksom den lag om krigshjälp som kammaren nyligen beslutat, är av beredskapskaraktär. De utgör en fortsättning på vår civilförsvarslagstiftning och avser att reglera den kommunala verksamheten under krig och vid krigsfara. Meningen är i korthet den, att den verksamhet på skilda områden som kommunerna utövar under fredstid skall fortsättas såvitt möjligt normalt och i full utsträckning även under de exceptionella förhållanden som inträder under krig och krigstillstånd.

Självfallet kommer den kommunala verksamheten i en sådan situation att utsättas för alldeles särskilda svårigheter. Detta gäller såväl utrymningsorter som inkvarteringskommunerna. Inte minst för de sistnämnda kommer stora problem att uppstå, eftersom den kommunala verksamheten där skall under beredskapsförhållanden förutom kommunens egna medlemmar omfatta även befolkning från annan kommun, som till följd av orostillståndet »tagit uppehåll inom kommunen», som det heter i lagtexten.

Särskilt i landsbygdskommuner, för att inte säga glesbygdskommuner, med begränsade resurser i den kommunala förvaltningen kan detta komma att innebära stora påfrestningar, då befolkningen inom kommunen helt plötsligt kan ökas kraftigt, i vissa fall kanske t. o. m. flerdubblas.

För att kunna bemästra utökade och nya uppgifter åläggs inkvarteringskommunerna enligt den föreslagna lagen att under fredstid göra vissa förberedelser. I dessa förberedelser ingår bl. a. en noggrann planläggning av de åtgärder som bedöms bli nödvändiga för kommunens verksamhet under krig och krigstillstånd. Sådan planläggning blir angelägen i de flesta kommuner. Om länsstyrelse finner det med hänsyn till

beredskapsuppgifternas omfattning eller betydelse nödvändigt att förberedelserna redovisas i en särskild plan, kan länsstyrelsen påkalla att en sådan särskild plan skall upprättas och ingivas till länsstyrelsen.

Till förberedelserna hör även att anskaffa materiel för reparationer och kommunaltekniska anordningar, t. ex. anordningar för vatten- eller elkraftsförsörjningen, som kan tänkas bli skadade genom krigshandlingar. En annan förberedelse, som kommuner åläggs att vidta redan under fredstid, är bl. a. vissa speciella anordningar i inkvarteringsområdena för att trygga vattenförsörjning och för att undanröja epidemirisker vid inkvarteringen, alltså åtgärder av sanitär beskaffenhet. Det kan t. ex. bli fråga om att förbereda eller ordna nya vattentäkter eller att inrätta, som jag nyss nämnde, speciella anordningar av sanitär art.

Departementschefen är angelägen att framhålla att det beträffande sådana särskilda anordningar inte är fråga om reservanordningar för redan befintliga anläggningar utan om helt nya anordningar, motiverade enbart av den planerade inkvarteringen i kommunen.

Skyldigheten att inrätta särskild anordning med hänsyn enbart till de inkvarterades behov föreslås bli beroende av särskilt förordnande som i så fall skall meddelas av länsstyrelsen.

Ytterligare en förberedelse som kommunerna är ålagda att svara för, fastän den inte blivit reglerad i den föreslagna kommunala beredskapslagen utan alltså återfinns i civilförsvarslagen, är anskaffningen av vissa reservanordningar för redan befintliga anläggningar. Det gäller främst reservanordningar för vatten-, gas- och elektricitetsförsörjningen. Det kan alltså vara fråga om att skaffa t. ex. vattenpumpar eller elektriska aggregat som kan behövas för att det skall bli möjligt att snabbt ersätta anläggningar, som genom krigshandling eller förslitning blivit obrukbara.

Lag om kommunal beredskap m. m.

Kommunernas skyldighet att i beredskapssyfte anskaffa dylika reservanordningar regleras som jag nyss sade i civilförsvarslagen. Kommunalrättskommittén, vars betänkande ligger till grund för den föreslagna beredskapslagstiftningen, föreslår att lagreglerna om skyldigheten att anskaffa reservanordningar skulle överflyttas från civilförsvarslagen till lagen om kommunal beredskap. Kommitténs förslag förefaller att vara konsekvent och praktiskt. Anskaffningen av reservanordningar hör intimt samman med den kommunala beredskapen. När vi nu får en särskild lag som reglerar denna, vore det konsekvent att flytta över bestämmelserna dit. Det finns med andra ord ingen anledning att fortfarande blanda in civilförsvaret i den kommunala beredskapen. Den nya lagstiftningen avser ju så att säga att dra upp en rågång mellan civilförsvarets uppgifter och de beredskapsuppgifter som skall åvila den kommunala förvaltningen. Reservanordningarna är nödvändiga för att kommunerna skall kunna fullgöra sina beredskapsuppgifter, och lagreglerna hör enligt mitt förmenande därför hemma i lagstiftningen om kommunal beredskap.

Departementschefen har emellertid inte följt kommitténs förslag på denna punkt utan vill låta lagreglerna bli kvar i civilförsvarslagen. Olika meningar har gjort sig gällande i andra lagutskottet vid behandlingen av ärendet. Folkpartiets, centerpartiets och högerns representanter har på denna punkt dikterat utskottsutlåtandet, under det att de socialdemokratiska ledamöterna har reserverat sig till förmån för Kungl. Maj:ts proposition. Vi som dikterat utskottsutlåtandet har tagit upp kommunalrättskommitténs förslag. Vi föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till sådana författningsändringar som är nödvändiga för att överföra bestämmelserna om reservanordningar från civilför-

Lag om kommunal beredskap m. m.

svarslagen till lagen om kommunal beredskap.

De uppgifter som den nya lagstiftningen ålägger kommunerna kommer att åsamka kommunerna icke oväsentliga kostnader. Störst blir dessa kostnader av naturliga skäl i inkvarteringskommunerna. Hur stora kostnaderna blir är i dag omöjligt att ange. Däremot är det klart att dessa på grund av uppgifternas art kommer att drabba kommunerna mycket olika. Den kommunala beredskapslagen utgör en del av vårt totalförsvaret; det framgår bl. a. av propositionen. Det vore från denna utgångspunkt naturligt att de åtgärder kommunerna måste vidta helt betalades av staten.

Kommunalrättskommittén har varit inne på denna tankegång. Kommittén medger emellertid att när det gäller särskilda anordningar och reservanordningar kan de vidtagna åtgärderna ibland även bli av betydelse för kommunernas egna medlemmar. Kommittén har därför föreslagit att statsbidrag för kostnaderna skall utgå med 90 procent. Om kostnaderna i vissa fall skulle bli särskilt betungande för kommunerna, skulle enligt kommitténs förslag högre bidrag kunna utgå. Departementschefen har inte heller på denna punkt, liksom inte heller beträffande kostnadsfördelningen mellan stat och kommun i övrigt, följt kommitténs förslag utan stannat vid att föreslå att kostnaderna för beredskapsanordningarna liksom hittills enligt civilförsvarslagen till två tredjedelar skall bestridas av statsmedel och till en tredjedel av kommunala medel. Kungl. Maj:t skall visserligen kunna medge att större del än två tredjedelar av kostnaderna betalas med statsmedel i den mån kostnaderna kan anses vara skäligena.

I propositionen säger departementschefen — det skall gärna noteras — att beträffande kostnader för särskilda anordningar i inkvarteringskommunerna bör full ersättning utgå för kostnader som är skäligena.

Den utformning som 15 § i lagen erhållit — den paragraf alltså som reglerar kostnadsfördelningen — ger oss emellertid anledning misstänka att en ersättning med två tredjedelar av kostnaderna blir huvudregeln och att full ersättning kommer att utgå endast i undantagsfall.

Beträffande utformningen av 15 § och av paragrafen om planläggningskostnaderna har det inom utskottet uppstått delade meningar. De socialdemokratiska ledamöterna som dikterat utskottsutlåtandet följer Kungl. Maj:t och föreslår att huvudregeln skall bli att statsbidrag utgår med två tredjedelar av kostnaderna och i undantagsfall med högre belopp. Folkpartiet, centerpartiet och högern har på denna punkt i reservation I tagit upp kommunalrättskommitténs enhälliga förslag att statsbidrag bör utgå med 90 procent och att högre statsbidrag än 90 procent skall kunna utgå, därest så anses skäligt.

Beträffande kostnaderna för sådana förberedelser som består i särskild planläggning av beredskapsåtgärder inom kommunen, alltså sådan planläggning som kan påfordras av länsstyrelsen, har kommunalrättskommittén ansett att de bör kunna bäras av kommunerna. Kommunalrättskommittén har bedömt läget så att planläggningskostnaderna skulle bli rimliga och relativt jämnt fördelade bland kommunerna. Vi som tillhör oppositionen inom utskottet har inte kunnat förena oss med kommunalrättskommittén på denna punkt. Vi anser att planläggningskostnaderna kan komma att bli ganska betydande i synnerhet för kommuner vilkas administrativa apparat inte är tillräckligt utbyggd. Vi är också på det klara med att dessa kostnader kan drabba kommunerna mycket olika. I reservation II föreslår vi därför att jämväl för dessa kostnader statsbidrag skall utgå med 90 procent.

Som jag redan anfört regleras kostnadsfördelningen beträffande reservanordningarna inte i lagen om kom-

Lag om kommunal beredskap m. m.

munal beredskap utan i civilförsvarslagen. Det är alltså inte möjligt att angripa den kostnadsfördelningen i detta sammanhang. Eftersom bestämmelserna om reservanordningarna finns kvar i civilförsvarslagen kommer även i fortsättningen den kostnadsfördelningen enligt civilförsvarslagen att gälla, nämligen att statsbidrag även i detta avseende skall utgå med två tredjedelar och att kommunerna skall svara för en tredjedel av kostnaderna.

Vi har från folkpartiet, högern och centerpartiet i utskottet lagt fram det förslaget att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om den utredning som behövs för att få lagreglerna överflyttade från civilförsvarslagen till den kommunala beredskapslagen, och i den delen har vi dikterat utskottsutlåtandet.

Vi är inom utskottet eniga om att de föreslagna beredskapslagarna är av stor betydelse. Vid behandlingen i utskottet har vid flera tillfällen uttalats den förhoppningen att den situation aldrig skall inträffa som tvingar oss att sätta den föreslagna lagstiftningen i full kraft över hela fältet. Vi är inom utskottet överens om nödvändigheten av att kommunerna planera och vidtar förberedelser i god tid för den händelse olyckan skulle komma över oss. Vi som står för reservationerna I och II har emellertid den uppfattningen att eftersom beredskapsåtgärderna ingår i vårt totalförsvar borde staten egentligen helt bära kostnaderna. I varje fall är enligt vår mening den kostnadsfördelning som föreslås i propositionen alltför ogynnsam för kommunerna. Vi har därför som jag nyss sagt föreslagit 90 procent i statsbidrag i stället för propositionens $\frac{2}{3}$ i statsbidrag.

Vi som har erfarenhet av kommunal verksamhet möter ofta kritiken att staten lägger över på kommunerna allt fler utgifter som egentligen borde åvila staten. Här öppnar sig ett nytt fält och det förefaller oss som företrädare oppo-

sitionen inom utskottet som om det vore angeläget att från början säga ifrån, att beredskapsåtgärder och försvarsåtgärder inte får tas till intäkt för att flytta över på kommunerna utgifter som rätteligen borde åvila staten. Det är så mycket mera angeläget att staten bär den allra största delen av kostnaderna för inkvarteringskommunerna, eftersom de åtgärder som måste vidtas ofta inte är till någon nytta för den egna kommunens medlemmar utan helt kommer den inkvarterade befolkningen från andra kommuner till godo.

Med det anförda vill jag alltså, herr talman, hemställa om bifall till reservationerna. Jag yrkar alltså under punkten A bifall till reservationen I av fru Hamrin-Thorell m. fl., under punkt B bifall till reservation II av fru Hamrin-Thorell m. fl., under punkt C bifall till vad utskottet hemställt samt under övriga punkter bifall till utskottets hemställan.

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! Det förslag till kommunal beredskapslag som här föreligger får väl sägas innebära en precisering av vad kommunerna har att göra i beredskapshänseende på områden, där kommunernas uppgifter tidigare varit dunkla och opreciserade. Jag vill hälsa med tillfredsställelse att denna precisering sker. Jag tror att det är värdefullt ur kommunernas synpunkt men också därför att det ur allmän försvars- och beredskapssynpunkt inte är tillfredsställande, om det är oklart vilken instans som skall svara för de olika uppgifterna i vissa lägen.

Försvarsangelägenheterna är visserligen primärt en statlig uppgift, men alla är vi väl medvetna om att kommunerna måste medverka på olika sätt på grund av den omfattning och inriktning ett krig kan få i vår tid. Man får väl också säga att den uppgiftsfördelning som återspeglar sig i detta lagförslag är riktig på det hela taget.

Lag om kommunal beredskap m. m.

Om dessa allmänna riktlinjer och de uppgifter som bör åvila kommunerna har det rått enighet inom utskottet. Vissa meningskiljaktigheter föreligger däremot beträffande kostnadsfördelningen.

Kommunalrättskommittén, vars förslag legat till grund för propositionen, har föreslagit att statsbidrag skall utgå med lägst 90 procent av kommunens kostnad för två olika slag av åtgärder, nämligen åtgärder som vidtages för att trygga vattenförsörjning och allmän hälsovård vid inkvartering av medborgare från andra kommuner samt åtgärder som avser reservanordningar för kommunalteknisk verksamhet.

Departementschefen har frångått detta förslag och i stället föreslagit att statsbidragsgränsen skall sättas vid två tredjedelar av kostnaden. Motiveringen tycks vara att två tredjedelar gäller som statsbidragsgräns i fråga om kommunernas kostnader för uppgifter enligt civilförsvarslagen.

Jag vill här erinra om att förra årets riksdag hos Kungl. Maj:t anhöll om en översyn av civilförsvarslagen i fråga om vissa av kommunernas skyldigheter. Anledningen härtill var en hemställan från andra lagutskottet på grund av motioner om en avlyftning från kommunerna av vissa kostnader på civilförsvarets område som överflyttats på dem. Riksdagen har således — i likhet med samtliga remissinstanser — givit uttryck för den uppfattningen att de nuvarande kostnadsfördelningsreglerna i fråga om civilförsvaret medför en för stor kommunal kostnadsandel. Detta skedde så sent som i fjol. Kan det då vara rimligt att i år åberopa dessa regler som motiv för att lägga på kommunerna ännu större utgifter?

Vad beträffar kostnaden för inkvarteringskommunerna har man visserligen förutsatt att full ersättning som regel skall utgå. Men om detta verkligen är fallet, vad finns det då för anledning att sätta statsbidragsgränsen så

lågt som vid två tredjedelar? Därigenom öppnar man ju en möjlighet till övervältringar på kommunerna, som jag inte kan föreställa mig att någon meningsriktning här i kammaren vill medverka till. Jag vill särskilt påpeka att statsbidraget grundas på kostnader som anses skäligen. Det är alltså inte givet att statsbidraget kommer att utgå på grundval av den totala eller faktiska kostnaden, utan det kan bli en skälighetsbedömning på grund av att de åtgärder som inkvarteringskommunen vidtar med tanke på en eventuell kommande inkvartering, kan vara till nytta för den egna kommunen. Den skälighetsbedömningen bör räkna och statsbidragsgränsen sättas vid lägst 90 procent i enlighet med kommunalrättskommitténs förslag.

Med de anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna i utskottets hemställan under punkterna A och B och till utskottets hemställan under punkten C.

Fru GUNNE (h):

Herr talman! Den debatt vi nu får om reglerna för statsbidraget får inte skymma det förhållandet att inrikesministern lagt fram ett lagförslag som är av mycket stor betydelse och därför välkommet. De nu föreslagna lagarna tillika med den som andra kammaren för sin del antog under föregående punkt fyller en lucka i våra totala försvarsförberedelser som varit iögonfallande. Vi som varit med och granskat förslaget i andra lagutskottet anser med våra bedömningsmöjligheter att lagarna kommer att tjäna sitt viktiga ändamål. Därtill kommer den omständigheten att medborgarnas tillit till försvarsförberedelserna växer i medvetandet om att våra beredskapsanordningar på detta sätt utvecklas och kompletteras.

De nu aktuella lagarna avser ju de utomordentliga förhållanden då människor måste lämna hus och hem och

hänvisas till ny miljö med måhända ytterst pressande och i varje fall ovissa levnadsvillkor. Det är då av betydelse för människornas förtrostan och motståndsvilja att känna till att stat och kommun så långt i mänsklig förståelse står planlägger även för en sådan eventualitet.

Utskottet har enhälligt framhållit vikten av att det ökade personalbehov som kan uppkomma på länsstyrelserna genom den nya lagstiftningen blir i gör-ligaste mån tillgodosett. Detta utskottets uttalande ger mig anledning att uttrycka den förhoppningen att förslag om de åtgärder på det regionala planet som ännu återstår att genomföra förelägges riksdagen för beslut inom icke alltför avlägsen framtid.

Som det har framgått har delade meningar yppats i fråga om statsbidragets storlek. Från vårt håll har vi framfört den uppfattningen, att då kommunerna av lämplighetsskäl åläggs att ombesörja verksamhet av i princip statlig karaktär kostnaderna i det väsentliga skall bäras av staten. De åtgärder det i dag är fråga om är först och främst de särskilda anordningarna eller förberedelserna för vattenförsörjningen och den allmänna hälsovården. Dessa åtgärder ingår i totalförsvaret och är därför i princip en statlig angelägenhet. Åtgärderna kan visserligen ibland vara till nytta för kommunen även under fredstida förhållanden, och därför är det rimligt att kommunen står för en del av kostnaden, men propositionens förslag till fördelning har vi inte kunnat instämma i. Vi har ansett att ett statsbidrag på lägst 90 procent riktigast avspeglar nytto- och ansvarsfördelningen.

Vidare har debatten gällt kostnaderna för den planläggning som kommunerna av länsstyrelserna kan åläggas utföra. Även beträffande denna fråga har vi ansett att statsbidraget bör sättas till lägst 90 procent. Planläggningen är också en del av förberedel-

serna inom vårt totalförsvars ram och sker efter åläggande av länsstyrelserna.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationerna I och II. På övriga punkter yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Magnusson i Tumhult (h).

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Utskottets vice ordförande, herr Anderson i Sundsvall, har tidigare utförligt kommenterat lagens bakgrund och tillkomst, och jag skall därför inte såsom utskottsmajoritetens talesman gå in på någon vidare historieskrivning. Jag vill bara anknyta till några av de punkter, beträffande vilka utskottet har företagit förändringar eller inte kunnat bli enigt.

Detta är ju en ramlagsiftning som reglerar kommunernas skyldighet att planera för ågärder som kan vara nödvändiga inom totalförsvarets ram, dock utan några detaljföreskrifter. Det är ganska naturligt att man inte i förväg kan gå in på detaljer. Varje kommun bör ha möjlighet att själv och tillsammans med länsstyrelserna göra upp planer för den verksamhet som den anser sig behöva bedriva.

Det finns andra skyldigheter inom totalförsvarets ram som tillkommer kommunerna men som är reglerade genom andra lagar. En av dem är civilförsvarslagen, som förut har nämnts här.

Denna kommunala beredskapslag berör såväl utrymningskommunerna som mottagnings- eller inkvarteringskommunerna, men det är alldeles klart att den största andelen av kostnaderna och av planeringsarbetet i övrigt faller på de kommuner där man räknar med att inkvartera människor som förflyttas från de stora städerna och tätorterna. Vi förstår litet var att det är nödvändigt med en planläggning för en sådan verksamhet, även om vi väl alla hoppas att vi aldrig skall råka in i krigs-

Lag om kommunal beredskap m. m.

tillstånd och behöva tillämpa planerna. Å andra sidan är vi nog alla överens om att det för att det inte skall uppstå kaos är nödvändigt att man i god tid planerar så långt det är möjligt. Herr Anderson i Sundsvall har bl. a. nämnt sådana saker som ordnande av vattenfrågan och de sanitära förhållandena i de kommuner som måste motta människor från annan ort.

När det gäller själva organisationen inom kommunerna har departementschefen ansett att den bör handhas av de ordinarie kommunala organen med kommunens styrelse som huvudansvarig. Givetvis skall denna i de olika frågorna ta kontakt med de organ inom kommunen som handlägger dessa. Länsstyrelserna blir den övervakande myndigheten, och deras påtryckningsmedel för att få kommunerna att verkligen göra upp planer är att ge dem vitesåläggande.

När det gäller den rent centrala övervakningen av denna planläggning hade ju kommunalrättskommittén föreslagit att ett nytt särskilt organ skulle skapas för ändamålet, men departementschefen har inte velat vara med om detta. Han anser att det inte är nödvändigt med ett särskilt centralt organ, utan han räknar med att de centrala organen inom de olika grenarna av totalförsvaret, med den chefsnämnd som där är inrättad, skall kunna fungera som övervakande organ.

Jag vill i likhet med fru Gunne understryka att utskottet har gjort ett uttalande om att länsstyrelserna bör få en sådan förstärkning att de verkligen klarar denna planläggning. Man framhåller att det är nödvändigt att verksamheten följes på ett sådant sätt att det inte — såsom vi har erfarenhet av från länsstyrelsernas planläggning inom civilförsvaret under de senaste åren — uppkommer brister och att det inte finns något övervakande centralt organ som verkligen ser till att länsstyrelserna lägger upp erforderliga planer.

När det gäller skyldigheten att upplåta bostad till dem som vid en utrymning överföres till s. k. inkvarteringskommuner finns det, såsom herr Anderson i Sundsvall nämnde, en pendang till den kommunala beredskapslagen i den s. k. inkvarteringslagen. Denna lag har fullmakts karaktär och kan av Konungen sättas i funktion när krigs- eller beredskapstillstånd inträder.

Den kommunala beredskapslagen är en lag av kommunallags karaktär. Den reglerar dels vissa uppgifter som kommunerna skall fullgöra under civilförsvarsberedskap, dels skyldigheten att planlägga för hela det kommunala verksamhetsområdet. Kommunerna har ju bl. a. ansvaret för inkvartering och allt annat som följer med att nya människor kommer till en viss kommun vid ett krigstillstånd. Vidare avser lagen att reglera den kommunala krigsorganisationen samt fördelningen av kostnader-na för denna mellan stat och kommun.

I § 1 av lagen stadgas den allmänna skyldigheten för kommun att svara för befolkning som vid krig eller krigsfara tagit uppehåll, såsom det heter, inom kommunen. Kommun är sålunda skyldig att för dessa människor ta ansvar på samma sätt som för den inom kommunen normalt boende befolkningen.

Utskottet har efter diskussion funnit anledning göra ett tillägg till denna paragraf. Så som paragrafen avfattats enligt propositionen skulle kommunerna bli skyldiga att i vissa lägen utbetala sådana sociala kontantförmåner, som utgår under fredsmässiga förhållanden, till de människor som man får ta emot från andra kommuner. Det är emellertid meningen att vid ett krigstillstånd skall hemortskommunen, alltså den kommun som företagit en utrymning och skickat i väg befolkningen, så långt det är möjligt utbetala dessa kontanta socialförmåner. I annat fall skall den krigshjälpslag, som kammaren för en

stund sedan godkände, träda i tillämpning.

För att gardera kommunerna mot onödiga sociala utgifter har utskottet därför föreslagit följande tillägg till § 1. »Kommun är på grund av vad i denna lag stadgas icke skyldig att till nyssnämnd befolkning utgiva fredsmässig social kontantförmån.»

6 §, som reglerar kommunernas skyldigheter i fråga om planläggning och andra förberedelser och som jämte 7 § utgör det centrala i denna lag, är uppdelad på tre olika avdelningar. Den reglerar emellertid huvudsakligen kommunernas skyldigheter beträffande planläggning och förberedelser, även förberedelser för reparation av eventuella krigsskador. Enligt utskottets mening är det kanske inte tillräckligt att i lagen föreskriva att kommunerna är skyldiga att ha en beredskap i syfte att reparera krigsskador, utan det kan vara minst lika viktigt att lagen innehåller bestämmelser om en sådan beredskap, att verksamheten framför allt på det kommunaltekniska området skall kunna fortgå under krig eller krigsfara.

Beträffande verksamheten på det kommunaltekniska området under krig och krigsfara har utskottet gjort ett tillägg till 6 §. Efter den mening, som slutar med orden »vilken åligger kommunen enligt särskild lag eller författning», har lagts till orden »eller eljest bedrivs av kommunen». Det tillägget har gjorts därför att man ansett att hänsyn skall tagas inte endast till den kommunaltekniska verksamhet som kommunen själv bedriver utan även till den som bedrivs genom avtal med kommunalt eller annat företag. Även sådan verksamhet har kommunen alltså skyldighet att planlägga.

I 6 och 7 §§ fastställs skyldigheten att planera förberedelserna. I 6 §, första och andra styckena, säges ingenting om de faktiska uppgifterna. Däremot talas det därom i tredje stycket. I det första stycket stadgas om förberedelser för

Lag om kommunal beredskap m. m.

den allmänna verksamheten och andra stycket handlar om den s. k. reparationsberedskapen. I detta stycke stadgas att kommun, som ombesörjer distributionen av gas, värme, vatten eller elektricitet samt svarar för renhållning o. s. v., också skall vidta förberedelser för att dessa verksamheter efter krigsskador kan återupptagas i erforderlig omfattning.

I tredje stycket återfinnes förberedelser för de faktiska åtgärderna. I de flesta fall är det fråga om sådana åtgärder som kommunen av länsstyrelsen ålägges att göra upp planer för.

Det är beträffande kostnaderna här för som utskottsmajoriteten och reservanterna skiljer sig åt. Kommunalrättskommittén har föreslagit att 90 procent av kostnaderna skall utgå i statsbidrag, medan propositionen och utskottsmajoriteten har förordat två tredjedelar av kostnaden. Det är inte så, herr Anderson i Sundsvall, att reservanterna har anslutit sig till kommunalrättskommitténs förslag. Kommittén föreslog att statsbidraget skall vara maximerat till 90 procent, men reservanterna har gått ett steg längre och föreslagit minst 90 procent. Det vill med andra ord säga, att staten skall kunna betala upp till 100 procent av kostnaderna. I propositionen är huvudprincipen den, att staten skall betala kostnaderna till 100 procent, såvida det inte är fråga om sådana förberedelser som kommunerna själva har nytta av i fredstid.

I utskottet har vi ansett det vara fördelaktigt att ha en bestämmelse om att kommunerna kan få skäligen ersättning för sina kostnader, men att om en kommun vidtar sådana anordningar som kan komma till användning även under fredstid, så skall kommunen kunna få två tredjedelar av sina kostnader täckta av statsbidrag. Särskilt de mindre och fattigare kommunerna bör kunna ha nytta av detta.

I 7 § stadgas, att om länsstyrelsen så finner erforderligt kan den förelägga

Lag om kommunal beredskap m. m.

kommunen att göra upp en plan för förberedelserna. Om det i sådant fall blir mycket betungande för kommunerna att vidtaga ifrågavarande förberedelser och anordningar, föreslår statsrådet att skälig ersättning skall utgå till kommunerna härför. Inte heller där har det sålunda sagts att fullt bidrag icke skall kunna utgå, om detta är skäligt.

Undertecknarna av motionerna I: 648 och II: 787 har begått ett misstag, när de har uppfattat skrivningen i 6 §, andra stycket, som om man här avsåg även reservanordningar för vatten, gas och elkraft o. s. v., vilket inte är fallet. Härvidlag gäller alltså civilförsvarslagens bestämmelser.

Vad sedan sådana kostnader beträffar som kommunerna åsamkas under krigstillstånd eller under den s. k. verkställighetstiden av dessa planer kommer det alltid att utgå fullt bidrag från staten för dessa.

Kommunalrättskommittén har föreslagit, att uppförandet av reservanordningar för vatten, gas och elkraft skulle överföras från civilförsvarslagen till lagen om kommunal beredskap. Departementschefen har inte funnit skäl att förelägga riksdagen ett sådant förslag. Utskottet har inte kunnat instämma i departementschefens uttalande. En minoritet i utskottet har dock i reservation följt departementschefens förslag. Det är dock klart att det kan tänkas att dessa reservanordningar för gas, vatten och elkraft kan användas av kommunerna även i fredstid, och det är kanske inte säkert att det är riktigt att alltid betala ut statsbidrag till sådana anordningar.

Herr Anderson i Sundsvall har här bl. a. sagt, att staten lägger fler och fler utgifter på kommunerna. Det är ju ett ganska vanligt tal från kommunalmännen, men man kan väl också säga, att de anordningar det här är fråga om även är till för kommunens eget bästa. Vid ett eventuellt krigstillstånd har kommunerna själva nytta av att ha gjort dessa förberedelser.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande utom under punkten C, där jag ber att få yrka bifall till reservation III, som avgivits av herr Axel Svensson m. fl. och som utmynnar i att utskottets hemställan under C bort utgå.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Sandells anförande ger mig anledning till ett kort bemötande på ett par punkter.

Fröken Sandell sade att det förslag, som vi fört fram i reservationen om statsbidrag med 90 procent, inte överensstämmer med kommunalrättskommitténs förslag, som skulle ha maximerat statsbidrag till 90 procent. Detta är inte alldeles riktigt. På s. 151 i propositionen återges kommitténs förslag till 21 §. Där står att kommun skall »erhålla statsbidrag med 90 procent av kostnadens belopp, i den mån kostnaden kan anses skälig. Är kostnaden för kommunen särskilt betungande eller föreligger eljest särskilda skäl därtill, äger Konungen medge att högre bidrag skall utgå.» I reservationen har vi av tekniska skäl i 15 § utbytt »två tredjedelar» etc. i Kungl. Maj:ts förslag mot »90 procent» och i övrigt bibehållit paragrafen oförändrad.

Med anledning av fröken Sandells anmärkning, att propositionens förslag avser kostnaderna upp till 100 procent för de särskilda anordningar som inkvarteringskommunerna måste vidta, vill jag framhålla att det är riktigt att det finns ett uttalande av departementschefen, att därest det anses skäligt skall fullt belopp utgå. Men med den utformning 15 § fått innebär den faktiskt, att »statsbidrag med två tredjedelar» blir huvudregel, och »den större del av kostnaden Konungen medgiver, allt i den mån kostnaden kan anses skälig» blir alltså en andrahandsregel.

Om man fixerar statsbidraget till 90 procent är det för övrigt inte säkert att man får 90 procent, liksom det inte

Lag om kommunal beredskap m. m.

är säkert att man får 67 procent om man fixerar statsbidraget till två tredjedelar, ty statsbidraget räknas i detta som i alla andra fall på det s. k. bidragsunderlaget. Vi som sysslar med kommunala angelägenheter vet att i bidragsunderlaget får man aldrig räkna in alla kostnaderna. Den faktiska procentsatsen blir alltid lägre än vad som anges i lagtexten.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Låt mig säga att vi är mycket tillfredsställda över att utskottet så enhälligt har kunnat tillstyrka de lagförslag som propositionen innehåller. De tillägg som är gjorda i 1 och 6 §§ har vi inget att erinra mot. De punkter på vilka det visat sig att meningarna är delade inom utskottet rör sig huvudsakligen om fördelningen av kostnaderna mellan staten och kommunerna.

Jag skall bara kort ange hur vi ser på denna fråga. Jag vill börja med att säga att när de reservanter, som står bakom den första och den andra reservationen godtagit principen om 90 procent som lägsta gräns för statsbidragen, har de också godtagit den grundprincip vilken vi fört fram, nämligen att en beredskapsanordning som utförs i en kommun och som är till en viss nytta för kommunen i fredstid, även i viss utsträckning skall betalas av kommunen.

Man har alltså velat godtaga denna princip och därmed sagt, att det gäller att väga nyttan av denna anordning i fredstid. Är den inte till någon nytta för kommunen, gäller den grundregel som är inskriven i propositionen, nämligen att staten skall betala kostnaden till hundra procent. Är den till en viss nytta, kan denna nytta fastställas till att ligga vid 10, 15 eller 25 procent och upp till en tredjedel av den faktiska kostnaden. Det blir alltså en bedömningsfråga i varje särskilt fall.

Är inte detta rimligt? Vi säger att grundprincipen skall vara att staten betalar kostnaden till hundra procent. Om man emellertid exempelvis i ett inkvarteringsområde bygger en vattentäkt — man kanske finner en mycket förnämlig sådan — och i anslutning till denna uppför fritidsanordningar, kan man dra nytta av denna vattentäkt under fredstid. Den kan då vara till en utomordentlig nytta. Är det inte under sådana förhållanden rimligt, att kommunen får betala vad som kan svara mot den nytta, som man får ut av anordningen i fråga?

Skapar man inte den största rättvisan mellan kommunerna, om man har en någorlunda vid marginal, inom vilken man rör sig då det gäller att bedöma nyttan? Den ena kommunen kan bli ålagd att utföra en beredskapsordning, som inte är till någon nytta i fredstid, varför staten utan diskussion betalar den till hundra procent. I en annan kommun kan det byggas en anordning, vilkens nytta för denna kommuns vidkommande kan uppskattas till 10 procent av kostnaden. I en intelligande kommun kan man emellertid få bygga en liknande anordning, för vilken det mycket klart framgår, att nyttan svarar mot 30 procent. Vad är det då som säger, att kommunen inte skall bidraga med 30 procent av kostnaden för anordningen? Det är detta vi velat säga i propositionen.

Herr Anderson i Sundsvall säger att eftersom det står i lagtexten att tvåtredjedelsregeln är grundläggande, blir det endast två tredjedelar i statsbidrag. Samma sak har framhållits av flera tidigare talare. I propositionen har vi emellertid skrivit, att grundprincipen skall vara den hundraprocentiga täckningen av kostnaden. När bedömningen skall göras av Konungen går man tillbaka till skrivningen.

Vad är innebörden av ett bifall från riksdagen till vår skrivning? Jo, riksdagen godtar grundprincipen, godtar den

Lag om kommunal beredskap m. m.

bedömning som vi gjort. Varför då en-
visas och säga att det bara blir två tred-
jedelar i statsbidrag? Det är på denna
punkt som våra uppfattningar delat sig,
vilket jag tycker är litet beklagligt.

Likasa påstår man att kommunerna
får bära planläggningskostnaderna. Det
får de inte alls göra. Om det gäller plan-
läggningen av ett inkvarteringsområde i
en kommun, som själv inte har den
minsta nytta av de anordningar vilka
man vidtar i planeringssyfte för alla de
människor, som man skall ta emot,
täcks kostnaden till hundra procent av
staten, vilket vi också anser vara rik-
tigt.

Men det kan även finnas vissa plane-
ringsåtgärder, för vilka man gott kan
försvara att kommunen får bära en del
av kostnaden. Det är i sådana fall fråga
om åtgärder som kommunerna skulle ha
vidtagit ändå. Det är sådana saker som
vi ålägger enskilda företag att svara för.
När dessa med hänsyn till den personal
och den verksamhet som de upprätthåller
anses vara förpliktade att träffa så-
dana anordningar, får de i huvudsak
själva bära kostnaden, ofta helt bära
den.

Jag tycker det är litet tråkigt att vi på
denna punkt har delat upp oss som om
detta vore en politiskt stor och mycket
kontroversiell fråga. Det verkligt stora
är att vi faktiskt samlat oss enhälligt
kring denna beredskapslagstiftning och
åstadkommit en ändamålsenlig ordning
i vår planering, så att de organ, som i
fredstid fyller väsentliga uppgifter, skall
åläggas att svara för beredskapsåtgär-
der, om vi kommer i ett läge där sådana
erfordras. Ändamålsenlighetsprincipen
har fått slå igenom på ett utomordent-
ligt sätt, och utskottet har samlat sig
bakom förslaget. Däremot har utskottet
inte kunnat samla sig kring en rimlig
fördelningsgrund för kostnaderna, där
nyttoprincipen, frågan om vilken nytta
en kommun har av en viss anordning,
kommer in i bilden.

Ärade kammarledamöter! Jag skulle

vilja rekommendera att kammaren föl-
jer utskottet och bifaller dess förslag
utom i den del som innefattas under
punkten C. Rörande denna del rekom-
menderar jag den ståndpunkt som inta-
gits i reservation III. Reservationen in-
nehåller bifall till Kungl. Maj:ts proposi-
tion också i detta stycke. Proposition-
ens förslag vilar i sin tur på den nya
civilförsvarslagen, som riksdagen antog
så sent som 1960 och i vilken ersättning
med två tredjedelar av kostnaden är fö-
reskriven. Kommer man vid en pröv-
ning av beloppet fram till att det finns
anledning att företaga en höjning, får
vi väl följa med också på beredskaps-
sidan.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Det må förlåtas oss som
sysslar med statsbidragsfrågor att vi
blir misstänksamma mot utformningen
av bestämmelserna. Har statsbidragsre-
geln sådan lydelse som i 15 § i det nu
aktuella lagförslaget brukar det inne-
bära att den angivna procentsatsen är
huvudregel. Det brukar vara mycket
svårt att få ut större bidrag under åbe-
ropande av tilläggsstadgandet om särskil-
da skäl. Som jag sade i en replik till
fröken Sandell brukar man inte ens få
det belopp som motsvarar den angivna
procentsatsen. Låt mig nämna ett exem-
pel.

Då det gäller ålderdomshem är det
lägsta statsbidraget 35 procent av kost-
naden, tror jag. Det torde vara ytterst
få ålderdomshem för vilka man verkli-
gen fått ut 35 procent i statsbidrag. När
man skall räkna fram det s. k. bidrags-
underlaget upptäcker man nämligen, att
det är en hel rad åtgärder som kom-
munen bedömt vara alldeles nödvän-
diga och som inte kan uteslutas men
som man inte får räkna in i bidrags-
underlaget. Statsbidraget uppgår i regel
inte till angiven procentsats på hela
kostnaden.

Jag skulle kunna redovisa flera lik-
nande exempel. Jag tror att förhållandet

Lag om kommunal beredskap m. m.

blir detsamma när det gäller statsbidrag för åtgärder i beredskapssyfte. Kommunerna åläggs att vidtaga åtgärder inte i första hand för den egna befolkningen utan för befolkningen från en annan kommun, men när det blir fråga om att komma överens med de statliga myndigheterna angående statsbidraget får vederbörande kommun inte räkna in samtliga kostnader i bidragsunderlaget.

Jag noterar emellertid med tillfredsställelse att det från flera håll så starkt markerats, att därest kommunen inte har någon särskild nytta av anläggningen, skall staten betala alltsammans. Dessa yttranden skall vi uppmana kommunerna att återropa, när det blir fråga om bidragsansökningar.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Endast några få ord.

Herr Anderson i Sundsvall fortsätter att säga att det blir bara två tredjedelar i statsbidrag, och så för han debatten till andra områden, där han hävdar att det finns samma erfarenhet. Jag säger då i likhet med herr Anderson: Men gå till texten, där det finns ett så klart uttalande! Vi säger som kommentar till 15 §, att när det gäller särskilda anordningar i inkvarteringskommunerna för att förbättra inkvarteringsförhållandena »bör statsbidrag utgå till kommunerna och det synes här böra bli regel att full ersättning skall utgivas för skäligen kostnader». Endast om anordningen jämväl är till nytta för kommunen skall kommunen behöva svara för någon andel.

Detta står i departementspromemorian och denna kommentar skall vara vägledande för Kungl. Maj:ts ställningstagande. Vad finns det då för anledning att fortsätta misstänklighöret och säga att det blir bara två tredjedelar i statsbidrag?

Herr Wahrendorff var rädd för att det talas om »skäligen kostnader». Men

att vi skrivit »skäligen kostnader» beror på att vi ansett det rimligt att det organ som utfärdar direktiven skall kunna ange vad som är normalstandard för anordningarna. Vill någon kommun kosta på sig överstandard — jag tillåter mig använda det uttrycket — skall det prövande organet kunna säga: Det och det är normalstandard — det är vad som är vanligt och skäligt, och efter den kostnaden betalar vi. — Detta är alltså innebörden av uttrycket »skäligen kostnader» i detta sammanhang.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 86 ja och 106 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Ersättning för resor till tandläkare i samband med förebyggande mödravård

Kammaren hade alltså bifallit reservationen I) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 87 ja och 106 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen II) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Mom. C

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen III); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Sandell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. C) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen III) av herr Axel Svensson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 92 ja och 94 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen III) av herr Axel Svensson m. fl.

Mom. D—F

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om ersättning för vissa resor enligt lagen om allmän försäkring.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Ersättning för resor till tandläkare i samband med förebyggande mödravård

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om ersättning för resor till tandläkare i samband med förebyggande mödravård.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr

Ersättning för resor till tandläkare i samband med förebyggande mödravård

600 i första kammaren av herr *Eric Carlsson* samt nr 719 i andra kammaren av herr *Gustavsson* i Alvesta.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts,

»att riksdagen måtte besluta att i ersättning för utgifter för tandläkarvård i samband med havandeskap och nedkomst må ingå ersättning för kostnader för resor enligt de grunder som gäller för sådan ersättning vid besök hos läkare, samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderliga ändringar i den aktuella författningen».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 600 och II: 719, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Carlsson*, *Erik Filip Petersson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 600 och II: 719, måtte för sin del antaga i reservationen framlagda förslag till

1. lag angående ändrad lydelse av 2 kap. 5 § lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring; och

2. förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 25 maj 1962 (nr 385) angående ersättning för sjukresor enligt lagen om allmän försäkring (sjukreseförordning).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **GUSTAVSSON** i Alvesta (cp):

Herr talman! Frågan om ersättning för tandläkarvård i samband med havandeskap är en del av moderskapsförsäkringen. När denna förmån infördes noterades den med allmän tillfredsställelse. Men tyvärr skiljer sig den här förmånen från övriga förmåner i försäkringssystemet på det sättet, att reseersättning inte utgår såsom fallet är beträffande övriga områden av sjukförsäkringslagen. Härigenom har det kommit

att införas någonting av en avståndsklassificering. En social förmån bör enligt vår uppfattning vara så utformad, att den kommer alla berörda medborgare till del. Den principen bör vara riktmärket. Med den utformning som socialförsäkringslagen nu har blir förmånen sämre för dem som bor långt från tandläkare. Många områden saknar helt enkelt tandläkare, och det medför att det blir kostsamma resor. Man frågar sig varför denna begränsning infördes.

Utskottet säger nu liksom det sade förra året, att denna fråga torde komma att prövas i samband med den utredning som pågår. Man är dock inte riktigt säker på huruvida det kommer att ske eller inte. Jag vill därför med den motivering som vi anfört i den till utskottets utlåtande fogade reservationen, där vi erinrar om den bärande principen inom den allmänna försäkringen, att ersättning för läkar- och tandläkarvård regelmässigt förknippas med resekostnadsersättning, och med hänvisning till vad jag här anfört yrka bifall till reservationen.

Herr **BENGTSSON** i Varberg (s):

Herr talman! Med hänvisning till den motivering som utskottet anfört i sitt utlåtande ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Gustavsson* i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Skyddsbestämmelser avseende kemiska preparat inom industrien

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Eric Carlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 143 ja och 40 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10**Skyddsbestämmelser avseende kemiska preparat inom industrien**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om skyddsbestämmelser avseende kemiska preparat inom industrien.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru RYDING (k):

Herr talman! Jag är glad över utskottets positiva inställning till det problem vi tagit upp i motion nr 728 i denna kammare. Det heter i utlåtandet: »De problem som är förenade med den ständigt ökande tillströmningen till marknaden av nya kemisk-tekniska preparat bör enligt utskottets mening icke underskattas.» Det finns verkligen skäl till att inte göra detta.

Nu vill emellertid utskottet att man tills vidare avvaktar erfarenheterna från den nya lagstiftningen innan man tar under övervägande huruvida ytterligare åtgärder bör vidtagas. Man åsyf-

tar alltså den i giftförfordningen och bekämpningsmedelsförfordningen från den 1 januari i år föreskrivna deklara-tionsplikten beträffande bekämpnings-medel och hälsofarliga kemisk-tekniska preparat.

Naturligtvis har denna förfordning betydelse, det vill också jag understryka. Men man måste observera att det här handlar om att helt förlita sig på tillverkarens grundlighet och noggrannhet när denne utövar forskning för att åstadkomma ett för sitt syfte effektivt preparat — det gäller med andra ord medlets användbarhet — också skall pröva graden av dess hälsofarlighet. Om man då åberopar de resurser arbetarskyddsstyrelsen eller statens institut för folkhälsan eller eventuellt annan samhällelig myndighet förfogar över, kommer nästa fråga, som är av avgörande intresse: Har dessa organ tillräckliga resurser att utöva sin kontrollerande och forskande verksamhet?

Om den av oss väckta motionen hade remitterats för yttrande till exempelvis arbetarskyddsstyrelsen, som jag trodde skulle ha blivit fallet, skulle dess yttrande ha varit av stort intresse. Så blev nu egendomligt nog inte fallet, men, herr talman, är detta förfarande inte en betänklig lucka vid handläggningen av detta ärende?

Det kan nu inte bestridas att man ute i arbetslivet gör än den ena än den andra iakttagelsen eller upptäckten av olika yttringar av olägenheterna på detta område. I vår motion gjorde vi i skrivningen en del hänvisningar om detta. Om en sådan remissbehandling som jag hade önskat hade förekommit — att exempelvis inom arbetarskyddsområdet verksamma organ eller personer beretts tillfälle att yttra sig eller om deras erfarenheter i någon form hade inhämtats — skulle säkerligen ett mycket rikhaltigt material kunnat framläggas.

Jag har exempelvis tagit del av påpekanden från personer, vilka är verksamma på arbetarskyddsområdet. De

Förköpsrätt för kommun till tomtmark för bostadsbebyggelse

säger att det i rengöringsolja förekommer blyhaltigt bensen, som kan välla förgiftningar. Detta alldagliga medel är emellertid inte försedd med någon deklaration men man har icke förty blivit uppmärksamgjord på vådorna vid dess användning. Andra liknande exempel kan ges. Det har bl. a. berättats för mig, att slipare nu har mycket stora bekymmer med eksem. Misstankarna går här till ett visst stoff i slipskivorna.

Utan att därmed uttala ringaktning för den återopade förordning, som trätt i kraft från den 1 januari i år, vill jag med detta säga att problemet också har andra sidor. Vi hade avsett att frågan allsidigt skulle ha prövats och som ett resultat därav hade slutsatser kunnat dragas om erforderliga kompletteringar och tillägg i arbetarskyddslagen. Jag inser emellertid att det under innevarande år finns ringa utsikt att uppnå resultat i denna riktning.

Jag vill dock tillägga, att jag är förvissad om att frågan inom en icke alltför avlägsen framtid skall tas upp till en sådan allsidig prövning. Utskottets uttalade intresse härför tycks tyda på att stöd kan påräknas för en allsidig utredning, ehuru man först vill avvakta erfarenheterna av den nya lagstiftningen. Jag tror att en sådan utredning blir till stor nytta när den nu kommit att genomföras.

Jag har, herr talman, inte något yrkande i denna fråga.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Eftersom fru Ryding inte yrkade bifall till sin motion har jag egentligen inte anledning att säga någonting. Fru Ryding ville emellertid låta påskina, att vi i utskottet hade låtit en lucka uppstå vid behandlingen av motionen genom att inte remittera den till berörda instanser. Att så inte skedde beror på att vi så nyligen haft att ta ställning till en lagstiftning på detta område och att ifrågasvarande la-

gar trätt i kraft för så kort tid sedan som den 1 januari 1964.

Utskottet har, som framgår av dess utlåtande, klart för sig att det här gäller ett allvarligt problem och att skadeverkningarna tycks bli allt allvarligare. När vi ändå inte velat förorda att riksdagen nu vidtar någon ytterligare åtgärd beror detta på, sasom också framgår av utlåtandet, att vi först vill avvakta resultatet av den lagstiftning som trätt i kraft för bara några få månader sedan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner angående byggnadsstadgans bestämmelser om avstånd mellan byggnad och tomtgräns, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12**Förköpsrätt för kommun till tomtmark för bostadsbebyggelse**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om förköpsrätt för kommun till tomtmark för bostadsbebyggelse.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 382 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* och nr 456 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle och fru *Ryding*.

I motionerna, som var likalydande, hemställdes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t yrkar på sådan lagändring i nu gällande lagstiftning,

att kommunerna garanteras förköpsrätt till all tomtmark för bostadsbebyggelse,

att marken skall betraktas som kom-

Förköpsrätt för kommun till tomtmark för bostadsbebyggelse

munens egendom från det datum markägaren bekommit kommunens framställning och anspråk på densamma, samt

att ersättning för tomtmark skall fastställas enligt normen: vad den tidigare markägaren lagt ner i kostnader för ifrågavarande markområde».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 382 och II: 456, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! I den motion som vi i dag har att behandla föreslår den kommunistiska riksdagsgruppen

att kommunerna garanteras förköpsrätt till all tomtmark för bostadsbebyggelse,

att marken skall betraktas som kommunens egendom från det datum markägaren bekommit kommunens framställning och anspråk på densamma, samt

att ersättning för tomtmark skall fastställas enligt normen: vad den tidigare markägaren lagt ner i kostnader för ifrågavarande markområde.

I utskottsutlåtandet redogöres för frågans tidigare behandling. Det är en intressant men också inte så litet avskräckande läsning. Vi får veta att frågan har varit föremål för femtio års utredningar — och ett tidvis mycket intensivt utredningsarbete — utan att det varit möjligt att på ett avgörande sätt lösa densamma. Man kan alltså inte påstå att frågan inte varit föremål för uppmärksamhet. Såväl justitiedepartementet som inrikesdepartementet har haft sin uppmärksamhet riktad på denna sak. Jag återkommer emellertid till en fråga som jag ställt tidigare, nämligen om man kan lita på dessa utredningar. Femtio års misslyckanden ger mig anledning att ställa den frågan.

Införandet av tomträttsinstitutet är naturligtvis en positiv åtgärd. Men möj-

ligheterna att utnyttja detta instrument har minskat i takt med kommunernas ökade finansiella svårigheter. Det är därför högaktuellt att lösa kommunernas markfrågor på annan väg. Man måste därvid också ta sikte på att lösa en viktig principfråga, nämligen frågan om mark, som är belägen inom stadsplanebelagt område eller områden som avses falla inom general- och regionsplanering, skall anses stå till kommunernas förfogande, d. v. s. att kommunen skall ha förtursrätt till sådan mark. Den frågan bör enligt vår mening inte vara svår att lösa.

Det måste ändå stå klart att enskilda markägares intressen måste vika för det allmännas intressen. Det förhållandet, att enskilda markägare håller på sin mark i avvaktan på att markpriset skall stiga, kan inte få utgöra hinder för kommunerna. Det måste fastställas att markägaren endast skall äga rätt till sådan ersättning som motsvarar de kostnader denne själv haft i samband med markförvärvet. Det måste anses vara förlegat att ta hänsyn till vad man kallar marknadspriser eller skälig vinst. Allt jobberi med tomtmark måste helt enkelt förbjudas. Alla spekulationer på höjda markpriser genom samhällets insatser i olika avseenden bör helt enkelt inte få existera. En lagstiftning kan effektivt göra rent hus med all sådan spekulation.

Denna fråga blir på nytt aktuell i samband med den bostadsdebatt vi har att förvänta oss här i kammaren. Jag skall därför i denna sena timma inte argumentera vidare.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr II: 456.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Utskottet skriver i sin slutkläm:

»Eftersom de av motionärerna väckta frågorna faller inom ramen för utredningsuppdraget och således kommer under kommitténs prövning, finner ut-

Förköpsrätt för kommun till tomtmark för bostadsbebyggelse

skottet något uttalande från riksdagens sida i anledning av motionerna ej vara påkallat.»

Vi är klara över att denna fråga måste lösas så snabbt som möjligt. Inte minst tre eller fyra socialdemokratiska motioner, mycket stora och mycket utförliga, har fäst uppmärksamheten på detta problem. Det är ingen tvekan om att detta problem kommer under saklig prövning den närmaste tiden.

Jag vet också att man i närvarande stund kan använda sig dels av expropriationslagstiftningen och dels i vissa städer av stadsplanemonopolet för att klara problemet för dagen. Men en lösning är högaktuell och måste komma till stånd under den närmaste tiden.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 382 och II: 456; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs vart efter annat tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner om befrielse från skyldigheten att underrätta grannar m. fl. om byggnadslov,

nr 9, i anledning av väckta motioner angående nedsättningen hos KB av expropriationsersättning, och

nr 11, i anledning av väckta motioner om ett enhetligt register för landets fastigheter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 81, angående uppsättande

av en svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst m.m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 15

Anmälades en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 810, av herr *Bengtsson* i Landskrona m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 58, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 maj 1963 (nr 114) om semester, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 16

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen tiden 1 april —7 april för beivrande av interparlamentariska unionens råds möte i Luzern.

Stockholm den 11 mars 1964

T. G. v. Seth

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 17**Meddelande om enkel fråga**

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Bracónier* till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående tryckning av en sammanställning av remissvaren beträffande författningsutredningens betänkande.

§ 18

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 22.32.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 13 mars

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 6 innevarande mars.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1964 den 12 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 68 riksdagsordningen utse riksdagens justitieombudsman; och befanns efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedd:

herr f. d. lagmannen Tor Alfred Bexelius med 41 röster.

*Axel Landgren Bertil von Friesen
G. Ivar Virgin Ferdinand Nilsson*

År 1964 den 12 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 68 riksdagsordningen utse en ställföreträdare för riksdagens justitieombudsman; och befanns efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedd:

herr lagmannen Bengt Gustaf Theodor Sandström med 40 röster.

*Axel Landgren Bertil von Friesen
G. Ivar Virgin Ferdinand Nilsson*

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att kanslideputerade skulle underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen.

§ 3

Svar på fråga ang. tryckning av en sammanställning av remissvaren beträffande författningsutredningens betänkande

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Braconier har frågat mig om jag har för avsikt att befordra till trycket en sammanställning av remissvaren på författningsutredningens förslag.

Svaret är ja.

Vidare anförde

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret.

I privatlivet kan ju de två bokstäver som svaret består av vara mycket betydelsefulla. Det visar sig nu att de även i politiska debatter kan ha stor betydelse. I detta fall har de en glädjande positiv betydelse.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. det ekonomiska planeringsrådets verksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Braconier har i en enkel fråga begärt en redogörelse för

Svar på fråga ang. det ekonomiska planeringsrådets verksamhet

det ekonomiska planeringsrådets verksamhet.

Till svar på denna fråga får jag meddela, att planeringsrådet sedan sin tillkomst i november 1962 haft nio sammanträden. Vid dessa sammanträden har följande ämnen diskuterats:

allmänna konjunkturpolitiska frågor, den allmänna situationen inom järn- och stålindustrin,

finansieringen av 1960-talets privata investeringsverksamhet och, i samband därmed, allmänna kreditmarknadspolitiska frågor,

långsiktiga problem inom den högre utbildningen och inom åldringsvården, lokaliseringspolitiska principer, pris- och kostnadsutvecklingen inom byggnadsbranschen.

Dessutom har chefen för det franska plankommissariatet Pierre Massé lämnat redogörelse för den franska ekonomiska planeringen.

För den händelse herr Braconier med sin fråga efterlyst en mera principiell redogörelse för planeringsrådets allmänna uppgifter och ställning får jag erinra om att jag hade tillfälle att ganska utförligt utveckla mina synpunkter härpå vid årets remissdebatt. Jag tycker knappast att jag kan upprepa denna ganska utförliga redovisning som svar på en enkel fråga och måste därför hänvisa herr Braconier att ta del av denna redovisning.

Vidare anförde:

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för svaret.

Min fråga framställdes den 13 januari. Då hade finansministern inte i riksdagen utvecklat sina synpunkter på planeringsrådet.

Det svar jag fått i dag överensstämmer emellertid inte med den redogörelse vi fått i utskottet. Enligt den redogörelsen har även andra frågor be-

rörts av det ekonomiska planeringsrådet. Bland annat har rådet tagit upp vissa skattepolitiska frågor och frågor beträffande det handelspolitiska läget. Inte minst det sistnämnda har intresserat mig. Under en följd av år har jag i konstitutionsutskottet pekat på att riksdagen inte fått de informationer som den enligt grundlagen borde ha beträffande det handelspolitiska läget. I det svar jag fått i dag av finansministern står det, såvitt jag kan se, ingenting om att rådet har behandlat det handelspolitiska läget.

Finansministern har alldeles rätt i att vi inte nu kan ta upp en mera ingående diskussion om dessa frågor. Jag vill endast beröra ett yttrande av finansministern i remissdebatten, och eftersom finansministern har hänvisat till denna debatt kan det väl vara motiverat. Finansministern sade att man skall försöka få en produkt som är så genomarbetad, analyserad och genomtänkt som möjligt. Detsamma bör gälla även för riksdagen.

I en debatt nyligen mellan statsministern och mig om forskarberedningen underströk hans excellens statsministern att det kunde vara av betydelse att man förde protokoll i forskarberedningen. Jag har inte berört den frågan i detta fall, men om det går skulle det vara värdefullt om det fördes protokoll även i det ekonomiska planeringsrådet, så att riksdagen fick de informationer den behöver i dessa betydelsefulla frågor. Vi hade häromdagen en debatt om lokaliseringspolitiska principer. Av statsrådets svar framgår att rådet har tagit upp den frågan, men såvitt jag vet har vi inte fått någon redogörelse för de fakta som lagts fram i planeringsrådet.

Vad som bekymrar mig är att riksdagen sättes i efterhand. Jag kan citera en artikel i tidskriften Tiden där det framhålls att regeringen har ett oerhört övertag över riksdagen. Den har bland annat tillgång till informationer

Svar på interpellation ang. bestämmelserna rörande ianspråktagande av investeringsfondsmedel

som riksdagen inte har. Jag hoppas att riksdagen kommer att få tillgång till samma informationer som finansministern och planeringsrådet har.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! För att inget missförstånd skall uppstå vill jag säga att det föreligger ingen motsättning mellan min redovisning och vad som presenterats inför utskottet i avseende på planeringsrådets verksamhet. Chefen för Jernkontoret, direktör Sundin, redogjorde i planeringsrådet för den allmänna situationen inom järn- och stålindustrien, varefter handelsministern lämnade en översikt över de mera handelspolitiska frågorna med hänseende på just denna bransch. Jag trodde inte att jag skulle behöva lämna en så utförlig redovisning att jag skulle redogöra för detaljerna vid varje sammanträde. Detta är förklaringen till den skenbara motsättningen.

Den skattepolitiska debatten i planeringsrådet har förts i samband med debatt om privat verksamhet, investeringsverksamhet och allmän kreditpolitik inom vårt land. När man med representanter för banker och företagsväsende diskuterar en sådan fråga som den allmänna kreditpolitiken, är det naturligt i en fri diskussion att även skattefrågorna beröres. På samma sätt sköter alltid industriens representanter om att skattefrågorna kommer in i debatten när man diskuterar investeringsverksamheten på den privata fronten.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. bestämmelserna rörande ianspråktagande av investeringsfondsmedel

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Storfors har frågat mig dels om jag har för avsikt att ompröva nu gällande regler för ianspråktagande av investeringsfondsmedel, dels om jag är beredd utsträcka det geografiska området för Värmlands läns vidkommande, där investeringsfonderna får användas, till att gälla hela Värmlands län.

Som svar vill jag anföra följande.

Investeringsfondslagstiftningen har sedan tillkomsten varit ett konjunkturpolitiskt instrument avsett att stimulera investeringsverksamheten vid konjunkturavmattningar. I anslutning till vissa ändringar i denna principiella uppfattning beslöt riksdagen 1963 några lagändringar enligt vilka det mera försöksvis och provisoriskt gavs möjlighet att använda investeringsfonderna även i lokaliseringspolitiskt syfte. De skulle få användas som ett instrument för att bekämpa undersysselsättningen inom vissa delar av vårt land. Strax därefter fattade regeringen beslut, varigenom möjlighet bereddes att utnyttja investeringsfonderna i de fyra nordligaste länen, Hälsingland, de norra och västra delarna av Dalarna och Värmland samt Dalsland under en begränsad tidsperiod, den 1 juli 1963—31 december 1964. Detta har inneburit en viss stimulans, det skall jag inte bestrida. Man kan sålunda till dags dato konstatera att ungefär 140 miljoner kronor av investeringsfondernas medel använts inom dessa områden såsom en lokaliseringsinsats försöksvis. Av dessa 140 miljoner kronor hänför sig 95 miljoner kronor till byggnadsinvesteringar, medan återstoden består av investeringar i maskiner och inventarier.

Även om investeringsfonderna också får användas i visst lokaliseringspolitiskt syfte är det naturligtvis mycket angeläget att investeringsfondernas allmänt konjunkturstimulerande effekt inte försvagas. En sådan försvagning skulle drabba även de områden det här

Svar på interpellation ang. bestämmelserna rörande ianspråktagande av investeringsfondsmedel

är fråga om. Om investeringsfonderna i dessa områden helt förbrukas, står man inför ett ganska dystert perspektiv för den händelse det blir en allmän konjunkturnedgång just där. Det har från dessa utgångspunkter framförts en ganska allmän kritik mot att använda investeringsfonderna i lokaliseringspolitiskt syfte.

Mot bakgrunden av vad jag här sagt har regeringen ansett att man i detta läge inte bör utvidga området där fonderna kan tas i anspråk. Vi kan i dag konstatera en ganska klart uppåtgående konjunkturtrend. Det är i denna situation inte lika angeläget med en partiell användning av investeringsfonderna i dag som för några år sedan. När man nu framför tanken att utvidga området för fondernas verksamhet till hela Värmland, står detta i strid med den allmänna uppfattningen att fonderna skall användas endast partiellt och mera tillfälligt för detta ändamål och över huvud taget inte alls för ifrågavarande ändamål efter årsskiftet 1964/65. Om man skulle utvidga verksamheten till att gälla hela Värmland, skulle man få med industriområden, som har praktiskt taget allt gemensamt med de mellansvenska industriområdena i Bergslagen, och då har man tangerat gränsen på ett så allvarligt sätt, att man egentligen inte kan ge något klart besked om var gränsen skall gå.

Till sist skulle jag vilja erinra om att investeringsfonderna kan användas även vid alldeles speciella tillfällen för en bestämd investering, när man i övrigt icke använder dem, nämligen i fråga om sådana investeringsobjekt som betraktas som särskilt betydelsefulla ur sysselsättningssynpunkt. Det skall vara fråga om stora objekt, där man kan räkna med att det blir en påtaglig verkan på längre sikt.

Med denna ovanligt fria beskrivning från ett maskinskrivet interpellations-svar tror jag mig ha besvarat interpellantens fråga.

Vidare anförde:

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min interpellation.

Visserligen kunde svaret ur min synpunkt ha varit mera positivt, om man ser på det resonemang finansministern fört i dess helhet. Men om man ser på sista stycket i svaret yppar det sig tydligen möjligheter för förnyade ansökningar från de företag som helt nyligen fått avslag av regeringen. Jag ber att få återkomma till det senare.

Vad beträffar svarets näst sista stycke får finansministern förlåta mig, om jag tycker, att man har anledning att bli litet fundersam. Finansministern säger där att en utvidgning av det området där investeringsfonderna skulle få användas, i detta fall östra Värmland, måste betecknas som olämplig. Jag för min del tycker inte det. Inte menar väl finansministern att det skulle vara olämpligt att låta de företag som där vill bygga ut sin verksamhet göra det och därmed bereda arbete åt dem som nu är arbetslösa? Eller skall man tolka det så, att Östvärmland räknas som en utflyttningsbygd, på vilken man icke vill satsa något för framtiden? Vissa tecken har också tytt på att företagen i dessa områden överväger att flytta sig mot kusterna eller söderut.

Länsarbetsnämnden i Värmlands län har under november i fjol avgivit en del yttranden på grund av att Hagfors' och Filipstads B-regioner gjort vissa framställningar. Jag skall be att i någon mån få relatera vad det står i dem. Länsarbetsnämnden säger bl. a.:

»Länsarbetsnämnden ser med största oro på den framtida utvecklingen på länets arbetsmarknad. Det påbörjade forcerandet av skogsbrukets rationalisering kommer utan tvekan att medföra mycket svårbemästrade konsekvenser, såväl för de enskilda medborgarna, som drabbas av rationaliseringsåtgärderna,

Svar på interpellation ang. bestämmelserna rörande ianspråktagande av investeringsfundsmedel

som för de kommuner, inom vilkas näringsliv skogsbruket intar en mera framskjuten plats.»

Som ett exempel därpå kan nämnas hur utvecklingstendensen bedöms på ansvarigt arbetsgivarhåll, bl. a. av Billeruds AB som offentligt har förklarat att antalet arbetare inom företagets skogsförvaltning beräknas komma att reduceras från nu sysselsatta cirka 3 000 till omkring 1 000 man. Tendenserna vid Billerud är likartade även i den östra delen av Värmland.

Enligt folkräkningarna åren 1950 och 1960 sjönk antalet förvärvsarbete inom jord- och skogsbruket med omkring 12 000 personer. Under samma tidsperiod steg antalet industrisysselsatta med cirka 8 000 och antalet förvärvsarbete inom vissa andra områden med 4 000. Antalet förvärvsarbete var således nästan exakt detsamma år 1950 som år 1960.

Under senare år har emellertid en förändring skett inom industrisektorn. Den kraftiga ökning av antalet sysselsatta som skedde under 1950-talet har inom de för länets vidkommande betydelsefullaste industrigrenarna efterträtts av en minskning. I länsarbetsnämndens sysselsättningsregister finner man också ganska markanta minskningar. På pappers- och cellulosasidan har antalet sysselsatta från den 1 juli 1961 till samma datum 1963 sjunkit med 797, på järnbrukssidan med 299 och på verkstadssidan med 420. Det gör sammanlagt 1 516 personer.

Den redovisade nedgången av antalet arbetare kan sägas ha sin upprinnelse i den konjunkturavmattning som gjort sig gällande just inom dessa områden. Det kan lika väl betraktas som säkert att full återhämtning av de förlorade arbetstillfällena inte är att förvänta ens i ett förbättrat konjunkturläge. Företagen bedriver en intensiv rationaliseringsverksamhet som syftar till att öka produktionen utan att för den skull utvidga ar-

betsstyrkan. Vissa varsel om ytterligare reduceringar föreligger bl. a. från Uddeholmsbolagets bruk på östsidan, och de kommer att vålla oanade problem för såväl den enskilde som kommunerna.

De försämrade sysselsättningsmöjligheterna inom länet har också föranlett att arbetskraft under senare år i betydande omfattning har måst söka sin utkomst utanför dess gränser. Detta har medfört en nettoutflyttning under åren 1961 och 1962 av 2 500 personer och en befolkningsförlust under samma tid av 1 600 människor.

I det läge som jag här har skisserat och inför den befarade utvecklingen med ökad friställning av arbetskraft inom skogsbruket och samtidigt minskade möjligheter att placera arbetskraft inom industrien framstår det som utomordentligt angeläget från såväl arbetsmarknadsmässig som samhällsekonomisk synpunkt att ytterligare sysselsättningsmöjligheter skapas inom länet i dess helhet. Den befintliga industrien måste — som jag sagt också i interpellationen — enligt mitt förmenande stimuleras att utbygga sin verksamhet och nya industrier bör etableras i länet. Ett av medlen för att åstadkomma detta måste vara att man tillåter ianspråktagande av investeringsfonderna.

För en vecka sedan i dag avslogs i konselj framställningarna från Filipstads och Hagfors' städer samt kommunalnämnderna i Norra Råda, Munkfors' köping, Ekshärad och Gustav Adolf om tillstånd att ta i anspråk investeringsfundsmedlen i Filipstads och Hagfors' B-regioner. Även om man hade fått vissa förhandsuppgifter om ett nekande svar blev man i dessa bygder mycket besviken.

Arbetsmarknadsstyrelsen har yttrat sig tidigare och sade i november 1963 att med hänsyn till de rådande förhållandena i Värmland kunde enligt styrelsens mening skäl i och för sig anföras för en utvidgning av det område där

Svar på interpellation ang. bestämmelserna rörande ianspråktagande av investeringsfundsmedel

investeringsfonderna fick användas till att omfatta hela Värmlands län. Hade denna rekommendation följts, skulle en hel del av de problem som nu finns ha varit lösta.

Finansministern säger i slutet av sitt svar att Kungl. Maj:t har möjligheter att om särskilda skäl föreligger ge tillstånd till att fondmedel används. Främst gäller detta exportindustrin. Trots detta lämnades ej Wasa spisbrödsfabrik — för att ta ett exempel — tillstånd att bruka sin investeringsfond för sin utbyggnad. Knäckebrödstillverkningen intar en internationellt dominerande position. Av den sammanlagda försäljningen år 1962 på 114,2 miljoner kronor belöpte sig 36,5 miljoner just på exportförsäljningen, och denna befinner sig i mycket stark expansion.

I detta fall tar jag mig friheten att tolka finansministerns svar så, att just Wasafabriken vid förnyad ansökan kommer att givas tillstånd. Detta skulle dessutom ha avgörande betydelse från allmän sysselsättningssynpunkt.

I Kristinehamn har — för att ta en annan Värmlandsstad — AB Casco i dagarna meddelat att utbyggnaden av företaget kommer att ske i långsammare takt än man tänkt sig. Anledningen härtill är att företaget ej fått ta i anspråk sin investeringsfond. Casco har för avsikt att till staden överflytta formalin-, konstharts- och torrlimfabrikerna. För att finansiera en sådan forcerad utbyggnad var enda möjligheten att ta investeringsfonden i anspråk.

De arbetstillfällen som skulle ha stått till förfogande inom kort förflyttas nu långt fram i tiden. Då staden har rätt stora problem att brottas med efter den senaste tidens avtappning på arbetstillfällen, borde staten visa större förståelse för de framställningar som här gjorts.

Jag har med detta velat peka på nu rådande förhållanden, som vållar stor oro och irritation just i den del av Värmland där jag är bosatt.

Jag hemställer att finansministern måtte ompröva rådande bestämmelser så att hela länet får möjligheter att bruka befintliga investeringsfonder. Arbetslösheten skulle i stor utsträckning hävas, och bygden skulle kunna se framtiden an med större förhoppningar om att kunna leva vidare. Om ingenting sker, kommer en avtappning att bli följden — något som icke behövde förekomma.

Jag har känt ett behov av att säga dessa saker, även om jag har en stark känsla av att detta inte nyttar mycket till.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Det är interpellantens något provokatoriska uttalanden som tvingar mig att ännu en gång begära ordet. Han sade nämligen, att han utgick ifrån att vad finansministern anfört i sitt svar innebar att om den och den sökanden kom tillbaka med sin framställning, skulle han få sin framställning beviljad. En tystnad från min sida skulle följaktligen kunna innebära ett godkännande av denna provokatoriska förutsättning, och det är med anledning därav jag tvingas begära ordet.

Alla ärenden prövas noggrant, och så kommer att ske även i fortsättningen. Antalet fall, där man — bortsett från konjunkturutvecklingen — har tillåtit användning av investeringsfonderna, är ytterst begränsat. Antalet kan under alla de år som gått lätt räknas på ena handens fingrar. Det har här varit fråga om investeringar av ett alldeles ovanligt slag. Jag kan nämna ett par av dem. Det har gällt Volvos utbyggnad — företaget sysselsätter i dag 7 000 anställda och kommer under de närmaste åren att sysselsätta bortåt 10 000 anställda — och det har gällt

Svar på interpellation ang. bestämmelserna rörande ianspråktagande av investeringsfondsmedel

Götaverkens nya Arendalsvarv. Det har alltså varit fråga om verkligt tung industri med avseende på sysselsättning och exportinkomster, och i dessa fall har det ansetts vara rationellt att göra dessa medgivanden, framför allt därför att investeringarna också till sin omfattning har svällt över en sådan tidsrymd att de näppeligen så här på förhand, såvitt man kunnat bedöma, kunnat klaras av under en normal konjunkturedgång.

Jag gör således inga som helst utfästelser. Jag kan säga att vi kommer att pröva ärendena men vi skall pröva dem i precis samma restriktiva anda som vi gjort hitintills.

När interpellanten säger — trots att finansministern i ett interpellations-svar inför riksdagen anført att han inte ämnar utsträcka det område, där investeringsfonderna får användas, till att gälla hela Värmlands län — att han hoppas att finansministern tar sin ståndpunkt under omprövning, är det ett originellt sätt att dra slutsatser. Interpellanten kom själv underfund med att det var en originell utläggning, eftersom han slutade med att säga att han inte hoppades på vad han hoppades.

I en sådan situation skulle jag emellertid endast vilja göra några kompletteringar på en punkt. Det är ju alltid svårt, när en gräns skall dras, och här går denna gräns när det gäller medgivandet att använda investeringsfonderna i lokaliseringsspolitiskt syfte tvärs igenom Dalarna och tvärs igenom Värmland, och den omständigheten att gränsen skiljer ett par landskap som Gästrikland och Hälsingland från varandra utgör inte något uttryck för att förhållandena är specifikt olika på båda sidor om denna gräns — men någonstans måste gränsen dras, och det har blivit på det sättet.

Det är klart att därest man i detta läge favoriserar Uddeholmsbolaget —

det är här fråga om en 30-procentig skatteeftergift — när det gäller investeringarna i Skoghallsverken, Hagfors, Munkfors och Uddeholm, skulle konkurrenterna som skall slåss på samma marknad, både den inhemska och den utländska, fråga: Varför skall inte Avesta och Fagersta och andra bruk ha samma rättigheter? Man har här kunnat dra gränsen, eftersom västra Värmland är ett ganska industrifattigt område och det där inte råder dessa konkurrensförhållanden. Många andra bruksorter kan naturligtvis göra exakt samma anspråk. Just i medvetandet om att alla sådana här gränsdragningar är svåra att tillämpa i praktiken gjorde vi medgivandet tidsbegränsat till utgången av år 1964. När vi nu snart bara har litet mer än ett halvår dit och det nu är en klart uppåtgående konjunktur, är det ganska naturligt att man inte vill komplicera den i och för sig inflammerade gränsdiskussionen ytterligare.

När det sedan gäller själva sysselsättningssynpunkten tror jag inte att östra Värmland befinner sig i ett sådant alldeles specifikt läge i förhållande till en del andra orter som ligger utanför gränsen. I det yttrande som arbetsmarknadsstyrelsen avgav på de framställningar interpellanten berört säger man:

»Styrelsen anser emellertid att investeringsfonderna i första hand bör ses som ett konjunkturutjämnande medel. Med anledning härav anser sig styrelsen inte kunna tillstyrka någon utvidgning av det geografiska område inom vilket fonderna i rådande konjunkturläge må användas.»

Länsarbetsnämnden har alltså inte fått huvudorganisationen med sig i det fallet, utan där har man bedömt frågan från litet vidare utgångspunkter än enbart från Värmlands län.

Slutligen tycker jag att interpellantens sista uppgift om att AB Casco nu har beslutat sig för att bygga ut fabri-

Svar på interpellation ang. den kemiska forskningen vid skogshögskolan

ken i Kristinehamn — även om det sker i långsammare takt — var glädjande. När företagets representanter uppvaktade mig och begärde tillstånd att använda investeringsfondsmedel, förklarade de att om man i Kristinehamn inte fick använda sådana medel, så skulle man flytta utomlands. Det prutade man inte på. Det var ord och inga visor. Därför var det glädjande att höra att man på företaget nu har ändrat på den morska hållning man intog och stannat för att ändå etablera sig i Kristinehamn. Det var en välkommen och tacknämlig upplysning.

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! När jag tog upp de i interpellationen påtalade problemen i östra Värmland, gjorde jag det därför att man har stor arbetslöshet i Filipstad. Dessutom finns det inom en mils avstånd från staden ett stort bruk, som genom rationaliseringar och permitteringar kommer att avtappas på 150 à 200 man, och det området kommer genom den nya kommunblocksbildningen att slås samman med Filipstad. Och just där skulle knäckebrödsfabriken kunna suga upp en del av arbetskraften och klara problemen.

Vad AB Casco beträffar bygger man nu i mycket långsammare takt, och det gör att många arbetslösa Kristinehamnsbor måste flytta till orter utanför länet, när de i stället borde ha kunnat få anställning vid Casco-fabriken och bli kvar i Kristinehamn.

Finansministern känner väl till att man har stora problem i Kristinehamn, bl. a. på grund av det som skett på SJ-sidan, och det vill krafttag till för att lösa de problemen. Jag hoppas dock att det skall bli möjligt att klara svårigheterna. Men jag förstår också finansministerns resonemang och är medveten om svårigheterna att dra riktiga gränser. Jag kan emellertid inte

frånga min uppfattning att problemen är mycket stora just i östra Värmland.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på interpellation ang. den kemiska forskningen vid skogshögskolan**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Grebäck har frågat *dels* om jag vill ompröva angelägenhetsgraden för olika åtgärder i upprustningen på skogsforskningens område i syfte att möjliggöra, att det kemiska laboratoriet vid skogshögskolan kan inrättas redan under den andra upprustningsetappen, *dels* om jag kan ange den ungefärliga tidpunkten, då ett sådant laboratorium kan beräknas vara färdigt.

1956 års skogshögskole- och skogsforskningskommitté föreslog att vid skogshögskolan skulle inrättas ett gemensamt kemiskt laboratorium. Lokaler för laboratoriet skulle enligt kommittén inredas i förutvarande skogsförsöksanstaltens byggnad sedan vissa institutioner överflyttats till andra byggnader. Kungl. Maj:t har den 27 april 1962 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att uppgöra generalplan och byggnadsprogram för högskolans lokaler.

Inrättandet av laboratoriet är sålunda avhängigt av lösningen av skogshögskolans lokalfrågor. Innan turordning och tidsprogram m. m. för de erforderliga lokalutvidgningarna vid högskolan kan närmare överblickas, är det inte möjligt att ta slutlig ställning till frågan om ett kemiskt laboratorium.

Vidare anförde:

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka

Svar på interpellation ang. tillämpningsföreskrifterna för beviljande av arealbidrag

herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret på min interpellation.

Jag förstår att statsrådet med hänsyn till utbyggnadsplanerna vid skogshögskolan inte har kunnat lämna något annat svar. Det är emellertid två saker som jag i detta sammanhang har kommit att intressera mig för. Den första är en upptäckt som jag gjorde för en tid sedan, när jag besökte skogshögskolan för att diskutera vissa frågor som sammanhänger med markläran och markkemi. Då blev jag minst sagt chockerad, när jag såg hur oerhört dåliga förutsättningar rent laboriemässigt man har vid högskolan att bedriva kemisk forskning och undervisning.

Den andra saken är att jag både här hemma och i utlandet har stött på här berörda problem ute i det praktiska livet. Vi har här i landet, speciellt i Norrland, stora arealer skogsmark som är mycket svårföryngrade och där råhumustäcket är ett mycket besvärligt problem vid försöken att snabbt få i gång föryngringsåtgärder och därigenom förkorta omloppstiden i skogen. De som forskar och driver försök på detta område har förklarat att det finns teoretiska förutsättningar för att förkorta omloppstiden i våra skogar med upp till en fjärdedel eller kanske till och med en tredjedel, och var och en kan ju räkna ut vilka oerhört stora ekonomiska verkningar det skulle få, om vi lyckades att åstadkomma det.

När jag ute på fältet resonerat med praktiskt skogsfolk, har det slagit mig hur litet man vet just på markforskningens och markkemiens område — man står helt enkelt famlande och frågande. Här finns ett stort forskningsfält med kolossal ekonomisk räckvidd för hela vårt lands ekonomi.

Av den anledningen ville jag gärna ta upp denna fråga till debatt. Jag väddar till herr statsrådet att vid något tillfälle ta sig en titt på lokaliteterna på

kemiens område vid skogshögskolan och gärna även konferera med praktiskt skogsfolk, inte minst i Norrland. Då tror jag det skall framstå ganska klart hur oändligt viktigt och brådskande det är att vi vid skogshögskolan får till stånd en upprustning fortast möjligt på kemiundervisningens område.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag skall gärna villfara herr Grebäck på den punkten. Man tvingas ofta konstatera att förhållandena inte är tillfredsställande på dylika institutioner som håller på att byggas ut — inte bara skogshögskolan. Eftersom detta även gäller andra sektorer anser jag det oriktigt att göra något uttalande om det kemiska laboriet i dag. När programmet framlagts kommer det naturligtvis att prövas, och finns det skäl att göra ändringar i turordningen är ingen tid försutten, eftersom det inte kan göras någonting förrän programmet föreligger.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på interpellation ang. tillämpningsföreskrifterna för beviljande av arealbidrag

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Hedenäset har frågat om jag är villig att beträffande beviljandet av arealtillägg låta utfärda sådana tillämpningsföreskrifter att den som på föreskrivet sätt ingivit ansökan om sådant tillägg, kan beviljas bidrag efter förnyad ansökan, om den första ansökningen förkommit sedan den ingetts.

Några tillämpningsföreskrifter av den art herr Larsson åsyftar torde inte be-

Svar på interpellation ang. tillämpningsföreskrifterna för beviljande av arealbidrag

hövas. Såsom jag redan i mars 1963 uttalade i ett svar på en enkel fråga i denna kammare är det, om ansökan om arealtillägg i vederbörlig ordning kommit myndigheterna till handa samtidigt med sökandens självdeklaration, utan vidare klart att ny ansökningshandling får inges i fall den tidigare ingivna skulle ha råkat förkomma. Frågan om ansökan över huvud taget inkommit måste självfallet prövas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

Vidare anförde:

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till jordbruksministern för svaret på min interpellation. Svaret är kort men samtidigt konkret och som jag fattar det positivt.

Att jag besvarat kammaren och jordbruksdepartementet med min interpellation beror närmast på att det förekommit fall då det kunnat styrkas att ansökan om arealtillägg ingivits men förkommit och vederbörande — trots statsrådets svar för omkring ett år sedan — förvägrats prövning av förnyad ansökan.

Nu deklarerar statsrådet, att det utan vidare är klart att nya ansökningshandlingar får inges i de fall där tidigare ansökan förkommit. Med tillfredsställelse noterar jag detta statsrådets uttalande och hoppas att det kommer att spridas så att underställda instanser får kännedom om vad statsrådet här har sagt.

Jag drar även den slutsatsen, att under de betingelser som här förutsetts får sådan förnyad ansökan inges och prövas även om den fastställda ansökningstiden har överskridits. Vederbörande småbrukare, som i samband med självdeklarationen lämnat in sin ansökan om arealtillägg, får inte reda på om hans ansökan kommit fram till adressaten eller förkommit förrän efter

ansökningstidens utgång. Därför är det väsentligt att statsrådets kategoriska svar, att ny ansökan får inges, icke är bundet vid den formella tidsbegränsningen för inlämnande av ansökan. Jag utgår från att statsrådet inte lägger några sådana formella synpunkter, och i denna förvisning ber jag att få upprepa mitt tack för interpellationssvaret.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har en känsla av att jag tidigare, möjligen i anslutning till fjolårets debatt, varit nödsakad påpeka att problemet i allmänhet består i att det är svårt att på ett tillfredsställande sätt styrka att ansökan har inkommit. I en lång rad av överklaganden, som vi har att ta ställning till, anstränger sig den sökande för att bevisa att han sänt in en ansökan. En person intygar exempelvis att han posat ett brev vid en viss tidpunkt, och så har den sökande uppgivit att brevet innehöll just en ansökan om arealtillägg. Frågan är — det är inte jag som skall bedöma den — om det i sådant fall kan anses vara tillfredsställande styrkt att ansökan ingivits. Det är ett problem som ofta återkommer. Den sökande får nämligen inte något kvitto på att han verkligen har lämnat in sin ansökan, och att införa ett system med kvitto skulle bli alldeles för tungrott.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag vill med anledning av de synpunkter som statsrådet sist anförde endast tillägga, att det är alldeles riktigt att det här föreligger ett förfarande för inlämning av ansökningar som för vederbörande omöjliggör att få något som helst kvitto på inlämningen av ansökan, och då synes det mig vara riktigt att statsmakterna i en liberal anda tolkar och tar under omprövning förnyade framställningar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på interpellation ang. tjänsten som fiskerikonsulent i Jämtlands län

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Jönsson har frågat hur jag anser att den för närvarande provisoriska tjänsten som fiskerikonsulent i Jämtlands län bör tryggas för framtiden.

I interpellationen torde åsyftas en befattning, som avlönas med vissa vattenregleringsavgifter som Kungl. Maj:t ställt till förfogande för hushållningssällskapet i Jämtlands län till åtgärder i syfte att främja fisket på kronans vatten inom renbetesfjällen. Såsom framgår av årets statsverksproposition har länsstyrelsen i Jämtlands län i sina anslagsäskanden rörande lappväsendet i länet hemställt att en tjänst som fiskerikonsulent måtte inrättas för nyss nämnda göromål. Mitt ställningstagande till detta förslag framgår av vad jag anfört vid anmälan i statsverkspropositionen av dessa anslagsäskanden.

Vidare anförde:

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret på min interpellation. Det mest positiva med svaret är att det kom ganska snabbt. I övrigt innehåller det ju i huvudsak en hänvisning till vad som står i statsverkspropositionen. På sidan 274 står det, att statsrådet inte kan tillstyrka det framförda förslaget, varvid statsrådet syftar på länsstyrelsens framställning. Jag måste faktiskt medge att jag läst den raden, och det var denna som föranledde mig att ställa denna fråga. Jag hade nämligen den förhoppningen att statsrådet, trots att framställningen

inte kunde bifallas, skulle ha några positiva synpunkter på denna tjänst och på de ifrågavarande problemen, så att man kunde få ett klarläggande. Nu vet jag av svaret att så inte är fallet, vilket är beklagligt.

Eftersom jag anser detta vara en ytterst viktig fråga vill jag framföra några synpunkter utöver dem med vilka jag motiverade min fråga.

Fritidsfisket har med all rätt blivit en mycket omtyckt sysselsättning. Det är närmare 1 miljon svenskar som i dag har fiske som sin mest omhuldade och mest omtyckta hobby, och för många av fritidsfiskarna är ändå ett besök i dessa fjällvatten ett av de mest hägrande målen. Det har ju också lett till att besöksfrekvensen vid fjällvattnen blivit stor.

1961 riktade jag en interpellation till dåvarande jordbruksministern och tog upp dessa spörsmål med särskilt sikte på förhållandena i Jämtland. Jag fick ett vänligt och positivt svar från honom. Han sade att han var beredd, och gav ett halvt löfte därom, att inrätta en tjänst, och det är just den vi nu diskuterar. Han avsåg således att det skulle lämnas bidrag till en provisorisk tjänst. Nu har denna provisoriska tjänst existerat några år, och därför tycker jag det hade varit befogat att bifalla länsstyrelsens framställning på denna punkt. Nu kunde det inte ske, men trots detta anser jag det vara väsentligt att få problemen rörande denna fråga klarlagda.

För det första är det väsentligt för den som innehar denna tillfälliga tjänst, att han får klarlagt hur man ser på saken: om han skall få vara kvar på denna plats och om platsen så småningom skall anses vara permanent eller inte. Det kan ha sin betydelse att få ett klarläggande från arbetsgivaren.

Vidare användes för denna tillfälliga tjänst, vilket också står i svaret, vissa vattenregleringsavgifter som Kungl. Maj:t ställt till förfogande för hushållningssällskapet. Dessa avgifter användes för att främja fisket på kronans

Svar på interpellation ang. tjänsten som fiskerikonsulent i Jämtlands län

vatten inom renbetesfjällen. Detta anser jag är fullt riktigt om det är fråga om ett provisorium, men om provtiden gått ut tycker jag det är rimligt att använda andra statsmedel än vissa regleringsmedel för att trygga dessa fiskevårdande åtgärder. Det är ändå fisket på kronans vatten det är fråga om. Det är inte befrämjande av sådant fiske som man i huvudsak avser med dessa vattenregleringsavgifter, men för att man skall kunna använda vissa regleringsavgifter utgår bidraget till hus hållningssällskapet, men vederbörande tjänstgör inom lappväsendet. Det är givet att det vore riktigare, att han vore anställd och placerad där han skall ha sitt verksamhetsområde och också bleve fast anställd där. Detta är en fråga som borde klarläggas med det snaraste.

Vidare menar jag att när det gäller dessa hundratals vatten borde staten föregå med gott exempel och bedriva en aktiv fiskevård inom dessa områden, både då det gäller bevakning och åtgärder för att trygga fisketillgången. Det är faktiskt så, att många riktar anmärkningar mot de enskilda för att de bara säljer fiskekort och far in pengar på fiskeområdena och att de inte är beredda att göra något mera. Staten har här delvis tillämpat denna princip. Visst har alla de som är sysselsatta på detta område arbetat alldeles förträffligt, men de har inte förmått att vara överallt. Bevakningen har inte kunnat upprätthållas på det sätt som bort ske.

Om man ser på siffrorna för inkomsterna av dessa fiskeupplåtelser, finner man att dessa år 1954 uppgick till cirka 16 000 kronor, år 1958 till cirka 42 000 kronor, år 1960 till cirka 58 000 kronor och år 1962 till cirka 84 000 kronor. Detta visar att verksamheten vuxit oerhört.

Jag vill nöja mig med att rikta en vädjan till statsrådet, att han när han nästa gång behandlar denna framställ-

ning, som jag förutsätter att länsstyrelsen kommer att förnya, vid budgetberedningen skall försöka lämna utrymme för denna tjänst. Har man inrättat den, har man nämligen lagt grunden till lösandet av denna fråga.

Trots att svaret var kort hoppas jag att det finns en positiv vilja till att lösa denna fråga. Jag tror inte heller att det finns anledning att vänta på ytterligare utredningar.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Denna fråga och det svar jag lämnat kan ge anledning till vissa funderingar beträffande arbetsordningen i riksdagen och kanske även till en erinran om arbetsordningen i kanslihuset. Vi får där under höstens lopp ta ställning till en rad framställningar i olika frågor. Ett rätt stort antal av personalfrågorna går ut på att man vill omvandla sådana befattningar, som nu avlönas genom medel anvisade till vissa ändamål, till fasta tjänster.

Denna tjänsteman i Jämtland är således inte unik i detta avseende, utan det finns många andra i samma ställning. Vi har bedömt frågorna med hänsyn till vad som kan vara rimligt i olika avseenden och sedan presenterat dessa uppfattningar i statsverkspropositionen.

Vad skall man sedan göra? Jo, om herr Jönsson hade haft några speciella önskemål beträffande denna tjänst, borde den rätta ordningen ha varit att väcka en motion och försöka övertyga utskottet med den argumentering han bland annat här anförde om att det skulle tillmötesgå hans önskemål. På detta sätt hade man haft möjlighet att lösa frågan.

Det skulle vara orimligt att kräva att jag sedan jag i januari lagt fram en proposition, där jag tagit ställning i ett ärende, kanske endast några veckor efteråt här i kammaren skulle inta en annan ståndpunkt eller ge löften, som jag inte givit tidigare. Det vore inte

Interpellation ang. undersökning av omständigheterna i samband med tyske medborgaren Willi Jutzis död

riktigt vare sig mot riksdagen eller mot andra instanser, om ärendenas gång påverkades på detta sätt. Därför, herr talman, hade den rätta vägen varit att väcka en motion för att få frågan prövad i den ordning, som brukar tillämpas i sådana här sammanhang.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga att en riksdagsman även sedan motionstiden gått ut kan anse ett ärende vara angeläget att ta upp och vilja ha något gjort. Även om man naturligtvis inte kan förvänta, att statsrådet skall ändra sin uppfattning eller inta en ny ståndpunkt. Statsrådets uppfattning i frågan står väl att finna i nästa års statsverksproposition.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag vill understryka att det, om det hade varit av intresse för herr Jönsson att få en ändring i sak i denna fråga, hade varit riktigt att förfara på det sätt jag rekommenderat. Det finns nämligen inga möjligheter att ompröva frågan om denna tjänst i dag utan riksdagens hörande. Det borde även herr Jönsson känna till.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 81, angående uppsättande av en svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst m. m.

§ 10

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den å bordet vilande motionen nr 810.

§ 11

Interpellation ang. undersökning av omständigheterna i samband med tyske medborgaren Willi Jutzis död

Ordet lämnades på begäran till

Herr SPÅNGBERG (s), som yttrade:

Herr talman! Tyske medborgaren, fältväbeln Willi Jutzi, flydde till Sverige från den tyska ockupationsmakten år 1941. Efter att två gånger ha avvisats återkom han en tredje gång och bodde en tid på ett ödetorp, Långebäck i Skillingmarks socken nära norska gränsen. Han erhöll där hjälp till livsuppehälle av både svenska och norska medborgare.

Den 14 oktober 1941 avvisades han ånyo och fördes tillsammans med en norsk flykting till den norska tullstationen vid Eda av en svensk transportgrupp bestående av en polisman och en militär. Meningen var att föra flyktingarna till Magnor för att överlämna dem till den tyska gränsposteringen. Jutzi, som förstod att han hos tyskarna skulle komma att avlivas, lyckades under uppehållet vid tullstationen fly över gränsen till Sverige. Inkommen på svenska sidan sprang han genom den glesa skogen i riktning mot Vrångsälven. Polisen och militären avlossade därvid flera skott ur sina tjänstepistoler. Den medföljande norska flyktingen trodde att Jutzi skjutits, men kvarhölls med våld i bilen och fördes till tyska gränsposteringen i Magnor.

Den 6 juli 1942 anträffades Willi Jutzis lik i Vrångsälven helt nära den plats där beskjutningen ägde rum. Den döda kroppen befann sig i starkt förruttnelsestillstånd. Rättmedicinsk undersökning företogs inte och läkaren kände inte till något om de dramatiska händelserna vid flykten på samma plats den 14 oktober.

Redaktör D. V. Andersson i Arvika, som av ideella skäl lagt ner ett energiskt arbete på att få händelseförloppet

Interpellation ang. saltningen av vägbanorna

kring Jutzis avvisning och död klarlagda, har flera gånger hos olika myndigheter gjort framställningar i denna sak, men ständigt rönt ett uppseendeväckande motstånd och till sist drabbats av åtal och dömts till dagsböter, emedan en landsfiskal känt sig kränkt. I detta sammanhang skall jag inte gå in på rättegången mot Andersson. Min interpellation avser främst att bidra till att få till stånd en sannolikhetsberäkning för fastställande av tiden för Willi Jutzis död, vilket skulle ge möjlighet för Jutzi efterlämnade maka att i Tyskland erhålla pension.

D. V. Anderssons forskningar i detta drama har fått publicitet även i Västtyskland, varigenom Willi Jutzis änka, Erna Jutzi, fått närmare kännedom om händelserna och tidpunkten för sin makes död. Fru Erna Jutzi, bosatt i München, tvingades av de tyska nazistmyndigheterna i mars månad 1942 att söka skilsmässa från sin make. Enär allsannolikhet talar för att Willi Jutzis död inträffat i samband med händelserna vid flykten den 14 oktober 1941, kan Erna Jutzi vara berättigad till änkepension som krigsänka när maken varit död före skilsmässan i mars 1942.

Konstitutionsutskottet uppmärksammade ärendet vid sitt dechargearbete 1960, vilket redovisades i dechargebetänkandet. Frågan berördes även under dechargedebatten i andra kammaren samma år. Riksdagsmän från samtliga partier i konstitutionsutskottet har i skrivelse till riksåklagarämbetet hemställt om en undersökning rörande omständigheterna kring Willi Jutzis flykt. Skrivelsen ledde emellertid inte till någon åtgärd, emedan riksåklagaren tydligt ansåg att ärendet skulle handläggas av annan myndighet.

Med den befattning som myndigheterna haft med Jutzidramat, borde det kännas angeläget att så långt möjligt lämna Erna Jutzi det stöd som är möjligt, för att tidpunkten för hennes makes död skall kunna fastställas eller i

varje fall sannolikhetsberäknas. Omständigheterna vid flykten, skottlossningen och platsen för fyndet av Jutzis döda kropp jämte övriga omständigheter samt intresset av att Erna Jutzi om möjligt tillhandahållas sådan utredning, att ett sannolikhetsantagande i pensionsärendet kan göras om tidpunkten för Willi Jutzis död, talar för att en ny utredning måste verkställas. Även en gravöppning — som tidigare begärts men avslagits — torde, med hänsyn till möjligheten av att påträffa kulor i skelettet eller kistan, därvid böra företas.

Med stöd av här anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet låta verkställa en allsidig undersökning rörande de omständigheter som kan ha samband med Willi Jutzis död och, för användande i pensionsärendet, utarbeta en redogörelse för resultatet av utredningen som kan bli ett stöd för Erna Jutzi vid framställning om krigsänkepension?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Interpellation ang. saltningen av vägbanorna

Ordet lämnades på begäran till

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp), som yttrade:

Herr talman! Bland de åtgärder som vidtages för att förbättra trafiksäkerheten förekommer olika åtgärder i syfte att förbättra vägarna och vägbanorna ur trafiksäkerhetssynpunkt. Härvid måste givetvis den halka och isbildning som förekommer vintertid uppmärksammas. Bland de metoder som användes märks den s. k. saltning som utföres för att lösa upp förekommande isbildning och för att den snö och is, vilken förekommer på vägbanorna, skall kunna avlägsnas så snabbt och effektivt som möjligt.

Interpellation ang. saltningen av vägbanorna

Ur trafiksäkerhetssynpunkt får saltningen bedömas vara av betydande värde, men det måste också uppmärksammas att den ur andra synpunkter är mindre fördelaktig. Saltet stänker givetvis upp på bilarna och förorsakar omfattande rostskador på bilparken. På sina håll har dessa skador beräknats motsvara hundratals miljoner kronor årligen. Någon säker beräkning kan dock inte göras. Klart är dock att den ökade trafiksäkerhet man vinner genom saltningssmetoden medför högst betydande rostskador och kostnader för bilägarna.

Trafiksäkerhetssynpunkterna får givetvis inte eftersättas, men det synes välbetänt att söka motverka den berörda isbildningen på annat sätt än genom den nuvarande saltningssmetoden. Härvid synes två olika tillvägagångssätt i princip vara möjliga. Man kan endera genom tillsats av annan kemikalie minska saltets korrosionsverkan och man kan genom användande av andra medel än salt undvika saltets höga korrosionsverkan. Någon ur olika synpunkter fullt acceptabel metod synes dock för närvarande inte finnas att tillgå i vårt land. En betydande forskningsinsats — inbegripet tillgodogörandet av erfarenheter utomlands — måste därför anses vara väl motiverad.

Det är möjligt att en forskning på området kan leda fram till en metod som ur trafiksäkerhetssynpunkt är lika bra som saltningssmetoden och ur korrosionssynpunkt avsevärt fördelaktigare — men mindre fördelaktig ur kostnadssynpunkt. Men även om en sådan metod är dyrare kan den mycket väl vara försvarbar och önskvärd ur samhällsekonomisk synpunkt, emedan fördyringen kan motsvaras av betydligt större besparingar till följd av mindre rostskador på bilarna.

Med hänvisning till det ovan anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat de problem som saltningen av vägbanorna medför i form av rostskador på bilarna och därav följande kostnader för bilägarna?

Har statsrådet för avsikt att ta initiativ till en ökad forskning eller andra åtgärder i syfte att få fram en annan metod än saltning, som tillgodoser trafiksäkerhetskraven utan att medföra en så omfattande rostbildning som saltningen gör?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å kapitalbudgeten för budgetåret 1964/65 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 5, i anledning av väckta motioner angående uppsägningstiden för medel å skogskonto,

nr 8, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag för kostnader för täckdikningsanläggningar och skogsvägar, m. m.,

nr 13, i anledning av väckta motioner om den allmänna varuskatten,

nr 17, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för pensionskostnader,

nr 19, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av fastighetsförsäljning i vissa fall, och

nr 21, i anledning av väckta motioner om ändrade avskrivningsregler för

byggnad som ingår i rörelse eller jordbruk;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sjölagen m. m.,

nr 9, i anledning av dels väckta motioner angående statens skadeståndsansvar i visst hänseende, dels ock väckta motioner angående statens skadeståndsansvar vid olyckor inom försvaret, m. m.,

nr 10, i anledning av väckta motioner om arvsrätt för kommun i vissa fall, och

nr 11, i anledning av väckt motion om åtgärder för att sprida kännedom om riksdagens uttalanden i samband med tillkomsten av ny lagstiftning;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 16, i anledning av väckt motion om fri etablering av radio- och televisionsanläggningar,

nr 17, i anledning av väckta motioner angående återbetalningen av fastighetsägarbidrag till skyddsrum, och

nr 19, i anledning av väckta motioner om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen till alkoholmissbrukare;

tredje lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande virkesmätning; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner om stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål,

nr 4, i anledning av väckta motioner om utredning angående arbetsvärdering inom den statliga sektorn, och

nr 5, i anledning av väckta motioner om en förbättrad personalvård inom arbetslivet.

§ 14

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; samt

från andra lagutskottet:

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigshjälp; och

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunal beredskap m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 15

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 71, angående omorganisation av statens bilinspektion, m. m., och

nr 106, angående anslag till markförvärv för övningsfält m. m. för budgetåret 1964/65 m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 16

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr Jönsson i Ingemarsgården till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående handläggningen av ärenden rörande rennärigen.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.01.

In fidem

Sune K. Johansson